תלמוד בבלי · אחרונים · ראש יוסף

ראש יוסף על פסחים

רבי יוסף תאומים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראש יוסף על פסחים

רבי יוסף תאומים

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראש-יוסף-על-פסחים/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 5
פרק ראשון 7
דף ב. 7
דף ב: 9
דף ג. 10
דף ג: 11
דף ד. 11
דף ד: 15
דף ה. 17
דף ה: 18
דף ו. 20
דף ו: 22
דף ז. 24
דף ז: 27
דף ח. 28
דף ח: 30
דף ט. 31
דף ט: 33
דף י. 36
דף י: 39
דף יא. 42
דף יב. 44
דף יב: 46
דף יג. 47
דף יג: 48
דף יד. 48
דף יד: 49
דף טו. 50
דף יד: 51
דף טו. 52
דף טו: 54
דף טז. 56
דף טז: 58
דף יז. 58
דף יז: 60
דף יח. 61
דף יח: 63
דף יט. 64
דף יט: 67
דף כ. 68
דף כ: 70
דף כא. 71
פרק שני 71
דף כא: 72
דף כב. 76
דף כב: 78
דף כג. 81
דף כג: 85
דף כד. 88
דף כד: 89
דף כה. 92
דף כה: 93
דף כו. 94
דף כו: 95
דף כז. 98
דף כז: 102
דף כח. 106
דף כח: 110
דף כט. 111
דף כט: 115
דף ל. 117
דף ל: 121

דף לא. 125
דף לא: 127
דף לב. 130
דף לב: 132
דף לג. 134
דף לג: 134
דף לד. 136
דף לד: 138
דף לה. 139
דף לה: 141
דף לו. 142
דף לו: 147
דף לז. 149
דף לז: 152
דף לח. 153
דף לח: 156
דף לט. 157
דף לט: 158
דף מ. 159
דף מ: 159
דף מא. 161
דף מא: 166
דף מב. 170

הקדמה

כתיב לא יראה ולא ימצא אך ביום הראשון תשביתו, נמצא מי שהניח חמץ במזיד ברשותו כל ימי הפסח עובר ב' לאוין, יראה, וימצא, ועשה. ומיהו אם הניח רגע אחת ואח"כ ניחם וביער, יש לספק אי עובר מצות עשה ואם לוקה על לאו. זה יבואר בפריי לא"ח ה"פ. והיינו כשרואה עובר ב' לאוין. ומטמין עובר בלאו א', לא ימצא. ולהנצל מלאו זה, יש תקנה ביטול וביעור, ויש בזה ארבע שיטות, אבארם בקיצור כאן, ואי"ה במהדורא בתרא אכתוב באורך בעז"ה:

א' מן התורה ביטול או ביעור ומהני לחמץ ידוע ואין ידוע. כי התורה לא הזהירה לא ימצא על שאין ידוע לו שאין זה מצוי בידו ול"ד לאוכל חלב בשוגג דמ"מ חלב אכל. משא"כ כאן הלכך די בביעור. ואין לחוש שמא יש עדיין חמץ שלא מצא אין עובר עליו. ומדרבנן הצריכו שתיהן. ואין די בא' מהן. ביעור. דלמא אתי למיכל ביטול דלמא ימצא גלוסקא יפה:

ב' מן התורה צריכין ב'. ביטול לאין ידוע. מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג. וביעור לידוע לא מהני ביטול:

ג' מן התורה ביטול יש לו עיקר מן התורה וביעור אין לו עיקר מן התורה דבדיקה לא מהני משום אין ידוע וצריך ביטול דוקא. ודי בכך ומדרבנן בעינן נמי בדיקה שלא למיכל מיני':

ד' מן התורה דוקא ביעור ובדיקה לחמץ ידוע לא מהני ביטול. ודי בבדיקה כי לאין ידוע אין עובר כלל שאין מצוי בידו וכל השיטות יש קושיות מסוגיות הגמרא לבד הראשונה היא המחוורת. ואי"ה בפריי לה"פ אשר יש ת"י וכאן במהדורא בתרא אבאר זה באריכות גדול וכאן במהדורא קמא אקצר:

והוי יודע שפלוגתת ר' יהודה וחכמים אין ביעור חמץ אלא שרפה או מפרר כו'. יש לומר דכ"ע סברי דרשא תשביתו ביטול. ולרבנן כפשטי' ולר"י באין ידוע די ביטול לשיטות האחרות. מלבד הראשונה

ויש לומר לרבנן מפרר ביעור דוקא לידוע ולא"י ביטול. כי גם הם סברו ק"ו מנותר דצריך ביעור מעולם. אלא כל דין תחלתו להחמיר וסופו להקל אין דין ומכל מקום ילי"ף מנותר דבעי ביעור מעולם (ואין עושה מזה המין פירכא. ויבואר אי"ה בשושנת העמקים) ומיהו הא ודאי אם ביטל אף לר"י אין עובר בל יראה. לשיטה ראשונה. אלא דלא קיים מ"ע דתשביתו שאינה אלא שריפה. ומה תקנתי' לר"י יזכה בו וישרוף. גם יש לומר קרא דתשביתו ביטול. היינו אם ביטל בעודו אין ידוע אף אח"כ שמא יהי' ידוע אין עובר עליו הואיל ובשעה שביטלו היה אין ידוע:

יש חילוק בין חדר שמשתמשין כל השנה. שזה אפשר מקרי אתחזק איסורא (עי"ד קכ"ז) משא"כ מרתף שמסתפקין. י"ל לכ"ע ספק הוה. ולא מקרי חזקה לאיסורא:

להרמז" ל כל ספקא מן התורה שריא. וי"ג באיסור כרת לא. וא"כ י"ל בא"י הוה ספק לקולא. ומיהו בדיקה בעי דכל היכי דאיכא לברורי מן התורה אסור. והלכך בתערובת ונוקשה אי אית לאו ב"י מספק אין אסור. משא"כ חמץ גמור. ספק איסור כרת לחומרא לחד גירסא:

לרש"י הביטול מקרא תשביתו ענין ביטול. כמו שבת וינפש ביטול מלאכה. ולתוס' מסברא דאין שלו ואי עובר ב"י מלילה או משש ולמעלה מחלוקת הוא. אבל עשה איכא משש ולמעלה כמבואר:

הביטול בלב נמי מהני אף דברים שבלב אין דברים. שאני חמץ דאין ברשותו. ועשאן הכתוב כו'. ומש"ה בגלוי דעתא סגי. ולרש"י א"ש תשביתו ביטול בלב. ולתוס' דמסברא הוא אפ"ה י"ל כך דבחמץ סברא הוא דגלוי דעת סגי כאמור:

ענין שאור וחמץ גמור ונוקשה ותערובת. מבואר בהקדמה לפריי א"ח ה"פ וביטול דמהני י"ל לנוקשה ותערובת אי מותרין בהנאה ואכילה ובל יראה אסורין מן התורה לא מהני בהו ביטול. דממון גמור הוה וברשותי' קאי. ושאור אין ראוי לאכילה. ואפ"ה חייבה התורה באכילה מלקות וכרת הואיל וראוי לחמע בהן עיסות אחרות. כמ"ש הר"ן ז"ל באלו עוברין. ולפ"ז יצא חמץ מכלל שאר איסורין. דבשאר איסורין שלכ"ה אין לוקין עליהן ושאור מלקי לקי עלייהו כדאמרן. גם לר' יוסי הגלילי דחמץ מותר בהנאה כל שבעה. לא שייך ביטול בלב. וכל ספקי דלא מהני בממון גמור. ה"ה דלא מהני בחמץ דהא ממון גמור הוה. דשרי בהנאה:

ויש מחלוקת בין הפוסקים אי דבר האסור באכילה מדרבנן. אי גזרינן בי' דלמא אתי למיכל מיני'. דודאי דבר האסור באכילה מן התורה שייך למגזר בי' דלמא אתי למיכל מיני'. משא"כ דבר האסור באכילה מדרבנן הוה גזרה לגזירה. ועיין בטור ר"ס תמ"ב יעוין שם:

ומעתה אתחיל לכתוב פירוש זאת המסכתא. ומאת העוזר האמיתי אשאל העזר שיסייעני להתחיל ולגמור פירוש כל המסכתא אמן:

פרק ראשון

דף ב.

משנה אור כו'. את החמץ. מלת את מיותרת. וה"א הידיעה אולי אקרא קאי. לא מצי קאי. דלא נזכר בהשבתה כי אם שאור. וי"ל דלא יראה חמץ ג"כ כתיב ועלה קאי בודקין חמץ:

כל מקום כו'. ובמה אמרו כו' עיין תוי"ט ורע"ב כל לרבויי אוצרות יין ושמן שא"צ בדיקה כדמסיק לקמן (ח' ב') וא"כ במה אמרו ב"ש וב"ה דמרתף צריך בדיקה ומשני במסתפק. ועיין תו' ט' א'. דמרישא אפשר באין חולדה כו'. וצריך לומר דאשמעינן דל"ת דלא פליג חכמים בין חדר לחדר כו' וא"כ קשה מה קושיא במה אמרו דלמא במרתף שיכולה חולדה לגרור שם ולקמן במשנה דאין חוששין הי' להקשות:

רש"י ד"ה אור לי"ד גרסינן לא לאור י"ד. משמע סמוך ללילה היינו בין השמשות והוא סובר דבצ"ה דוקא. עיין תמים דעים והפ"י. ועיין רש"י ע"ב ד"ה אורתא משחשיכה ושקעה חמה של י"ג משמע לכאורה ביה"ש ולא גרסינן אור י"ד. עמ"ש ברש"י ד"ה ה"ג קס"ד שחרית של י"ד:

ד"ה בודקין כו'. עיין בר"ן ורע"ב ומיושב דברי רש"י ז"ל ועמ"ש בתוס' ד"ה אור לארבעה עשר וכאן אין להאריך בזה:

ד"ה שתי שורות החיצונות כו' לא כתב שהן עליונות כמו לב"ש דמציין על הכל משום דהלכה כבית הלל וכרב באיסורי דדייק החיצונות מש"ה מציין רק על מלת החיצונות. ועיין ברע"ב ותוספת יו"ט:

ד"ה ה"ג קס"ד כו'. כשיאיר השחר שחרית של י"ד. פירוש נגהי עמוד השחר שהוא אור הנוצץ בפאת מזרח. (עיין ר"מ פי' המשניות ריש ברכות במשנה) כדי ליישב הלמ"ד של לארבעה עשר שהוא במקום של. ואי אור יממא מה של י"ד. לכן פי' עמוד השחר. וז"ש שחרית של י"ד. הלמ"ד במקום של. ומיהו אף אי גריס אור ארבעה עשר ע"כ אור נגהי עמוד השחר דאי יממא ממש שרגא בטיהרא מה מהני משא"כ עמוד השחר עדיין חושך הוא. ומיהו אף ביממא צריך נר להכניס לחורין ולסדקין. עיין א"ח ה"פ ויבואר שם:

ד"ה לילי ממש לא גרסינן. קשה לי' על מלת ממש דפשיטא דאין לו פי' אחר אבל על קס"ד לא קשיא לי' דקאי על נגהי כו'. ועמ"ש בתו' ד"ה קס"ד. ואין לפרש דבאמת לאו לילי ממש, אלא ביה"ש. ויהי' המפלת אור לשמונים וא' ביה"ש וחטאת העוף באה על הספק וכן יכול יהא נאכל אור לשלישי וקיי"ל דביה"ש נמי אין נאכל דספק לילה הוא. זה אינו דהא תני דבי שמואל לילי ממש. ויבואר עוד לקמן:

ד"ה הבוקר אור קס"ד ולבוקר כו'. כתב ולבוקר במקום הבוקר מפני כפי הס"ד הבוקר ששמו אור א"כ סימן אחר סימן הוא ולא יתכן ה"א הידיעה להצריך עוד סימן אחר לכן אמר כאלו לא כתיב הבוקר. ואמנם ד"ה מי כתיב האור בוקר פי' ולאור כו'. משמע ג"כ דאין אור ידוע. וי"ל דאין ידוע אם באמצע יום כו':

ד"ה הבוקר אור כתיב כו' ולפי דרכו לימדך כו'. תי' בזה קושיות התוס' ד"ה יכנס דעיקר למודא מאל תצאו וכאן אגב אורחי' של קרא השמיענו זה ג"כ ומיהו מההוא קרא לחודי' לא הוה ידעינן זה דהא הכתוב סיפר אימתי הלכו וכל היכי דאיכא למדרש דרשינן:

ד"ה וכאור בוקר כו'. והא ליכא לפרש וכאור בוקר בעוה"ב כן הוא זריחת שמש של עכשיו דאין מדמין הברור לשאין ברור ועמ"ש בתוס' ד"ה וכאור בוקר. וע"ש במהרש"א:

בתוספת ד"ה אור כו'. אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל מלת הצריכו חכמים כלל אין לו פי' לכאורה והול"ל הכי למ"ל בדיקה וי"ל דמתניתן מן התורה קאמר או בדיקה או ביטול ונקיט בדיקה דעדיף טפי או לאור הנר אשמעינן. לכן קשיא להו על חז"ל דאמר הבודק צריך שיבטל וכיון דכל בודק צריך שיבטל למה לי' מדרבנן בדיקה כלל תסגי בביטול:

ודע מ"ש התוספת איסורי הנאה ה"ה איסורי אכילה חמץ נוקשה ותערובת לר' אבוהו או לר"י הגלילי כל חמץ ומיהו נוקשה ותערובת אפשר דלא מהני ביטול דממון גמור הוא וצריך להוציא מרשותו כעין קושיות הר"ן דחצרו הוא. ולפ"ז רש"י לשטתי' אלו עוברין ותו' לשיטתם דממ"נ א"צ בדיקה. או רש"י ותו' לר' יהודה דאין ביעור חמץ אלא שרפה. ואין להאריך כאן. הביא מיוה"כ. ועיין בש"ע א"ח ה' יוה"כ דשם הכל אין אוכלין. וי"ל דשרי בהנאה ולא גזרו כ"א על איסורי אכילה ואי"ה יבואר הכל באורך

בתוס' ד"ה קא ס"ד מקיים הגירסא קס"ד קאי אמ"ד נגהי ממש אלא שמש"ה אין לשבש ומ"ד לילי ממש אגב דאמר נגהי ממש:

ד"ה וכדרב יהודא דלא כפירש"י דפי' חיות ולסטים אפשר עד זריחת השמש. כמ"ש תזרח השמש יאספון וכן לסטים משא"כ לתוס' בדבור יכנס דאחי יוסף י"א היו ולא היו מתיראין מחיות ולסטים ופחתים די בעמוד השחר והאיר קצת לא זריחת השמש ומפרשים דאה"נ דכרב יהודא לא קאי אהך אלא ענין בפני עצמו הוא:

ד"ה יכנס. ולמ"ש דבאחי יוסף לא שייך מזיקין אלא פחתים לעיר אחרת. א"ש כאן דנקיט כניסה תחלה לעיר אחרת ויציאה מעיר אחרת משא"כ בהכונס שם. ועיין פירש"י כאן. ויש שלש טעמים פחתים ומזיקין. וחיות ולסטים:

ד"ה וכאור בוקר בעוה"ז חצות (כן) יזרח תחלת הזריחה לעוה"ב. ומ"ש בגמרא כעין זריחת השמש לעוה"ב צריך להוסיף מלת זה וה"ק כאור בוקר שהוא חצות בעוה"ז כעין

זה יהי' תחלת הזריחה לעוה"ב דאין לדמות ברור לשאינו ברור משא"כ לפירש"י לשון הקרא אין מכוון דהל"ל לנביא וכזריחת השמש יזרח אור בוקר ויהי' הפירוש כזריחת שמש של עכשיו יהי' תחלת הזריחה לעוה"ב ולמה לי' למימר וכאור בוקר שהוא מיותר:

דף ב:

בפרש"י בד"ה מדקאמר ובלילה כו' דאין לומר אור כשהאיר דהא לילה שם דבר מסתמא אור שם דבר של יממא דאל"כ הול"ל ובחושך יהי' כגנב. ומשני אי מספקא לך דהוה כעין משל אי ברור כאור כו'. ובלילה שהוא מסופק שבלילה אין הדבר ניכר אם הוא שחור או לבן וכל הדברים אין ניכרין בלילה שעל שם זה נקרא בוקר שיכול לבקר ולדרוש בכל הדברים:

בד"ה הכי קאמר כו' פשטי' דקרא כמשמעו ואגב השמיענו מה שאמר בלילה ואור לרמוז דין אם ברור לך כו'. ורש"י מוקי רישא דקרא בשאר כל אדם דסתם דילי' הוה ודאי. ואם מספקא לך היינו באב על הבן. ולפ"ז שלש מדות יש שאר כל אדם סתמא ודאי הוא יהרגך ואב מסתמא ספק הוה ואל תהרגהו מספק. ובשאר כל אדם שמכיר שאוהבך מאוד אל תהרגהו. ואף דספק נפשות להקל. מ"מ אב על הבן גם ספק של האב להקל ולא תהרגו מספק ומ"מ קשה אמאי לא מוקי רישא וסיפא הכל בחד גברא באב על הבן אם ברור לך ששונאך הרגהו וספק אל תהרגהו. ועמ"ש בתוס' ד"ה אי פשיטא לך:

בתוס' ד"ה אי פשיטא לך. עיין מהרש"א ועיין מ"ש ברש"י ועיי' סנהדרין ע"ב ב' ובגמרא שם. כאן באב על הבן וכאן בבן על האב ורש"י מציין שם אב על הבן והשמיט מלת כאן די"ל דתרתי ברייתות מצי מיירי בין באב על הבן או בן על האב או שאר בני אדם דההוא דתניא אם ברור לך שיש שלום אל תהרגהו (ואל תהרגהו) בשאר כל אדם דליכא ספק רק אם ברור שאוהבך מאוד אל תהרגהו. וא"ל שאין ברור סתמא הוה ודאי ותהרגהו ובריית דאם ברור שאין שלום תהרגהו וא"ל אל תהרגהו באב על הבן. ולמ"ש רש"י שם משמע דליכא סתמא כלל באב על הבן סתמא ודאי שאין הורגך ושאר כל אדם סתמא ודאי הורגך יכול למוקי תרי ברייתות הן בן על אב או אב על הבן ובריית אם שלום אל תהרגהו באב על בן דסתמא ברור וא"ל שידוע שאין שלום תהרגהו או בשאר כל אדם וכן אידך ברייתא רק הגמרא אמר כאן כלומר לאו אברייתא אלא כלומר שיש חילוק בין אב לשאר כל אדם ועיין רש"י חומש ומזרחי שהניח בצ"ע ולמ"ש יש קצת ליישב וקצרתי כאן ויבואר אי"ה:

ברש"י ד"ה ואומר אך חושך כו'. לילה שם דבר של לילה ה"ה אור שם דבר יממא. ומשני לילה הוא משל עוה"ז שהוא דומה לילה מסופק ויכולין להכשל בו כמו בלילה כו':

ד"ה משעת האור אבל קודם לכן בטלה דעתם דהוה מנהג בטעות עיין מ"א א"ח תס"ח. ומתרץ קושיות התוס' ד"ה מאימתי לחזי היכי נהוג ועיין פר"ח שם:
ד"ה הכי קאמר ליך הך איסורא דרבנן. דאי הוה דאורייתא הוה א"ש:

דף ג.

בפירש"י ד"ה המפלת כו'. ולסוף מליאת לידה שני' כו'. יש לעיין דטמא משלח קרבנות מיד ויבואר אי"ה:
ד"ה אם שיוה כו' שעד שקיעת כו'. לכאורה יאמר בין השמשות הוה ספק וי"ל דקרבן יולדת בא על הספק וזה אור לשמונים כדעת מי שאומר בין השמשות הוה הבדיקה ומלת ועוד קשה דראי' חדא הוא ומ"ש ותשובת ב"ש. של"ת אור עמוד השחר לכן הביא תשובת בית שמאי:
ד"ה אור לאור כניסתו לא ידענא מהו ואולי ביה"ש קאמר:
ד"ה זבחים תודה. לא נקיט פסח דאין נאכל ביום ומביא אח"כ ראי' דלא יניח אין לפרש שמיהו שלא יניח כמו לא ילין חלב חגי. דהא בפסח א"א לפרש כן ועדיין צ"ע:
ד"ה מה להלן כדכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו. לכאורה בפסח בשמות י"א וכמ"ד פסח נאכל כל הלילה ובפ' אמור כתיב ביום ההוא יאכל לא תותירו עד בוקר יע"ש:
בתוספת ד"ה ת"ל ביום. הוקשה להם למה לי עד יום. דא"כ רצון התורה דאין נאכל אור שלישי דאל"כ למה לי ביום מסברא מה להלן לילה אחר יום אף כאן וג"כ תיכף לאכילה שריפה משא"כ להיפוך לא הקשו למה לי ביום י"ל הואיל דכתיב עד יום נימא דישרף בלילה תיכף לאכילה שרפה כאמור:
מ"ש מהרש"א תיכף לאכילה שרפה כו' י"ל דתוס' סיימו תיכף לאכילה שרפה של"ת ביום למעט שרפה לילה ליל ד'. כתבו דתיכף לאכילה שריפה ותי' דזמן שרפה מתחיל לא דוקא לשרוף מיד כמ"ש רש"י ד"ה מה להלן כשכלה ודוחק דעיקר חסר ומהר"מ תי' בעבר ג"כ. (חסר):
גמרא יכול יהא נאכל כו'. לא דריש קרא דצו תחלה. גם לא אמר בחד מה מצינו יכול יהא נאכל אור לשלישי דתיכף לאכילה שרפה דא"כ הוה צריך להזכיר הטעות מאידך קרא לכן אמר קרא חדא יש טעות ומש"ה כתיב עד יום וכן באינך קרא והבן:
רש"י ד"ה ברור מללו כו'. דמשם משמע שיאמר לשון מבורר דלא לישתמע לתרי אנפי ואפשר ממילא מוכח דידבר לשון נקי:
ד"ה הכי קאמר כו'. התורה הקפידה הל"ל הקב"ה הקפיד שלא יצא דבר מגונה מפיו ית':

דף ג:

בד"ה משום בניו. לא ציין אורחי' הוא. דמשמע אורחי' דקרא הוא לכתוב בדידה רכיבה. אלא רכיבה קאי אבניו לחוד:

ד"ה וכל כו' ללמדך כו' וללמדך כו'. ללמדך הא' שפיר וללמדך הב' קשה דדינא הוא בקרא. ולמ"ש מהרש"א מ"ש דלעיל דאמר לעולם יספר בלשון נקי' כי הדדי נינהו וראי' שהרי עיקם ויש ברירה וע"כ כי הדדי אין ברירה דמסברא החיצונה ידעינן דקצר עדיף מארוך וללמדך הא' הוא תרי עניני ארוך ונקי יש ברירה ומיני' כי הדדי ע"כ ברור בנקי. וללמדך הב' ללמדך לשון קצר היינו בנקי ארוך יש ברירה ונ"מ לתלמיד שא"י להבין בארוך ונקי אמור לו קצר ומגונה ואין להקשות מנא לי' כל זאת דלמא כיון דיש ברירה כתוב פעם כן ופעם כן. וי"ל דמ"מ הי' לתורה לכתוב הכל בלשון א' או ארוך נקי או קצר מגונה אי לאו ללמד לנו ועמ"ש בד"ה רכבת:

ד"ה רכבת עיין רש"ל ומהרש"א. דרש"י כתוס' דכל חסירות לדרוש הן באין במקום שנח נסתר חסר. והלכך א"א לכתוב ישבת בלא וי"ו דליכא דרשא משא"כ רכבת בלא וי"ו דרשא דיקצר בלשונו ולומר מגונה משיאריך בנקי ואף שאין אריכות בדבור כי אם בכתיבה א"נ רשאי לעשות כן כמ"ש מהרש"א לעיל. ואי"ה יבואר:

בתוס' ד"ה כל היכי יורה דמשתעי בלשון קצר דוקא כמ"ש הר"ן בשם התוס' הביאו מהרש"א ז"ל ברש"י יע"ש. ועיין לקמן בגמרא:

דף ד.

רש"י ד"ה רב בר אחוה ובר אחתי' דר"ח הוה היפוך לשון הגמרא ונוסף מלת הוה כי כן ראוי:

ד"ה כי סליק מעירו מבבל מלת מעירו לכאורה מיותר ודי מבבל:

ד"ה אימא כו'. עד שאתה מלת עד יורה לכאורה [שלא] הי' לשאול כ"א על אם וז"א אלא תרוייהו וכמ"ש שאף היא אחותך:

ד"ה אייבו. וי"א בניחותא כו'. וקשה לומר דבר שקר אפשר י"א גורסין כתו' בגי' שני' או גי' ד' אייבו קיים אמר אמא קיימת שלך דאל"כ הי' להקשות יותר למה שאל על אמו מאחר שאמר שקיימת ועמ"ש בתו' ד"ה אבא:

תוספת ד"ה אבא קיים. עיין מהרש"א ז"ל דגי' ר"ח י"ל בע"א אבא קיים. ר' חייא שאל על אביו של רב השיב אביך קיים וכן באם משא"כ לגי' ר"ח קשה לפירושו. ומ"ש גי' הספרים כרש"י יש לעיין ויבואר אי"ה:

ברש"י ד"ה בין לר"מ כו'. חמץ אין אסור מ"ה בבל יראה ובאכילה אלא משש מבואר בפירוש דמשבע עובר בל יראה לא כראב"ד עשה כו':

וד"ה נבדוק בתחלת שש. א"י מנא לי' דשעה די והכל לפי חדריו ומ"ש אי אור יממא איכא לתרוצי בשש. ולמ"ד לארבעה שהוא במקום של. פי' לעיל דף ב' א' ד"ה קס"ד שחרית של י"ד וכאן ע"ב כאלו אמר יום של י"ד בניסן ולמה ל"פ דסמיך על נבדוק מצפרא וזה עיקר קושייתו כאמור:

ד"ה נבדוק מצפרא דאיכא הקדמה לזריזין כדאשכחן במילה ובאברהם כו' שלא המתין כו' ומ"מ בלילה לא הקדים. לכאורה כוונתו דמקשה פריך ממילה דהוה הקדמה ביום א' מסוף היום לצפרא ובדיקה נמי די בכך דאיכא הקדמה בכך וכן מדסיים שנאמר ולמה לי' לגמרא הסיום אלא לאלומי הקושיא דא"צ יותר זריזות מדלא הקדים ותרין קושיות הוא. עמ"ש בתוס' ד"ה שנאמר:

ד"ה ואור הנר כו'. הא יליף לאו ג"ש גמור. אלא להכניס לחורין כו' יע"ש:

בתוס' ד"ה שנאמר כו'. דזריזין מקדימין למצות ואין מקדימין טפי מצפרא יראה תרתי קשיא להו מנא לן זריזות כלל. וקרא וישכם אשמעינן שהי' רוצה לילך בלילה מחמת חשק בעלמא ולא יצא יחידי בלילה. ועוד קשה דלמא זריזין בלילה ולא יעול יחידי בלילה ובג"ה קשה להיפוך וע"ז תרצו כאן בעקידה מוכח דא"צ זריזות יותר. דאל"כ הוה מצוה בלילה ואין נזוקין. ועוד ב' נערים ובג"ה יליף מסדום דלאו מצוה (דאי מצוה למה לא הלך בלילה דאין נזוקין) והא דלא לקח ב' נעריו והלך יחידי הי' כו' ועיין מהרש"א מלת כמו בעקידה דלא השכים יותר בלאו טעמא דמצוה אע"ג דלא הי' יחידי כוונתו מנלן מסדום דאל יצא דלמא לא הי' חושק יותר בלילה שהרי בעקידה לא הלך בלילה שלא הי' חושק דא"כ הי' לילך בלילה מחמת חשק. וכ"ת מה"ט דאל יצא יחידי דבאמת בלילה לאו מצוה דא"צ זריזות יותר ושלוחי מצוה אין ניזוקין היכי דשייך מצוה משא"כ זה יכול לקיים למחר והתוס' שכתבו שלוחי מצוה היינו אי צריך זריזות יותר. וע"ז כתב דבלאו טעמא דמצוה שכתבו התוס' הא הי' ב' נעריו ולמה לא הלך אלא שלא הי' חושק. ה"ה בסדום. ותי' דא"כ מה אשמעינן קרא. ומ"ש שלא הי' מצוה לרבותא קאמר. ומכל מקום קשה למה לתו' לומר סדום לאו מצוה. א"נ מצוה מה אשמעינן קרא אי זריזותי' מקרא דעקידה. אלא דאל יצא יחידי אף דמצוה הואיל וא"צ זריזות יותר לאו מצוה היא כאמור:

גמרא גי' הרי"ף מהרש"א. וי"ל כוונתו דכאן יליף מסדום ומצוה הי' דלא כתוס' ויליף זריזות ומסברא ידעינן דא"צ יותר דהא לא הלך בלילה משום אל יצא יחידי. ובג"ה יליף מעקידה דמה אשמעינן קרא אלא אל יצא דמסדום מוכח זריזות ואע"ג שלוחי מצוה אין

נזוקין בלילה א"צ זריזות לא הוה מצוה. ומיהו מדלא הביא כי אם מסדום ע"כ מסברא ג"כ ידעינן דא"צ זריזות יותר. ושני נעריו. אין ראי' שמא יתרחק א' לעשות צרכיו ואי"ה יבואר עוד ועיין ברי"ף וכאן אין להאריך.

רש"י ד"ה חובת הדר בדיקת חמץ דרבנן כו'. יראה כוונתו דאי הוה ד"ת. עד"מ לר' יהודא אין אלא שרפה ונאמר אף באין ידוע אין מקום לאיבעיא דפשיטא על המשכיר דחמירא דידי' ואין השוכר צריך לעשות כלום דאיסורא לא ניחא לי' דלקני (בפריי אבאר מי שהגביה חמץ חברו בפסח אי עובר הואיל והפקר הוא דאסור בהנאה) אבל השתא בדיקה דרבנן אף לר' יהודא כמ"ש מ"ה בביטול סני אף לר"י והיינו באין ידוע די כנותר דידוע. (ולמ"ד מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג אהני ולמ"ד דל"ד לחלב שוגג אהני אי מצא אח"כ אף שמשהה רגע אין עובר וא"צ שרפה הואיל וכבר ביטלו בלא הי' ידוע) ובדיקה דרבנן כר"ן ורע"ב דמחשבה מוציא ממחשבה ושמא ימצא גלוסקא יפה וזה לא שייך כאן דאין דר שם ע"כ המשכיר מבטל והשוכר בודק א"ד תיקון רבנן כל מי שמבטל צריך לבדוק ולא פלוג וזה שמסיים רש"י טורח זה כו'. דודאי הביטול צריך המשכיר:

ד"ה מסירת המפתח הוא קנין השכירות כו'. נכנס ליל י"ד כו' שמסר לו ביום כו'. מלת ביום סותר למ"ש נכנס ליל י"ד וכ"ה האמת דאעפ"י שמסר לו באמצע הלילה כל שתחלת הלילה הי' במשכיר המשכיר צריך לבדוק. ודע דרש"י סובר תרתי בעינן חזקה ומפתח ביד השוכר בתחלת הלילה אז השוכר בודק וא"ל המשכיר בודק דמפתח לחוד בלא חזקה הוה כמפקיד ביד אחר וחזקה בלא מפתח איך יכנס ולא הוה כמפקיד דחמירא דידי' של המשכיר הוא וז"ש היא קנין השכירות. ר"ל הא דלא זכר תנאי חזקה שהמפתח הוא כו'. (מדלא כתב רש"י בזה הלשון מפתח קונה או כדומה) והלכך תרתי בעינן. ואל יטעה אדם לומר מ"ש רש"י אעפ"י שמסר ביום אי"ג קאי ולומר אעפ"י שקנה הואיל ואח"כ לקחו ממנו איך יכנס דרך שוטים הוא זה. וגם מלת כבר אין פירוש ויבואר אי"ה:

בתוספת בד"ה על המשכיר כו'. אין אדם יכול לבטל אלא הוא חייב לבדוק כו'. וצדדי איבעיא על המשכיר הואיל וצריך לבטל. רמי רבנן חיוב בדיקה כל שעושה ביטול צריך ג"כ בדיקה אף דלא שייך טעמא דלמא אתי למיכל. א"ד איסורא ברשותי' קאי דלמא אתי למיכל ושוכר בודק. ומ"ש אלא הוא י"ל ע"י שלוחו נמי בכלל הוא ושלא ברצונו אין אדם יכול לבטל. ודחו פי' זה והעלו בי"ג פשיטא לי' לבעיין דעל השוכר לבדוק ומבעיא בי"ד ולפ"ז תנינא כו' הוא היפך מדעת המקשן דמה דפשיטא לי' בי"ג על השוכר אלא באם מפתח ביד המשכיר המשכיר בודק. ואפשר המשכיר בית כו'. כוונתו חזקה עם המפתח דדרך הוא כן ומסיק בי"ד הכל תלוי במפתח ויבואר אי"ה:

בד"ה אם משמסר כו'. ולא החזיק ומי שיש בידו כו'. איך יכנס הנה לכאורה יאמר דרבותא קאמרי אפילו לא החזיק כיון שאמר כו' דאיך יכנס המשכיר. ומיהו ברייתא סתמא קאמרי בין החזיק ובין לא החזיק תלוי במפתח דאם מסר אף בלא החזיק השוכר בודק ואם לא מסר אף החזיק המשכיר בודק דאיך יכנס השוכר. ומיהו באם הבית פתוח ויכול לכנוס בלא המפתח אם החזיק השוכר אף שהמפתח ביד המשכיר השוכר בודק. ואי לא החזיק אף שהמפתח ביד השוכר המשכיר בודק דלא שייך איך יכנס המשכיר. אלא דא"כ הלשון. ומי שיש בידו המפתח דמשמע אף המשכיר שיש בידו מפתח אין השוכר בודק דאיך יכנוס הא בלא החזיק בלאו זה. וא"נ פתוח אין בודק. והי' להם לפרש בהדיא באם החזיק ומפתח ביד המשכיר ה"א דטעמא איך יכנס או הי' לתו' לסתום וממילא מתפרשת ברייתא סתמא בלי תנאי בין החזיק ולא החזיק הכל תלוי במפתח. באם הבית סגור כדרך העולם. ע"כ פירוש מהרש"א ז"ל דפירשו הא דאמר חלוקה אם משמסר מפתח על השוכר לבדוק מיירי בלא החזיק דאי בהחזיק פשיטא מה אשמעינן וזה לשטתי' בדבור הקודם שפי' ר"ו בעל התוס' גופי' דבי"ג פשיטא לי' דעל השוכר לבדוק. משא"כ כפי הנראה לכאורה דבעיין אף בי"ג או בי"ב שייך דחמירא דידי' ובע"כ הוא מבטלו (דאי) [רמי] רבנן גם הבדיקה עליו א"כ אין פשיטא. ור"ן פי' דוקא בהחזיק. לכאורה כרש"י תרתי בעינן לחייב השוכר ואי"ה יבואר:

גמרא אורתא דתליסר נגהי ארביסר נגהי לילה וגם נגהי אור היום היינו עמוד השחר. עיין משלי קפיטל ד' פסוק י"ח ואורח צדיקים כאור נוגה פירש"י עמוד השחר יע"ש. וז"ש רש"י לעיל מה אור נגהי עמוד השחר יע"ש:

גמרא למאי נ"מ לשיילי'. כפי' הר"ן ופר"ח בי"ד וכמ"ש בפריי שם דכל דאיכא לברורי בקל מברירינן. ואי קשיא למה יהא נאמן כשאומר הפך החזקה שאין בידו. י"ל הואיל וחזקה מכחו קאתי הוה כבידו וכל שאומר שלא בדק אף שהי' בחזקת בדוק נאמן הוא. ויבואר בשושנת העמקים:

ברש"י בד"ה בארבעה עשר שחרית כו'. אמ"ש משמע הא השכיר באמצע לילה אין חזקה דנהי דזמן בדיקה מיד כמ"ש הט"ז סימן תל"א מכל מקום ליכא חזקה אם לא בעבר כל הלילה אז יש חזקה דרוב כשרים הם:

בד"ה כגון כו' לבדוק מספק מאי. ב' מלות נראים לכאורה מיותרים ובגמרא לאטרוחי כו'. נתחדש לו עתה ולא מקודם. וראה נקודה נפלאה כי י"א בדיקה נתקן על הודאי. דחמץ כל השנה הוה אתחזק וי"א שאפילו על הספק נתקן אעפ"י בעלמא ספק דרבנן לקולא כאן החמירו טפי. עיין במגיד משנה. והנה במשנה אור לי"ד בודקין כו'. מרתף הוה ספק

כו'. אין משתמשין שמא נכנס ופתו בידו. והנה לשיטה דמ"ה או ביטול או בדיקה דלא הוה כאוכל חלב שוגג ובדיקה צריך. דהוה ידוע הואיל ומשתמשין כל השנה ודאי יש חמץ ולאחר הבדיקה הנשאר שלא מצאו הוה אין ידוע ואין עובר. וא"כ מרתף בלא ביטול צריך בדיקה דהוה ספק תורה. זה טעות דלשיטה זו א"צ בספק כלל. ולשיטה דמ"ה ביטול צריך ולא מהני בדיקה. וזה שיטת הטור בתל"א ומתני' מדין תיקון דרבנן איירי פשיטא קשה במרתף למה בדיקה והלא כבר ביטל. וע"כ הבדיקה אף על הספק נתקן וזה שאמר כאן. תחלה אמר מאי. והקשה דלשיילי' כל היכי דאיכא לברורי בקל. ומשני דליתי'. וא"כ ביטול עכ"פ צריך (והיינו דזוכה לו חצר כי יש שיטה סוברת כן) דליכא טרחא והאיבעיא לאטרוחי בבדיקה וזה שפרש"י לבדוק מספק כי איבעיי' הוה הצדדין אי חזקה דהשתא עדיפא ממעיקרא או שקולים הוה ובודק מספק. ויבואר אי"ה באורך:

בד"ה נאמנים כו'. שבדקו בעליו אמ"ש. מלת אמ"ש לפי הוה אמינא דמטעם חזקה. אבל באמת אף אי אמרו שבדקו בלילה ש"ד אבל בי"ג יש דעות אי צריך לחזור ולבדוק בלילה ומלת ביעור פירש"י בדקו ויבואר לקמן:

דף ד:

רש"י ד"ה וממאי משום דהכל חברים כו' הגמרא כאן אזיל לתי' א' לקמן ט' א'. דחזקת חבר מוציא מידי ודאי טבל ולא לתי' שני דהוי ספק דבית אתחזק בחמץ וזה דאמר דקסבר כו' וזה שפרש"י כאן:

בד"ה כל כו'. ודאי איכא למידק כו'. קשה דלמא אמרו בי"ג וא"נ צריך לחזור ולבדוק בלילה דלמא אמרו באמצע הלילה למ"ש רש"י לעיל שבדקו אמש:

גמרא דמוחזק כו'. מהו דתימא כו'. הנה אי חזקתו בדוק הכל נאמנים שהם בדקו ואי אין חזקתו הכל נאמנים שבדקו בעליו אמש. ומלת מהו דתימא קשה דמאן קשיא לי' דלמה לי. אדרבה מקשה אמאי נאמנין והל"ל וכיון כו':

בתוספת בד"ה לאו משום דחזקתו בדוק כו'. צריך לשאול היינו כר"ן ופר"ח כל היכי דיכול לברר בקל כו'. ואמירה דהני הוי כבירור דרבנן (מ"ה א"צ לברר אף בקל) וא"ש לישנא מהו דתימא דתחלה קשיא לי' דמלתא דפשיטא הוא. ומ"ש בתירוצם שנית מגו משמע דאמרינן מגו באיסורא (עיין כתובות פ"פ והרא"ש ורבינו יונה שם) וצ"ע. בלאו מגו אין נאמנין לומר שלא בדק בעל הבית הפך החזקה מה שאין בידו ובלא הימנותא דילי' ויבואר אי"ה:

בד"ה מדאורייתא. ב' הקושיות לשיטתם ולא לשיטת רש"י כמ"ש מהרש"א ז"ל. בתוס' לקמן וכתיב יע"ש ושם יבואר:

בד"ה הימנהו כו'. המקשה דהקשה אמירה דהני מידי מששא היינו אקטנים דאשה ועבד ודאי נאמנין אף באין בידם כל שאין הפך החזקה דהא מוספרה לה ילפינן מאשה. ומיהו באמת דמסיק הימנוהו רבנן בדרבנן. משמע לי' דקאי אף אאשה משום דטורח הוה לא הימנוה בדאורייתא כה"ג:

בד"ה המשכיר בי"ג איירי. ומוכח דא"צ לבדוק בי"ד בלילה דלא כירושלמי עיין בא"ח ה"פ ועיין ר"ן. ויש כאן כמה שיטות והתוס' מפרשים לענין טורח על מי חל חיוב הבדיקה ורש"י לא יפרש כן במ"ש ע"י עלילותיו:

ברש"י ד"ה מדאורייתא בביטול סגי. מדכתיב תשביתו שבת מענין ביטול כמו שבת וינפש שהוא ענין ביטול מלאכה ה"ה כאן תשביתו ביטול. ובספרי דרש לא יראה לך בטל בלבך רצה לומר מדכתיב לא יראה לך משמע לך לבדך אף שבעין אחרים נראה שיש לך בביתך וזה הביטול אף בלב סגי ואף דדרשינן שלך אתה רואה מ"מ אין המקרא יוצא מידי פשוטו ותרתי שמעת מינה. והא דצריך קרא משום קושית התוספת דהפקר צריך בפני ג' וא"כ למה סגי ביטול בלב הא בעלמא דברים שבלב אין דברים לכך יליף לה מקרא דכאן סגי בהכי ועיין ר"ן ויבואר אי"ה:

בד"ה מי הוי מקח טעות אם בא לחזור ע"י עלילותיו כו'. הנה בגמרא אמרו כמקח טעות בכ"ף הדמיון ורש"י פירש מקח טעות משמע דר"ל דהוה מקח טעות לגמרי שתנאי שבממון הוה וממה שפירש ע"י עלילותיו משמע עלילה בעלמא והגירסא כמק"ח בכ"ף א"ש דודאי מה שנותן לו בעד שכר הבדיקה צריך לחזור לו וכן היכי דבדקו בעצמם אפ"ה צריך המשכיר לבדוק דכל תנאי קיים וצריך לקיומי' תנאי'. אלא מבעי' לי' אעפ"י שמקיים תנאי' מי מצי מעליל השוכר ולומר איני חפץ עוד בשכירות ע"י עלילה בעלמא לומר לא כך הוה השכירות ששכרתי בית בדוק כבר וכ"ש אם נאמר בי"ד איירי ועל המשכיר לבדוק פשיטא דתנאו הי' כן דאל"כ למה לי תנאי. וע"ז פושט דלאו קפידא הוא דניחא לפעמים לקיומי' מצוה אף בממונא ומיהו התנאי צריך לקיים המשכיר ועיין רש"י שאחר זה ועיימ"ש בפריי להלכות פסח ויבואר:

בד"ה ושורפין כו' כפי הנראה ושורפין עומד לשרפה ועל ב"י ועשה לא עשו הרחקה ורשאי להמתין מלשרוף עד רגע קודם שבע ומרש"י לא משמע כן אלא עשו הרחקה אף לשהי' ובפוסקים לא משמע כן ויבואר

בד"ה הא לרבות כו' דע"כ הא כיצד משמע רומיא. ולרבות משמע מייתורא כתו'. לכן ציין כן ולרבות לאו דוקא אלא ע"כ כו':

בד"ה ואימא לרבות כו' בכניסת כו' לתרץ קושית התוס' ביום כתיב ותי' דבכניסת יום ראשון ומיה' מאך חלק שפיר מצי לדחות דבחצי לילה לא שייך ביום. ויבואר בתוס' ד"ה ואימא:

בתוספת בד"ה וכתיב אך כו', עיין מהרש"א ז"ל. תוס' דף י"ג ב' לשיטתם ורש"י לשיטתי'. ולרש"י ע"כ תשביתו קאמר קרא בזמן היתר ועיין תו' ד"ה מדאורייתא ועוד כו'. ג"כ לשיטת תוס'. ומ"ש מה צריך לאך חלק אפשר על הקרא אין קושיא. די"ל ביום בכניס' ולבין השמשות קרוי כניסה ג"כ. ומיהו (מצא) [מצה] אין יוצא בין השמשות. הלכך צריך קרא לאך חלק ויבואר. ומ"ש מייתו' צ"ע דצריך לעבור בעשה ול"ת ולנתוקי ללאוין כמ"ש בכ"ט ב' ד"ה רב אשי בשם ר"י גופי' ועיין פני יהושע ויבואר אי"ה:

בד"ה ואימא עיין רש"ל ופירוש דא"נ ביום ואך דליכא למימר בכניסתו אפ"ה צריך להיקשא דאל"כ אימא מצפרא. ואך חלק היום מלילה ואי למה לי אך. דמסברא ביום ממעט לילה. י"ל דאי לאו אך. ה"א כניסת ליל ט"ו כאמור:

דף ה.

גמרא. ואימא ליל י"ד ולא משני אך. דאימא חצות לילה וצריך לביום וביום לאו מיותר אלא מפשטי' מה"ת לילה. משא"כ ליל ט"ו כמ"ש רש"ל לרש"י ואימא מצפרא ואי אך חלק הלילה מיום י"ל דלזה לא צריך דממשמעותי' ביום אימעט לילה כיון דצריך ליום גופא:

ברש"י ד"ה ראשון כו' בלאו רומיא כו'. אמאי לא ציין בתנא דבי ר"י ומ"ש ראשון משמעות אף דראשון משמע טפי מנין של שבעת ימים אפשר השתא מיתורא דראשון דהל"ל שבעת ימים מצות תאכלו ותשביתו כו'. ומיהו א"כ מה קשיא מיום הראשון בלולב התם צריך ראשון במדינה יום אחד לבד:

בד"ה זמן כו'. לכולם זמן א' קבע יראה בעליל מדבריו דלא תשחט זמן שחיטה ממש ועובר בלאו אעפ"י שאין שוחט. וז"ש רש"י לעיל בד' א' ד"ה בין כו'. חמץ אין אסור מ"ה בבל יראה. לאו ב"י דשבעת ימים כתיב כמ"ש הר"א ז"ל. אלא מלא תשחט ושגירת לישן בל יראה ומתניתן לקמן ס"ג השוחט הפסח משמע שאר ב"א אין עוברים ור"י ור"ל פליגי בעל בסמוך (בשלמא אי ב"י בפ"ע א"ש דלא תשחט לאו שני משא"כ השתא). י"ל דביטול לרש"י מקרא נפיק ולא מסברא והיכי דגלי גלי. ולפ"ז יהי' מלח לא תשחט על חמץ דם זבחי ב' לאוין במשמע. אחד על כל ישראל מזמן שחיטה. ומדלא כתב בפירוש כן ש"מ דליחודי' לאוי על פסח גופו קאתי נמי. והיינו אם יש לו חמץ בביתו וביטלו שאז לאו דכל העולם אין עובר דכתיב אך כו' תשביתו ביטול או לא יראה לך בטל בלבך (כלומר

אם אתה אין רואה אף שלאחרים נראה כרואה) מ"מ השוחט עובר ולא מהני לשוחט ביטול. אא"כ מבער מן העולם ואמנם רש"י בחומש הרכיב שני המאמרים אך ביום כו' ולא תשחט דודאי כל חד כי קא שחיט. אלא ביום ראשון ע"כ מעי"ט דאי ביו"ט קשה איך צוותה התורה להיות תחלת הביעור ביו"ט דמשמע עד עתה רשאי אתה לשהותו (עיין תו' ד' ב' ד"ה וכתיב. ומ"ש מהרש"א ז"ל.) דלרש"י זהו תחלת צוואת ביעורו בזמן היתר והלא כבר היו נצרכין לבער בעיו"ט שכבר שחטו כל ישראל פסחיהן ומר"א מזרחי ז"ל למדתי פירוש זה. ועם [זה] יובן כי רבא לא הזכיר קרא דאך ביום ראשון ובריית הזכיר' שניהם אך ביום ולא תשחט. ועיין בר"מ החו"מ. ויבואר אי"ה באורך:

בתוס' ד"ה זמן כו'. התוס' לשיטתם דבזמן איסור קאמר רחמנא דאם רואה שצריך להשבית וע"כ מקרא דאך וקרא דלא תשחט מוכח. וכתניא נמי הכי וברש"י הארכתי בזה:

ברש"י ד"ה אך חלק כו' בין השמשות עיין מהרש"א ז"ל. רש"י הוסיף בין השמשות ולעיל פירוש בכניסת היום שעדיין לא ידע מהיקשא משא"כ כאן א"א בצאת הכוכבים הרי שהה שעה אחת. דבזמן היתר מצוה קרא לפירש"י. ולכך פי' בין השמשות דעדיין אין זמן מצוה. וקושיות מהרש"א ז"ל אף שתירץ מהרש"ל ז"ל לעיל. דכל היכי דצריך על יום ממילא אימעט לילה. מ"מ הוקשה לו ואימא מצפרא ואך חלק היום מלילה ואי לאו אך ה"א ליל ט"ו היינו בין השמשות. ואמנם אין זה מבואר במהרש"א כי הוא כתב ליל י"ד יע"ש. גם הק"ק ויש ליישב לא ידענא מהו הק"ק והישוב ואי"ה יבואר:

בתוס' ד"ה ואומר כל מלאכה. לא יסיק מדרבנן עיין תוס' כ"ו ב' ד"ה בשלה. דגחלים מ"ה מותר ודרבנן לכתחלה אסור ובשעת ביעורו י"ל מ"ה אסור למ"ד יש שבח עצים כמ"ש התוס' בתחלת הבערה אסור מן התורה. וא"כ י"ל בהדי דשריף אסור מ"ה. אלא קושטא קאמרי דגחלים מדרבנן אסור לכתחלה. ומ"ש כיון דתחלת אסור. לא הבינותי דשחיטת חולין בטיפה קמיי' חילל י"ט ולישה עד אפי' ושחיטה עד לאחר פרכוס. לרש"י חולין קכ"ז דלא תאכלו על הדם ד"ת. וי"ל דכאן עיקר כוונתו למצות ביעור ואין לשונם משמע כך וט"ס מ"ש מלהנות וצ"ל מלה' עיין ביצה כ' ב':

דף ה:

רש"י ד"ה ש"מ כו'. מנותר יאכיל"נו לכלב"ים או ישליכנו לים עכ"ל. לא נקיט פירור די"ל יש טוחן אחר טוחן. עיין במגיה מ"ל פ"א מחו"מ. מ"ש יאכילנו לכלבים עיין ב"י א"ח תמ"ה אפילו (או) לכלבים אחרים נמי אסור (ירושלמי פסחים חזקי' ור"א) אפ"ה כיון דתשביתו בי"ט וזמן היתר הוא. לרש"י דשרפה קודם זמן איסור. וע"כ קרא דז' ימים

ל"ד אלא מקצתו מותר א"כ נקיש להיפוך אכילת חמץ להשבתת שאור דמקצתו שרי. והיקשא דחמץ למצה לאו היקש גמור הוא דרשות הוא ומ"ש מנותר י"ל דאי מק"ו מערלה כאיסי בן יהודא לקמן. א"כ דוקא לאחר זמן איסורו שהוא אסור בהנאה כמו ערלה. אבל מנותר י"ל דיליף כמו ר' יונתן לקמן כ"ד א'. והנותר למעט אחרים מוקי במסתבר אשאר איסורין חוץ חמץ דדמי לי' בבל תותירו עיין לקמן כ"ז ב' וכ"ח א' ובתוס' שם. והסיבה דוקא קודם איסורו שלא יהא כל דין תחלתו להחמיר וסופו להקל. משא"כ קודם איסורו סובר דלאו קולא הוא עיין רש"י כ"ז ב' ויבואר:

בתוספת ד"ה לא אמרינן מתוך כוי לתי' א' כתבו כן. ולתי' ב' הוה צורך היום קצת דכשישרף ויעשה גחלים יכול להנות מהם הוה צורך קצת עכ"פ:

רש"י בד"ה והלא כבר נאמר לא יראה לך שאור בכל גבולך הרי בתים במשמע. נקט שאור ולא חמץ כי בקרא כתיב חמץ מקודם ועיין הגי' בגמרא ומ"ש במשמע דמש"ה [ל"ש] אין מזהירין מ"ה כמו אחות אביו ואמו אלא דכאן בתים נמי בכלל גבולך הוא ואין זה מק"ו. אף דאיכא הטעם דלא תהוי לי' כפרה:

רש"י ד"ה לפי שנאמר כו'. אחרים עכו"ם כו'. לבדק הבית. לא ידענא ה"ה ישראל אחר אין עובר. ובדק הבית יראה לחמי תודה נמי למ"ד קדשים קלים ממון בעלים הם. ומיהו אי אין מביאין תודה בע"פ מן התורה דממעט באכילה אפשר מ"ה הוה. ובי"ג הוה נותר א"כ אף של הדיוט כה"ג אין עובר וכמו שאגיד:

נסתפקתי חמץ של כלאי הכרם דאסור בהנאה אי עובר דשני דברים אין ברשותו של אדם דאסור בהנאה. ועשאן הכתוב בגזרת הכתוב כאלו ברשותו ומה דגלי גלי. ובאיסור הנאה ממקום אחר לא. ויבואר בפריי אי"ה:

גמרא ועדיין אני אומר בבתים עובר בל יראה ובל ימצא כו'. אומרו ב"י וב"י משמע ב' לאוין כמו שיראה הרואה בפ"ד מחו"מ דבראי' עובר ב' לאוין וזה באמת דשאור לג"ש. הוה כאלו אמור ב' לאוין בזה ובזה. משא"כ בהוה אמינא מנא לן לטפויי לאוי' דהא צריך חד בגבולין וחד בבתים. ונהי דבאמת מיחייב בראי' ב' לאוין דל"ד לאמרה תורה לא יאכל שרץ העוף אלף פעמים דב' לאוין נפרדים המה ראי' והטמנה (עיין זה בשורש המצות ותבין):

בתוספת בד"ה משום דכתיב לך לך כו'. עיין מהרש"א ז"ל הנה במכילתא דמתחיל מה ת"ל. והא צריך ללקות ב' ולזה נאמר כהרמז"ל דב' לאוין ושם א' אין לוקה ב'. והשתא ה"א דימצא ראי' הוא משא"כ באמת לוקה ב' אראי' דהוה לאוין נפרדים ובהיפוך אין לי אלא בתים הו"מ לומר לעבור ב' לאוין ללקות. אלא עדיפא קאמר. ומיהו מ"ש מהרש"א

ז"ל דלא יראה לומר אפ"ה של אחרים שרי. הא בלא"ה די לבמ"ה להיות כנדון. ולהר"מ בלא"ה א"ש. דבראי' עובר ב' לאוין. ויש להקשות באמת לכתוב שבעת ימים שאור לא ימצא בגבולך ולא יצטרך לג"ש כלל ואי בתים של אחרים אסור הא לא כתיבי ודיו לבמ"ה להיות כנדון:

בא"ד אבל עוד קשה לו מקושר למה שלמעלה דאי לאו הכי לא הוה מוקמינן לך אלא ימצא אלא אגבולין בכבשתו כו' וקושי' התוס' ודאי אסיום ומה שאור האמור בגבולין דהוא מיותר. אבל הג"ש ודאי צריך ללמוד גבולים ב' חומרות מבתים. ומיהו זה א"ש אי אמרינן מחד לך מסברא אף אחריות שרי. משא"כ אי אמרינן מתרי לך הוא דאמרינן אחריות שרי. א"כ אי לא [הוה] כלל ג"ש בעולם לא הוה שדינן כלל לך שני אלא ימצא אלא תרוייהו בגבולין א' לאין אחריות וא' לאחריות וא"כ שפיר אתי לשון מכילתא מנין של זה בתים ליתן בגבולין ב' חומרות ומנין קולא של גבולין בבתים. דתרי לך הכל אגבולין. ומשני שאור לג"ש, וכיון דע"כ הוצרך לג"ש. סיים בקיצור קולא דבתים מג"ש. ולמה לי' לאהדורי' מלך שני עם ג"ש. וזה קושיות מהרש"א ז"ל. וק"ק. והבן זה ומיהו לולב ממעט גזול מלכם והבן:

בא"ד ותי' ר"י כו'. ודוחק דמשמעות לא ימצא לך משמע אף כיבשתו כו' ומיהו לאביי אין מקום לקושיות התוס' כלל דלא שדינן לך שני אלא ימצא וזה פשוט. ומיהו בין רבא לאביי איכא נ"מ לדינא ויבואר אי"ה:

גמרא דאלו מיגנב או מתביד עיין בפוסקים אי דוקא גניבה ואבידה כו'. הניחא כו' הנה למ"ד לאו כממון דמי אפילו באונסין כמו הקדש ונדר דאם מת כו'. ולמ"ד כממון דמי י"ל הכא צריך לגניבה או פשיעה. ועיין רש"י פי' הניחא משמעו אברייתא פריך לא ארבא ויבואר:

דף ו.

בפירש"י בד"ה לא תבעי דלא זכה כו'. משמע הא זכה בהן אעפ"י דמצי מסלק בזוזי כמו שותפין זה נותן פרה וזה נותן פרה ויחלוקו בוולדות אם התנה שיכול לסלוקי במעות גוף הפרה מ"מ עדיין גוף הפרה של גוי וצדדי איבעיא בלא מצי מסלק. מ"ה פטור. ומדרבנן מהו. אי יש מראית [עין] או לא ואמר להם פטורה אף מדרבנן

בא"ד אע"ג דמצי מסלק חייב מ"ה דשאני מלך דחשוב כאלו בא הפרה לרשותו. ואע"ג דמצי מסלק. כה"ג שבא כבר לרשותו פטורה אף מדרבנן דקלא אית לה. עיסה חייבת מדרבנן אע"ג דלא מצי מסלק מפני מראית עין. ואע"ג דמצי לסלק. מ"ה פטורה ורק מדרבנן חייבת. עיין תוס' ד"ה התם. וזה תי' רש"י:

בתוס' בד"ה בהמת ארנונא. עיין מהרש"א ז"ל. לל"ק מפרש בבכורה כו' וההוא דעיסה מפורש בהדיא דאיירי בעיסה. לכאורה יתור לשון לל"ק כו'. גם מפורש בהדיא דאה"נ [אפי'] ב' בריייתות סתמא. נמי קשה ב' למה לי. וע"כ א' בבהמה. והנה בעיין מבעיא בהמה ולא מבעי' עיסה נמי. ואי דפשיט לי' דחייבת דלית קלא מה"ט פשיטא בהמה פטורה דאית קלא. ואם נאמר דידע ברייתא דעיסה חייבת ומינה מוכח הא בהמה פטורה עכ"פ בלא מצי מסלק דאל"כ לאשמעינן רבותא וא"נ ידע מברייתא השנויי' סתמא ומספקא אי בעיסה מיירי או בבהמה מיירי. א"כ יתיישב שפיר לרש"י טפי. אלא דא"כ הא דתניא חייבת במצי מסלק ולא כאיבעיין בעיסה ויבואר:

פירש"י בד"ה הפקידו אצלו וקיבל אחריות כדמפרש ואזיל לכאורה יראה מפירושו דוקא גניבה כמש"ל אלו מיגנב ומיתביד והא דלא מפרש בהדיא תנאי זה (דסתם פקדון שומר חנם פשיעה). כדמפרש ואזיל יחד בית היינו בלא קיבל אחריות גניבה ואבידה עמ"ש בד"ה לעיל:

ד"ה לעולם אסיפא לא ימצא היינו דקיבל אחריות. יראה דסמיך אמסקנא דאין מצוי לא. בה"א מבתיכם. ובד"ה שאין מצוי בידך פי' שהזויות מסור בידך משמע מבתיכם וצ"ע. גם מלך ממעט בלא אחריות לא מלא ימצא. ומיהו לזה י"ל דמלך הוה חייב בפשיעה. ומלא ימצא פטור פשיעה וצ"ע:

בתוספת בד"ה יחד. עמ"ש ברש"י ועיין רא"ש ז"ל לשיטתי'. דיחד היינו עם אחריות וחסר תנאי. ע"כ ש"ח נמי משא"כ לרש"י מפרש ואזיל, ומה שיש עוד לדקדק בדבריו יבואר אי"ה:

ברש"י ד"ה כופה דהא לא חזי כו'. ומיהו ב"י כו'. לכאורה ה"פ אמאי לא יעשה לרווחא דמלתא יוציא מן הבית. תי' דמוקצה הוא דאסור באכילה ובהנאה ושו"את עדיף ומיהו ב"י הי' לדחות [מוקצה] דרבנן. תי' דבטלי' וסובר לא העמידו דבריהם במקום תורה היכי שמגיע זמן תורה. עיין ה' ק"פ בר"מ ובר"א ז"ל בהזאה. או יאמר דה"פ יבערנו ישרפנו במקומו לדידן דמתוך כו'. לזה אמר שאין צורך היום קצת דבטלי'. ולשמא יאכל סגי ליום א' בכפיית כלי. ועם זה יתיישב ד"ה עושה מחיצה מיהו ההוא דלעיל לא אפשר במחיצה. ומשום חד יומא סגי בכפיית כלי לכאור' דברי' [מיותרי'] עב"ח. אלא דודאי סגי בחד יומא בכלי ולא הוה צורך קצת אלא דמ"מ יעשה לרווחא דמלתא מחיצה [זה] כתב די"ט הוא ויבואר:

בתוספת ד"ה כופה כו' מרבא דאמר של הקדש א"צ משמע הא אם רוצה שפיר דמי והא אין כלי ניטל כו' שלא לצורך. י"ל גברא אגברא קרמית. משא"כ מרב שהי' רבן של בני הגולה. דרך להקשות לאמוראים. עיין ביצה גבי מטהו מחלון לחלון יע"ש:

ברש"י ד"ה בשיירא מקום רחוק. לפירושו תוך הפסח אין חילוק בין מקום רחוק לקרוב. ולפי' הפוסקים קודם הפסח וחיישינן סמוך ביה"ש אז יש חילוק בין מקום רחוק למקום קרוב ויבואר אי"ה:

בד"ה אפי' מראש השנה. עיין מהרש"ל ומהרש"א ויבואר אי"ה. ועיימ"ש בפריי ה"פ. והנה אביי סובר דקודם שלשים אין מטריחין אותו וכשבא הפסח והוא בדרך אונס הוא והוה כמפולת וכשבא לביתו יבערנו בשריפה או יוציאנו לחוץ לשטתי' לעיל בלא ביטלו מבער ביו"ט ורבא סובר דלמא חס מלשורפו [ולבערו] מעולם ומשהה רגע אחד ועובר עליו ב"י. ועיין לקמן הבודק צריך שיבטל ברש"י ותוס' ופר"ח ויבואר:

גמרא א שואלין ודורשין. עט"ז תכ"ט שאלה מה שלאחר זמן. דרישה מה שצורך היום. בזמן הקרבן טעון שלשים יום ביקור לרבים אע"ג דויהי אנשים יחידים מישאל ואלצפן. ולר"ן ניחא דשואל כענין הוה ויבואר:

דף ו:

ר"ג אומר ב' שבתות התם א אלא דהוא שואל כענין מר"ח ניסן דק"פ ב ביקור. ומיהו שבועות וסוכות די ביו"ד ימים. משא"כ בלימוד מדבר בעינן י"ד שלימות. ונ"מ לשאילה בבעלים. בי"ד קודם בין שבועות וסוכות. ולדידן שלשים יום עח"מ בזה:

ע"ש ותו פרט וכלל כו'. ורש"י ד"ה דאי לא תימא הכי כו' ופרט שזהו הכלל וד"ה נעשה וכו' כל דבר הנה מלת ותו משמע קושיא יותר מראשונה. ואמנם כלל ופרט וכלל כעין הפרט אעפ"י שאין דומה בכל צדדיו ויהי' כעין מראה אדומה קצת כמו ועינו כעין הבדולח נמצא צריך כללים ופרט וכן כלל ופרט אי פרט לחודי' הוה מרבינן מה דדומה בכל צדדיו במה מצינו הלכך כלל ופרט למעט הכל אף דומה ממש וזהו אין בכלל אלא מה שבפרט. משא"כ פרט וכלל ריבה הכל אף דאין דומה כלל. א"כ קשה למה הפרט בא וע"כ לשום דרשה. ויותר טוב לומר להיפוך כלל ופרט הוא. וכעין קושיות מהרש"ל דלמא היכי דליכא הוכחה כו' משא"כ פרט וכלל יש הוכחה וכאמור. ואין כעת ספר הכריתות ושאר ספרים לעיין בהם. אם לא נמצא ההיפוך בכלל ופרט ויבואר:

ושוב ראיתי ברש"ל הביא [הקושי'] ד"ה דנזיר ותירצו דפרט וכלל צריך הפרט תחלה שלא למעט מכלל מידי בק"ו ויבואר אי"ה ואין כעת פנאי ולמ"ש רש"ל קשה כלל ופרט. נימא להיפוך שלא יהי' ניגוד הק"ו הא להיפוך נמי יהי' נגוד ק"ו. דאל"כ למה לי הפרט

כו'. ועיין מהרש"א כי סברת רש"ל הוא דבחד ענינא היכי דאיכא הוכחה גמורה אין מוקדם כי ההוא דסקל כו' ובתרי ענינא אף בהוכחה קלה כמו ניגוד הק"ו מה"ט אין דנין כלל ופרט המרוחקין. ומהרש"א הקשה מנלן לפלוגי בין תרי ענינא ובין חד ענינא כלל וע"כ נראה בתרי ענינא אין כ"כ חידוש אם אקדמי' המאוחר לפי שהם ב' ענינים. וא"כ יליף מני' מסברא ה"ה באין הוכחה משא"כ בחד ענינא חידוש הוא ולא ילפינן מיני' באין הוכחה ויבואר אי"ה:

רש"י ד"ה הבודק סמוך כו'. בביתא הדין הנה הטור תמה ע"ז ואמנם מ"ש רש"י סמוך. הכי משמע לישנא הבודק צריך שיבטל ומדלא אמר צריך שיבטל ואהא פריך וניבטלי' בד' כו'. ומ"ש בביתא הדין הוא כפי שיטה המחוורת דמ"ה או ביטול או בדיקה. א"כ אם אומר בביתא הדין שפיר דמי דבגבולין שלא הולך שם אין חשש [שמא] ימצא גלוסקא יפה משא"כ הטור בתל"א דמ"ה ביטול בעינן לחמץ שא"י א"כ ביטול מ"ה הוא ושמא ימצא גלוסקא יפה באחת מן זויות כמ"ש הרא"ש בשמעתין. א"כ פשיטא שצריך שיאמר ברשותי לכלול גבולין. ומ"מ קשה לרש"י טפי. דברים למה לי:

בד"ה ודעתי' עלוי' חשובה וחס לשורפה. פירוש חשובה ולא בטיל ממילא וחס רק לשורפה אבל לבטלה לא חס (וכ"כ הט"ז) ופריך וכי משכחת ליבטלי' דעל הביטול לא חס. ומשני דלמא לאחר זמן איסור כו' וכי משכחת ליבערי' ל"ק דחס לבער ועובר במזיד ב"י, ועמ"ש בתו' ד"ה ודעתי' עילוי' ורש"י לשטתי' שכתב בביתא הדין דכל שלא מוצא לא הוה בספק לאו דב"י וב"י. לכן פי' חשובה עתה כשרואה:

בתוספת בד"ה ודעתי' עילוי'. פי' ולא בטיל מאליו. לכאורה יקשה אדרבא לתוס' יקשה וכי משכחת ליבערי' כיון דלא חס כלל ולריישב בדוחק בז' של פסח אין נוח לי. ואמנם ד"התו כנים והם שיטת הרא"ש ז"ל ושיטת הטור בתל"א דמ"ה לא מהני בדיקה לחמץ שא"י וה"פ הבודק צריך שיבטל מיד סמוך לבדיקה ופריך מ"ט למה לי הביטול כלל דה' סובר על שא"י אין עובר ומשני שמא ימצא באחת מן הזויות גלוסקא יפה ודעתי' עילוי', פי' ולא בטל מאליו ואף שאין רואה עובר בספק. מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג. ופריך וכי משכחת ליבטלי' כלומר למה מיד ליבטול בתחלת שבע דכי משכחת זמן איסור שלה בשבע ליבטול דאז יש רושם. ומשני לבתר איסורי' לא מצי מבטל ופריך בשש יש רושם זמן דרבנן ופריק דכדאורייתא דמיא. ופריך בד' וה' ומשני דפשע כיון דאין רושם ומלת דלמא משכחת בתר איסורי' ל"ד אלא עיקר התי' ב' דברים. והשתא אין קושיא ליבערי' דלא יראה כלל והיא באחת מזויות ויהי' בספק לאו ועיין פר"ח. ולמ"ש

א"ש טובא. ומ"ש מהרש"א ז"ל ודאי קשה. ולכאורה דאמאי לא משני דלמא חס נמי לבטלי' אבל ממ"ש הא פי' משמע ודאי כמהרש"א:

בד"ה משש כו' נ"מ לדינא בתרי דרבנן. עיין אה"ע סימן ל"ז ויבואר אי"ה:

ברש"י ד"ה דאמר ר"א כו' להתחייב עליהן. לכאורה החיוב על מעשה ידו ומדקרי בעל הבור משמע. [כיון שהוא ברשותו] ומיהו המעיין בב"ק כ"ט ב' א"ש:

ד"ה ונבטלי' כלומר כו'. עשה כלומר כי ל"ד ד' וה'. זמן קבוע אלא אימת שיזכור יבטל משא"כ בשית זמן קבוע לכל אדם שיש רושם ששורפין שם:

ד"ה פשע ושכח. כו' אפשר דה"ק ודאי לאו פשיעה גמורה אלא ישכח שאין לו מה יזכור אלא דמתוך כך יבא לידי פשיעה שימצא אח"כ וחס לשרפה ומשהה רגע אחת ועובר בב"י וב"י כמ"ש לעיל:

דף ז.

גמרא וניבטלי' בשית. הרא"ש ז"ל מהפך הגירסא ובהיותי בן ט' אמרתי דכיון דמשני דלמא פשע תו מה מקשה וניבטלי' בשית ולא [משני] דזריזין מקדימין (ובפרט למ"ד ביטול עיקר הביעור מ"ה) ואי מצפרא דלמא פשע. עכשיו ראיתי כי דבריו ראוים למי שאמרן כי פירוש וכי משכחת ליבטלי' פי' בעי ואח"כ מקשה בשית ואח"כ בד' וה'. ועיין מ"ש לעיל וכאן אין להאריך:

ברש"י ד"ה כיון דאיסורא דרבנן וכיון דחס עלי' ומשהי פורתא אינו ענין לכאן והא ודאי שמא ימצא גלוסקא לאחר שבע קאמר וצ"ע:

ד"ה אפילו בחיטי קורדנייתא כו', כל דמקדש כו' והפקר ב"ד כו' יראה שהם שני תירוצים. א' כל דמקדש אומר כדת משה. כתולה תנאי אם יסכימו רבנן ולא שייך זה בחמץ. והפקר ב"ד הפקר דלאו מידי קיהיב לה וזה שייך בחמץ דמ"ס עובר אח"כ בב"י כשאלת רבני ויניציאה הובא בפר"ח. כיון דמ"מ לאו דידי' הוה. וזה מרומז בדאורייתא דמיא ולא אמר מדרבנן לא מצי מבטל אלא (משש) [ממש] כדאורייתא (ועל) [ואף] שהוא בכ"ף הדמיון. ובביאה שייך רק טעם ראשון. ועיין כתובות גבי צנועות כל דמקדש ברש"י שם:

בד"ה דייקא נמי דעדיין לא החמיצה כו'. מה בידו לעשות יותר השבתה בלב זהו ביעורו כו' ומשום יו"ט כו'. ושבת מתוקמא בחמץ גמור כו' עכ"ל. הנה פירש דייקא נמי לא קאי רק לעיסה מגולגלת אבל אי מצי מבטל לאחר איסורו לא נשמע כלל מהכי ומ"ש מה לעשות יותר דחמץ אסור לאפותו בי"ט. וממ"ש השבתה זהו ביעורו משמע דדי בכך ואפילו לא יהי' די בכך מה לעשות יותר. ואמנם ודאי דיכול לשורפה לדידן מתוך כו'

בלא ביטלו כמ"ש רש"י במוצא חמץ כופה כלי. אלא התם לפי האמת דלאחר איסורו לא מצי מבטל. משא"כ כאן יכול להשבית תו לא הוה צורך היום קצת דאי דלא אתי למיכל בכפית כלי סגי ביום א' ובלילה יבערנו (עיין שו"ת שבות יעקב ח"ב). ואי קשיא בביתו יכול להטיל לצונן. י"ל דסברת רש"י ביטול עדיף מהטלת צונן. ומ"ש רש"י בשבת חמץ גמור פירוש דחמץ גמור נמי מתוקמא וכ"ש בעיסה מגולגלת. ומיהו זה טעות דע"כ חמץ גמור לש מע"ש והחמיץ כבר. ומיהו קשה בביתו הי' יכול ליתן במתנה לגוי ומשום כבוד רבו התירו שלא יזוז מב"ה ויבטל וישאר החמץ בביתו ויעבור תקנת חז"ל בדיקה ומשום כבוד רבו ויבואר אי"ה:

ואי קשיא לרש"י בפ' א"ע [שפי'] ב"י תערובת ונוקשה. ולר"א שרי בהנאה כמ"ש התוס' בפ' כ"ש. א"כ לימא דאיירי בתערובת ונוקשה ומבטיל בתר איסורו דממון דידי' הוא וא"ש הי' יושב בב"ה דבביתו יש תקנה שיבטל וימזוג שיהא יותר מששים דאז אין עובר ב"י אפילו לרש"י או כזית כא"פ כדבעינן למימר לקמן פא"ע אי"ה ובפריי לא"ח בפתיחה הארכתי בזה. דא"כ איך אמר מבטל בלבו הא דברים שבלב בממון גמור אין דברים כמ"ש הר"ן ז"ל ר"פ ותירוצו דאין ברשותו ל"ש כאן כיון דשרי בהנאה ומיהו אין מבטלין איסור ל"ש כאן דסוף סוף אסור באכילה חמץ בכ"ש אסור והבן זה. ואי"ה אבאר זה באורך וכאן אין פנאי:

גמרא מאי אריא כי רבתה מצה אפילו כי לא רבתה מצה ניזול בתר בתרא מדלא פריך כי רבתה חמץ נמי. י"ל דרובא עדיף מבתרא ופריך שוה בשוה ומה"ט לא פריך אמאי כי רבתה מותרת ניזול בתר בתרא. שלפעמים נשתמשו מצה קודם ואח"כ חמץ קודם פסח ובפסח נמצא. י"ל דודאי הדין אמת ויציב דרובא עדיף מבתרא ופריך למה לא ביאר כל צורכו דלפעמים שוה בשוה ונשתמש מצה באחרונה שרי ולמה הזכיר בכיון דוקא זה הדין ולא הזכיר החלוקה שני'. ועמ"ש ברש"י ד"ה

כיון שרבתה מצה ולקמן משמע בתרא עדיף מרובא:

בפירוש רש"י בד"ה כיון שרבתה קס"ד. כו' יותר מחמץ ולכאורה סובר רש"י דחמץ יבש ביבש אין בטל חד בתרי דאל"כ למה לא פירוש כפשוטו. ועיין פני יהושע ויבואר:

בד"ה אי הכי וליכא ספק. לכאורה הל"ל פשיטא ממשנה דשקלים דאזלינן בתר בתרא ומה אשמעינן רב ומשקלים ידעינן דאפילו נגד הרוב בתרא עדיף דבשעת הרגל מעשר ולא אזלינן בתר רוב שתא וכי לא רבתה מצה ל"ד אפילו רבתה חמץ נמי:

תוספת ד"ה בהר הבית. האיך נמצאו כוונתם דמיעוטא העוברים ונושאים שם חולין או שוגגים. ואמאי לא מתרומת הלשכה הוא. ואי לזה כוונתם קשה הא מבואר בירושלמי

שקלים שם והרמז"ל פ"ו מה' מ"ש ונ"ר הביאו דחזקה שאין הכהן מוציא מלשכה עד שיחלל כו' ומיהו קושייתם דנימא מעות הקדש הוה כמו קיני זבים וכדומה דחולין מיעוטא הם העוברים או שוגגים. ותרצו באין דרך גנאי חולין רובא הוה א"נ כפשוטו דאמאי ברגל לא ניזול בתר רוב מעשר ממה דנימא חולין מיעוטא דמיעוטא דהא אסור לילך עם חולין. ותרצו דשרי באין גנאי:

ברש"י ד"ה אם רוב כו'. אלמא בתר רובא אזלינן תראה שכיוון פלא והוא דפריך ומי אזלינן ולא פריך משנה אברייתי' אלא די"ל בתרא ורובא שקולים הם ומש"ה בירושלים מעשר מספק כמו בסוחרי בהמה לפירוש רש"י והייתי מתרץ קצת בדוחק אם רוב חולין ונשתמש חולין באחרונה ואם רוב מעשר אעפ"י ששימש חולין באחרונה ספק שקול לחומרא. משא"כ השתא דפריך דניזול לקולא במצה פריך שפיר ואמנם זה טעות דאדרבא מדפריך כי לא רבתה מצה ולא פריך כי רבתה חמץ נמי אלא שקולים הם וא"כ מה פריך מהתם. וע"כ הכין הוא האמת דלא פריך אלא מדתניא סתמא משמע אף מעשר באחרונה אם רוב חולין ואמאי שקולים הם ולחומרא. וא"כ מרוב מעשר אין קושיא דא"נ חולין בתרא שקולים הם וזה שציין רש"י רוב חולין אלמא ולא המתין על סיפא כאמור:

נסתפקתי בתרא ורובא איזו עדיף. הר"מ השמיט בפ"ו ממ"ש הנך אוקמתות עיין כ"מ:

גמרא הבודק צריך שיברך מה מברך כו'. כל מצות דרבנן נמי מברכינן ואפשר דהפרשת דמאי אספק דבריהם לא בעי ברוכי. עיין במה מדליקין ובדיקה נמי ספק דבריהם הוא במרתף שמסתפק דלא הוה אתחזק כיון שאין משתמשין כל השנה. ומ"ה ביטול די אף לשיטת [הפוס' דמה"ת צריך ביעור] דמידי דהוה אכל חלב שוגג מש"ה הוצרך להשמיענו דכאן מברך משום ביטול או שאר תירוצים ומה מברך אפשר דמספקא על בדיקה או ביעור או ביטול שהוא מ"ה להטור בתל"א. וכ"ד הרא"ש ז"ל בהא דשמא ימצא גלוסקא יפה ומשני לבער. או על ביעור שבדיקה תחלת הביעור הוא:

רש"י ד"ה בלבער כ"ע ל"פ ושפיר דמי כו' משום דלכאורה אפשר לפרש כ"ע ל"פ דמשמע ודאי להבא וכ"פ בעל ביעור אי משמע ג"כ לשעבר או להבא טפי כמ"ש התוס' ע"ב ד"ה כי פליג ואפשר דא"ד על ביעור דוקא לא לבער כי סובר על משמע לעבר ולהבא ומברך אחר הבדיקה קודם הביטול סמוך לו מיד כי הוא עיקר הביעור מ"ה ולא יברך קודם הבדיקה דיהי' הבדיקה הפסק זמן רב בין ברכה לביטול שהוא ביעור דאורייתא ועל ביעור קאי אלשעבר נמי אבדיקה דרבנן ולהבא אביעור דאורייתא. משא"כ לבער לא קאי אבדיקה דלשעבר ואפשר נמי כמי שאומר שאם לא בירך קודם יברך אח"כ או שאר

תירוצים ורש"י מיאן בזה כמו שיראה הרואה במ"ש גבי גלוסקא יפה. דמ"ה בדיקה נמי מהני ומש"ה פירוש ושפיר דמי והבן:

והוי יודע שהטור בתל"ב כתב שמיד אחר הבדיקה כו' ובעל העיטור כתב שהחיינו ורא"ש כתב דסמכינן אזמן הרגל, ולבעל העיטור הקשה הב"י דאין שייכות כו'. והנה בדיקה דלמא אתי למיכל שייך מתחלת שבע. ולא שייך לרגל. עט"ז. ואם נאמר עיקר הברכה משום ביטול. דאין מברכין על ספק דרבנן. כ"א אספק תורה א"כ בל יראה ובל ימצא ברגל הוא לרוב הפוסקים. ועשה תשביתו רק אחמץ ידוע דבשלמא ב"י וב"י מדלא כתיב לא תראה חמץ ולא תמצא ש"מ התורה הזהירה על הספק כמ"ש הרא"ש בהדיא בגלוסקא יפה משא"כ עשה תשביתו. י"ל דוקא ודאי חמץ ולא ספק ושייך שפיר אזמן דרגל, ומיהו הרא"ש כ' כמה פעמים כמדומה טעם שהחמירו חז"ל משום חומרא דכרת דקשיא לי' בב"ח ועלה וכ"ה. וסובר דהני נמי לא בדילי' מני' ולא ס"ל תי' התוס' דשם בב"ח בדיל ואם כן שפיר שייך לרגל דהוה בכרת לא מתחלת שבע דלא הוה כ"א בלאו ויבואר אי"ה:

דף ז:

רש"י ד"ה נימא למול אותו רופא היינו מוהל ומ"מ אמאי לא פירוש כפשוטו דהא אין המצוה מוטלת עליו אלא על אביו:

בתוספת ד"ה על הטבילה רש"י פירוש בעל קרי. ושאר ל"פ. ור"ח מיאן בב"ק דהא בטלי'. רק משום גר. ול"פ לא ס"ל ור"י מפרש כר"ח ול"פ. (ועל רש"י קשה אמאי לא פירש טבילת גר ול"פ) ומ"ש נ"י כו'. ומיהו כו'. י"ל דפליגי בב' דיעות בטור או"ח כל האוכל בלא ניגוב כאלו אוכל לחם טמא. א' אמר דמים טמאים. ולפ"ז טובל ידיו או רביעית בב"א א"צ ניגוב ואפ"ה מברך אח"כ וע"כ ל"פ. ומיהו סובר דמשום מיאוס צריך ניגוב אף בטובל וז"ש מהרש"א טבילה בכלל נמי טבילת ידים דנ"י בלא"ה עובר לעשי' מקרי דצריך ניגוב ויבואר:

גמרא מנא הני מילי (ולא אבוקה) ובעי סמך מקרא כי רוב דברי חז"ל רצו להסמיך מציאה ממציאה מבנימין ועל (מה) זה למדנו דלהוי בחפוש כמו מציאת בנימן והוה כאלו כתיב כאן חיפוש ואח"כ נלמוד חיפוש בחמץ מחיפוש ירושלים. ולענין (מ"ה) [זה] וחיפוש מנרות (עיין כתובות כה"ג למדנו שעריך משעריך כו') וכי חזר מפרש דילג חיפוש מחיפוש שכבר מובן הוא ממציאה ורש"י עשה כלומר. כי מציאה מחיפוש אין גזרת שוות אלא פירוש הוא כאמור:

בתוספת ד"ה ונרות מנר וקשה הל"ל וחיפוש מנר ולא נרות מנר כו'. דיליף חיפוש דנר מחיפוש ירושלים כו' וא"ש דצריך לאתויי קרא כו' עיין מהרש"א. ולכאורה תו' מקשו ב' קושיות א' אמאי לא יליף ג"ש בפ"ע ג"כ חיפוש מנר כמו דבי ר"י. ב' נרות מנר לאיזו צורך וכ"ת קולא. א"כ גם באמת צריך ללמוד מנר לומר דנרות לאו קולא א"כ למה לי כלל נרות בג"ש לילף חיפוש דחמץ מחיפוש דנר כמ"ש מהרש"א ז"ל לכן כתבו די"ל חיפוש לא קאי אנר אי לאו ג"ש חיפוש דנר מחיפוש ירושלים דלהוי קאי חיפוש אנר ויהי' הפירוש מציאה מחיפוש דידי' וחיפוש מחיפוש דנר וחפוש דנר מנרות מה התם קאי החיפוש ע"י נרות אף כאן וזה ג"ש אחת. ואגב גררא אומר ג"ש שני' ונרות מנר דלאו קולא הוא. וקשה א"כ אמאי דילג באומרו הפרט ומציאה מחיפוש דידי' וחיפוש מנרות ולא הזכיר חיפוש מחיפוש דנר ולרש"י א"ש

גמרא דבי ר"י כו'. ולפירוש התוס' ד"ה ונרות מנר יהי' הקושיא מה ואומר כיון דנר לחודי' אין ראי' כלל אם לא נר מנרות א"כ למה לי נר כלל ומתרץ דיש לפקפק ולומר מנרות ג"כ אין ראי' דקולא הוא ולכך למפקפק מביא עוד ראי' ויהי' ב' ג"ש א' נר מנרות וא' נרות מנר:

דף ח.

גמרא אין בודקין לאור חמה ולבנה ואבוקה אלא לאור הנר מפני שאור הנר יפה לבדיקה. הנה מסידור ברייתא הל"ל לא זו אף זו ואם נאמר בי"ג מיירי אפשר דסידרא נקט ואם נאמר בי"ג צריך לבדוק בלילה כמבואר בתל"ג קשה. ובירושלמי מקשה וכי יש חמה בלילה תפתר כשלא בדק הדא אמרת אפילו ביום צריך נר ול"ת ביום נמי מחשיך. וקשה דלמא ה"ק אין בודקין לאור החמה לכתחלה להמתין עד י"ד שחרית. וי"ל דרנב"י אמר ב' טעמים. א' בשעה שמצוין רושם. וא' נר יפה כמ"ש הט"ז בתל"א אות א'. א"כ משמע לי' מפני שאור הנר יפה קאי אכולהו וקשיא לי' שפיר מה אריא שיפה א"נ אכסדרה דאור החמה דיו אפ"ה לכתחלה לא דאין רושם ובצפרא דהיינו עמוד השחר שיש רושם כמ"ש רש"י דף ד' א' ד"ה נבדוק מצפרא שלא המתין עד הנץ החמה (שיכנס ויצא בכי טוב) מ"מ באותו שעה אין חמה עד שעה וחומש שעה וע"כ תפתר כו' וס"ל בי"ג צריך לחזור ולבדוק אף באכסדרה ועימ"ש רש"י ד"ה לאורה:

רש"י ד"ה לאורה לאור שלה ואין צריך להביא לה אור הנר בלילה של"ת לאור הלבנה קאמר לשון נקבה (כי מקבלת משמש וברכת הלבנה בלשון נקבה נאמרה) לז"א דוקא לחמה וכ"ה בש"ע לאור החמה דיו יע"ש. ויהי' לאורה מפיק הא לאור שלה של אכסדרא וביום קאמר כשעבר ביום ד'. ורש"י פי' לכחחלה ואמנם מלת להביא ולא כתב א"צ

לבדוק בלילה לאור הנר. אלא ה"ק אם נזכר ביום י"ג א"צ להמתין להביא נר בלילה ועיין פר"ח ויבורר אי"ה בפריי לא"ח ועט"ז בתל"ג מ"ש אין בודקין לכתחלה באבוקה:

ד"ה כל דלא תנא מקום שמכניסין וי"ג שאין ואולי ספק חמץ קאמר וצ"ע:

ד"ה חורי הגבוהים יותר מדאי כו'. ולא פירוש כמה עיי' טור וש"ע וט"ז כתב כי בבלי מבואר ואין מבואר. ויבואר שם:

ד"ה ורפת בקר שאם הי' חמץ הבהמות אכלוהו. יראה מספק חמץ ולא ודאי חמץ ושאני חצר דודאי גררוהו ועיין א"ח ויבואר:

גמרא אבוקה נאמרו ד' טעמים. א' אין יכול להכניס לחורין כו' (ה"ה) הב') [זה אורו מלפניו] וזה אורו לאחריו אפילו כמה נרות ביחד אין מחוברין שיכול להכניס א' מהן לחוד אפ"ה אסור שבעוד מחוברין בידו על הבית אורו לאחריו והאי בעית אפילו חלב ושומן בעית ומקטף אקטופי למעט קי"ן בל"א עצים דמשחן או נר העשוי מזפת וכדומה ועיין א"ח. ויבואר שם בפריי וכאן אין להאריך ועמ"א:

רש"י ד"ה החולקת וד"ה ומפסקת יש הפסק חולקת פירוש כתו' באין ברירה ואין צורך אלא אורחא דמלתא נקיט שמעמידין כך ומפסקת משמע כתו' מפסקת החדר או תשמיש הבית. ולרש"י עיקר חסר דהא תחתי' מיירי ומש"ה פירש מפסקת ל"ד אלא יש הפסק ותחתי' קאמר:

ד"ה ומפסקת בין שולי' כו'. לרש"י א"ש דנקיט בשני' חולקת ועצים ומפסקת דאי הוה אמר חולקת ומפסקת ועצים. ה"א מפסקת בין שולי' לארץ ועצים מלאו החלל משא"כ לתו' קשה למה הפסיק בין חולקת למפסקת בעצים:

בתוספת בד"ה מטה החולקת כו' ותו לא ר"ל גם לא בתוך הבית רק מטה המפסקת וע"כ פירשו חולקת ומפסקת שמונחת באמצע זה פי' על מפסקת לומר שמופלגת מכותל וחולקת מכותל לכותל ולא פירשו כרש"י מופסקת בין שולי' לארץ דברייתא א' הטעם דיעבור תחתי' במדלא (לתי' א') ושני' רבותא קאמר הואיל ויש עצים. י"ל הו"לל ויש הפסק אבל השתא קרי' בי' מופסקת מכותל שמונחת באמצע (ואם שחסר הנח) משום דלא משמע שבשביל כך אלא כו'. זהו גירסת רש"ל דגורס אלא. ולפ"ז אין עצים ואבנים מעלה ומוריד אלא רק דאין דרך. לשוח ומהרש"א מוחק אלא (ט"ס שם במהרש"א וצ"ל רש"ל הגיה אלא) והנה למהרש"א הסברא חיצונה שאין דרך לשוח כו' ובלא ברייתא שני' הי' יכול להקשות (כי השני' מחליש קצת הקושיא) אלא די"ל אף שאין נוח תשמישה גזרו חז"ל. ופריך משני' דא"צ אלמא כל דאין נוח תשמישה א"צ ה"נ בא' אין דרך. ומשני הא דמדליא הא דמתתי ודאי ב' הברייתות מדליא ומש"ה בעינן בשני' עצים אלא לסברתו

קאמר הא דסברתך דאין דרך. אמת היא במתתי אבל מדליא דרך. וכהנה בכתובות כ"ז עיר שכבשוה כו' וע"ש בתוס' ולא לשנויי ברייתות. ולרש"ל זה דוחק בתרתי לכן גורס אלא. ומקשי ב' ברייתות דוקא אהדדי ומשני הא ברייתא מדליא ושני דמתתי. והקשה מהרש"א אם כן למה לי עצים ואבנים והנה לרש"ל בתי' השני נוכל לומר אמת שיש חילוק בין עצים ואבנים אלא מקשה משני' דאכתי אמאי א"צ בדיקה הא יכול לעבור עלי'. וע"כ דאין דרך ונוח לעבור עלי' אם כן ה"ה כאן סברא חיצונה דאין דרך לעבור תחתיו והמ"ל ולטעמיך למה לי עצים כו'. ומתרץ הא ה ימיא שני' מדליא וכפי הטבע מדלי' גם רגלי' גבוהים ולסייי עכ"פ ד' ימים זא א' מתתי הלכך אף ביש עצים או אין עצים צריך בדיקה שיכול לעבור עלי'. ואמנם הטור מחלק בין עצים לאין עצים. ע"כ כתי' א' כמ"ש הב"י. והדין עמו דאל"כ בחלוקה דמתתי אמאי א"צ הא יכול לעבור עלי'. אלא זה יורה כמהרש"א והבן:

בא"ד ור"ח עיין מהרש"א משא"כ לאית ספרים י"ל כתירוץ ב' והוה קצת רבותא ולתי' א' רבותא גמורה. והוי יודע שיש הפרש בין תו' לטור כי לחו' צד הפנימי החדר ולטור צד"ה בה"ב שאם אין חלוקות אף צד הפנימי שאין יכול להשתמש ביד כ"כ עובר מצד השני ויהי' זה צד החיצון

גמרא רשב"ג אומר השייכות. דאמר חורי בית א"צ באין נח תשמישו אמר מטה צריך. אעפ"י שלכאורה אין נוח כו'. והא דלא משני כאן תינוקת מצוין כמ"ש דא"כ מה אריא הגבוהים כו'. ומיהו לירושלמי יש לומר לישנא אידי ואידי בעילאי וכאן בידוע ששימשו בני אדם גדולים שם וש"מ כטור ופסק כבבלי עט"ז:

ע"ש והתניא אוצרות יין צריך אוצרות שמן א"צ מסיים כן דסמך אקושיא שני':

תוס' ד"ה הכא כו' והא דמשמע כו'. הנה מפורש שם רשב"ג כל שאין הכלב כו' ולא פליג אלא מפרש דברי ת"ק. די"ל שם בלא ביטלו ולאחר זמן איסורו דאיכא ב"י ד"ת וכאן בביטלו ואמר אין מחייבין לבדוק ור"ח דאמר שם וצריך שיבטל מוקי כרנב"י סכנת גוים ועל זה כתבו דמשמע דפחות מג' צריך בדיקה:

דף ח:

גמרא מאי סכנה אי נימא סכנת כשפים כי אשתמש היכי אשתמש ואי קשיא הגוי שימש שלא ירא הוא. וחיישינן שלא יפול חמץ תוך הפסח לבית ויבא לאכול דאם כן ביטול למה לי הואיל ואין שלו דקאמר מבטלו בלבו אף דת"ק אמר כן מ"מ פלימו מודה לו בזה. עמ"ש בפריי להי"פ על מ"ש המ"א על ע"ש בתל"ג שלא הבין דברי הגמרא וכאן אין להאריך:

והא אמר ר"א שלוחי מצוה אין נזוקין כו'. ולעיל לא מתרץ שכיח היזקא דשם אין ברי והא דלא משני כאן מחט עמ"א וב"ח תל"ג והיינו אי כפירש"י נאבד לו כבר לא עתה ועמ"ש בפריי לא"ח שם.

רש"י ד"ה הכי קאמר וכו' משום דלא אמר חסורי מחסרא אמר דנרמז בכל:

דף ט.

משנה אין חוששין שמא גיררה כו'. מבית לבית וממקום למקום דא"כ כו' קשה א' וכי מפני שאין יכולין לתקן בחצר היכי דאפשר לתקן ממקום למקום כמ"ש תו' ע"ב ד"ה ולא חיישינן נתקן ועוד הסידור במשנה הל"ל אין חוששין ממקום כו' דא"כ מבית ומחצר כו'. יבואר בגמרא. ובירושלמי כמדומה הנוסח להיפוך יע"ש. ומלת שמא שב על הגרירה כי הנטילה ודאית שראינו שנטלה כמ"ש רש"י לקמן לכאן ורש"י במשנה מציין אין חוששין במלת כו'. והתחיל ממקום. ומ"ש רש"י בתי החצר דחצר א"צ בדיקה עכ"פ בספק חמץ דעורבים יאכלוהו:

גמרא חיישינן ובעי בדיקה ב' מלות מיותרים ונראה כי אכלתי' ספק הרגיל ודומה לרוב ובאמת ברוב וחזקה כל היכי דיש לתקן בקל על ידי אמירה וכדומה מתקנינן כההוא דלעיל לישיילי' וי"ד א' ואם כן הביטול אין טורח כו' וחיישינן וצריך ביטול. לז"א דמשנה קאי אריש בודקין וכמ"ש הר"ן ז"ל דבימי האמוראים נתקן הביטול לא בימי המשנה ודי בבדיקה לחוד. וע"ז קאי אין חוששין לבדוק ודייקינן הא חזינן חיישינן ובעי בדיקה והא בדיקה טורח הוא כמש"ל לאטרוחי להאי מאי ואמאי נימא אכלתי':

ואמאי נימא אכלתי'. המקשה סובר דס"ס ברה"י בטומאה לא מהני וע"כ הטעם דאכלתי' ספק הרגיל ובגדר הרוב הוא ובטומאה הולכין בתר רובא. בתוספתא ט' צפרדעים עיין ר"מ ה' א"ה. ה"ה כאן והמתרץ השיב דהתם בצירוף ס"ס עם ספק הרגיל או יאמר דבחד ספק סגי התם דספק וספק הוא ואין שם מוציא מידי ודאי. משא"כ כאן דהביאתו לכאן ויש חזקה קמייתא ומדרבנן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא ומדרבנן אסור כאן ואין צורך להצטרף ס"ס עם ספק הרגיל ויבואר בפריי עוד בעזה"י וכאן אין להאריך:

מהרש"א ז"ל ע"ש ויראה דסידור המשנה ממקום ומבית דא"כ כו' והם דינים נפרדים ממקום למקום בככר קטן לא חיישינן דהוה ס"ס הא ככר גדול דהוה רק ספק אחד שמא לא הביאתו לכאן חיישינן דספקא לחומרא ויש סוף ביד בני אדם ומבית לבית אף ככר גדול לא חיישינן דאם כן אין לדבר סוף אבית קאי ועל צד הפלגה דאף בחצר כו'. ואם כן על סיפא אין קושיא דצריך טעמא בגדול משא"כ במקום למקום. ע"כ בקטן פריך שפיר

דס' אחד ברגיל מהני ולשון מהרש"א ז"ל יש לעיין בי' ועיין תוס' ע"ב ד"ה היינו שתי קופות עי"ש:

רש"י ד"ה הא חזינן שהביאתו ודאי כן הוא דאל"כ ס"ס הוה ועוד שעדיין אין לדבר סוף והא דלא מציין רש"י לעיל לא חזינן דשקל שהביאתו דשם אין נ"מ משא"כ כאן דחיישינ' היינו דוקא שהביאה הא לא"ה לא אף דחזינן דשקל כאמור:

ד"ה הא דאהילות וכו' ודאי אכלה. יש לעיין מנא לי' הא דלמא התם ספק הרגיל וכאן ספק השקול ורבא יפלוג על ר' זירא בלחם דא"נ ספק הרגיל אין מוציא מידי ודאי:

ד"ה האי מאי כו'. התם חששא בעלמא א"נ דמשיירא בבישרא משמע בבשר חולק עליו דלר"ז אף הושלך הנפל הוה ודאי ודאי. ולרבא לא. ומלת חששא בעלמא יורה דהוה דרבנן כמ"ש התוס' ד"ה כל מקום ויש לעיין:

תוס' ד"ה אין חוששין מרישא כו'. ואי דכאן אשמעינן אף בנטלה רק הגרירה ספק דעיקר חסר ומיהו מכאן שמעינן אף ככר גדול דאין לדבר סוף:

ד"ה כל מקום עיין מהרש"א וכוונתו איך אמר רבא התם ספק וספק ונהי די"ל דכוונת רבא התם חששא בעלמא כפירש"י והיינו דרבנן מ"מ איך אמר התם ספק וספק. א"נ ודאי בדרבנן ספק מוציא מידי ודאי דרבנן. דליכא למימר סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא. דא"נ פלגא ספק השקול בדרבנן לקולא ובפריי לי"ד ק"י. ובספר גינת וורדים נתבאר זה וכאן אין להאריך:

ד"ה ואת"ל הוה כו'. ודמי לספק ביאה. צ"ע דזה לר"א בטהרות. ולרבנן אף ספק ביאה טמא (עיין חזקת הבתים נ"ה) ואם כן איך פריך רבא על ר' זירא הא ר' זירא משני לרבנן דהלכתא כוותי'. ודוחק לומר דמחמץ פריך ויבואר. ומ"ש דספק הרגיל לאו בהצטרף עם ס"ס אלא הוא לחודי' בספק וספק אזלינן בתר רובא:

ד"ה כדי שתהא בהמה כו'. בגמרא ב' תירוצים לתי' קמא י"ל אין ספק מוציא מידי ודאי דרבנן. ולתי' ב' בדרבנן מוציא מידי ודאי ספק הרגיל. דא"נ סמוך הו"ל ספק השקול בדרבנן לקולא וכן הלכה ועמ"ל ה' תרומות פ"ו. ומיהו חמץ למ"ד דנתקנה על הספק ומרתף תוכיח דאפי' בטלו צריך בדיקה דנתקן על הספק ולא אמרינן בי' ספק דרבנן לקולא אם כן כה"ג אין מוציא מידי ודאי דרבנן ובפריי יבואר:

ד"ה כדי כו'. עיין מהרש"א ז"ל דתרומה אין כל שכן מטבל דאסור אף לכהן אלא מהיקשא גופא דמה טהורה אסור לישראל אכילה אף תרומה טמאה אסור לישראל להדליקה וגמר טהורה מטמאה דהנאה של כילוי אסור לישראל בתרומה אבל הנאה שאין כילוי מותר תרומה לישראל ומערבין:

ד"ה בשפחתו כו'. שלא לצורך המת יש דיעות דאפילו שלא לצורך המת יכול לטמא והכי קיי"ל. עי"ד ה' אבלות ובר"מ ה' טומאת מת:

דף ט:

גמרא וספק גררוהו וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי. לכאורה י"ל רבא נמי כר"ז סובר בשר לא משיירא והוה ודאי. וכנראה מפרש"י לעיל האי מאי. א"נ אורחא כו'. כלומר דא"צ לתירוץ ר"ז. אבל באמת סובר כר"ז ומש"ה הזכיר ספק גררוהו דשיעור אכילה לא הי' כאן כ"א שיעור גרירה לחוד והוה רק ספק הרגיל ומוציא מידי ודאי וי"ל קושיות מהרש"א ועיין:

והוי יודע דהייתי סבור דאין ספק מוציא מידי ודאי היינו מדרבנן דספק הרגיל כמו רוב הוא כנראה מפירש"י לעיל ד"ה התם ודאי ולית גמגום והילוך רוב. ואם כן סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא מדרבנן ואמנם ברמז"ל פ"ט מה' טומאת מת הי"א כתב בפירוש דבור שמפילין נפל דין תורה טמא. אם לא שנחלק בין טומאה לשאר איסורין ואי"ה יבואר בשושנת העמקים:

רש"י ד"ה שחולדה כו'. פותח טפח כו'. בא לתרץ קושית התוספת ד"ה ספק כו'. עיין מהרש"ל ומהרש"א ועיין בר"מ פ"ז מה' טומאת מת כלל גדול כו'. דמת הנתון בקבר אז פותח טפח דין קבר יש לו ומטמא עד לרקיע ומצדדין. כדכתיב או בקבר. ואם אין פותח טפח בוקעת נגדה לחוד ולא מצדדין. וכאן אין דין קבר דלא ניתן לשם כך הלכך פותח טפח אין בוקעת כלל ואין טפח בוקעת מיהת כנגדה ויבואר אי"ה:

ד"ה רוח הפילה. ואת"ל כלומר כו'. הכהן הוצרך לכל אלו הידיעות כו'. וד"ה ודאי גררוהו כו' דקתני כו' דודאי אכלום לא אמרינן כו'. דקתני היינו מדיוקא. הא חזינן. ומפרש נהי דשיורא משייר אמתני' קאי לא אכהן בבור. דלא הי' שיעור אכילה אלא אמתניתין קאי:

בתוספת ד"ה ספק גררוהו כו'. אפילו בספקא אחת טהור. ואי ברה"י כו'. וי"ל גרירת חולדה הוה ספק הרגיל עכ"ל הנה לכאורה טומאה חלוק משאר איסורין באין חזקה. משא"כ ודאי אתחזק ואין ספק מוציא מידי ודאי דין תורה כמש"ל בשם הרמז"ל. אם כן אין לחלק בין טומאה לאיסורין. וכ"ת הכא יש חזקה לכהן והוה ספק השקול אם כן בלא רה"י ור"ה תקשה בפשיטות. מה פריך מטומאה לחמץ דהתם יצא הבית מחזקה. וע"כ כאן נמי כיון דנולד חזקה קמייתא תחלה תו לית חזקה דכהן. דומה למ"ד א'. כל טהרות נגררו אחר חזקה דמעיקרא עט"ז שם. ולכאורה תוס' סוברים. דאין ספק מוציא מידי ודאי. מדרבנן סמוך. והו"ל פלגא. והוקשה להם טומאה בספק השקול טהור ברה"ר.

ומ"מ קשה מה קושיא. ברה"י. דאימא ס"ס בדרבנן מהני וצ"ע. ומ"ש דספק הרגיל בלא ס"ס נמי. דרובא מהני בטומאה בספק וספק:

בא"ד ועוד י"ל גררוהו ואכלוהו הוה ספק הרגיל. פירוש דתחת רגליו לאו ודאי הוה הלכך ספק הרגיל מוציא מידי ספק השקול אף בטומאה דהולכין בתר רובא. כתוספתא ט' צפרדעים ושרץ אחד פירוש אף ברה"י טהור הביאותיו לעיל:

והנה המקשה הביא ספק גררוהו. ולא הזכיר ספק אכלוהו. משמע דהונח לו, בספק גררוהו לחוד. אי ספק מוציא מידי ודאי ולתי' זה קשה. דאכתי אימא נגד רגליו ברה"י ובשלמא לתי' א' א"ש ולתי' ב' דהוה ודאי. וודאי נמי י"ל דנגד רגליו הוה ס"ס. עם אכלוהו משא"כ המקשה אי נימא דסבר דלא הי' שהות לאכילם רק גררוהו קשה מרגלי הכהן. ואם כן כיון בהכרח באנו לספק אכלוהו למה לי' להזכיר כלל ספק גררוהו דלא די בכך הי' לו להזכיר רק ספק אכלוהו דמוציא מידי ודאי:

ועם זה יש ליישב הא דאמר לישנא אחרינא מה חולק עם תי' ואב"ע היא היא. ואמנם י"ל לתי' אבע"א רגלי הכהן ברה"ר. נהי דשיורא משייר היינו בבשר. לא הוה ספק הרגיל לרבא כדאמר לעיל האי מאי וכנראה מפרש"י שם. א"נ אורחא דמשיירא בבשר. וכדמשמע בב"ק דהוה אכילה ע"י הדחק. ל"ק ממדורת דספק וספק הוא. והוה ספק ביאה או דחששא בעלמא מדרבנן מהני ס"ס בדרבנן ברה"י אף בטומאה. ואם כן כאן הספק גררוהו לחוד. ומשני ודאי גררוהו. נהי דשיורא משיירא ולא הוה הרגיל. מ"מ ודאי גררוהו ורגלי הכהן ברה"ר ובספק אחד טהור. ולא אמר נהי דודאי אכלום לא אמרינן. אבל רגיל וקרוב לודאי הוה. הלכך בבור אין לטמאו דודאי גררוהו מבור לחורן ונגד רגליו אית ספק הרגיל. דאכלוהו ומוציא מידי ספק השקול. שמא נגד רגליו, אבל להמקש' קשה כאמור. וי"ל דהמקשה הי' סובר רגלי הכהן ברה"ר. ומהרש"א ז"ל כתב דכאן לא הוה מקשן ותרצן. רק הכל אחד הוא וגילה בקושייתו ליישב באמת. והיינו לאי בעית אימא דודאי וודאי הוא ורגלי הכהן ברה"י. קשה אמאי טהור. אלא משום ספק גררוהו ההיא שעתא תחת רגליו או לא גררוהו תחת רגליו דבספק אכלוהו לחוד הרגיל הי' לנו לטמאות מחמת דודאי גררוהו לחורייהו אם כן אין ספק מוציא מידי ודאי. ולז"א ספק גררוהו תחת רגליו או לאו וספק הרגיל אכלוהו מוציא מידי ספק גררוהו תחת רגליו

ודע שהתוס' כתובות ט' א'. כתבו דב' הספקות צריכין שיהיו שקולים וכן הלכה ועיין בפריי לי"ד ק"י. ומכאן דאמר שמא רוח הפילה אף את"ל דאין מצוי הוא מ"מ ספק הרגיל מוציא מידי ספק כזה דלאו ודאי גמור הוא. ומכ"ש אם נאמר דאין ספק הרגיל מוציא מידי ודאי מדרבנן הוא. ועוד דאם זו ממיעוט הוא. דרוב אין מפילות. אם כן חיישינן

שמא, רוח הפילה. דלא כמי שכתב וחולק מסברת הכרס לומר דהוה ס"ס אף שאין שקולים וכ"פ חולק על ראשונים מסברא גרועה דילי' ואין להאריך:

רש"י ד"ה ומה שמשייר אחר בדיקה מאכילתו ניחנו בצינעא. עיין ב"ח ומ"א אי קודם בדיקה צריך להצניע יע"ש. וז"ש רש"י מדאמר ומה שמשייר היינו מאכילה לצורך מחר. ודאי אחר הבדיקה דקודם אסור לאכול. ומדלא קאמר קודם הבדיקה צריך להצניע כל החמץ שרוצה לאכול. ע"כ א"צ קודם בדיקה כו'. ומיהו אחר כך פירש"י בי"ד מיירי. משמע ביום י"ד בודק יע"ש ולולי דבריו הייתי אומר בי"ד. וצריך להצניע בליל י"ד שביום י"ד יהי' החששא ויבואר:

גמרא היינו ט' חניות פי' היינו סיפא דתנן כו'. ברייתא היא זו לא משנה. עיין ר"מ פ"ח מהמ"א. ואמנם מ"ש בשר שחוטה ונבלה. ולא אמר בשר כשר ואיסור השמיענו. דל"ת בהמה בחיי' בחזקת איסור וסמוך והו"ל פלגא מדרבנן. עיין תו' נדה דף ח"י א' הרגישו בזה. ואפ"ה אשמעינן כן כיון דלא נולד החזקה עד אחר מיכן ועמ"ש בפריי לי"ד ק"י. וברש"י אבאר עוד:

רש"י ד"ה ואתא עכבר ונכנס לבית בפנינו כו'. ולא ידעינן אי חמץ שקל כו'. התוס' הקשו לוקמי' אחזקה. ועוד מי הכריח לרש"י ול"פ כפשוטו לאכילה. וי"ל חדא מתורצת בחברתה. דאם כן מה קמ"ל היינו הך ואמנם לרש"י אשמעינן דלא אוקמי' אחזקה כיון דנולד הספק קודם שנכנס לבית. וספיקא מ"ה לחומרא. תו לא מועיל החזקה דדוקא אם החזקה קודם. עד"מ ב' צבורין. חמץ ומצה. ונכנס עכבר לבית בדוק ומצאנו שם העכבר וכדומה. דומיא דס"ס שמותר מטעם רוב. ואפ"ה כל שנולד ספק א', הוה כודאי איסור ולא מצטרף הב'. כ"ש חזקה דלא עדיף כרוב דלא מועיל. אמנם פירש ואתא עכבר ושקיל אשמעינן טובא דל"ת נהי דבדיקה א"צ לביטול יהא זקוק. דכל היכי דאיכא לברורי בקל מבררינן קמ"ל. דהיינו סיפא דחזקה עם רובא אף בירור בקל א"צ. זמנא אמינא לה מהא די"ד קפ"ד. אשה שיש לה וסת קבוע א"צ לשאול אותה דהוה ס"ס עם חזקה. עיין מנחת יעקב שם. ה"נ כאן ובפריי לי"ד בק"י הארכנו. ואי"ה בשושנת העמקים אבאר. ותו' אפשר סוברים משום סיפא נקיט לה. וכשיטת הרמז"ל פ"ט מה' טומאת מת הי"א כל ספיקא מ"ה שריא. לבד באיסור כרת. לחד גירסא שם. ול"ת פי' שרי דהוה רק דרבנן. משא"כ חמץ כרת קמ"ל, והוא רחוק. דתוס' לא ס"ל כהרמז"ל. ומה שהיפך רש"י חמץ או מצה לא ידענא מה הוא:

תוספת ד"ה היינו ט' חניות כו'. דהיכי מייתי ראי' כו'. והכא ספק דרבנן. לא הוקשה להם אמאי לא ניזול לקולא. די"ל בדיקה נתקן על הספק. ולא אזלינן כאן לקולא כמ"ש

המ"מ. ושאני שאני אומר דעדיף טפי או דכה"ג לא אמרינן ספק דרבנן לקולא כמו ספק טרפה שבשלו בקדרה אף לאחר מעל"ע אסור כיון דהספק בשל תורה. עיין י"ד ק"י והוא ממהר"י אבן לב. ה"ה כאן כבר נולד ספק תורה בעודו בפי העכבר לאכילה ולכך הקשה להם דל"ד מיהת להתם והיכי מייתי ראי' באמרו היינו רישא:

בא"ד דאיירי כגון שלא ביטלו לכאורה הואיל ונולד הספק בשל תורה. עא"ח. דז"א דאכתי איך אמר היינו רישא והא אכתי ל"ד. וי"ל בנולד לאחר זמן איסור. והוי יודע דמשמע דהוה איסור תורה וכן לקמן ב' צבורין היינו שהצבורין של בעל הבית דאל"כ בלא"ה לית כאן איסור תורה דאיסורא לא ניחא לי' דלקני. ומ"מ קשה ממתניתן מה קאמר דא"כ שבאת לחשוש אין לדבר סוף. ומה ראי' מחצר לחצר. חמץ אחר דרבנן וממקום למקום או בית לבית של אדם אחד דהוה של תורה כשלא ביטלו. כמ"ש תוס' שם וצ"ע:

בא"ד דלענין שיביא עכבר לבית. ונמצא קבעי אי שרי לאכילה ולא פירשו כפשוטו לאכילה בשוק בעודו בפי העכבר דא"כ היינו היא היא. אלא הביא לבית ונעלם. ופסקו דא"צ הבית לבדוק ואח"כ נמצא דה"א הואיל ויצא בהיתר קמ"ל דספקא ד"ת לחומרא:

בא"ד וא"ת כי אתא כו'. מ"ש מביד גוי וי"ל כו'. אפשר הקישור. דיש דיעות בראינו ונולד הספק במקום הקביעות לא הוה ד"ת אלא דרבנן והתוס' מיאנו בזה דהיכי מייתי ראי'. ותירצו דמן התורה אסור בקביעות בראינו שנולד שם הספק עיימ"ש בפריי לי"ד ק"י:

בא"ד ולהכי נמי עיין מהרש"א קבוע דאורייתא בניכר האיסור במקומו וקל הוא בפירש שלא בפנינו דלא גזרינן. וקבוע דרבנן דבר חשוב כמו ב"ח נתנו רבנן דין קבוע בהם. ויש דעה דאפילו פירש שלא בפניו אסור דגזרינן כו'. והא דפריך נכבשינהו אף דאין מבטלין איסור ולמ"ד דרבנן מבטלין א"ש ועמ"ש בפריי לי"ד באורך מדין קבוע:

והוי יודע קבוע כמחצה בין להקל ובין להחמיר. וא"כ ט' של חמץ וא' מצה ונכנס לבית לכאורה לתוס' א"צ בדיקה. פירש צריך. וה"מ בניכר אבל נתערבו אם ט' חמץ ואחד מצה צריך בדיקה:

דף י.

רש"י ד"ה בזמן הזה. הא פירות הוה דאורייתא עיין בה' תרומות מחלוקת הר"מ והר"א ז"ל בתרומת פירות אי הוה ד"ת. ובזמן הזה אף בא"י אי לא קידשה לע"ל:

בד"ה אחד טמא קבר לרוחבו כו' דאל"כ בב"א נמי טהורים דשמא אין כאן אחד מהם טמא שלא אהילו כלום. והוא פשוט:

בד"ה בזה אחר זה אעפ"י שאומר כו'. דל"ת בב"א ד"ה טמאין מיותר דר' יהודא אומר כן בפירוש. וה"א דב"א טמאין שבא לישאל על שניהן ובא לשאול עליו ועל חבירו לפרש

בדוחק שמספר המעשה. וממילא כאלו בא לשאול על שניהן. קמ"ל רש"י דאינו כן. ועי"ד קי"א בש"ך לרשב"א בטהרות ה"ה באו"ה הדין כן. ומיהו הא הרמז"ל פסק כר' יוסי. ועמ"ש בפריי שם בזה:

בתוספות בד"ה הלך כו'. טבילה והזאה כו'. תרומה טמאה במיתה. הנה טבילה לחודא אמר ר' ינאי הא שיקעתא דמיא זילו טבילו ומשום דחזקה כל היכי דמצי לתקן בקל מתקנינן וכה"ג ברה"ר דל"ד לסוטה רק מטעם חזקה הוה (עיין תו' חולין ט' ב' ד"ה התם) אלא אפי' הזאה שלישי ושביעי וטומאה ז' ימים דהוה טורח גדול אפ"ה דמביא לידי ריעותא שאם יגעו שניהן בככר כו'. ומ"ש דתרומה טמאה במיתה. קשה דתרומה טמאה בעשה וכהן טמא במיתה בתרומה טהורה. עיין מהרש"א שבת. י"ד א' ברש"י ופני יהושע שם. וכבר אתה רואה שתוס' כאן כתבו כן. וכבר כתוב אצלינו במקום אחר מזה ויבואר אי"ה:

בד"ה בבת אחת כו'. מדרבנן שא"כ אין לחלק בין ב"א או זא"ז דאוקמי' כ"א אחזקתי'. ויש לראות א"כ מה ראי' מטומאה דאורייתא דמחמירין מדרבנן בב"א. לבדיקה דרבנן דמ"ה בביטול סגי אפשר אפילו בא' לא החמירו חז"ל. ועיין מ"מ פירוש הרמ"זל בכאן ויבואר ועיין במ"מ פ"ב מחו"מ הלכה י"א יראה שהרמז"ל סובר כן. ובפריי לא"ח יבואר אי"ה:

רש"י ד"ה רבי יהודא כו'. דכיון דבדיקת חמץ דרבנן לקולא היינו בבטלו או חמץ של אחר דאיסורא לא ניחא דליקני. ויש לראות הא אפילו בלא ביטלו וד"ת אפ"ה שפיר תולין כמו בטומאה דהטעם רק משום חזקה דל"ד לסוטה (עיין תוס' חולין ט' ב' יע"ש) וכאן איכא חזקה. ובשלמא לעיל בט' צבורין כיון שנולד ספק חו"מ בפי העכבר תו לא מהני חזקה כמ"ש שם משא"כ כאן ויבואר ועיין מ"ש ברש"י ד"ה ספק על ותוס' ד"ה ספק על:

ד"ה ספק על. ראה שנטל בחצר ונכנס לבית כו'. אפשר כיון לתרץ קושיות התוס' דלעיל בשני בתים ליכא חזקה דהרי ראינו שנכנס לבית א' בדוק. וא"כ יצאו שניהם מחזקה ול"ד לשני שבילים שכ"א שהלך לא אתרע חזקה משא"כ כאן שרואין נכנס להדיא חמץ לבית א' בדוק וכאן ספק על מיירי בראינו עומד בחצר קרוב מאוד לבית. וכנראה מטור א"ח סימן תל"ט. קמ"ל אפ"ה תלינן שלא נכנס לבית. ואמנם הטור כתב לקח עכבר מרה"ר ונכנס לחצר ספק אם לבית והיינו חדושא דל"ת שהחצר ובית של אדם אחד. וא"כ הוה בב"א וכיון דתולין שלא נכנס לבית. ע"כ החצר צריך בדיקה. ומה חזית. נימא לבית נכנס ויצטרכו שניהם בדיקה לזה קמ"ל דל"ד לשני בתים דאנו תולין בחצר נשארה וחצר א"צ בדיקה דעורבים גררוהו. והיינו אפילו בודאי חמץ כמו כאן. ועיין א"ח תל"ג בטור וש"ע.

והטור כתב יאכלוהו. ורש"י ימאן בזה. וסובר דודאי חמץ בחזינן שהביאתו לכאן. חצר צריך בדיקה כתי' א' לעיל. ספק וספק. לא כאי בעית אימא ודאי גררוהו. (עיין בר"מ ה' ט"מ מזה. איך פוסק בודאי גררוהו) ומש"ה פירוש שלקח בחצר:

בתוס' ד"ה ספק על כו'. אפילו ספקא אחת כו' כדאמר לעיל ולעיל דומה לספק רה"ר כו'. לכאורה ה"פ מדאמר בפלוגתא משמע דתליא פלוגתא ר"א ורבנן. והיינו בככר קטן דהוה ס"ס (כמ"ש בד"ה ספק ביאה) והא אף ספק אחד וחכמים ג"כ מודים כאן דאוקמי' אחזקה באיסור. [ומ"ש] כדאמר לעיל כמו כדפרישית לעיל. בד"ה היינו תשע חניות. עוד הקשו. לעיל דימה לרה"ר. והיינו ביטלו וכאן אמר סתמא הי' לפרש דמיירי בלא ביטלו ומהרש"א ז"ל לא הונח לו בזה ולכן פי' לעיל בב' שבילין. ובתים נמי מטעם חזקה ושני קופות ליכא חזקה דהפירות אפילו הוה נולד הספק קודם החזקה כמ"ש לעיל בד"ה היינו תשע חניות. וכבר התבאר זה שם:

בד"ה על ובדק מה יעשה ורש"י פי' כו'. בדיקת חמץ מדרבנן כו' וי"ל דמיירי בלא ביטלו כו' כיון דלא אשכח והוה בספק דלא ימצא וצריך לבטלו וסגי כו'. קשה לרש"ל ב' קושיות. א' למה סיימו וסגי לר"מ אם לא סגי מה יעשה. ב' לרש"י דמיירי בביטלו ובדיקת חמץ דרבנן איך הונח להם מה יעשה. וע"ז תירץ רש"ל דודאי על קושיות מה יעשה י"ל דיבדוק פ"ש בזריזות יותר עם כמה בני אדם כל מה שאפשר לתקן. אלא דקשיא להו אם מיירי בביטלו כפירש"י בכולה שמעתין דמיירי בביטלו. א"כ איך קאמר בפלוגתא דמשמע לר"מ צריך כאן תיקון. והא ל"ד להתם דהוה איסור תורה. משא"כ כאן דהוא דרבנן. לזה כתבו דלא כפירש"י. אלא כולה שמעתין בלא ביטלו. (והביא) וההיא] דב' שבילין נמי מחמת חזקה. ושפיר אמר דפלוגתא. לר"מ צריך ביטול. ולרבנן א"צ ביטול ול"ד להבודק צריך שיבטל. דהתם בית שרגילין כל השנה. יש לחוש טפי דלמא נשאר חמץ גלוסקא יפה משא"כ כאן משום פרוסה אחת. י"ל דא"צ כלל ביטול אפילו מדרבנן. ועיין פר"ח בזה. ומ"ש וסגי אפילו לר"מ כלומר הוא לחזק דבריהם דע"כ בלא ביטלו מיירי דאי כפירש"י דכולה שמעתין בביטלו. איך אמר בפלוגתא דלר"מ צריך תיקון והיינו שיבדוק פ"ש בזריזות ומנא לי' הא דהתם דאורייתא וכאן דרבנן. זה פי' מהרש"ל. ואם באנו לחקור בגלין אי הוה ד"ת או דרבנן כי מ"ה חד בתרי בטל. וקבוע כזה אי הוה ד"ת או דרבנן כמו חניות בנתערבו. ואין ניכר עי"ד ק"י ומ"ש בפריי שם. אבל מהרש"א ז"ל דרך בדרך אחר כמו שאגיד. כי סובר לכ"ע צריך ביטול. אף לרבנן כמו הבודק צריך שיבטל. אלא פלוגתא לר"מ הוה הביטול ד"ת בספק לאו דלא ימצא. מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג ולרבנן הביטול רק מדרבנן. דלר"מ אין ספק הרגיל מוציא מידי ודאי

אף שבדק אמרינן דלא הי' בדיקה גמורה. ואף אם נאמר דסמוך מיעוטא לחזקה הו"ל פלגא מדרבנן זה לרבנן משא"כ לר' מאיר דסמוך מיעוטא לחזקה הוה לי' פלגא מן התורה ופליגי. לר"מ הוה הביטול מ"ה אף שבדק ואף דבכל בדיקות הוה הביטול רק מדרבנן. כאן הוה מן התורה דחמץ לא מקרי אתחזק איסורא. משא"כ כאן דודאי יש כאן חמץ ומיהו לעיל גבי ימצא גלוסקא יפה. פירשנו שהתוס' סוברים הביטול ד"ת וצ"ע יע"ש. ומלת כגון הכתוב בתוספת במקום כיון יבואר אי"ה ואין להאריך כאן:

בתוספת ד"ה הניח עשר דר' לטעמי' כו'. עיין מ"מ פ"ב מחו"מ כתב קיי"ל הוא הקבר שאבד, וזה כרבי, אף דקיי"ל הלכה כרשב"ג. ויבואר אי"ה לענין טומאה איך פסק הרמז"ל. ויש סעד מכאן דאמר הניח עשר ומצא תשע. היינו סיפא והיינו אי הלכה כרבי. דלרשב"ג תבדק כל הבית כולה. ואין נ"מ בפלוגתא דרבי ורבנן ויבוא' ע"ב:

דף י':

רש"י ד"ה חסורי מחסרא כו' וגבי חמץ לרבנן חוששין כאן פירוש בפלוגתא ממש. משום דהבית טמא מדרבנן הוא. דרוב ב"א טהורים אלא הואיל ונכנס שלא ברשות אדם רשע הוא והוה כמו עם הארץ. כמ"ש הרמז"ל בפירוש המשניות גבי קרדום ובפי"ב מה' משכב ומושב וטומאה זו רק מדרבנן. ה"ה חמץ דרבנן חיישינן. ואמנם לעיל בעל ובדק. ואשכח לא פירוש כלום וגבי הניח ט' ומצא עשר או להיפוך פירש דה"ה חמץ בפלוגתא זו וצריך טעם למה ויבואר:

בד"ה ונכנס אחריו אין תולין הככר כו'. ר"ל בעכבר ולכאורה אין תולין הפירורין בו הי' לומר ואולי אף אם מצאו פרוסה ככר עם פירורין. ובצירוף יהי' ככר שלם שהכניס אין תולין שאין דרך של עכבר לפרר שלא בשעת אכילה ואם מצא קצת פירורין שי"ל דרך העכבר לפרר בעת אכילה אפ"ה אין ספק מוציא מידי ודאי לומר אכלתי' והנה יש כאן מקום עיון בר"מ ז"ל ה' חו"מ פרק שני הלכה ח' וט'. אכתוב בקצרה כי נראה לכאורה אין דרך של עכבר לפרר שלא בעת אכילתו. אבל בעת אכילה לפעמים מפרר ונופל פירורין מפיו אבל לא שיהא רגיל לפרר בעת אכילה. אבל תינוק בעת אכילה רגיל הוא בכך ושלא בעת אכילה הוה ספק השקול. ולפעמים מפרר. והשתא בעכבר בין פירורין כדי כל הככר ובין שלא כדי כל הככר צריך בדיקה. ומיהו כדי כל הככר אפילו ביטלו צריך בדיקה דודאי מעלמא הם. וכיון שיש כאן ריעותא שיש חמץ בבית אמרינן דצריך להכיר אותו הככר ולא תולין באכלתי'. משא"כ קצת פירורין ספק השקול הוא וביטלו אמרינן בעת אכילה פירר. משא"כ תינוק בעת אכילה רגלים לדבר ושלא בעת אכילה אמרינן זהו שאבד (דזהו שאבד). והמעיין בר"מ בהלכה ח' כתב וכן עכבר קאי להלכה

זיי"ן. דטעם דאין ספק מוציא מידי ודאי. ומלת חוששין בפירורין לא ודאי כי בעת אכילה אפשר דמפרר וסיים אותה הפת דצריך שיכיר דוקא עמ"ל. ובהלכה ט' התחיל תינוק ומצא פירורין בין כדי כל הככר או לאו הכל א"צ בדיקה. ומ"ש ואין דרך העכבר לפרר בין כדי כל הככר ודאי אין מפרר ובין קצת פירורין לא הוה ספק הרגיל. ואי"ה יבוא' באורך. וכאן אין להאריך גם להלכה בספק הרגיל אי מוציא מידי ודאי דרבנן:

בתוספת ד"ה מפני כדי כל הככר. דלא כהרמז"ל. ומיהו הר"מ מודה לתו' אף כדי כל הככר. אומרין זהו שאבד וכ"מ בש"ע שם. ועיימ"ש בפריי. ולתוס' הי' קשה להם דהי' לרבא לומר תינוק תליא בפלוגתא דרבי ורשב"ג אלא הכי כ"ע מודים דנכנס אחריו מיד והוה רגלים לדבר. ולהרמז"ל בתינוק בעת אכילה אפילו לאו מיד. ומיהו בלא מצא כלל הפירורין אף תינוק צריך בדיקה ול"ת חולדה משיירה לחם ותינוק הוי ודאי. קמ"ל דלא. וז"ש הרמז"ל שם. אבל אם לא מצא כלל צריך בדיקה. ואי"ה יבואר זאת:

בד"ה ואת"ל כו'. דאיפשטת דחיישינן תו לא צריכנא הנה איבעיא קמייתא בככר גדול. דאל"כ ס"ס הוה. וא"כ א"נ פשטת דחיישינן אפ"ה בשחור ולבן איכא למבעי בקטן הא ודאי אחרינא או דלמא ארמיי' מני'. והוה ס"ס ולעיל לא הוה ס"ס שמא זהו ושמא ארמיי' מני' דהוה משם אחד משא"כ כאן והבן:

בד"ה ארמיי' השליכו ממנו ונטלו הוא וחבירו כו'. ר"ל דלכאורה ארמיי' מני'. משמע נטל ממנו ולא היא. רמה השליך ונט"ל הוא חסר בגמרא. וחבירו דוגמתו שם מאן מרמי מידי' אין הפירוש מאן נוטל מידי אלא מאן משליך מידי:

ד"ה לדידי' כו'. פי' על עכבר בפיה הוה משתכח או גירסא אחרת:

במשנה ומה שמשייר לכאורה במשנה קמייתא הו"ל זה. ולאביי לעיל בי"ד לא שכיחא ריפתא א"ש. משא"כ לרבא ולרב מרי קשה ויבואר:

גמרא מר זוטרא מתני הכי באח"ד כו' דלל"ק אימא דפליגי בתרתי ורש"י שכתב מלת בהדיא אין לו מובן לכאורה דלגירסא קמא לא הוה קשה לי':

בתוספת בד"ה ואם לא בדק כו'. בתוך המועד משבע עד סוף י"ט ולא פירשו בתוך המועד מתחלת הלילה והוה א"ש טפי כפירוש הרא"ש וטור. דהא רבנן לא הזכירו ארבעה עשר שחרית אלא אור י"ד וי"ד כל היום ומועד מתחלת י"ט אלא דסוברים דבי"ט אין לבדוק דמה יעשה כפיית כלי אין תיקון כ"כ. וטוב שלא יבדוק וזמנים הללו משמע זמן אחר זמן מיד לכך פירשו משבע עד אחר י"ט ובחה"מ לא בי"ט גופא לולי שהמ"א פי' בהיפך:

בא"ד ורש"י לא רצה לפרש כן. שפי' בודקים שלא יעבור בב"י עיין מהרש"ל ויראה לפרש כוונתו דשיטת רש"י מן התורה די בא' מב' דברים בדיקה או ביטול כשיטת הר"ן

ז"ל, והיינו מקום שמשתמשין כל השנה הוה ודאי חמץ גלוסקא גדולה דלא בטל מאליו ועובר ב"י ובל ימצא. ומש"ה כשבדק ולא מצא תו הוה אין ידוע ולא אמרינן מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג ומש"ה אמר וכי משכחת ליבטלי' ומשני כו' ודעתי' עילוי'. כי ימצא חס מלשורפה כו'. והשתא כתב מהרש"ל דודאי כאן איירי בביטלו דאל"כ מ"ט דר' יהודא. וגם לחכמים בתוך הפסח אין בודק ויבער משום גזירה שמא יאכל יעבור על איסור תורה (ויש לראות דהעמידו דבריהם כ"פ במקום תורה) וע"כ בביטלו מיירי ואפ"ה צריך בדיקה דלמא אתי למיכל כמ"ש התוס' ברישׁ פסחים. אלא דסברת רש"י הוא דאי לאו ב"י לא מתקני רבנן לטרוח ולחפש בחורין אחר חמץ משום זאת הגזירה. משא"כ משום בל יראה צריך לעשות איזה תיקון ביטול או בדיקה החמירו חז"ל ואמרו דצריך בדיקה דוקא ולא סגי בביטול או בביטול לחוד חשו שמא ישכח מאחר שהם דברים שבלב. משא"כ בדיקה דהוא מעשה זוכר הוא. בשעה שיש רושם בשעה שבני אדם מצוין בבתיהם. משא"כ לאחר הפסח נהי דצריך לבער שלא יתערב חמץ איסור בהיתר (לא דלמא אתי למיכל דהוה דרבנן והוה גזרה לגזרה וכן נוקשה דרבנן סובר הטור דא"צ לבער משא"כ הטעם דלא יתערב היתר באיסור לאחר הפסח) מ"מ אין שייך להצריך בדיקה בשביל זה. זה תורף דברי מהרש"ל לפי דעתי. ומהרש"א ז"ל כתב דודאי איירי בלא ביטלו. (הוא לשטתי'. כמ"ש ברש"י ד"ה לאחר המועד דמשנה דוקא בלא ביטל איירי) ואפ"ה ליכא ב"י דפירורין ממילא בטלו. ושמא יש גלוסקא יפה באחת מזויות וא"י אין עובר לרש"י דלא דמי לחלב בשוגג דלא אסרה תורה חמץ כה"ג. ומש"ה פי' לעיל ודעתי' עלוי' כשימצא כו'. וא"כ שפיר אמר ר' יהודא דלאחר זמן איסורו לא יבדוק. דודאי הבדיקה לרש"י דרבנן ולית עיקר מ"ה אלא חמץ ידוע הא שאין ידוע ליכא איסור תורה כלל והבדיקה הוא שמא ימצא גלוסקא יפה ולא בטל מאליו. ויעבור ב"י שמא יחוס מלשורפה נמצא כל הבדיקות בחמץ שאין ידוע הוה דרבנן ואין עיקר מן התורה כ"א לחמץ ידוע ביעור או ביטול אבל לא בדיקה וסובר חמץ לא הוה אתחזק איסורא וא"כ שפיר הוא דלאחר איסורו לא יבדוק דלמה יבדוק משום חששא שמא ימצא ויחוס מלשורפה דהוה דרבנן דכ"ז שאין יודע אין עובר. ואדרבא אי יבדוק ודאי ימצא פירורין דקים לן שיש פירורין כמ"ש הרא"ש שם גבי הבודק צריך שיבטל. וא"כ אית טפי לחוש שמא יאכל ושוא"ת עדיף כיון דתרוייהו דרבנן נינהו. ואמנם כבר פירשנו שיטת רש"ל דכ"ז שלא בדק הוה דאורייתא מה שא"כ כשבדק הוה חמץ שא"י ואין עובר בספק כשיטת הר"ן ז"ל:

בפרש"י בד"ה לאחר המועד עד שתחשך. עיין מהרש"א לרש"י ע"כ מועד היינו שש. ומ"מ לאחר המועד. י"ל עד סוף פסח. ומנא לי' לרש"י דעד שתחשך ותו לא. והר"ן כתב דאז בכרת. וחכמים מודים דלמא אתי למיכלי' דאף דמחזיר לשורפו ומנא לי' הא. לכן פי' מהרש"א דרש"י לשטתי' שסובר כל דין הבדיקה המוזכר במשנה משום ב"י הוא דלמא ימצא גלוסקא ויחוס מלשורפה ומשהה רגע אחת ויעבור. לכן צריך בדיקה מדרבנן (לא דלמא אתי למיכל. ושאני ככר בשמי קורה דודאי הוא וחיישינן דלמא נפל או מדין המשנה לא חששו דלמא אתי למיכל רק בימי אמוראים דבודק ומבטל כו') וכל המשניות בלא ביטל מיירי א"כ מליל א' דפסח למה יבדוק. הא כל זמן שא"י אין עובר ואי לשמא ימצא ויחוס לשורפה א"כ מגרע בבדיקה שע"י שיבדוק וימצא חיישינן שמא ימצא גלוסקא ויחוס מלשורפה ואי דיבטל דעל זה לא יחוס הא לאו ברשותי' דליבטלי' וטוב שלא יחפש אחריו. ומשא"כ שהוא מחזיר עליו לשורפה לא חיישינן שיאכל. משא"כ לרש"י דשמא יחוס לשורפה זה חיישינן אף בבודק ומחפש. ואמנם אפשר אף לאחר שתקנו הביטול צריך בדיקה כי ביטול תלוי במחשבתן של ב"א ויזכה בהן. ומ"ש שבאותן וי"ו שעות השבתתו בכל דבר בי"ט נמי השבתתו בכל דבר. ולרש"י אליבא דר' יהודא. רק בשעה ששית שריפה. ואולי כוונתו באותן ו' שעות השבתתו בכל דבר מפרר וזורה לרוח או לים. משא"כ בי"ט יש טוחן אחר טוחן וכדומה. ושריפה דשרי במתוך כל שלא ביטלו חיישינן שיחוס מלשורפה וצ"ע ומ"ש לרש"י משבע עד שתחשך אין עובר ב"י. הנה בדף ד' א' ד"ה בין לר"מ ור"י חמץ אין אסור ב"י ובאכילה אלא משעברו שש משמע מפורש דעובר ב"י משבע. ומ"ש כ"מ מפירש"י לקמן דאין עובר משבע עד הלילה ב"י יבואר לקמן אי"ה ועדיין צ"ע בכל זה:

דף יא.

גמרא טחינה ברחייא דיד הרקדה ע"ג נפה לכאורה ומשם ואילך קמח וקלוי אין ראוי לאכילה כרב אשי אלא דאם כן הרקדה נמי אין ראוי לאכילה. אלא די"ל דנטחן ונתייבש קודם יו"ט ותו לא הי' מתעסקין בי' ומ"מ קשה התעסקות לייבש הוה ראוי לאכילה. וכן לרב אשי קלוי מא"ל דאיך מתעסקין להניח בתנור לייבש ועדיין רך וראוי לאכילה וצ"ע: **ע"ש** חדש בדיל מיני'. הנה המקשה הוה סובר חדש לא בדיל. כמו חמץ שחמשת המינים אוכלין מהם פת ותבואה זו גם כן תהי' מותרת אח"כ וגרוע יותר מחמץ. דכיון שעבר הפסח אסור הוא מדרבנן עכ"פ. וזה תהי' מותרת לאחר העומר. אלא דמבדיקה לא קשיא דאמאי לא יבדוק חדש מבית כמו חמץ. דהואיל ויהי' מותר אח"כ איך יבדוק משא"כ חמץ דאין ראוי לכלום אח"כ אף בביטלו. (ירושלמי חייש להערמה ק"ק מ"ש התוס'

דנזיר איסורי שרי לאחריני. א"נ אסור לכל. סוף שיהי' מותר משא"כ חמץ שעבר הפסח). וקשיא לי' רק מהתעסקות. איך שרי לעסוק בי' וחמץ גזר ר"י אף דבודק כדי לבער וחדש לא גזר. ומשני חדש בדיל יותר. ששנה שלימה אין למוד בכך וחמץ למוד בכך להושיט לפיו עד ע"פ כפרש"י. ומיהו קשה די"ל חמץ אסור בהנאה חיישינן להנאה לא לאכילה. או כמ"ש התוס' לעיל בתי' ב' הואיל ועבר ב"י. ומיהו י"ל עד הלילה ליכא ב"י. וכרת נמי ליכא עד הלילה. ומ"מ קשה דשאני חמץ דאסור בהנאה:

ע"ש אמר רבא דרבנן ל"ק קשה לפרוך לעצמו כן. והא דמשני הוא עצמו מחזיר לשורפו. וחדש איסור התעסקות. ואי קשיא אם כן חלב וכל איסורי מאכלות יהא אסור לישראל לעסוק בהם לבשל לצורך גוי וכדומה י"ל דבדי' מיני'. וחדש בדיל כולי האי עכ"פ. גם פירות מתולעים בדיל הוא:

בתוספת בד"ה אבל לא גודשין כו'. דממהרין ליקצר משאר פירות היינו דלא תנן זבלים ובית אילן דאין מביאין ואפ"ה אין קוצרים. אלא דהתם בקצירה ליכא פסידא. ודוקא שלחין ושעמקים. עיין תוספת מנחות ס"ח א' ד"ה קוצרין יע"ש. וזה שכתב מהרש"א ז"ל דאין קוצרין שאר מקומות היינו זבלים ובית אילן יע"ש ודברי מהרש"ל תוכן כוונתו. דביעור רק כמו עולי רגלים. אלא דלר"י אין חילוק בין עולי רגלים לפסידא נקטו פסידא. ואי קשיא דלמא עולי רגלים לאו סברא כלל לר"י אלא הטעם משום שינוי הוא וקוצרין פסידא ואם כן ל"ק דרבנן אדרבנן. י"ל דע"כ עולי רגלים סברא. דאל"כ לר' הורא למה אין גודשין למה דמסיק חדש בדיל. ולא אתי למיכל. למה אסרו גדישה. אלא ש"מ (בתים) [בחנם] לא התירו ולמה התירו קמח וקלי ע"י שינוי בחנם. וע"כ משום עולי רגלים וקשיא דרבנן אדרבנן. ומהרש"א הקשה ג' קושיות. ותוכן כוונתו דלא יקשה דר"י אדר"י. דביעור לא הוה רק כמו עולי רגלים. גם מנא לן דאית סברא עולי רגלים ודלמא משום שינוי וחדש לא בדיל כפי סברת המקשה ושאני קוצרין דאיכא פסידא. וא"כ לא ר"י אדר"י ולא ר"מ אדר"מ קשה ולכן תירץ דעם סברא הוא עצמו מחזיר לשורפו. הוא דשוין ביעור כמו פסידא. וז"ש רבא דרבנן אדרבנן ל"ק. ר"ל אי דרבנן אדרבנן ל"ק ה"ה דר"י אדר"י . ל"ק וכאמור:

גמרא ור' יהודא מתיר. לא ידענא התם אין התעסקות אלא מונח וצ"ע:

תוספת ד"ה כל היכי דבדילה דר"מ אדר"מ כו'. י"ל לכאורה דקדשים בדיל טפי מחדש:

משנה ושורפין בתחלת שש. היינו דעומד לשרפה אבל לא עשו הרחקה לב"י כמש"ל ורשאי לשרוף רגע קודם שבע. ושתי חלות פירש"י חמץ. ה"ה מצה אלא דמסתמא עשו ההיכר בחמץ ולר"י ולרשב"ג א"ש הסימן ולר"מ י"ל דוחק שאומר שלא הי' סימן אלא

דיאמר בה' מונחים שתיהן ובשש ניטלה אחת לאסור בהנאה וקודם שבע ניטלו שתיהן לסימן לשרוף שלא יעבור ב"י:

רש"י בד"ה אחד אומר בשנים בחודש וכיון דהשוו כו'. וכשבודקים באיזו יום בחודש כו'. תי' בזה קושיות התוס' ד"ה זה ידע כו'. ומ"ש וכשבודקים לאו דאחרי כן בודקים אלא כבר בדקו מקודם דחקירה דכמה בחודש מעיקרא הוה:

בתוספת בד"ה זה ידע כו'. רובא דאינשי טעו קשה דלמא לאו רובא אלא מחצה ובתרי עיבורי מיעוטא דמיעוטא הוא דטעי ולכך א' בב' וא' בשלש עדותן קיימת וא' אומר בג' וחמש עדותן בטלה וצ"ע:

בד"ה אחד אומר כו'. לשעה ומחצה כו' וסבורין שהשני' התחילה אחר הנץ עיין מהרש"א ז"ל. הנה החשבון מכוון ארבעים מילין ועשר שעות לארבעים חלקים עולה רבע שעה ט"ו מינוטין למיל נשארו ב' שעות ק"כ מינוטין למ' חלקים מגיע ג' מינוטין לחלק הרי ח"י מינוטין למיל. וה' מילין עולה לשעה וחצי ממש. (ועיין פוסקים ור"מ י"א ה' רבע שעה יע"ש. וזה הכל ביום בינוני י"ב שעות ניסן ותשרי) וממ"ש התוס' וסבורין שהשני' התחילה. משמע משום דבאמצע שני' מתחיל הנץ. סובר שמתחיל בתחלתה אבל לא יטעה בראשונה. ומש"ה א"ש א' אומר בשתים וא' בשלש ולא נקיט ראשונה ושני' דאלו דייקינן הוה מוכחשת דאין לומר שזה שאומר שנים סוף שתים סובר שהנץ אחר כל שעה שני' דיטעה בנץ לומר שעדיין לא נץ זה אינו אבל להיפוך יטעה שפיר ומש"ה לקמן כי מזימין שני' ושלישית וכו'. תו עדותן בטילה דאי ראשונה אין טועה ולעניין להרוג העדים בעינן מראשונה ג"כ:

דף יב.

גמרא. ומה אלו דייקינן כו'. דהאי דקאמר שלש בתחלת שלש והאי דקאמר חמש בסוף חמש ואנן ניקום ונקטל מספיקא. הנה פריך אפילו הלכו להם העדים וא"א לשאול להם איך קטלינן מספקא כיון דאפשר דהאי דאמר כו'. וכ"ש אי איתא לפנינו דצריך לשאול להם. ומ"ש והאי דקאמר חמש לכאורה וי"ו הפירוד דא"נ שלש סוף שלש דלמה חמש נמי בסוף חמש. והוה ב' שעות ואין טועה יותר משעה. ואמנם רש"י ד"ה אמר רבא כו'. והנה חילוק שלשה שעות משמע דחילוק ב' שעות מקרבן ומצרפן דתולין הטעות בשניהם וג"א טעי שעה כו'. דלא כמ"ש התוס' ד"ה אלא וא"כ יקשה קושיות התוס' שם וי"ל דרבא לדבריו דאביי קאמר דסובר תולין הטעות בשניהם ואמר א"נ לל"ב נמי כן הוא אפ"ה דלמא תחלת שלש וסוף חמש. ואין טועה שעה וחצי לל"ב. ואה"נ דא' בב' וא' בחמש עדיין קיימת לר' יהודא ורבותא דר"מ קאמר כמ"ש מהרש"א ועמ"ש בתוספת:

אלא אמר רבא כו'. דהשתא אין להקשות איך נקטול מספקא דלמא לא טעו וכ"א עומד בשלו. והוה עדות מוכחשת כיון דרובא דאינשי טעי בכך אזלינן בתר רובא ואמרינן מסתמא טעו בכך. אף דלית לן הוכחה לזה כמו בימים כמ"ש התוס' לעיל ד"ה זה ידע. מ"מ י"ל כן:

בתוספת בד"ה אלא כו'. וי"ל דאין לתלות הטעות בשתיהם עיין מהרש"א לל"ב לאביי י"ל דתולין הטעות בשתיהם וא' בחמש וא' בשבע דעדותן בטלה כבר הוקשה לתוס' ע"ב ד"ה בשית חמה בי קרניתא קאי דאמאי כו' ותירצו דלית לי' לאביי שית בי קרניתא א"נ שאני עדות יע"ש. והנה זה יצדק לל"ק משא"כ לל"ב תקשה א' אומר בשית וא' בשבע או חמש ושית נמי עדותן בטלה כיון דאין טועה בין חמש לשית. או בין שית לשבע וכ"ת דהאי דאמר חמש סוף חמש והאי דקאמר שית תחלת שית. ומעשה הוה בסוף חמש ותחלת שית דלל"ב אין סברא לומר כן דאל"כ מי הכריחו לאביי לל"ב לומר לר"מ אדם טועה משהו ולא כל"ק. וע"כ דאין סברא לומר דהמעשה הי' בסוף חמש ותחלת שית. א"כ הוה לאשמעינן רבותא טפי חמש ושית או שית ושבע עדותן בטלה. לכ"ע ודוחק לומר לענין להרוג אם הוזמו קאמר דעדותן בטלה לחוד קאמר ויבואר לקמן אי"ה בתוס' שם. וכאן אין להאריך. ומ"ש התוס' אלו דייקינן היינו מה מפסיד ונישיילי' ותירצו דלא בדקינן להחמיר כלל:

בתוספת בד"ה באיזו יום אפילו לא כיוונו איזה יום הוה חוזרין ומגידין יש לעיין תכ"ד נ"מ מיהת. והתו' הקשה עדיף מני' והיו יכולין להקשות לאיזה צורך נ"מ בשאלה זו. ועיין מהרש"א ושם בסנהדרין כתב דאי אמרו אח"כ טעינו בעיבורא דירחא אין נאמנין דדוקא כשא' אומר בב' וא' אומר בג'. רואין שינוי ומכוונין ליום א' בשבוע הוא דאמרינן טעו בעיבורא יע"ש:

בפירש"י בד"ה ואי אמרת כו'. חקירות נמי דאיזו שעה ובגמרא מהופך. ויש ליישב בין כך וכך דנמי קאי לבדיקות יע"ש:

ד"ה לר"מ כו'. עוד חמישית. וכ"כ אח"כ בפירוש לשלש יהבינן משעה ראשונה ועיין מהרש"א לעיל תוס' ד"ה אחד אומר כיון לרש"י בכאן אבל בגמרא אין הכרח די"ל באמת לשלש לא יהבינן משעה א':

תוספת ד"ה לר"מ כו'. דאין לתלות הטעות בשתיהם לכאורה כל שלא יש הכחשה ביניהם אין סברא שיטעו. כמ"ש מהרש"א בתוס' ד"ה באיזו יום יע"ש. ודוקא כשא' מכחיש חבירו אמרינן יש כאן טעות א"כ צ"ע מה קושיא חקירות דאיזו שעה הא נ"מ טובא כשאין מכחישין זה את זה אין תולין כלל שטעו ומוזמין הם באותו שעה:

דף יב:

תוס' ד"ה ניכול כולה שית. היינו פחות מנוט א'. ולמ"ד משהו ניכול סוף שית. היינו שתי מנוטי"ן כאמור:

בד"ה ולהך לישנא דבחמש חמה כו'. עיין מהרש"א ז"ל. והנה המקשה ידע מתניתן דלשם. ולא הי' יכול להקשות על מתני' כאן דניכול כולה שית לר"מ ולר"י ולאביי ורבא. דשית ושבע אין טועה. די"ל חמץ יום המעונן וכדומה. או לכל מסור. וקושיות אי הכי נולדה ממה דמשני חמש כו'. וא"כ צ"ע מה מקשין התוס' כאן:

בד"ה שית בי קרנייתא קאי היינו חמץ דלכל מסור והוא כמו תירוץ רבא לר' יהודא. אלא דאין סברא שיהא פלוגתתן בזה לר"מ הטעות גדול. אף חמץ אין טועה ולר"י טעות כזה טועה בחמץ רק ד' שהוא טעות ביותר אין טועה ובלי סברא. לכן אמר שית בי קרנייתא קאי והוא טעות דק מאוד ועדות דבעי דקדוק גדול אין טועה משא"כ חמץ אף הזריזין טועין בזה משא"כ ה'. ור"י סובר לכל מסור והלכך בעינן הרחקה טפי וא"ש:

בא"ד א"נ הך שנויא לית לי' לאביי. הנה לאביי אף עדות אף בין שית לשבע אין טועה. וא"כ מה אריא חמש ושבע. וי"ל דשית ושבע עדותן קיימת דסוף שית ותחלת שבע ומעשה הוה במיפק שית ומעייל שבע, ומיהו לל"ב קשה דמדאמר לר"מ משהו. עדותן בטלה. ומנא לי' ולא כל"ק וע"כ דאין סברא לומר מעשה בתרי שעה הוה במיפק שית ומעייל שבע. (ומיהו לל"ב קשה דמדאמר לר"מ משהו). ובשלמא לר' יהודא אליבא דרבא יש לומר דחמש ושבע עדותן בטלה בודאי אף אלו אירע ששאלו אותן ודייקינן בהו ואמרו סוף חמש ותחלת שבע עדותן בטלה. משא"כ שית ושבע אלו אירע ואמרו סוף שית ותחלת שבע די"ל המעשה במיפק שית ומעייל שבע אף דלא בדקינן להחמיר מ"מ אי אירע כך משא"כ לאביי לל"ב קשה וצ"ע:

גמרא ת"ר שעה א' מאכל לודים. שני' לסטים. לכאורה כי לסטים נעורים כל הלילה עד שעה שני' לאחר הנץ כמ"ש יצא בכי טוב שמש. שנא' תזרח השמש יאספון. וה"ה לסטים. ושני' לאחר הנץ אוכלים וישנים אח"כ כל היום. ורש"י לא פי' כן:

ע"ש שינויא דשנינן שינויא הוא. רש"י השמיט (רש"י) תירוץ ללקט עצים משום דאיתותב רבא בזה והתי' לכל מסור או יום המעונן. ושם יבואר ברש"י בד"ה משום שנויא דשנינן כו' לר"מ ב' שעות חמץ לכל מסור לכאורה תמוה. כיון דלרבא קיימינן דהלכתא כוותי' א"כ אדרבא חמץ לבעי הרחקה טפי. וי"ל בדוחק דה"ק חמץ בין ה' לשבע לא טעי ושית דקשיא לך אי הכי שית נמי ניכול שית בי קרנייתא קאי וטעי בחמץ דלכל מסור. כמ"ש התוס' ד"ה בשית חמה וכתירוץ א' יע"ש:

גמרא ארבע זמן סעודה לכל היא. עיין ט"ז ה' פסח סימן תמ"ג כל השעות הם שעות זמניות וה"ה ד' זמן אכילה לכל נמי צריך לומר לפי העת אלא כל העתים שוות אף לענין אכילה ועיימ"ש שם בפריי

דף יג.

תוספת ד"ה ר"ג נימא כר"מ או כר"ג י"ל הל"ל מ"מ אין הלכה כר"י תנא קמא דלא כוותי'. אבל לומר כר"מ או כר"ג מסופק הוא אי מותר יק הוא או לאו גם י"ל אי ר"מ ור"ג לכאורה הלכה כר"ג ויבואר אי"ה:

רש"י ד"ה ה"ג ואי בעית אימא קבע הלכתא דאי ר"א ברתותא הי' לומר דאמר כר"א אלא כהאי תנא דקבע הלכתא ולא הוזכר שמו. ומש"ה אמר כהאי תנא:

ד"ה מזון ובע"פ אסור לאכול ממנחה ולמעלה. וצ"ע דחמץ משבע אסור ואי רבותא קאמר דסעודה ג' א"א בשום פת אפילו מצה הא אסיקנא בע"פ דמנחה קטנה קאמר. וסעודה ג' זמנה משבע. עיין א"ח ה"פ תע"א ותמ"ד וירושלמי האוכל מצה בע"פ כבא על ארוסה. ומצה עשירה ממנחה קטנה קאמר ויבואר:

ד"ה טהורה יאכילם לכלבים או יבטל. קשה נהי דאוקמי' אדאוריי' בביטול מ"מ אמאי לא ישליכם לים. כמ"ש רש"י בדף ה' ב' בד"ה וש"מ ישליכם לים והיינו אי יש טוחן אחר טוחן. ולים לא בעי פירור עמ"ל פ"א מחו"מ ובמגיה:

ד"ה אף לדבריכם אמאי לא פלגיתו תלויות כו'. יש לראות אי תלוי' מן התורה אסור לשרוף דאסור להפסיד בידים וספק תורה לחומרא א"כ למה

ישרוף כלל יבטל ואוקמי' אד"ת. ואי דלאחר הפסח אסור הא רק משום הערמה ויש ליישב ועיין תוס' ד"ה ושורפין:

ד"ה לא בערבי שבתות ולמחר עי"ט. משמע בשבת יכול לבא ועיין עירובין מ"ג. וגם כשחל שבת ע"פ מה טומאה יש הא כבר הכין הכל מאתמול:

בתוספת ד"ה ושורפין. אע"ג דמ"ה ביטול סגי כיון דסופו ליאסר ולילך לאיבוד כו'. בירושלמי פלוגתא דר"י ור"ל בחמץ שביטלו אי אסור לאחר הפסח ולר"ל יאמר ברייתא כר' יהודא. דג' קראי לאסור חמץ לאחר הפסח מן התורה. ועיין מהרש"א לר' יוסי בחנם אין לטמא כלל. אבל לשרוף ליכא איסור תורה דסופו לאיבוד. ובחנם לא הוה דלמא אתי למיכל מדרבנן. וקשה תלוי' למה ישרוף דבדיל מני' וכל השנה רשאי להיות בביתו. וי"ל דרמי בכלי מאוס ויבואר אי"ה:

דף יג:

גמרא אין מביאין תודה בחג המצות פשיטא. קשה דטובא אשמעינן דל"ת קדשים קלים ממון גבוה הוא ואין עובר עליו ואי דא"א לאכול החלות של חמץ דלמא בשביעי של פסח קאמר דיכול לאכול בלילה היוד של חמץ וספר פני יהושע אין ת"י כעת וגם ירושלמי אין ת"י כעת. ויבואר:

וכ"ע בי"ג מייתי לה מי שנדר תודה ממתין כל ימי החורף עד יום האחרון שהוא י"ג. דבי"ד א"א להביא. וברגל אחד עובר בעשהעכ"פ על כן כ"ע בי"ג מייתי לה ומתוך שהם מרובות נפסלות בלינה וע' לקמן י"ד דפריך ונפרקינהו מאי קושיא. אה"נ קודם ה' פודין אותו לגוים. וכמ"ש התוס' ד"ה כשרות היו. וי"ל דאין פודין להאכילן לגוים:

ברש"י ד"ה אין מביאין. וחמץ אין נאכל עד שש שעות. לכאורה לר"ג אבל לר' יהודא עד סוף ארבע. ומיהו של מצה נאכלות בלילה או מצה של אכילת מצה מותר כל היום. ודוקא מצות השוות אסור כל היום כירושלמי או עכ"פ מזמן המנחה קטנה כמ"ש בע"פ:

דף יד.

משנה בשר שנטמא בולד מסיק ולד ולד. ואמנם ולד כולל א' ב' ג' ד'. כי כולם בשם ולדות יכונה. כמ"ש הרמז"ל בפי' המשניות. ולכאורה בט"י מאב שני ע"י הולדה א' ואשמעינן דסתם בשר יש משקין. וקמ"ל שלישי מותר לעשות א' דרבנן או פחות מרביעית אפילו טומאת עצמן דרבנן באפשר. ור"ע אשמעינן ד"ת:

שמן שנפסל בט"י הזכיר ט"י להורות אעפ"י שגם מדרבנן לא הוה רק פסול דאל"ה ה"א פסול תורה וטמא דרבנן קמ"ל דחוץ מטבול יום:

רש"י בד"ה שנפסל בט"י. שהרי אין ראוי להביא כפרה כו' אלמא הערב שמש כו'. פי' דקודש לא תגע ע"כ אתרומה דאי קודש איך אמר עד מלאת ימי טהרה ועדיין מחוסר כפרה וש"מ לתרומה קאמר אלמא הע"ש דילה לסוף מ"ם ופ"א:

בד"ה מדבריהם כו'. ואסורה מדאורייתא קשה הא לקמן מסיק בט"ו ב' מחלוקת בשש וכמ"ש התוס' לקמן שורפין בזמן שרגילין העולם וי"ל ואין להאריך:

בתוספת בד"ה אבל תרומה כו'. ותרומה נפקא לה כו'. אבל לרש"י י"ל נזיד היינו נזיד של תרומה כי סתם נזיד כן הוא ויבואר לקמן ב:

בד"ה דאיכא משקין כו'. דסתם משקין כו'. דאל"כ איך עלה על דעת המקשן לומר דאיכא משקין אלא דסתמא הוא דאיכא וסתמייהו ליכא רביעית. והא דפריך א"ה עם בשר ומשקין מבע"ל דמ"מ עיקר חסר מספר. והנה לרש"י ידע המקשה מחגי דמדרבנן מטמא. אלא דס"ד הוספה ד"ת וא"כ ע"כ דאיכא משקין בהדי בשר ראשון. דאי בשלישי

איכא משקין ונגע בט"י והוה שלישי. ועכשיו המשקין נוגעין בא' ונעשו א' דכבר גזרו לרש"י כל הפוסל כמ"ש לקמן בר' ירמי' אלא דהמקשה הי' סבור הוספה ד"ת. ופריך שפיר א"ה עם בשר ומשקין ולתוס' נמי עדיין לא גזרו כל הפוסל כמ"ש ד"ה עם כו'. ומ"ש מלקמן פחות מרביעית טמאין לכאורה דאל"כ פסולין הל"ל ומ"ש התוס' ור"ת לכאורה ר"ת מודה לתי' ר"י. דבדרבנן בעינן רביעית. דסתם יי דיוסף תנן וכדומה אלא דחולק על ר"י דלדידי' בעיקר טומאה ד"ת מטמא א אחרים מ"ה ולר"ת אין מטמא אחרים אף בעיקר טומאה ד"ת כ"א מדרבנן בפחות מרביעית:

בא"ד מ"ע משכחנא שלישי כו'. י"ל דלא להוי שני דרבנן כמו הכא בשר נגע בשני דהיינו משקין ומדרבנן משקה תחלה ובשר שני ומאי מוסיף לר"ת דהשתא נמי פחות מרביעית שני דרבנן וקשה אמאי לא בט"י. וצ"ל דלשון ולד אין במשמע ט"י דולד משמע ע"י נגיעה זה מזה. ועיין מהרש"א ויבואר:

בד"ה עם בשר ומשקין כו'. אפילו בראשון ושני. נמי זהו לר"ת לעיל דפחות מרביעית מדרבנן שפיר ועפ"י והיינו דלתני שנטמא סתם דודאי בשני הוה דאל"כ שנפסל מבעי' לי'. וא"כ המשקין נעשין ראשונים והא דלא הוקשה להם מאי הוספה איכא דהא בבשר שנטמא בולד ולד נמי איכא משקין דסתם בשר איכא משקין מי הדחה וכיוצא כמ"ש התוס' ד"ה דאיכא. וא"כ שני ושני הוה י"ל דאה"נ דזהו קושיות המקשן א"ה עם בשר ומשקין מבעיא לי' אף דסתמא כן הוא. מ"מ בהכרח מיירי מתני' דעם בשר שנטמא בשני לא הי' משקין וא"כ הוה למתני בהדיא עם בשר ומשקין שנגעו בא"ה ולכן הוקשה להם מה אריא כו':

בתוספת בד"ה מאי קמ"ל כו'. מקשים למ"ד אוכל מטמא אוכל מ"ה א"צ לאוקמי' בולד ולד כמ"ש התוס' דף ט"ו א' ד"ה ולד ול"ק דלר' יוסי פריך דלדידי' בולד ולד מוקי וקשה הא הוסיף דמותר לעשות משלישי שני ד"ת וראשון דרבנן כל הפוסל כו'. ול"ק מה אריא בראשון ושני דקמ"ל שני ד"ת וראשון דרבנן. ולרש"י דפי' דט"י מטמא קודש איכא לאוקמי' בולד ט"י. ומש"ה נקיט חד הולדה וא"כ ר"ח נמי שני ד"ת וראשון דרבנן דסתם בשר איכא משקין והמקשה פריך לעיל א"ה עם בשר ומשקין מב"על דעיקר חסר מספר ומ"מ ודאי הכין הוא דאיכא משקין. וגם זה אינו דמשקין חולין עט"ק הוא ודרבנן ור"ע אשמעינן מתרומה שלישי לעשותו ראשון דרבנן ויש ליישב:

דף יד:

ברש"י ד"ה נוקמה כו'. דאלו קודש כו' מיותר לכאורה נאכל אלא להדליק קשיא ורש"י סובר דשלישי ט"י מטמא קודש הי' להקשות שנפסל שנטמא מבעיא ואפשר דפלוגתא

ר"מ ור"י במעילה והך קושיא לר"י לא לר"מ אוכל מטמא אוכל מדרבנן ד"ת כמ"ש לעיל בתוס' ד"ה מה קמ"ל ור"ע בסולת יבואר:

בד"ה מתניתן קשיתי' כו' לתני שנטמא סתם לא בשרץ שלא יאמר היפך מה שראה ועיין מהרש"א וזה לרש"י ד"ה נימא כל א"ה ד"ת. משא"כ לתו' איכא א"ה דרבנן. וצ"ל דקושיות הגמרא דאם כן מה הוסיף אדר"ח דמיירי ד"ת למ"ד אוכל מטמא אוכל ור"ע אומר בדרבנן ופריך לתני שנטמא בא"ה כו':

ד"ה דתנן כו'. דאין ד"ת צריכין חיזוק. צ"ע דשני ד"ת מטמא פשיטא משקה חולין ושאני ט"י דקליש לי' טומאה שכבר טבל לא החמירו בי' חז"ל:

גמרא אמר רבא כו' מה אריא בא"ה. בראשו' וב' נמי כו' הקישור דבל"ז לא הוה מוכח דא"א לומר היפך מה שראה אבל עתה הקושיא מה אריא בטמא מת לתני סתם או בא"ה דאיזו חילוק יש בין מת לשרץ אחר שטומאתו דרבנן בא"ה היינו נר א"ה אפילו מדליק השמן בא' שנר א' בשרץ או בב' שהנר הוא ב' שנגע במשקין כו' ול"ק טפי דר"ח הוסיף אדר"ע. די"ל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל. גם ר"ח בדרבנן מיירי. ועיין תוס' ד"ה התם פסול כו':

בתוספת בד"ה אפילו בראשון כו' והיינו לעולם. דמלת לעולם ח"א ממש דהא נגע בט"י לא הוה ראשון. ומיהו י"ל בחולין מיירי ושפיר שייך לעולם דבט"י טהור גמור הוא. ועיין בטהרות ג' מח"ב יותר כביצה טמא הכל והא אין משקה מטמא פחות מרביעית כמ"ש התוס' לעיל ד"ה דאיכא. לתי' ר"י דבדרבנן בעינן רביעית קשיא התם דדרבנן הוה דאין טומאה כיוצא בה. וי"ל דר"י אמר דעיקר טומאה דרבנן כלומר דם הירוק דרבנן משא"כ התם עיקר טומאתו ד"ת ולמטמא אחרים דרבנן ויבואר ומ"ש התוס' דכאן משמע לי' דהוה בלא נקרש לכאורה מדתנן בט"י ולא תנן סתמא שנפסל כמו דדייק בטמא מת. ואמנם לתוס' ד"ה ואלו התם אין זה הכרח דאשמעינן דשלישי ט"י דהוה פסול לקודש. דשלישי בידים לא מטמא קודש וצ"ע.

ברש"י ד"ה נימא קסבר כו'. דכל א"ה ד"ת. לכאורה בדקדוק נקיט דאוריי' למ"ד אוכל מטמא אוכל מ"ה. ויש להשוותם אלא דרש"י פי' לקמן אקומתא דהכי דוקא למ"ד דרבנן וכדבעינן למימר שם כו' כגון כלי במשקין ולא זה אקומתא דר' ירמי' ולית כאן לטעמי' כו' רוקו ומימי רגליו השמיט שם:

דף טו.

ברש"י ד"ה מדברי ר"ח כו' מדרבנן הרואה יראה אוקומתא דכאן. דוקא למ"ד דרבנן דאי ד"ת מר"ע ליכא למילף כלל וא"כ מדבריו מבעי' לי'. מר"ח לחודי' (כמו שהקשו

המפרשים זה ותי' מעדותם הכהנים) ולמ"ד דרבנן שפיר יליף בצירוף כמ"ש התוס' דמדאורייתא ואי דקשיא קושיות ירושלמי. ר"ח יוסיף אדר"ע ור"ע נמי בט"י דרבנן. א"כ קשיא מ"ט דר' יוסי דאמר אין המדה. דנהי מר"ח לא יליף דיש חילוק בדרגות אף בדרבנן לילוף מר"ע דאסור כמו פסול. וע"כ בבלי סובר ר"ע בט"י ד"ת מיירי משא"כ ר' ירמי' ר"מ לשטתי' ור"י לשיטתי' ואם כן דוקא למ"ד מדאורייתא דלמ"ד דרבנן קשה שני ושני דכבר נגזרה כל הפוסל לרש"י יע"ש. וע"כ למ"ד מטמא ד"ת ור"מ לשטתי' דר"ח דרבנן וע"כ ר"ע בט"י דרבנן ומדבריהם בין מר"ח ור"ע יליף ור"י לשטתי' ור"ס בד"ת וה"ה ר"ע ואין המדה בין מר"ח ור"ע וזהו ב' אקומתא. למ"ד דרבנן דכאן. ולמ"ד ד"ת דר' ירמי'. בדוקא. והתוס' סוברים דהכל א' ויתבאר בתו' ד"ה ולד. יע"ש:

דף יד:

בתוס' בד"ה הכא טהור. כו' כמו שאפרש לקמן. עיין מהרש"א ועיין תוס' דף ט"ו ב' ד"ה נימא קסבר. דאי יליף ר"מ מר"ח סברא הוא לר"י דלטעמי'. מ"מ מר"ע בז' יליף. דמסברא איסור כמו פסול. ואין להרחיק מחלוקתם. משא"כ אי מר' יהושע. אפשר דאיסור מפסול לא יליף. וכתבו כאן דבשבע י"ל אפילו יליף ר"מ מר"ח. ר' יוסי חולק. ואפילו מר"ע לא יליף. והתוס' לשיטתם כאן ובדף ט"ו א' ד"ה ולד. וע"ב ד"ה נימא. ורש"י לשטתי'. וי"ל שפיר דאיסור כמו פסול בבירור. ועמ"ש רש"י ט"ו ב' בז' ד"ה שורפין. ויבואר שם. [ומ"ש רש"י ט"ו ב' סיומא דברייתא היינו באמת דר"י מודה בשבע וע"כ פיגול ונותר רבותא דב"ש אף דלא הוי היתרא. א"כ סיומא הוה. משא"כ אי ר"י חולק בשבע, קושיא הוא. ולא סיומא לחוד והבן זה ואי"ה יבואר זה באורך]. ומ"ש כדרך שרגילין לשרוף. אף דלשיטתם שורפין בשבע לר' יהודא. מ"מ רגילין בשש:

בד"ה התם וכו' כדקא מדמה בסמוך כו'. אבל בסמוך מדמה קלקול איסור לקלקול שלישי. ר"ל כמו באמת וכמ"ש התוס' דף ט"ו א' ד"ה דמדאוריית' למ"ד דרבנן יליף מר"ע. ה"ה בקושיא לילף בפלס מר"ע. ותירצו דאין לפלס. משא"כ באמת ע"י צירוף. מר"ע ור"ח. ויליף איסור דרבנן מקלקול ג' לר"ח דמקלקלינן יותר ה"ה איסור דרבנן מר"ע כו'. ומ"ש תדע היינו לפי האמת דר"מ לטעמי' ור"י לטעמי' וחדא אקומתא לתוס'. ולמ"ד אין אוכל מטמא כי אם מדרבנן. ובז' ד"ה שורפין. אלא מדמה ר"י איסור לפסול. ואפ"ה אין המדה בשש. ולא יליף מר"ע. אלמא אפילו באמת צריך לומר סברא זו דאין לפלס ועיין מהרש"א ז"ל. ויבואר עוד לקמן:

בא"ד בט"י דבית הפרס. עיין מהרש"א וק"ק כו'. ור"י דאמר אין המדה דאיסור לא הוה כמו פסול. כמ"ש בד"ה הכא טהור. ומ"ש והוסיף בזה לכאורה מיותר. ודע דט"י

דהוה פסול גמור לתוס'. ואפשר לרש"י במינו בתרומה הוה רק פסול גמור. ואף שעושה בקודש:

דף טו.

בתוס' ד"ה אב הטומאה לא נ"מ למ"ד אין אוכל כו' ולמ"ד מטמא מ"ה ההכרח להזכיר דאוריית' דאי דרבנן לא מצי לילף כלל. משא"כ מדרבנן ויליף ע"י צירוף כמ"ש התוס' ד"ה דמדאורייתא אין צורך לזה אלא אגב ולד כו':

בד"ה ולד טומאה. כו' דלא מדמינן איסור לטומאה. לכאורה דאין המדה דלא לומר ע"י צירוף למ"ד מדרבנן. וכפירוש רש"י כאן. דהך אקומתא דוקא למ"ד מדרבנן. וכדפרישנא התם ברש"י וא"כ באמת צ"ל דר"י אמר אין המדה דפסול תורה ראשון שפיר. אבל איסור דרבנן שני דרבנן לא ור"ח משלישי דוקא שני. ולא היה להם לתוס' להזכיר איסור מטומאה כי זה שייך למ"ד אוכל מטמא מ"ה סובר דבדרבנן יש חילוק בין דרגות. ולכן פירש מהרש"א, דסברתם דודאי ע"י צירוף יש שפיר למילף אי איסור כמו פסול אלא דר"י סובר דלא מדמינן כלל איסור לטומאה. כלומר לפסול וכמ"ש ע"ב ד"ה נימא כו' והשתא א"ש. מה שכתב רש"י כאן. ולד דרבנן כלי במשקין דהוא למ"ד מדרבנן. ולקמן דמסיק בשבע ד"ה. וע"כ נד מאקומתא זו דאל"כ אמאי אין המדה. ומשני ר"מ לטעמי'. ור"י לטעמי' ומיהו באמת אין נ"מ. דהתם למ"ד אוכל מטמא. אלא דאין זכר לנו התם רק משבע ד"ה שורפין נד וכאמור והבן ויתבאר:

בא"ד לר"י לא משכחת שלישי. דאוריית' כו'. עיין מהרש"א. וכוונתו דהא ודאי הך אוקומתא דכאן עכ"פ. ר"מ ור"י יאמר דפליג'. לר"מ מיירי בדרבנן. ולר"ח מיירי בד"ת. והוקשה להם איך יצויר שלישי ד"ת לר"י כיון דאין אוכל מטמא מ"ה. וע"כ באמצעות משקין. וא"כ שני ושני. וכ"ש לקמן לר' ירמי' פשיטא קשיא. ואהא תירצו דכאן יאמר ע"י עצים ולבונה ולקמן ע"כ כתי' קמא דאכתי לא גזרו:

בד"ה דמדאורייתא כו'. ואור"י לר"י תלוי' ד"ת. כבר פירשנו זה הדבור לעיל לרש"י אין המדה דע"י צירוף אין לומד או דלא מדמה כלל איסור לטומאה. היינו לפסול. וע"ז כתבו ואור"י דלתו' דבז' ד"ה שורפין אף לאקומתא זו. (דהכל חדא אקומתא) אלמא איסור ופסול שווין. וא"כ תלוי' [עם] טמאה לר' יהושע. דהלכתא כוותי' דשורפין. דספקא ד"ת לחומרא מן התורה לשיטת התוס' (עמ"ש בספר ג"ו. ובס' ש"ה אבאר עוד אי"ה) א"כ שפיר. משא"כ לרש"י באקומתא זו. אף בשבע חולק ר"י. דלא מדמה איסור לפסול. כמ"ש התוס' ד"ה ולד. כו'. וא"כ מ"ט שורפין תלוי' עם טמאה וע"כ הטעם דספק טומאה שפיר שורפין. וא"כ י"ל דמיירי בתלוי' דרבנן ושאני תרומה טהורה בשש מתלוי'. דעכ"פ

שם ספק טומאה עלי'. לזה כתבו דאין כן. דהא ר"י חולק. אף בשלישי דרבנן. ודאי אין שורפין ונוקי לה בשלישי ד"ת. ועיין מהרש"א כאן. והבן:

בד"ה ולד טומאה דאורייתא. עיין מהרש"א דקושיות התוס' למ"ד דרבנן וא"כ איך יאמר ולד דאורייתא. דהא לר"מ ליכא ג' ד"ת אליבא דר"ל. עצים כו' וט"י לא ניחא להו כמ"ש התוס' דף י"ד ב'. ד"ה ואלו ועיין מעילה פלוגתא בזה אי ט"י מטמא קודש או לאו, ובמ"ק כתבנו מזה ויבואר:

בד"ה מדברי. דלא כרש"י ד"ה אמר רשב"ל דאיידי. וא"י באמת אמאי לא פירש"י כתוספת:

ד"ה חביות כו' שתיהן תלויות דבר תורה. לשיטתם כל ספקא מ"ה אסור ומיהו הך דהכא אפי' לר"מ דכל ספיקות מ"ה שריא כה"ג דאתחזק איסורא יודה דמ"ה אסור. וי"ל דכאן איכא חזקה. אלא דטומאה ברה"י לא אזלינן בתר חזקה. וצ"ע כה"ג באיסורא לר"מ אי הוה מ"ה. או אוקמי' אחזקה. שוב ראיתי בחה"ר. כה"ג אוקמי' אחזקה בטומאה. ומדרבנן בב"א טמאים. כמ"ש התוס' יו"ד א' ד"ה בב"א. א"כ כ"ש באיסורא כה"ג. ויבואר אי"ה בש"ה:

בפרש"י בד"ה שנולד כו'. ספק נגע בה. או לא נגע. אפשר כתוס' ד"ה חביות. ספק נגע בה. או בחברתה ועיין ר"מ. פ"ט מה' ט"מ. דבר ידוע בטומא' ספקו מדרבנן. אפשר כה"ג מ"ה שריא אף באיקבע איסור' ול"ד לב' חתיכות. דאיכא קביעות ולית חזקה משא"כ כאן העמיד כ"א אחזקה ומדרבנן [טמא]. ועמ"ש בתוס' ד"ה חביות:

ד"ה התורפה הפקר פירוש הענין לא המלה. כי תורף גלוי כמו תורף (הששי) [השטר] וכדומה:

ד"ה טמאה חולין טמאין. כו' עובר בעשה. כו'. טמאה פירש טמאין כי משקי ברבוי. ועובר בעשה. מדכתיב בפסולי המוקדשין הטמא וטהור אוכל בקערה. א'. והטמא נוגע בהן. ונטמא. ומותר הטהור לאכלם אבל תרומה טמאה בגוף טהור בעשה. תאכלנו. בנו"ן וי"ו לזה ולא לאחר ועיין תוס' לעיל יו"ד א' ד"ה הלך שכתבו במיתה. ועיין מהרש"א שבת בח"י דבר כ"כ. ועיין פני יהושע שם:

ד"ה מודה כו'. רביעית הלוג. יש לראות. למה זה דוקא רביעית הלוג אפי' טפה אחת מוזהר מ"ה מלטמא וטומאת עצמן ודאי בכל שהן מקבלין:

ד"ה ואם לאו כו'. וה"נ כו'. ואפי' בד' וה'. דליכא אפי' איסור דרבנן ועיין ע"ב:

ד"ה ממחלוקתן. שהרי הלכה כר"י בטהרות. צ"ע בכ"מ הלכה כר"י לגבי (ר"מ) [ר"א] דשמותי' הוא מתלמידי שמאי. ואפשר בטהרות בכ"מ הלכה כמותו. משא"כ בשאר איסורין יש דוכתא דהלכה נמי כר"א. וצ"ע ויבואר:

ד"ה שמא יבא כו'. שהיא טעונה שרפה. עמ"ש דף י"ג א' ד"ה ושורפין בתוס' שם דתרומה טמאה בדיל. וא"צ שרפה. וביטול גמור מהני יע"ש:

גמרא אנו מודים בתרומה שנטמאת בולד כו'. אף אם יהי' פירושו ולד ולד. שנפסלה הול"ל. מר"ע. דא"ל לר"מ טומאת משקין דרבנן ולדבריך מר"ע ליכא למילף. אוכל אוכל למ"ד מן התורה. דזה שבוש. וצ"ל שנטמאת ל"ד. ויבואר:

דף טו:

הפיגול וטמא. אי פיגול ראשון דרבנן. קשה למ"ד אין אוכל מטמא מ"ה. אמאי סובר ב"ש אין נשרפין כאחת ותקשה לרבינא ועיין ערבי פסחים יע"ש:

בפירש"י בד"ה. הפיגול כו'. אלא סיומא דברייתא. צ"ע הא בד"ה והטמא פירש דעיקר הקושיא מהכא דע"כ ל"פ ב"ה וב"ש. אלא פגול שיש לו טומאה דרבנן. וגם טמא ד"ת הא איסור דרבנן לא. יע"ש. ולא די לנו הצער הזה. אלא דלקמן אמר לימא מסייע ודאי. אבל קושיא ליכא מהא ברייתא. ובאמת י"ל אמאי לא מקשה מינה. דלאשמעינן רבותא טפי אפילו תרומה בשבע דליכא טומאה דרבנן. וכח דב"ש בהיתרא שפיר שייך ולא באיסורא. עיין ריש ביצה:

בד"ה מטמא. כו'. ירדה לה תורת טומאה. כו'. עיין בר"מ ור"א. פ"ב מה' מ"א. הי"ד וח"י. ובטהרות פ"ח בר"מ שם. כפי הנוסחא שבידינו סותר למ"ש בחבורו. ועתי"ט שם כתב נא"י מוסכם למ"ש בחבורו דאין ראוי לקבל טומאה עד שיהי' ראוי לאדם. ולטהר מטומאתו. בעינן שיפסל לכלב. והר"א ז"ל סובר כל שחל שם אוכל מקבל טומאה עד שיפסל מכלב. יע"ש:

בד"ה הכי קאמר לי'. כו' דתנא גרמא בידים וה"ה בידים. לכאורה צ"ע. הא לעיל פריך בפשיטות מי דמי. התם גרמא והכא בידים יע"ש:

בד"ה אי הכי דר"מ מדר"ח יליף. דברי רש"י צריכין ביאור לכן אבאר התחיל ואמר אי הכי דר"מ מדר"ח יליף. הוא ל"ד אלא א"ה דבז' מודה. דהא דיליף מדר"ח. כפי מ"ש לעיל. נימא בולד דרבנן לפירש"י בכלי במשקין. אין קושיא לר"י. כמ"ש התוס' ע"א ד"ה ולד הטומאה דרבנן דלפירש"י אין המדה. דלא מדמינן איסור לטומאה כמ"ש מהרש"א ז"ל. דאיסור אין דומה לפסול ג"כ ב עכשיו דמודה ר"י בשבע. וע"כ מדמה שם איסור לשם טומאה. ויליף מר"ע בשבע. א"כ ה"ה בשש נמי. ע"י צירוף מר"ע ור"ח למ"ד אין

אוכל מטמא אוכל. כי אם מדרבנן. כמ"ש ע"א ד"ה דמדאוריי' כו'. וז"ש רש"י ר"מ שפיר יליף מדר"ח. כמו דטמא דרבנן מטמאינן בדאוריית' היינו לעשות שני דרבנן. אלמא מקלקלינן דרבנן "כ. שוב יכולין ללמוד בצירוף מר"ע ור"ח. כמו שבארתי כל זה לעיל. ואי קשיא כיון דלמ"ד אוכל מטמא אוכל מן התורה. ל"ק אמאי אין המדה. דמר"ע ליכא למילף כלל. דאין כאן פלס. ומר"ח ל"ד. דבדרבנן סובר יש חילוק בין דרגות. וע"כ עיקר הקושיא למ"ד דרבנן. ואהא לא משני ר"מ לטעמי' ור"י לטעמי' דאין מבוא למ"ד דרבנן. כמ"ש רש"י אח"כ ד"ה ור' יוסי כו'. וא"כ תריץ בפשיטות. וי"ל דעדיף מיני' קאמר. דלמ"ד אוכל מטמא אוכל. ור"י ור"מ פליגי לשיטתם כל אחד. אבל התוס' מיאנו בכל זה. ועמ"ש התוס' בד"ה ר' יוסי לטעמי' שאין זה לטעמי'. וטוב הי' יותר לשנוי בפשיטות. לכן פירש"י בכל השיטה דאכתי לא גזור כל הפוסל כו'. ועמ"ש התוספת בד"ה נימא יע"ש ושם יבואר. ואמנם למ"ש ברש"י ד"ה ור' יוסי ורב ירמי' כר' אדא. או כאביי כו'. יבואר זה באר היטב. וזה נכון:

בד"ה ור' יוסי לטעמי'. דאולד ולד סמיך כו'. ואכתי איכא לאקשויי כו'. דכבר גזרו כל הפוסל כו' וליכא לשנויי במשקין שלשיים בט"י והבשר רביעי. דא"כ שנפסל מבעי' לי'. ומ"ש ע"כ ר' ירמי' כרב אדא או כאביי סבר לה ר"ל הקושיא אי הכי תפול למ"ד מקרא מלא. ובין למ"ד בקדשים עושה לא בתרומה. אמאי אין המדה. לילף ע"י צירוף. ומשני למ"ד בקדשים עושה לא בתרומה מצינו לומר כאקומתא דר' ירמי'. ומיהו ר' ירמי' אקומתא בפ"ע אמרה לא אקושית אי הכי ושפיר מצי סבר כרב אדא או כאביי. ודע אף למ"ד אוכל מטמא מ"ה. אפ"ה צריך לומר דאדר"י סמיך לר' יוסי. כמ"ש התוס' ע"א ד"ה ולד הטומאה דאוריית' יע"ש:

בא"ד דרבינא כו' בתוספת דרבנן כדאוקימנא ברישא כו'. עיין מהרש"א. לא זכיתי להבין מה שהשמיט בציון מלת כדאוקימנא ברישא. ואמנם כוונת דבריו אבאר. כי לכאורה כדאוקימנא ברישא היינו אקומתא דף י"ד בשר שנטמא בכלי במשקין מחמת שרץ. ואין זה לטעמי' דלכ"ע דרבנן. א"כ ר' יוסי אם נימא דחולק אף בשבע דלא כמ"ש ר' יוחנן כאן. א"כ סובר ר"י דלא מדמינן שם [איסור] לפסול כמ"ש התוס' דף ט"ו א' ד"ה ולד הטומאה דרבנן לפירש"י אין המדה כו'. וא"כ לימא ר"מ מדר"ח יליף. ואי דניחא לי' לרש"י דרבינא מודה לר' יוחנן דמודה ר' יוסי בשבע. וע"כ מדר"ע יליף א"כ קשה באמת ליליף מדר' יהושע ור"י אמר אין המדה דהפסד חולין. מ"מ אמאי לא יליף בצירוף מר"ע ור"ח. וע"כ כדאוקמינא ברישא בר קפרא ולד דאוריית' וא"כ ליכא צירוף ושפיר מודה ר"י בשבע מר"ע. אלא דקשיא איך יצויר כלל שלישי ד"ת כיון דאין אוכל מטמא אוכל

מ"ה כ"א ע"י משקין ומה הוסיף דכבר גזרו כל הפוסל לשיטת רש"י ותי' מהרש"א ז"ל ע"י עצים דלא כר"ל:

בתוספת בד"ה נימא קסבר ר' יוחנן כו'. משום דיליף מר"ע כו' וי"ל כו' הלשון צריך ביאור דודאי בין כך ובין כך מר"ע יליף. וכלל כוונתם דאי ר"מ מר"ח יליף למ"ד מדרבנן יליף ע"י צירוף ולמ"ד ד"ת יליף מר"ח לחוד דבדרבנן אין חילוק בין דרגות שמעינן מיהת דאיסור ושם טומאה אין לחלק. ור' יוסי דאמר אין המדה לטעמי' דמשקין דאוריית' וליכא צירוף ולמ"ד ד"ת ליכא למילף כלל מר"ח א"כ ע"כ בשבע מודה ר"י דהא מר"ע מיהת אית למילף משא"כ אי מר' יהושע. א"כ מנא לי' [דבז' שורפין] דלמא איסור אין דומה לפסול ועיין מ"ש ברש"י לשטתי' ותוס' לשיטתם. והבן:

בד"ה ונשרפת [י"ל] דקשה להו מה לי בז' ומה לי בשש סוף סוף אזיל לאיבוד גמור מדרבנן כו'. והך נשרפת היינו בשש כדרך העולם:

בד"ה ר' יוסי לטעמי'. עיין מהרש"א ויבואר אי"ה. וכאן אין פנאי:

דף טז.

ברש"י ד"ה ספק משקין כו'. מצייר ע"י אדם האוחז דאל"כ הו"ל דבר שאין [בו] דעת לשאול ובלא"ה טהור. ומיירי ברה"י ואפ"ה ספק דרבנן לקולא ברה"י אף בטומאה ועי"ד ק"י ופריי שם:

בד"ה ה"ג והא כדבריו כו'. לשון דברים רבים משמע קשיא לי ממ"ש הר"א מזרחי. פ' ויגש. ויפול על צואר בנימין. ובנימין בכה על צואריו כתב דבמדויקים כתיב צוארו בלא יו"ד. ודרך כשבח בכינוי הוי"ו להוסיף יו"ד ביחיד כמו אדניו עליו וכדומה דרשו בלשון יחיד וא"כ אין ראי' מדבריו יו"ד הרבים דבכנוי הוא. וא"ל דכדבריו מיותר דהול"ל וכן הי' ר"א אומר. ומלשון רש"י לא משמע כן. ומ"ש בגמרא וכן [כו'] עב"י בי"ד הבדל. בין כך ובין וכן יע"ש ויבואר:

ד"ה קסבר. יוסף בן יועזר. הכין הוא ודאי. דאי רב ושמואל איך מצינו מחלוקת לעיל בבריית' ורב דלא כחד מהם. ועוד דאי פליגי בפ"ע מנא להו להעמיס זה ביוסף בן יועזר. אלא רב דייק לישנא דכן. משמע הם עצמן כמו איל קמצא דכן הוא עצמו. ושמואל סובר בע"כ דחיק לישנא א ב"י דכן אחרים ממה דנימא שלש מחלוקת בדבר ממה דלא הוזכר בברייתא לעיל:

בד"ה קרי כאן כו' אוכלין דחולין כו'. מתרץ בזה דאמאי רמי לשמואל דהוא מפרש דברי יוסף ב"י דדוחק לו לומר דשלש מחלוקת. ולא קשיא לי' לר"מ דאמר לעיל בפירוש טומאת עצמן ד"ת ולא אחרים ותי' דחולין כן הוא. משא"כ קודש ומשקה בי מדבחייא.

ע"כ לקודש (דנהי דהיו מביאין חולין לצורך קדשים עמ"ל פ"ב מה' שחיטה). דאל"כ למה טיהרו והא לא שייך הפסד קדשים. ולפ"ז לרב דאמר דכן ממש. לכאורה סובר כרבינא דמקרא מלא דבר הכתוב ומש"ה צריך טמא הוא דאין עושה כיוצא אף בקדשים דהא מהבשר אשר יגע בכל טמא. מי לא עסקינן דנגע באוכל דלכך אימעוט מהוא אף קדשים לא. ועיין רש"י ח"י א' ד"ה ואי ס"ד האי יטמא דכתיב בסיפא יע"ש. שכתב מטמא הוא דלא אצטריך יע"ש. ועיין ר"מ ה' ע"א. איך פסק. ומ"מ קשה מה מקשה קרי בי' בכל טמא דלמא יטמא הבשר ומהוא טמא ידעינן דמשקה כו'. ומ"מ לא אקרי טמא בפירוש והוה כרביעי בקודש:

בד"ה ותלושין אמים מתמה לא אמשקה. דקרא בהדיא כתיב וכל משקה כו' יטמא הכשר. וא"נ טומאת עצמן ד"ת. מ"מ מקרא נדרש לפניו ג"כ. ומכשירין ג"כ. דהא למ"ד טומאת עצמן ד"ת מנא ידעינן דז' משקין מכשירין [אלא] דנדרש נמי לפניו. ואמנם הוא דמתמה לרב דאמר טומאת עצמן דרבנן. וטמא דסיפא הכשר ומים תלושין מכשירין. אם כן איך אמר משקה מטבחייא דהיינו מים אין מכשיר. ומיהו הי' יכול לומר לרב אה"נ דמים תלושין אין מכשירין. וכל משקה קאי אששה משקין לבד מים ואי דלמה לי רישא דקרא. אשר יבא עליו מים לאשמועינן דוקא מחוברין לא תלושין. וע"כ לא כללי' קרא בכל משקה דהא ע"כ למ"ד טומאת עצמן ד"ת. ומקרא נדרש לפניו אהכשר ע"כ דששה משקין קאמר. א"כ ה"ה לרב. אלא מדמשני חד בתלושין וחד במחוברין. וצריכי בתרתי. היינו דרבותא אמר דמים תלושין מכשירין. קשיא לי' שפיר. ועיין במהרש"א ולכאורה זה כוונתו ויבואר אי"ה:

ד"ה שנשפך כו'. מכשיר דאיתקש למים כו'. אינו מכשיר דלא אתקש למים. משמע דכל הכשר (מים) דם מהיקשא דמים. ובאמת מדם חללים ישתה. וכל משקה אשר ישתה בכל כלי דנדרש נמי לפניו נפקא. וההיקש מיותר והיינו לחזקי' לקמן ולר"א צריך היקשא להנאה. ועיין ר"מ פ"א מה' פסולי המוקדשין הל"ו. כתב מהיקשא. ופסק כר"א בפ"ח מה' מ"א. וצ"ע ויבואר:

ד"ה בשר קודש. לשון קדש היה בארץ. טומאה כו' קרא הוא במלכים. וגם קדש הי' בארץ. כלומר טומאה הי' בארץ. כי קדש פי' הפרשה שפורשין מקדושה לטומאה. מקודשת פירושים מופרשת מכל העולם בשבילי או מזומנת לי:

ד"ה ונגע בכנפו. באותו כנף כלומר כו'. פירוש וי"ו הכינוי שב אל השרץ אותו הכנף שהשרץ בו. וע"כ בשרץ גופא. דאל"כ כל הבגד ראשון. וא"נ וי"ו שב אל האיש מ"מ למה

למינקט כנף. הל"ל בגדו ומ"ש יין ושמן של נסכים צ"ל ומנחות. ומיהו לחם ונזיד אפשר של תרומה וה"ה יין רק שמן קודש מנחות. ויבואר לקמן מזה.

דף טז:

בתוס' ד"ה דם שנשפך כו'. עיין מהר"מ מלובלין ז"ל. דאין היקשא למחצה. והוקש נמי מה מים אין טעון כסוי. אף בהמה. וחי' גלי קרא. וליכא [למימר] בהמה בכלל חי' דהיקשא מוציאה כאמור ולפ"ז אף לחזקי' צריך היקשא להאי וצ"ע:

בתוספת בד"ה ה"ג ר"ת פיגול הרי כבר נאמר לא יחשב ואם נותר הרי כבר נאמר לא ירצה כו'. כלל כוונתם כי בפ' קדושים (ויקרא ז' פסוק י"ח) הוא קרא אריכא ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהי' והנפש האוכלת ממנה עונה תשא. הכל בחד קרא כתיב. ומסיק בזבחים כ"ט א'. אמר רבא כולה מקרא אריכא נפקא מתחלתו. עד לא יחשב לו. במחשב חוץ לזמנו ומפגול יהי' מוקי בחוץ למקומו. ולא יחשב מוקי שלא יערב מחשבה אחרת וז"ל דנקיט הכי לא יחשב בחוץ למקומו. ולא נקיט מפגול יהי' דמ"מ לא יחשב במחשבה אחרת מיירי היינו אם עירב מחשבת חוץ למקומו עם חוץ לזמנו אין חייב כרת באכילה. ובת"כ פ' קדושים דורש כמו שגורס רש"י כאן. והיינו לפי ה"א בזבחים. דקרא זוטא פ' קדושים (ויקרא י"ט פסוק ז') דורש על חוץ למקומו יע"ש היטב ומסיימו התוס' לכל הפירושים. בין לרש"י ותוס' קשה. למה הקדים עון פיגול חוץ למקומו ברישא. והא הוא מאוחר בפסוק. הן מקרא אריכא והן מקדושים. והי' לומר נותר קודם:

בד"ה הא אינו כו'. שיש היתר בשום מקום כו'. ופיגול נותר נמי יש היתר כו'. ר"ל דהא דמסיים שהותר מכללה אין טעם לשלא מוקי הפסוק ונשא עון כו'. אשאר דברים דליכ' כו' אלא מתרץ איך קאי על טומאה. וקרא משמע שהותר מכללה בשום מקום קאמר דטומאה הותר כו'. וקשיא להו. א"כ לימא בקיצור ונשא אהרן אטומאה ולא אשאר דברים. דלרצון משמע שהותר מכללה. ושארר דברים אין היתר. לזה כתבו דפיגול ונותר נמי הותרו מכללן. לכן אמר לא ירצה ולא יחשב:

דף יז.

גמרא. מידי [הוא] טעמא [אלא] לרב. קשה לשמואל נמי כדמסיק לקמן דע"כ כרב סובר. וא"נ השתא לא ידע. ואפשר לשמואל מש"ה לא אשתבש דמשקין אין מטמאין אחרים במטבחייא. מ"מ למה נקיט לחם ונזיד לרש"י ולתוס'. ומיהו י"ל יין של תרומה ומש"ה דחיק לומר במה שנגע בכנפו (ולא) [או] אל כל מאכל כו'. וקשה מאי פריך לקמן לשמואל ומסיק כרב ס"ל. אמאי לא כדפרישית. וצ"ע ויבואר לקמן:

ע"ש ויען חגי. אין בפסוק מלת ויען. כ"א בסיפא. ויען חגי ויאמר כן העם הזה כו'. ובגמרא הוסיפו מלת ויען כאן

ע"ש בקיאין בטומאת מת כו'. התם ד' והכא ג'. לפירש"י המקשה הי' סובר טמא נפש היינו אב הטומאה. ובכל אלה היינו מה דמפורש לעיל לחם ונזיד. יין ושמן. לא מה דאתיא לעיל מרבויא בי"ת בכנפו. דלשמואל רביעי. ולרב קשה. מ"ש ד' דשרץ. מד' דמת. ומשני בקיאין. א"נ הכא ג'. דטמא נפש. היינו טומאת נפש. מת עצמו. ולחם אב הטומאה. וקשה א'. למה שאלם על מת ולא בשרץ מגע ד' לשמואל. גם קשה העיקר חסר מספר. להמקשה טמא נפש א"הט. ומתרץ מת גופא, לכן פירשו התוס' אליבא דרש"י דבכל אלה היינו ממש אף מה א מרבויא וטמא נפש מת עצמו. והתם חמישי. וכאן ד' לשמואל. אלא לרב מ"ש ד' בשרץ דלא ידעי וג' במת ידעי. ומשמע ד' שכחו וג' ידעי. ומש"ה מקשה התוס' ד"ה רביעי לימא אל כל מאכל [דוקא]. ע"ש מהר"שא ז"ל. ותירצו התוס' בע"א ויבואר שם:

ע"ש מה אריא ד' לא עביד ה', אפילו שני ושלישי נמי לא עבדי כו' דאין לומר יין של תרומה. ומדרבנן עושה חמישי בקודש. דתרומה לית בה רביעי. והיין טהור גמור הוא. ומיהו אי אל כל מאכל י"ל היין ג' של תרומה. וטימא השמן הקרוש דהוה אוכל, ושמן קרוש מטעם לאל כל מאכל כו' ומיהו יין הקרוש אינו לא אוכל ולא משקה עיין ברמז"ל ה' ט"א. ואפשר נמי יין של תרומה עט"ק. ומיהו כיון בקודש לא גזרו ודכן. ה"ה תרומה עט"ק לא עדיף מקודש גופא. כה"ג במשקה.

בתוספת בד"ה רביעי כו'. עיין מהרש"א ז"ל. ומ"ש התוס' דלא בעי למנקט שיעשה כיוצא בו. ר"ל דבדק בטומאה דאורייתא. וצ"ע בין למ"ד טומאת אחרים דרבנן. או טומאת עצמן דרבנן אע"כ חגי בדרבנן בדק ומדרבנן עושה כיוצא בה. ועוד למ"ד בקדשים ובתרומה עושה כיוצא מא"ל. ומ"ש שהכנף נעשה אב כדין כל הכלים. זה שיטת רש"י ושאר מפרשים דוקא מתכות כו'. הא לר"מ ז"ל בגד נמי אבי אבות כמת. לבד כלי חרס כו' דאין לו טהרה במקוה אין נעשה אב. א"כ הבגד אבי אבות. ומ"מ מה שנגע בכנפו יהי' אוכל (או משקה למהרש"א) נעשה המשקה או אוכל ראשון. לא אב. ומה שבשרץ יש חמישי כאן ד'. ולרב שם ד'. וכאן ג'. אלא התוס' נקטו קושטא דמלתא לשיטתם דבבגד לא נעשה רק אב לחוד:

ברש"י ד"ה ולוי כו'. שבתחלה שאל על הסדר כו', עיין מהרש"א הקשה ב' קושיות עצומות. א'. למה שאל על הסדר הלא יין לשמן אין עושה אפילו שני. ועוד למה חזר משרץ למת ולא שאל בשרץ גופא כן. וב' דיוקים יע"ש. ולקושיא א' י"ל כי חגי בדק ב'

דברים. א' ד' בקודש. וא' אם יין מטמא לשמן. ושאל ב' דברים כאחד. והשיבו ד' טמא. וזה לא טמא. כי יין לא מטמא לשמן. ורש"י בד"ה ולשמואל. ופריש למלתי'. וכפל במלה הזאת לומר ששאלת חגי היה ב' דברים. אבל שמואל דפריש דמש"ה לא אשתבש. דה' שאל אפילו ד' לא אשתבש. ומ"ש רש"י בהא מלתא כדשמואל. היינו הא מ"ש שמואל ה' לא ס"ל אלא ד' ובטמא מת בראשון. ומ"ש מהרש"א דכ"א מבואר בקרא, הא שני לא. דכל האוכל אשר בתוכו אפשר משרץ גופא. כמאן דמליא טומאה דמי. כמ"ש לקמן [כ' א']. ונחזי לתנור כו'. יע"ש:

ד"ה טהורים כו'. כנבואת חגי וכדמסיק. כשמואל לעיל כו':

ד"ה אבל נטמאו בחוץ קודם שיהא שם משקין מדבחייא כו'. לכאורה יאמר ביין ושמן ומים שלא הוקדשו עדיין קדושת הגוף. והכריחו הא דמבעיא בכיצד צולין פ"ה. יוצא גזרו רבנן. ותיקו. ואי ביצא לחוץ הא טמא מחמת יוצא. ולמה לי שנטמאו מאחרים. ומיהו הא דנטמאו בפנים והוציאן לחוץ ליכא למפשט דאפשר טומאת יוצא לא גזרו כי אם באוכל דיש לו טומאה מ"ה ואפשר כל שחל שם מדבחייא תו אין לו טומאה וצ"ע:

דף יז:

בד"ה אבל דם כו'. ולר"ש דכן אמיא כו'. ר"ל דלר"ש אין חולק אעדות דיוסף ב"י. ומשקי דכן במיא בקרקע קאמר ומשקין דעלמא קאמר עיין תוס' דף י"ז. א' ד"ה תרגמא אדם. דמשקי דעלמא יע"ש:

ד"ה דהא ר"ש דמשום כו'. לכאורה שהוסיף מלת דמשום. שזה אין מן הקושיא. ועיין מהרש"א שכל זה מהקושיא. דאי הוה ס"ל דרבנן י"ל במשקי מטבחייא נמי מדרבנן וגזרו בחוץ על כל המשקין ולא חילקו ואף בפנים. משא"כ ר"ש סובר דאוריית' וא"כ אי הלכתא לאו סברא דלגזור רבנן על מיעוטא לחוד בפנים ועל כלים דוקא כאמור. וזה דוחק דר"ש לא ס"ל הלכתא. משא"כ למ"ד דרבנן ע"כ לא ס"ל הלכה דמ"ה טהורים הם כאמור. ומיהו י"ל טומאת עצמן ד"ת לר"פ:

בתוספת ד"ה אבל דם כו'. דם קדשים כו'. וי"ל הא דאמר לעיל תדע שהרי העיד יוסף ב"י דלמא אדם קאמר דבקדשים לא גזרו עליהם טומאה דמ"ה נמי טהור ומשקי ביו"ד לא חייש ועיין מהרש"א ברש"י ד"ה אבל דם. ועיין בר"מ פ"א מה' פסולי המוקדשין הל"ו. ועיין לעיל דף י"ו ב' מאי לאו טומאת דם משמע דם קדשים יש לו טומאה ויש ליישב:

בד"ה [אלא כו'] וריקן [נמי] כו'. דאפשר שלא היו מ' שלימות וג' לוגין פוסל כתבו כן. ומ"ש והא דמקוה במ' סאה כו'. קשה דלמא באדם קטן דמקוה מ"ה מ' סאה כמו בינוני שכל גופו כו'. ומעיין בקטן בכל שהוא שעולה גופו. ומ"ש והתם שכל גופו עולה בפחות.

קשה דאי אין כל גופו עולה לא מהני שפופרת דאין טבילה לחצאין וצ"ע. והנה דיני מקוה עמוק. ומקוה מכונסים. באדם אף קטן צריך ארבעים במים. שכל בשרו של בינוני אמה על אמה ברום שלש. ומחטין ברביעית מ"ה. ומעיין בקטן שכל גופו עולה א"צ ארבעים. ומחטין אפילו פחות מרביעית במעיין ואי"ה יבואר:

בד"ה ה"ג וכו' משום דר"מ פליג כו'. עיין כלים פכ"ה מ"א וברי"ש שם. והנה במשנה גריס כל הכלים. י"ש בלא שי"ן תחלה ורבותא קאמר כל הכלים יש להם חילוק אחוריים מתוך כמו שקין נטמא תוכו לא נטמא גבו, גבו לא נטמא תוכו ור"מ חולק שם דאם אין תובראות אין לו דין אחוריים ותוך. ואמנם תוספתא גרסינן הובאה בר"ש שם כל הכלים שיש בשין תחלה והוא תנאי נטמא תוכו לא נטמא גבו גבו לא נטמא תוכו. ד"ר יהודא ושפיר הוה תנא כל הכלים אשר יש להם אחוריים ותוך שראוי להפכן כמו שקין. נטמא תוכו אין הגב נגרר משא"כ שאר כלי שטף. ואמנם אי גרס בתוספתא. יש בלא שי"ן אי אפשר לגרוס נטמא תוכו לא נטמא גבו, דא"כ מה חילוק יש בין תוך לאחור לומר שחלוק התוך מאחור הא כ"א חלוק מחברו. וע"כ גורס הר"ש כמו במשנה כל הכלים יש כו'. נטמא תוכו נטמא גבו. ומתוס' כאן נראה שגורסים בתוספתא שיש בשי"ן תחלה וגורסים נטמא תוכו נטמא גבו. וע"כ ליכא רבותא כ"א תנאי וקאמרי דלר"מ נקיט התנאי ההוא והבן:

דף יח.

רש"י בד"ה דדריש יטמא. דכתיב גבי אוכלין כו'. ולא יטמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא. ור"ע אמר ככר שני. ומ"מ על ר"ע קשה אמאי לא דריש מקמא (ודוחק) די"ל יטמא מקבל טומאה משרץ. ומטמא באוכלין דריש שפיר דאוכלין ומשקין דוקא לא כלי דזה דוחק. ועמ"ש בד"ה לימד על ככר שני:

בד"ה אשר יפול כו'. אעפ"י שלא נגע כו'. כל אשר בתוכו יטמא מ"ש אע"פ שלא נגע אין צורך בכאן. ומ"ש בתוכו יטמא. ולעיל בד"ה דדריש פירש מכל האוכל יטמא יע"ש:

ד"ה לימד על ככר כו'. ואני שמעתי כיוצא כו'. דקשיא להו למה נקיט ככר ומפרשין דר"ע אית לי' טומאה עושה כיוצא:

ד"ה לא מצינו טומאה כו' דלהכי קורין יטמא כו' הוא לקמן ע"ב גרסינן בגמרא יטמא דאין עושה כיוצא מהכא נפקא ופירש"י דהקרי יטמא בחיר"ק תחת היו"ד ולא בשוו"א כו'. אלמא מיעוט דאין מטמא אחרים והמסורת ביו"ד לטמא אחרים מסתמא אמרינן למעט משקה הואיל באוכל כתיב טמא הוא ואין כיוצא בו. דליכא למימר הוא ואין מטמא משקה. הא אוכל מטמא. דסברא הוא לטמא משקין דעלולין כו'. ה"ה סיפא נמי.

וזה שאמר לא מצינו טומאה כיוצא באוכל. וה"ה במשקה והתוס' ד"ה לא מצינו פירשו בע"א. ועמ"ש בד"ה מגופא דקרא ובתוספת ד"ה רבינא:

ד"ה ואי ס"ד כו'. מכלל דמשקין מטמא כו'. יטמא למה לי נערבינהו כו'. לר"ע בלא"ה אוכל מטמא משקה דכתיב יטמא אחרים. וע"כ משקה דאוכל לא כו'. וכ"ש אוכל מחמת שרץ דמטמא משקה. ומ"ש נערבינהו היינו דאי ס"ד דסיפא יטמא לטמא משקין ולא אוכלין דקרינן יטמא בחיר"ק למעט שאין משקין מטמא אוכלין אלא משקין נערבינהו ממש דהא בחד גוונא מיירי תרוייהו. משא"כ התוס' לשיטתם בד"ה לא מצינו דלא גריס לקמן יטמא מהכא נפקא. וא"כ י"ל דסיפא בין משקה ואוכל ולכך כתבו ד"ה רבינא דל"ד נערבינהו אלא תרי יטמא למעט וע"ש. במהרש"א ועמ"ש בתוס' ד"ה רבינא:

רש"י ד"ה ואימא כו'. לכלים טהור דליכא למימר דאימא לטמא כלי ומשקין ולא אוכלין. ול"ק נערבינהו לרש"י דסיפא גם לכלים. די"ל דאין סברא לטמא כלי ולא אוכל. אבל משקין גזרת הכתוב הוא דאין טומאה עושה כיוצא בו:

ד"ה ומה כלי שטימא המשקין הזה כו'. מלת שמטמא מפרש שטימא, דלכאורה תרי ק"ו נקיט. א' ומה כלי שמטמא משקה אין מטמא כלי. משקה דאין מטמא משקה א"ד כו'. ועוד ק"ו משקה הבא מחמת כלי כו'. אלא דא"כ מה פריך משקין מחמת שרץ. אכתי איכא ק"ו ראשון אלא דאין זה ק"ו דמה שאין מטמא משקה משקה דגזרת הכתוב הוא דאין טומאה עושה כיוצא כמ"ש התוס' ד"ה ומה כלי כו' לכך מפרש שמטמא כלומר שטימא ועיקר הק"ו משקה הבא מחמת כלי כו':

בתוס' ד"ה רבינא כו' למעט, עיין מהרש"א. ולפ"ז המיעוט למעט דאין משקה מטמא משקה. וא"ל למעט דאין מטמא אוכל רק משקה שעלולין ונערבינהו ל"ק לתוס' (דאדרבא אי נערבינהו ה"א בין משקין ואוכלין. וי"ל דסמיך אאין עושה כיוצא. ולא ניחא לי' דר"פ דלמא קרא במשקין סתמא כתיב בין אוכלין ומשקין. משא"כ כיון דאית מיעוטא וע"כ לא מקרא. אלא מסברא ממעטין כיון דאין מטמא כו' באוכל דאין מטמא כיוצא ומשקה מטמא דעלולין ה"ה כאן ממעט כיוצא:

בתוספת ד"ה ומה כלי. עיין מהרש"א. ומ"ש בשם בעל המאור והנה תרי ק"ו דסתרי אהדדי כ"א תיקו אדוכתי'. אם לא שיש איזה סברא להתחיל הא' יותר מחברו כמ"ש התוס' בפ"ק דחולין (בבשר) [בסוגיא דכשר] בפרה ועיין מ"ש בספר ג"ו מזה. ואמנם מ"ש מהרש"א ז"ל. דא"כ ק"ו אחד קשה יטמא דרישא למאי אתא או דסיפא י"ל דאה"נ דקושיות בעל המאור נימא יטמא דרישא כלי. ומאי חזית לסתור האי ק"ו כו'. ודסיפא לטמא אוכלין ול"ק נערבינהו. משא"כ אי דרישא ודסיפא לטמא כלי נערבינהו כו'. ועיין

תוס' ד"ה רבינא אמר דפירשו בע"א הא דנערבינהו כו'. יע"ש ואי"ה יבואר. ועיין תוס' ד"ה וכי תימא דאין אוכל מטמא כלי. יש ק"ו אחר יע"ש. וא"כ יש לומר דעדיף לומר דיטמא דרישא לטמא משקין ולסתור הק"ו דבעל המאור ולקיים הני תרי ק"ו דאין אוכל מטמא כלי. וכן משקה דאין מטמא כלי איכא תרי ק"ו. כמ"ש מהרש"א ז"ל שם. אלא דהוה טעות דאי אין אוכל מטמא משקה. ולא משקה אוכל. א"כ תו ליכא ק"ו דאין אוכל מטמא כלי. ולא משקה מטמא כלי מק"ו שכתבו התוספת ד"ה וכי תימא אוכל חמור יע"ש. ואין להאריך:

דף יח:

בפירש"י ד"ה משקה שמטמא אוכל כו'. דהדר איצטריך כו' עיין מהרש"ל דודאי לישנא דאצטריך משמע דשפיר הוה מצי לשנויי אוכל מחמת שרץ מי כתיבי ואינו דהא כתיב בהדיא דאל"כ הי' לפרש. דהוה קשה באמת אוכל מחמת שרץ אימא דמטמא כלי. וי"ל דאיכא ק"ו שכתבו התוס' ד"ה וכי תימא אוכל חמור. ומהרש"א לא ניחא לי' בכך. דא"כ אמאי לא אמר הק"ו דתוס' דשפיר טפי. דהשתא בק"ו דמזכיר תלמודא צריך לומר וכ"ת אוכל חמור מני' כו':

בתוספת בד"ה ולאו מק"ו כו'. אוכל מחמת שרץ מטמא משקין היינו מהוא טמא ואין כיוצא. הא משקין מטמא כפירש"י לעיל. ולכאורה לר"ע אצטריך טמא הוא דה"א ק"ו אם משקה מכלי משרץ מטמא אוכל כ"ש אוכל משרץ דמטמא אוכל. ולכך כתיב טמא הוא דאין עושה כיוצא. וא"כ משקין מאוכל מחמת שרץ אין לימוד אלא מק"ו משקין מכלי משרץ ודיו כאמור:

ברש"י ד"ה יטמא. דאין עושה כיוצא כו' הוא לרב פפא לעיל דקרינן יטמא בחיר"ק תחת היו"ד לא בשו"א לומר דהוא טמא ואין עושה כיוצא כו'. ומסיק צריכי תרי קראי:

ד"ה הוא מיעוטא. ואוכל דכוותה ממעט. וה"ה יטמא דאין כיוצא נמי משום דמסתברא קאי באוכלין ממעט אוכלין:

בד"ה והא אמר רבא כו' וכיון כו' לא משכח ראי' אלא מיטמא ומהא דבשר אשר יגע בכל טמא. מי לא עסקינן דנגע בשלישי כמ"ש בי"ו א' קרי כאן. די"ל דמ"מ לחולין מנא לי'. דלאוכלין טמאין משמע אף לאוכלין חולין:

בד"ה בשיטת ר"ע כו'. לטמא אחרים. אבל טומאת עצמן ד"ת. דאי יטמא הכשר. מנא לי' לר"ע דמשקין מטמא אחרים. אי יטמא הכשר.

בד"ה רתניא כו'. כדכתיב ובא השמש כו'. בהערל ע"ד ב'. מסיק במסקנא תרווייהו מקרא דיולדת דמקרא ובא השמש אימא דלאו בר כפרה יע"ש וצ"ע:

בד"ה ולמדנו כו' דקיימא לן בב"ק כו'. עיין אה"ע בה' קדושין משמע הלכה כחכמים דלא כר"ט. ובח"נ קיי"ל כרבנן. ומיהו הא דקיי"ל אין אוכל מטמא אוכל בקדשים. ורביעי מק"ו. וממ"נ אי מי לא עסקינן דבר ברור. ה"ה מי לא עסקינן דנגע באוכל. וי"ל אה"נ ד' בקודש מדרבנן כמ"ש רש"י ד"ה אמר לי':

בתוספת בד"ה ומה כו'. ובמ"מ כו'. אלים ק"ו כו'. יראה דמ"מ מכל מקום אימא דהוי כשני לאסור אכילה לא ליגע. ואהני ק"ו ולא שייך די' למגע. דתו לא הוה דבר חדש כל כך דהא חזינן דהוה שני ואסור באכילה כו'. ומ"ש מהרש"א ק"ק לא ידענא להולמו. דלר"ע ע"כ ט"י כשלישי. דאל"כ איך מותר במעשר ומח"כ כרביעי. דאל"כ איך מותר בתרומה וצ"ע.

בד"ה ולמדנו כו'. ניחא להביא מקרא כו'. ק"ו מט"י ורש"י כו' ולפי שיטתם דמ"מ הוה א"צ ללמוד שלישי מ"ה. דל"ש דיו. כתבו כן. והמהרש"א ז"ל כתב לפי דרכם ושיטתם א"צ מט"י. אלא שלישי לקודש, ג"כ ממחוסר כפורים. ומ"ש מהרש"א ז"ל לרש"י לא אמרינן מופרך. אלא היכי דאיכא קרא מפורש. כ"ה בב"ק. במפץ. במת. ומ"ש דלמה לי קרא צ"ע. דנהי דבכל טמא אפשר מלת בכל (מיירי) [מיותר] ומב"ק משמע אף שאין מיותר בפסוק כיון דקרא מפורש הוא תו אהני ק"ו. ובספר שושנת העמקים כתבנו מזה:

דף יט.

רש"י ד"ה בכל טמא כו'. ה' בקודש ממח"כ והיינו ד' בקודש. כתיב בכל טמא דנגע בשלישי כמ"ש התוס'.

בד"ה אמר לי' כו'. רביעי בתרומה כו'. והשמיט חמישי בקודש די"ל דלא ס"ל מי לא עסקינן כו'. דהא למ"ד מקרא מלא דבר הכתוב. ע"כ דלא ס"ל מי לא עסקינן דנגע באוכל וא"כ חמישי מנלן דנימא דיו. אלא ד' בתרומה קשיא שפיר. ומ"ש רש"י דלא ס"ל הק"ו משום פירכא דדור אחרון כמש"ל דס"ל כחכמים דאמרינן דיו. אפילו היכי דמופרך ק"ו. גם לשיטת התוס' ד"ה ומה מח"כ דהוה מה מצינו כו'. א"כ לר"ע ע"כ ט"י כשלישי מדמותר במעשר ופסול בתרומה. א"כ מוכח ד' בתרומה. וממילא חמישי בקודש. דמ"מ י"ל שאני אכילה מנגיעה כמו שסיימו התוס' לעיל אלים ק"ו. ור"ע ס"ל פירכא דדור אחרון וליכא ק"ו כלל. וא"א למילף מה מצינו נגיעה מאכילה כדכתיבנא

בא"ד ומשכחת רביעי כו' וחמישי כו'. הפסיק באמצע בציור רביעי הוא דה"ק. ר"ע ע"כ סובר מי לא עסקינן כו'. דאל"כ ד' בקודש מנא לי' ואהא קשיא לי' איך משכחת ד'. שיהא הבשר ד'. ובמה נגע. בשלמא בעלמא נימא ט"י שני ואוכל ג' ומשקה ד' משא"כ והבשר דנגע בשלישי. הא אין אוכל מטמא אוכל. ומפרש למאן קשיא לר"ע. ומיהו ע"כ

טומאת משקין לטמא אחרים ד"ת. כמ"ש רבא לעיל י"ד ב' ש"מ כו'. (א"נ יטמא הכשר כו') ומסיים ה' לא יליף דמפרך ק"ו דרביעי מקרא משום פרכא דרור אחרון בט"י. ה"ה במח"כ שכן אב הטומאה:

בא"ד ומבעי' לן איך בא קודש לידי רביעי כו'. ואוכל שלישי דאמר ולמדנו מ"ה. צ"ע דרביעי יצויר ע"י ט"י כמש"ל דלרש"י ט"י עושה רביעי בקודש. כמ"ש בדף י"ד ב'. התם פסול כו' או משקה מטמא קודש. מי לא עסקינן דנגע במשקה דע"כ לר"י יטמא לא הכשר דאל"כ מנ"ל לר"ע יטמא אחרים כו' אימא הכשר. והא דאוכל ג'. ודאי קושיא הוא דליכא למימר מט"י דהא אמר דנגע בולד שני:

בא"ד ואוכל שלישי כו' ע"כ אוכל מטמא אוכל בקדשים כו'. ולפ"ז דלר"י בקדשים אוכל מטמא אוכל. ובתרומה לא. ומ"ש לעיל לר"י ד' בקודש דרבנן קושטא קאמר כמ"ש מהרש"א ז"ל. וז"ש רש"י בסמוך דלר"מ ור"א דאמרי בהדיא דספק משקין לטמא אחרים טהור ור"י מכללא דלא ס"ל דר"ע כו'. ותי' דלר"מ ור"א דרבנן. ולר"י אפשר מ"ה. (והכשר) [והבשר] בכל טמא דמשמע דבשר קיבל מאוכל כו' אלמא ס"ל מטמא בקדשים. ותאמר דלר"י ד' מ"ה. על זה אמר דסוגיא דסוטה משמעינן דאפילו לר' יוסי הוה דרבנן. ואמנם מ"ש מהרש"א ז"ל דאמאי לא מוקי ר"מ ור"י לטעמייהו דנפשייהו באוכל [מטמא] אוכל לא הבינותי. דמאין לנו בפירוש לר"מ אין טומאה כיוצא. ואדרבא בקדשים ע"כ ר' ירמי' אליבא דר"מ. טומאה כיוצא. לשיטת רש"י שם. דכבר גזרו כל הפוסל את התרומה כו'. ע"כ הוספה מ"ה הוא בקדשים עכ"פ. וא"כ איך יאמר ר"מ לטעמי'. ומכ"ש אם ר' ירמי' סובר בעצמו אוכל מטמא אוכל בקדשים מ"ה. דמוכרח לומר ר"מ ור"י לטעמי'. ותירוצו ג"כ לא הבינותי. דנהי דלר"ע דאיירי במתניתין חשיב שפיר ר"י לטעמי'. טפי ניחא לאוקמי' ר"מ ור"י לטעמייהו ממש וצ"ע.

בא"ד ואוכל דמטמא משקה כו'. ומק"ו דמה אוכל אוכל כ"ש משקה דעלולין לקבל טומאה כמ"ש מהרש"א לעיל י"ח יע"ש. י"ל דבחולין ודאי אין עושה כיוצא מהוא טמא. א"כ מנלן בחולין דאוכל מטמא משקה:

בא"ד ואני שמעתי דאין טומאה כיוצא בה ומשכחת ד' כלי משקה אוכל משקה כו'. הנה לכאורה תמוה מה שייאטי' דטומאה כיוצא לקושיא דנתני רביעי בתרומה וחמישי בקודש. דלא יתורץ במה שאין אוכל מטמא אוכל. ואמנם כפי מ"ש התוס' דף ח"י א'. ד"ה ומה כלי כו'. דאוכל מחמת משקה לא יטמא משקה וכן להיפוך יע"ש. והנה היש מפרשים דכאן סוברים זה להנחה קיימת. דק"ו הוא זה. אלא דר"ע סובר. ככר שני שעושה שלישי בחולין. כיוצא בה. ולדידי' שפיר יטמא באוכל. וה"ה משקה והם

מטמאים אוכלים. דעושה כיוצא בה. משא"כ ר' יוסי ס"ל. אין עושה כיוצא בה. ולא יצויר רביעי בתרומה. כלי אוכל משקה. ותו לא. או כלי משקה אוכל ותו לא. ובט"י יצויר מ"מ הק"ו לא יצויר שלישי שפסול בחולין. א"ד שיעשה ד' בתרומה. ולא שלישי זה. דהיינו כלי אוכל משקה. תו לא יטמא לא אוכלין מק"ו כו' ומיהו רביעי בקודש ע"כ דאוכל מטמא אוכל מן התורה בקודש עכ"פ כדלעיל. וא"כ ה"ה אוכל משקה אוכל. ומ"ש רש"י ועכשיו בא לידי רביעי כלי משקה אוכל משקה. היינו דכה"ג נמי יצויר ויצויר נמי בפשיטות ע"י ד' אוכלין. ולפ"ז לק"מ רביעי בתרומה כאמור. וחמישי בקודש אעפ"י דיצויר. מ"מ תו ליכא ק"ו דלא מופרך ק"ו. ונימא דיו, ולמהוי עושה רביעי. ואהני ק"ו לרביעי כדאמרן. וכתב רש"י דא"א להעמידה כמ"ש רש"י ח"י א'. דאין תנא שיסבור בחולין עושה כיוצא בה מהוא טמא. וע"ז הקשה מהרש"א ז"ל. דהוי להקשות אכתי חמישי בקודש דרביעי מן התורה בכל טמא. מי לא עסקינן דנגע בג' דאקרי טמא ובספר מים עמוקים כתב דהם ד"התוס דבור המתחיל נתני. והלא דברי מהרש"א מים חיים הם מן המקדש דקשיא לי' דלא תי' הקושיא חמישי בקודש. דמופרך ק"ו דרביעי כתיב בתורה בפירוש בקודש. ויבואר אי"ה וכאן אין להאריך:

בד"ה דק ואשכח רביעי ולא חמישי. ולא סיים שלישי בתרומה. ולא רביעי. ואדרבא לכאורה מרביעי ולא חמישי. אין מוכח די"ל דאית לי' ק"ו דר' יוסי. אלא דלא ס"ל מי לא עסקינן דלכאורה למ"ד מקרא מלא נמי לא ס"ל מי לא עסקינן כו'. כמש"ל. וא"כ דיו דליהוי רביעי כיון דלא למדנו מן התורה רביעי. כמ"ש התוס' ד"ה נתני וצ"ע:

בד"ה הכלי כו'. שבשני ראשי' העיקר בראש השני וכולל יחד. יע"ש:

ד"ה מעדותו על ידי עדותו. והוא מ"ם הסיבה כמבואר:

ד"ה לבונה אע"ג דלאו אוכלים משמע קטורת שפיר. והא לכאורה כל התבלין אין מקבלין טומאה בחולין:

ד"ה פסול כו'. דנגעו אהדדי כו'. יורה דט"י מטמא קודש ועיין תוס' דף י"ד ב' ד"ה ואלו הכא יע"ש. ומר"ע אין ראי'. די"ל חיבת הקודש לא מהני כ"א לאיפסולי גופא דבעיא הוא. וע"ז כתב רש"י דלמא מטמא גחלת א' לב' ויהיו פסול אכולן קאי דאחרונה דהיא ד' פסולה לחוד ואפשר מהני חיבת הקודש לממני בי' א' וב' לזה כתב דא"כ בגחלת ג' וד' כו'. ומ"ש התוס' שם. אמאי לא מטמא ט"י קודש מק"ו. י"ל דר"ע אין סובר ק"ו דר' יוסי כמבואר. אלא קשיא להו לר' יוסי דאיירי במתניתין מה קאמר ומה דוחקי'. הא לר"י אין זה הוספה. ומהא דתניא הסולת כו' שאם נגע פסול. אין ראי' די"ל חיבת הקודש רק

לאיפסלי גופא. אבל מדכלל סולת וקאמר פסול יש ראי' דסולת לותתין. כמ"ש בפ' כל שעה ויבואר ואין להאריך:

ד"ה אלמא כו'. דגחלים מדרבנן כו'. ה"ה דה"מ לאתוי מברייתא גופא דכלל ר"ע סולת עם גחלים ומה התם דרבנן אף סולת כן ולותתין אפ"ה דרבנן. ש"מ צירוף דרבנן (ואין) ואיך יבין ר' חנין זאת לר"ע:

ד"ה כף אחת בקטורת כתיב שכן כתיב כף אחת עשרה זהב מלאה קטורת. ולכאורה דאמר קטורת בתקבולי טומאה מן התורה לרב חנין. ותבלין הם. ועיין בר"מ ה' טומאת אוכלין ויבואר:

בתוספת ד"ה אלמא קסבר כו'. שמפרש דדייק לר"ע. ברש"י שלפנינו כתוב אלמא ר' יוחנן וכבר כתבנו דמר"ע מוכח כן דכלל סולת בהדי גחלים. ומ"ש התוספת מחפר חטאת. היינו דאין מצרף לחול. ואפר חטאת נקרא חול לענין זה. ש"מ מרבנן מעלה בחטאת ה"ה סיפא ויהי' פליגא דר' חנין פירושו ר' עקיבא פליג אדר' חנין:

בד"ה שאין טומאת ידים כו'. גזרו כמו כן על ידים בראשון וכו' עיין מהרש"א. ולפ"ז ידים הנוגעים בראשון לטומאה הם שניות לתרומה כמו סתם ידים שהם שניות לתרומה וההוא דחגיגה בנגעו בשני הם שניות לקודש דוקא ומאוחרת ההוא דחגיגה מההוא ד"חי דבר ופריך שפיר ומ"ש התוס' דנגעו במחט ראשון היינו לתירוץ פרה חסומה חוץ לירושלים. (ויש לעיין בנטל ידיו לחולין ונגע בראשון לטומאה. אי גזרו משום סרך תרומה ליטול שנית או גזרו דוקא בסתם ידים דשכיחי):

ברש"י ד"ה זכינו כו'. דהאי מחט מוקמי לה דלאו בר טמוי אדם. כלומר אין ראוי לטמא אדם (ב"ן וב"ר כמו ראוי כמו בקרן בן שמן). ומ"מ צ"ע דא"נ מחט טמא מת. הא אמר עזרה רשות הרבים:

דף יט:

ברש"י ד"ה אלא אמר רבא כו'. ומיהו הכא ליכא משקין. דעיקר חסר מהספר בקושיות המקשן ותרצן:

בד"ה בדרך אחר יורדין ודרך אחר עולין היינו לישב הא דתניא דרך ירידה ודרך עלי' (ומים) [למים] א"נ חד דרך. ספיקו טמא כמו גזייתא:

ד"ה ולטעמיך כו' והני טמאין מספק לכאורה תלת דינין דרך ירידה טמאין וודאי ועליה טהורים וגזייתא ספיקא. אלא ממ"ש ומספיקא לא נפקי מטומאה. משמע דאוקמי' אחזקה קמייתא ודאי טמאין וצ"ע ועיין בר"מ ז"ל מזה:

בד"ה אדם וכלים כו'. בין כלי כלי כו'. היינו דבאוכלין ומשקין אין עושין כיוצא הא אדם אדם וכלי כלי מטמא. וז"ש התוס' דף ח"י א' ד"ה ומה כלי דכלי מטמא כלי יע"ש:
בד"ה ופרכינן ולא גרסינן מחט. עיין תוס' ד"ה מכדי יעוין שם:
גמרא האי מחט כו'. עיין מהרש"א דכשיטא דאין כלי ראשון מטמא כלי וכיון שאין כאן משקין מהיכא יקבל הסכין. משא"כ בטמא מת אשמעינן עזרה ר"ה. ובספק אשמעינן דכי גזרו על ספק כלים מחוץ לירושלים בחד ספק ולא בספק ספקא בדרבנן. אף דמ"מ לא מהני ברה"י היינו בדאורייתא. לא כה"ג דהוה רק גזרה דרבנן דמהיכי תיתי נחזיק לכלים הנמצאים בטומאה. ומש"ה פריך למ"ד טמא מת כו':
תוספת ד"ה ונימא כו'. ממשקין הא אמרת דכן כו' וי"ל כו' דכן מלטמא כלים. עיין מהרש"א וכוונתם דהוקשה להם אפי' למאי דס"ד דאיכא משקין בהדי בשר. מ"מ הא משקין בי מטבחייא דכן ותרצו דלר"ע פריך שפיר. דאיהו ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים ג"כ ד"ת כמו שהוכיח רבא ברישׁ השיטה. וע"כ לא עקרו ממשקה בי מטבחייא. ואפי' משקה לטמא כלים דרבנן וי"ל דלא גזרו. לא ניחא לי' לומר כך שגזרו בכל משקה שיטמא כלי רק במטבחייא לא גזרו דליכא כולי האי הפסד קדשים בהך גזרה לחודי':
בא"ד שלמה גזר כו' והן שלש גזרות שלמה גזר לקודש סתם ידים שניות. וממילא בראשון דהם שניות לקודש כמ"ש מהרש"א ז"ל לעיל ד"ה שאין טומאת ידים. וח"י דבר גזרו אף לתרומה וההיא דחגיגה מאוחרת לקודש שאם נגעו בשני הוה שניות לקודש ותירצו דר"ע אחר ח"י דבר הוה ופריך שפיר דנימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש:
בד"ה תרוייהו כו' תימא הוקשה להם הלשון. איך קאמר תרוייהו ב"ו ביום גזרו והא אינו דכבר שלמה גזור לקודש. ותירצו ועיין מהרש"א:
ד"ה אין כלי ולית לי' דרב יהודא אלא כר' יוסי כו'. דאף דאיכא לספוקי במחט טמא מת קאמר שפיר והא אין כלי ראשון מטמא כלי. וא"כ כה"ג לא גזרו על ספק כלים שיטמאו מספק ספיקא:

דף כ.

גמרא. והא אמר ר' יוסי בר חנינא. משקי בי מטבחייא כו' למימני בי' ראשון ושני כו'. לר"ע קשיא לי' דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים ד"ת כמו שהוכיח רבא דף י"ד ב' וליכא כ"א חד קרא להכשר ומוקי לה למחוברין. כמ"ש התוס' ד"ה לא ופריך למימני כו'. וקאמר דבשר טמא משמע שמטמא אחרים. ועמ"ש ברש"י ד"ה האי בשר יע"ש:
ברש"י ד"ה האי בשר כו'. שמבשלין ומדיחין כו'. צ"ע לכאורה דאי משקה תלושין מכשירין מ"ה חוץ לעזרה. ה"ה בעזרה דרבנן לא עקרי דאורייתא והקושיא הוא לר"ע

דטומאת משקין ד"ת. וחד קרא בהכשר ותלושין דרבנן ובמטבחייא לא גזרו, א"כ ה"ה אקרא קשיא במה הוכשר דתלושין מ"ה לא מכשירין. אם לא שהעבירה בנהר. ולתוס' ניחא קושיא זו דאקרא איכא למימר חיבת הקודש לא יופסל גופא ומר"ע פריך דבשר טמא. ולרש"י סובר דחיבת הקודש דרבנן. כמ"ש מהרש"א כאן. וי"ל בדוחק דהאי מקשה סובר כרב פפא דמטבחייא הלכתא גמירי לה. דאין מטמאין ומכשירין. ומש"ה פריך ועדיין צ"ע:

בד"ה ועדיין כו'. וא"א שלא יפלו משקין. עיין תוס' ד"ה ובשעת שחיטה משקה טופח. ולרש"י צ"ל דה"ה למ"ד טומאת משקין דאורייתא לרב יהודא אמר שמואל דאיהו ס"ל כן לעיל דף י"ו ב'. וכ"ש לר"ע דאפילו טומאת אחרים דאורייתא. אפ"ה י"ל דא"נ כן. אפ"ה ה"ה תלושין מכשירין. ועדיין צ"ע:

בד"ה שרץ כו'. מק"ו מכלי כדלעיל ר"ל ח"י ב'. דהא ודאי הך תנא כר"ע עכ"פ סבירא לי' ברישא דקרא מכל האוכל יטמא. טמא היינו משקין ומק"ו ומה כלי אוכל מטמא משקה. שרץ גופא לא כ"ש. וכדלעיל לאו ממש אלא כעין דלעיל. ומיהו הוה אמינא משקה כלי הוה ממש כדלעיל. ומיהו נמי מהוא טמא ואין כיוצא הא משקה מטמא וק"ו כו'. ומיהו כשתעיין תראה דבהוה אמינא ע"כ סידרא דקרא נקיט. שרץ משקה כלי אוכל וכדהוה דריש ר' יהודא בת"כ מקמי' דהדר בי' (הובא ג"כ ברש"י דף י"ו א' ד"ה לכל טמא) ויהי' פירושו וכל משקה אשר ישתה ונגעה בשרץ גופא. ואח"כ נגעו המשקין בכל כלי יטמא הכלי ממשקין משרץ. ומדקרינן יטמא הכלי ביו"ד ולא טמא הכלי. ש"מ דהכלי מטמא אח"כ אוכלין. ושפיר נקיט התנא סידרא דקרא. ופריך אח"כ הני ארבעה הוויין. כלומר וארבעה לא כתיבי בקרא רק שלש אפי' לר"ע וכפירש"י בד"ה הני ארבעה כו'. דל"ק סתירה אלא ארבעה מנלן. וע"כ כדפרישית שהמשקה נגעה בשרץ גופא. וא"כ מ"ש כדלעיל לא לפי מה דס"ד דהא בהדיא כתיב כדאמרן. וע"כ למסקנא וכדלעיל ממש ל"ד. דאימא דיטמא דסיפא הכשר. ומיהו רש"י ד"ה גוש מפרש ה"ה איפכא כלי משקה אוכל והוה כדלעיל ממש ויבואר שם:

בא"ד דיליף לה מבכל כלי יטמא כר"י כו'. לא דהוה סובר כקושיות הגמרא דלעיל דף ח"י א'. ואימא לטמא הכלי (וע"ש בעל המאור וגם מדכתיב יטמא תרי זימני. כמ"ש התוס' ד"ה נערבינהו יע"ש) דא"כ הי' לומר רבותא טפי שרץ כלי משקה כלי אלא כר' יהודא ונקיט ממש סידרא דקרא כדפרישית בסמוך:

בא"ד דאשכחן בהו דכלים מטמאין כו'. ר"ל דל"ק מנא לן. דכלי מטמא אוכלין דלמא יטמא משקין דעלולין. לזה אמר דאשכחן דאוכל מיטמא מכלי כו'. ומיהו התם אוכל

מכלי משרץ לא אוכל מכלי ממשקין משרץ. וע"ז מסיים רש"י דטפי לא מתרצא דתנא ד'. ובקרא לא משכחת אלא שלישי. ומ"ש רש"י דמשמע דאוכל קיבל מאויר כ"ח מלת משמע יורה שאין מבואר בפסוק. כי להאי תנא דמשקין מטמאין כלי. א"כ לית לי' דרשא מכל אוכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כ"ח לא כלי דהא כלי נמי מקבל טומאה מראשון. ואפשר נמי דכמאן דמליא טומאה דמי כדפריך התם. תנן התם כו'. ולכן פירוש דמשמע מפשטי' כן דאוכל מקבל מאויר כלי לא כמאן דמליא טומאה דמי. ומ"ש ומיהו לא מתרצה כו' והיח היא כו'. ר"ל דאכתי קשה כלי מחמת משקה מנלן דמטמא אוכל דלמא משקין ול"ד לכלי מחמת שרץ כו'. ואהא כתב דיש יותר קושיא מנא לי' ד'. דג' כתיבי. והמקשה דפריך דברי התנא ג' וד'. היינו כוונתו כן דלא מצינו ד' בקרא כאמור. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל כאן בענין אחר ואין להאריך בזה:

בד"ה ואוכלין מטמאין כו'. חדא מינייהו כו'. ותרוייהו כו'. כלי כו' דרביעי כו'. לפום ס"ד ודאי חדא מינייהו נקיט דהא משקין מטמאין אחרים מ"ה אפי' כלים. ומ"ש ותרוייהו כלי היינו באמת דגוז משקין דרישא כמ"ש מהרש"א. וע"כ הכין הוא דלמ"ד חמישי הוה ומה קאמר ד' לא כתיב הא התנא חושב ד' לפום ס"ד כאמור ועיין פירש"י ד"ה גוז כו':

בד"ה הני כו'. וה"ה כלי משקה אוכל. י"ל דלמא יטמא דסיפא הכשר וטומאת משקין לאחרים דרבנן. וי"ל דר"ע סובר דאוריית' כמו שהוכיח רבא י"ד ב' ודוחק דתנא זה סובר בחדא כוותי' ובאידך פליג עלי':

בד"ה אדרבא כדהוה דריש ר' יהודא כו'. היינו כדפרישית לעיל וכל משקה קיבל משרץ ונגע בכלי יטמא הכלי ויטמא הכלי לאוכל כו'. ומה דפריך אדרבא הוא דמסתבר טפי גוז דסיפא ולא יהי' חזרה וסובר כר' יהודא כמו בתחלה. משא"כ אי גוז דרישא והסתירה שבדברי תנא שלש וארבע. ע"כ צריכין לתרץ. וע"ז משני דאין סברא דר' יהודא גופי' הדר בי':

בד"ה יכול כו'. כלי שטף דכ"ח לא מיטמא בגבו. ואם נתון השרץ תוך השני הרי הוא ודאי טמא ולכך נקיט כלי שטף שיש טהרה במקוה. ומיטמאין מגבו. רק כ"ח אין מטמא מגבו עיין חולין פ"ק

דף כ:

ברש"י ד"ה תלמוד לומר כו'. אין כלי כלי ואוכלין ראשון דאין מטמא כלי מק"ו לעיל ח"י ב'. ואדם ראשון. דא"כ במגע אמאי אין טעון כבוד בגדים מחמת מגע שהוא נוגע בבגדים. ולהוי בגדים שנים. ומ"ש בגדים לאחר מיכן משמע הא בגדים שנגע בשעת מגע נבלה טמאין כל שלא פירש ממטמאין צ"ע. ועיין בר מדין זה ויבואר:

בד"ה ה"ג דהואיל כו' נראה כו'. משמע דמ"ה ודאי דמטמאין כל שאזיל לאבוד ומדרבנן פליגי אי מטמאין בכדי. וממ"ש בד"ה על מה כו'. אי אתה מוזהר על שמירת' משמע דמן התורה מפרש:

בד"ה דמי תרומה אפסחא. תרומה דעלמא אתרומה דפסחא. אפשר דמפרש נמי כתוס' ד"ה מי אמר כו'. ועמ"ש בתוס' ד"ה הא ר' שמעון יע"ש:

גמרא א ותקלה עצמה תנאי היא עיין פר"ח בי"ד בסימן נ"ז באורך מזה ואי"ה יבואר זאת בפריי לא"ח ה"פ. וכאן אין להאריך:

בתוספת ד"ה הא ר' שמעון אליבא דר' יהושע כו' אמאי קרי לי' תלוי'. היינו למ"ש התוס' ד"ה מי אמר ר' יהושע דאין לחלק בין תרומה דעלמא לפסחא. א"כ איך יצויר תלוי' דהא רשאי לטמאות ולשורפה. וי"ל דאין חייב לשורפה. אפשר דר"ל דטמאה מצוה הוא לשרפה. כמ"ש בגמרא דשבת פ"ק כשם שמצוה לשרוף קדשים כך מצוה לשרוף תרומה טמאה. ותלוי' אין מצוה לטמאה ולשורפה. ולכאורה משמע מן התורה קאמר:

דף כא.

אין הכרעה שלישית מכרעת. עיין תוס' ד"ה אין ואי"ה יבואר זה בתכלית האריכות וכאן אין להאריך: סליק פרקא קמא

פרק שני

כל שעה שמותר לאכול מאכיל מבנין פיעל יוצא לשלישי וביו"ד נחה. ועיין מ"ש לקמן ע"ב גמרא פשיטא וברש"י ד"ה כל שעה:

בד"ה כל שעה דתידוק כו' בזרע יצחק פירוש לסתום כר"ג. ועיין פי' הר"מ ז"ל. ולכאורה משמע מדבריו במ"ש דזה אמת ולא כתב שאין הלכה כזאת המשנה. אלא דאפשר דאתיא כר' יהודא וכ"ש שמותר מ"ה אלא התלמודא אומר טפי ניחא לר"ג מכח קושיות רש"י הא איכא שש ואינו צורך. ולי נראה לפרש אעפ"י שפירש"י ע"ב ל"ג פשיטא דדרך התנא ליכפל מ"מ צריך רישא לגלוי אדיוקא דעבר זמנו היינו שש דאל"ה ה"א עבר זמנו זמן תורה ושבע קאמר. ועיין מהרש"א ובאמת לכאורה קושיא עצומה היא. ובלישנא דגמרא למה לי בהמה ולמה לי חיה יורה דעל שניהן קשה למה כלל בקושיות רש"י ומסיק דה"א דגרע מאכילת אדם ועיין ברא"ש שמפרש שעומד עליהם ומתניתין היתר הנאה אתי לאשמעינן משמע מלשונו דצריכא אגב גררא הוא עיקר דינא לדיוקא ואגב מפרש בהמה וחיה ואין להאריך:

בד"ה כל שעה שאוכל כו'. בתרי לישנא פירוש אוכל ומאכיל הוא פועל יוצא לשני ולשלישי. משא"כ מותר אינו פועל ומאכיל פועל. ועיין מהרש"א:

בד"ה ולאו אדעתי' דליבטלי' דבזמן התלמוד היו מבטלין רק פ"א בלילה וביום היו נזהרין עוד שלא יפורר מהחמץ שזוכה (ועיין בדף יו"ד א' בתו' ד"ה על ובדק ובמהרש"ל שם) ומש"ה שפיר אמר דעובר בל יראה כו':

בתוס' בד"ה כל שעה ואסור למכור ואם מכר מותר כו'. התנא אמר אסור בהנאה ולא אמר עבר זמנו אסור למכור דה"א הנאה מותר. דמכירה שם בעליו עליו. אבל בכלל הנאה מכירה נמי. ואם מכר מותר הדמים. עיין בחולין ה' ב'. ולמחליף עצמו י"א מדרבנן אסור וע"ז והקדש ושביעית תופסין דמיהן ע"ז הכל אפילו אלף. הקדש יצא זה ונכנס זה ושביעית ראשון ואחרון. ועיין בפוסקים אין כאן מקומו:

בד"ה ואי אשמעינן כו'. כיון שא"י היכן הוא וכ"מ לעיל. וכי משכחת כו'. נראה מכאן שסוברים דלא אמרינן מידי דהוה אמי שאכל חלב שוגג. ולעיל בדף וי"ו ב' בתוס' ד"ה ודעתי' פירשנו שסוברים כרא"ש ואולי כאן תו' אחרים הם ולרא"ש שם צ"ל דה"ק כיון שעומד עליהם כמ"ש הרא"ש כאן וחיה תרי חששא שמא ילך מהם וישכח מלבטל. משא"כ בהמה חד חששא שמא ילך מהם. וא"נ מבטל יחזור ויזכה בפסח. כמ"ש הר"ן פ"ק שביטול תלוי במחשבתן של בני אדם וה"ה דהמ"ל דלמא יאכל מיני':

דף כא:

ברש"י ד"ה שלשים יום כו'. שחל חובת הביעור לכאורה יראה דלאו ממש כב"ש. וג' מחלוקת לב"ש מ"ה מצווה לבערו מן העולם. אף קודם שלשים. ולר"י ב"ב מדרבנן דוקא תוך שלשים. הא קודם שלשים אף שיודע שלא יכלה קודם פסח שרי. וכותח אורחא נקיט שמשהה זמן רב. וי"ל עוד דר"י ב"ב כב"ש ממש. וכותח עשוי לשלשים יום. ומ"ה אסור ולר"ת דכותח ליכא ב"י ליכא לפרש כן. ומש"ה פירשו התו' בד"ה ריב"ב בע"א וע"ש מהרש"א:

בתוספת בד"ה חרכו כו'. דומיא דפת שעיפשה בדפוס ציין לעיל זיי"ן. וט"ס לכאורה אלא ט"ו ב' הפת שעיפשה והכלב יכול לאוכלה נשרפת כו'. והכלל כל שחרכו קודם איסור ונפסל לכלב מותר לאחר זמן. משא"כ אם חל שם איסור חמץ הוה מנקברין. וא"נ לר' יהודא מ"מ גחלת מדרבנן לכתחלה אסור כמ"ש בישלה דיעבד. עיין תוס' דף ה' א' ד"ה ואומר יע"ש. ויש לנו אריכות דברים בהא דחמץ נשתנה מאיסורין שבתורה לענין שלכ"א והארכתי בפריי לא"ח ה"פ וכאן אין להאריך:

בד"ה עבר זמנו כו', דרך התנא ליכפל כו'. דלא משני שפיר. יש לראות דרישא לא צריך אלא לדיוקא. א"כ מש"ה הסיפא מיותר ועמ"ש לעיל ברש"י ד"ה לדיוקא כו'. ומלת שפיר די"ל דמותר לאו דיוק גמור הוא. כמ"ש התוס' דף י"ג ד"ה רבן גמליאל. ועיין מהרש"א כאן ועמ"ש התוס' דף כ"ח ב' ד"ה רבי שמעון למה שורפין לר"ש (היינו מתני' שורפין תרומה טהורה עם הטמאה מוקי לר"ש כדרך שעולם רגילין לשרוף. או בלא"ה ר"ש לא פליג על מתניתין דשורפין בתחלת שש) ותירצו דגזרינן שמא יאכלנו יע"ש ואין להאריך:

בד"ה בהדי דשריף לר"י אפרן מותר. והגחלים מדרבנן לכתחלה אסורים. ועיין תוס' דף ה' ד"ה ואומר יעוין שם:

בד"ה כל מקום כו'. לימא דאיכא בינייהו הא. ויש לראות דלר"מ משמע דלא יאכל לישני' משמע בין אכילה והנאה מנבילה. וכמ"ש ר"א מחד אכילה והנאה במשמע משא"כ לר' יהודא דמאותו יליף לה. והוה לאו הבא מכלל עשה. ומש"ה פסק הרמז"ל דאין לוקין על הנאה ועיין פני יהושע. א"כ לר' יהודא פשיטא דאין לחייב כרת מאותו דלאו הבא מכלל עשה הוה איסור לא כרת ולקמן בעי לומר נ"מ אליבא דהלכתא לר' יהודא וצ"ע ועיין חולין ק"כ בהעור ורוטב נפש לרבות השותה ועיין בספר זרע ברוך:

גמרא לשעות דרבנן דאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר ר' יוחנן המקדש משש כו'. ולעיל ז' א' הגירסא רב חייא בר' יוסי אמר רב יע"ש ויש לעיין לפיר"ת לעיל ו' ב' ד"ה משש דסוף שש קאמר וחוטי קורדנייתא נוקשה הוא מה ראי' מייתי לשעות דרבנן. גם ממשנה אוכלין כל ד' ותולין כל חמש לא אוכלין ולא שורפין משמע הא שישית אסור בהנאה וטפי הוה לאתויי הך מתניתין וצ"ע:

שם אמר חזקי' מנין לחמ"פ שאסור בהנאה שנא' לא יאכל יראה פירושו מדהוה לומר לא תאכל או יאכל בחולם שהוא אזהרה על הפועל לא על הפעול לחמץ לכן דרוש בי' כל הנאה המביא לידי אכילה ובכל צד לא יהא נאכל:

שם ופליגא דר' אבוהו כו'. במשמע עד שיפרוט כמו בנבילה ר"א לר"מ אמרה למלתי' והיינו משמעות לא יאכל משמע הנאה נמי משא"כ לר' יהודא אותו לאו הבא מכלל עשה הוא ומדאמר עד שיפרוט כדרך שפרט בנבלה. היינו דמדאצטריך היתר הנאה בי' דאי לדוגמא נקיט הא איכא כמה דברים ולא פרט בפירוש. ואפ"ה מותר מק"ו או מדרשא כמו לכם תרומתכם וכדומה. והקשה הרב המופלג מוהר"ר חיים במוהר"ר דוד טולציש ז"ל מלבוב מנלן דפליג דלמא כר"א סובר חזקי' וצריך למכתב לא יאכל בצירי דלא נטעה לומר דחמץ יצא מן הכלל דהא חסרה תורה בב"י. וכתיב שלך אתה רואה. ולפיכך פרט לא יאכל בציר"י וע"כ גזרת הכתוב ועשאן כאלו ברשותו עד כאן דבריו ז"ל. והנה הקשה

זה לי בעודו בחיים חיותו זה זמן רב בילדותי בבית המדרש פה לבוב ת"ה. ולא עניתי אותו דבר כי היו נראה בעיני קושיא עצומה. ועתה חיים שבק לנו עד מאה שנים ולכל ישראל ראיתי ונזכרתי קושייתו ז"ל, ולדידי איפכא קשיא לי דודאי הא דאמר ופליגא דר"א שפיר קאמר דאי ס"ד כר"א סובר ומאותו לר' יהודא דהלכתא כוותי'. וחולין בעזרה לאו דאורייתא. א"כ באמת למה לי' לחזקי' אותו ללמוד שאר איסורין דהא ליכא כ"א חמץ ושור הנסקל ובתרווייהו כתיב לא יאכל בצירי, כדמסיק לקמן דף כ"ג ב'. ולפני זמנו ולאחר זמנו סברא הוא דאין לחלק. כמ"ש התוס' שם. וודאי פליג אר"א כו'. וחולין בעזרה ד"ת ור"א אין ה"נ דלא שני לי' בין לא יאכל בחולם ובין בציר"י. אבל לר"א קשיא מנ"ל דחמץ אסור בהנאה ולומר גזרת הכתוב הוא אימא דאותו לשור הנסקל וחמ"פ שרי ולא גזרת הכתוב. דלדידי' אין חילוק בין לא יאכל בחולם או בציר"י ולכאורה יאמר דלר"א, ש"הנ מבעל השור נקי נפקא לי' הנאה ועורו מאת או בעל השור נקי לח"כ ואת לעורו. וממילא שאר הנאות דעור נמי הנאה הוא וכפי הנראה דאנו דורשין את. וא"כ לא צריך רק לחמ"פ וא"ש. הן אמת שרש"י כ"ג ב' ד"ה איסור הנאה כ' וקשיא לחזקי' וכ"ש לר"א ולפי מ"ש לר"א לא קשיא לי' ויבואר שם אי"ה וכאן אין להאריך:

בפירש"י בד"ה משש. ע"כ מתחלת שש דאל"כ פשיטא ר"ל דאפי' תאמר משש משמע מסוף שש. כמ"ש ר"ת בדף ו' ב'. ע"כ דחיק ומוקי אנפשי' מתחלת שש. ומ"ש פשיטא יש לעיין דלר' יהודא הוה מן הנשרפין ואפרן מותר. עמ"ש התוס' בדף כ"ט ב' ד"ה אין פודין יע"ש. גם קשה הא לר"ש לפני זמנו שרי בהנאה עד הלילה ע"ש בתוס' כ"ח ב' יע"ש. וצ"ע ויבואר אי"ה לקמן בדף כ"ח. ובפריי לא"ח אבאר שיטת בעל המאור וכאן אין להאריך:

ד"ה עד שיפרוט כו'. והוצרך להתירה. בימי חורפי כתבתי (והוא בספרי בפורת יוסף) דלגופי' לא צריך קרא להתיר בהנאה דמוכח מקרא דכי יכרה איש בור כו'. והמת יהי' לו. דא"ל בבן פקועה כמ"ש התוס' בב"ק מ"א א'. דלר"מ בן ט' אין ניתר בשחיטת אמו יע"ש. ומרש"י משמע דלגופי' צריך להתירה בהנאה. ואי הוה אמרינן דכל איסורי הנאה אין לוקין אלא דרך הנאתן הא שלא כדרך הנאה ליכא איסור תורה כ"א איסור דרבנן. אין ראי' מהמת יהיו לו דראוי עכ"פ שלא כדרך הנאתן. ועיין לקמן כל איסורין שבתורה אין לוקין אלא דרך הנאתן ופירש"י שם ובתוס' כ"ט ב' ד"ה אין פודין ובמ"ל פ"ה מיסודי התורה. ואי"ה בספר שושנת העמקים אבאר דינו של כ"א באורך וכאן אין להאריך:

בד"ה דברים ככתבן כך מצותה כו'. ולא ימכרנה לגר רמז במצותה כמ"ש התוס' ע"ז כ' א'. ד"ה ור"מ דנבלה דבר מועט הוא לישראל ולגר שוה הרבה משא"כ שאר חפצים לא

עדיף מישראל. ומ"ש לא ימכור לגר הרמז"ל פ"ג ה"א מזכי' ומתנה כתב בפירוש דגר בין נתינה ומכירה שרי יע"ש. ובעכו"ם (פי') [פ"י] לא סיים כן ועלח"מ בזכי' יע"ש. ובע"ז כ' א' (וחולין קי"ד ע"ש תוס' ד"ה ר' יהודא) ציין רש"י לנכרי במכירה נתינה אסור יע"ש:

בתוספת ד"ה בשלמא כו' הוה ידעינן מסברא כו' שאין צריך להקדים וצריך נמי נתינה כו'. הנה לכאורה יאמר דר"מ ור' יהודא בהא פליגי לר"מ ע"כ לא יאכל הנאה נמי משמע דאל"כ לשחוק מכל הקרא. ולהקדים סברא חיצונה. וע"כ קרא צריך ללא יאכל הנאה במשמע וצריך נמי או דאי לאו ה"א להשוותן דעדיף טפי. מלומר סברא חדשה לא יאכל הנאה במשמע. משא"כ לר' יהודא אותו לשאר איסורין א"כ ע"כ או לחלק. דאל"כ לשתוק מכל ולהקדים סברא ונבלה גופא דשרי בהנאה מנפל שמה שור והמת יהי' לו (כמ"ש בספר פורת יוסף). ואמנם עתה ראיתי במ"ש רש"י כאן וחולין קי"ד דהוצרך בנבלה לגופא וכ"מ הגמרא למשרי נבלה כו'. וא"כ לר' יהודא אה"נ דאותו לשאר איסורין שבתורה. וע"כ או לחלק דלהקדים לשתוק מאו ומהיכי תיתי להשוותן. דהא צריך קרא לגופא להיתר הנאה בנבלה שלא תאסור מאותו. ואי קשיא לר"מ איהו נמי יליף מאותו לחשנ"ב והיינו דאי לשאר איסורין לשתוק מאותו ומנבלה מוכח דאל"כ לשתוק מכל הקרא ומ"מ קשיא או למה לי דלהקדים סברא הוא ואי דה"א להשוותן. מהיכי תיתי הא ודאי צריך קרא לגופי' שלא תאמר אותו לשאר איסורין האמורין בהן לאו (כמ"ש רש"י דף כ"ב א' ד"ה ור"מ והכי משמע כו' הנאסר משום מחיצה כו'. הא לא"ה ודאי דגם שאר איסורין האמור בהן לאו פשיטא דיש לאסור מאותו) וא"כ אכתי או למה לי. וי"ל דאי לאו או ה"א חשנ"ב לאו דאוריית' אלא לשאר איסורין. ואי דמנבלה מוכח ה"א להשוותן ממה דנימא דבר חדש ללא יאכל אכילה והנאה. ואי דא"כ למה לי היתר בנבלה הא צריך לגופא דה"א נבלה אסור בהנאה. וא"כ שפיר כתב רש"י כאן ובחולין מדהוצרך דהיינו לגופא בנבלה. דלא נפקא מהמת יהי' לו דאימא שלא כדרך הנאתן. וזהו מה שרצינו לבאר (דאל"כ אכתי או לר"מ למה לי) וכאמור:

ומ"ש התוס' וצריך גר ונכרי הקישור הוא פשוט דכיון דלהקדים סברא לר"מ לכתוב נתינה דגר לחודי' וידעינן לא יאכל הנאה דאל"כ למה לי כלל ע"ז תירצו דהא למעט חברי'. ועיין מהרש"א כאן ותוס' פכ"ה קי"ד ב' ד"ה עד. ול"ק לכתוב מכירה דגר. דה"א למעט נתינה דגר (שיתגייר). ודע דכאן יאמר דנתינה דגוי ודאי מצי למכתב לחוד דלא גרע גר מגוי לענין זה כמ"ש מהרש"א ז"ל. וכתב יתור קרא גר וגוי ללמד לא יאכל אכילה והנאה דאי נתינה דגוי לחודי' ה"א לגופי' להוציא מפשטי' דלא תחנם דמשמע אסור ליתן מתנת חנם. והשתא ע"כ מוקמינן לא תחנם לדרשא אחריתא. בע"ז כ' א'. ולכך

כתב יתור גר וגוי להורות הא כ"מ דכתיב לא יאכל הנאה נמי במשמע והבן. ועיין ברש"י חולין קי"ד ב' דלר"מ לכתוב גר באמצע בין נתינה למכירה יע"ש. ואין להאריך:

דף כב.

גמרא. היא וחלבה וגידה הותרה אגב גררא אמר ג"כ חלב וכר"ע לקמן דהלכתא כוותי' כדי למיהוי מיותר יעשה לכל מלאכה לטומאה וטהרה יע"ש. ועמ"ש לקמן:

הניחא כו'. אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מא"ל הרמז"ל פסק אין בגידין בנ"ט. ואפ"ה האוכל ג"ה של נבלה. לוקה ב'. הואיל ואחשבי' רחמנא לאכילת גיד ה"ה לענין נבלה יהי' הקושיא דתתננה ואכלה כתיב הנך דבני אכילה לא ג"ה שאין ראוי לאכול ורש"י פירש כפשוטו דסובר כיון דאין בנ"ט לא הוה בכלל לאו דנבלה ולא בכלל היתר הנאה ולהר"מ כמ"ש. ועיין פני יהושע כאן ור"ש דפוטר בג"ה של טמאה דג"ה של טמאה לא אחשבי' ולגמרי פוטר כמ"ש רש"י כאן:

רש"י בד"ה אותו אתה משליך כו'. כל איסורין שנאמר בהן לא תאכל כגון זה למעוטי חולין בעזרה דלא כתיב בהו לאו ומסתבר לאוקמי' איסורין דכתיב בהו לאו. ועמ"ש בד"ה ור"מ. ומ"ש מגופא דקרא כו', ומיהו הו"מ לומר כן אלא דר"א בהכרח סובר הך דרשא דאין מקפח וחשנ"ב לאו דאוריית' דאל"כ במאי פליגי:

בד"ה ור' מאיר כו'. פרט היתר לגופא אצטריך. לרווחא כתב כן דהא כבר כתב דאין מקפח כו'. ומיהו מקרא דחלב נבלה וטרפה יעשה לכל מלאכה אלמא דשרי בהנאה. די"ל דחלב נבלה קיל מנבלה עצמה ואימא נבלה וטרפה אסורים בהנאה וחלב מותר דלענין טומאה נמי אין בכלל נבלה כר"ע לקמן. וז"ש רש"י והכי משמע כו'. דלא בא הכתוב לסתום ולדרוש מיני' דוקא חשנ"ב. כתב דמשתמע שפיר משום איסור מחיצה:

בתוספת בד"ה אותו כו'. עובר שהוציא את ידו יש לראות אמאי לא טרפה גופא להתיר בהנאה דלא נקיש מקדשים דאתיא מני'. ועיין לקמן בסוגיא דאיסי דטרפה כתיב בשמות כ"ב פסוק שלשים ויליף מיני' בב"ח מקודש קודש ואין להאריך:

בתוספת ד"ה חולין שנשחטו בעזרה לאו דאוריית' כו'. משמע לגמרי מה שיש לעיין בדבור תוספת כתבנו בספר פורת יוסף יע"ש. גם מ"ש מהא דת"כ יבואר בספרי ראש יוסף על חולין קי"ד בזה וכאן אין להאריך:

בד"ה ור"ש כו'. שכינו מותר ל"ד. אלא ה"ה מכירו. עי"ד סימן קנ"א, ומ"ש מלא תחנם. עיין מהרש"א. ולכאורה מההוא דדברים ככתבן י"ל להיפוך. לגר דוקא בנתינה לא במכירה אבל גוי אף נתינה שרי שהרי להר"מ פ"ג מה' זכי' הוא להיפוך לגר בין נתינה ומכירה לכך הוצרכו לההוא דע"ז. ומ"ש דהא לא נישנית בסיני כפי הנראה הוא תירץ

אחר. חדא דגם קודם מ"ת לא נאסר אלא לבני יעקב. ועוד דא"נ לכל בני נח. הא לא נישנית בסיני ולישראל נאמרה ולא לבני נח. כמ"ש בסנהדרין נ"ז א'. יע"ש וצ"ע:

בא"ד וא"ת תקשי לחזקי' מר"ש כו'. דלא שייכא בי' אכילה כו' דלכאורה לא אתי כר"מ. כוונתם דר"ש סובר בקדושין נ"ח א' דחשנ"ב דאוריית' וע"כ מאותו וג"ה אסור בהנאה ע"כ סובר כר' מאיר ויליף מנבלה כר"א ולהקדים סברא וקשיא לחזקי' מר"מ ור"ש. משא"כ מר"מ לחודי' לאו קושיא דחזקי' יסבור דלר"מ להקדים צריך קרא. משא"כ מדר"ש נשמע לר"מ וקשיא. ואהא תירצו דאין בנ"ט סברא דבהנאה נמי אסור. ולכאורה משום דכ"ש אם אכילה דהוה שלכ"א כלל דעץ הוא אסור כ"ש הנאה. אבל ממ"ש דלא שייכא בי' אכילה לא משמע הכי. גם ליכא לפרש כן. אלא ה"פ דלא הוה למכתב בלשון אכילה דלא שייכא בי' לשון זה והוה למכתב בלשון אחר וש"מ דלא יאכלו הנאה המביא לידי אכילה. ומיהו הא ל"ק לכתוב הנאה. ה"א אכילה שלכ"א כי הא לשתרי לגמרי ועוד כתבו דחזקי' לא אתי כר"ש. דכר"מ נמי לא אתי דלא כפירש"י לקמן. דכר"מ אתיא דלהקדים אצטריך דאין זה סברא ועיין מהרש"א:

ברש"י ד"ה אלו ואלו כו'. יסוד מערבי כו'. דכי פגע בהיכל ביסוד מערבי פוגע וחיצונות בדרום בכבש שהי' בדרום עיין זבחים מזה:

ד"ה ויוצאין כו'. כמו לנחל איתן עמו"ק כו'. הרמז"ל מפרש בעגלה ערופה. נחל שוטף מים. איתן קשה. בחזקה. ורש"י מפרש כמשמעו נחל מקום עמוק בלי מים כן נחל קדרון מקום עמוק בלי מים וצ"ע כפי הנראה מים הוא:

ד"ה ומועלין כלומר אסור כו'. עשה כלומר כי אין בו מעילה. כמ"ש התוספת ד"ה ומועלין בהן ורק מדרבנן אסור ליהנות בלא דמים מהם. ומ"ש ומ"מ דם מותר בהנאה הוא ממה דמזבלין בהם (דנמכרין הדמי להקדש) [לא ממה דנמכרין והדמים להקדש עפ"י] ועיין תוס' כ"ח א' ד"ה ותנן בחמ"פ מותר לזרות לרוח דזוז"ג ושלכ"ה שרי יע"ש. היינו דחששא רחוקה היא שמא יעלה זבל. משא"כ כאן למכור להדיא לגננין אי דם אסור

בהנאה האיך שרי לזבל בהן מדרבנן עכ"פ ויבואר:

בתוספת בד"ה הרי דם כו'. דם לא הוה בכלל בהמ"ה כו'. דאי הוה בכלל נבלה. איסור חל על איסור בכולל והוא בכלל נבלה כמו ג"ה וחלב. אעפ"י דקל על חמור הוא (עיין ביבמות ול"ו ובס' פורת יוסף שם) אפשר חלב הותר מכללו קיל מנבלה. ולר"ש דאין איסור חע"א קאמר בפשיטות דאין בגידין בנ"ט. ועיין מהרש"א ועיין מעילה י"א א' ברש"י ותו' ה"ג ע"כ לא פליגי אר"ש מבואר דאברייתא קאי ואפשר שהוגה פירוש זה. ולמהרש"א אין בו הגי':

בד"ה ומה מים כו'. דדם קדשים לא הוקש למים כו'. היינו ממ"ש לעיל פ"ק י"ו ב'. דם שאין נשפך כמים כו'. ויש לראות דבמעילה י"א א'. מסיק אמר ר' יוחנן ואני נתתיו לכם לכפר שלכם יהא ואחולין פריך דאדרבא ב' לאוין הם ומשני חולין מהיקשא ודם קדשים כתיב היתר הנאה בגופי' וצ"ע:

ד"ה ואימא כו'. כלומר מהכא ל"מ למילף דשרי בהנאה כיון דהיקשא צריך שאין דם בהמה טעון כסוי ודם קדשים אין מכשיר. אלא שאין היקש למחצה. וא"כ מהיקשא אפשר דהוקש למים האסורין. ועיקר כפירוש מהרש"א. דא"נ א"צ היקשא אלא להך מלתא פריך שפיר מקרא גופא. איך שייך היקשא בדבר דמים גופא יש שאסורין ומשני כמים הנשפכין (ועיין בספר צוהר התיבה):

דף כב:

גמרא ולחזקי' כו'. י"ל הא צריך נמי לדם חולין שאין טעון כסוי. וי"ל חדא מינייהו נקיט. ולר"א היתר בנבלה ללמד לכ"מ. הא מכאן מוכח. די"ל דלר"א נמי צריך לדברים אחרים. ומיהו מלכם דשרצים מוכח. וי"ל דה"א דוקא לא יאכל בציר"י וכבר כתבנו דצריך לנבלה גופא. דה"א דאסור בהנאה:

ע"ש ולפני עור הא לכלבים שרי במקום אחר הארכתי. ועיין בפריי לי"ד סימן ס"ב בא"מה אי ח"ש אסור לב"נ ה"ה הנאה אסור. בח"ש יע"ש. ומיהו יש לעיין לדידן דלא יאכל אכילה משמע בכזית. וכ"ש הנאה דוקא בכזית. מנלן הנאה בכ"ש דח"ש אסור מ"ה מהלמ"מ או חזי לאצטרופי והיינו כזית כא"פ וזה ל"ש בהנאה. וי"ל לר"מ אה"נ ולר"י מאותו נפקא משמע אפי' כל שהוא. אי אתה משליך לכלב. וח"ש כי הא אף לר"ל אסור מ"ה ובלא יאכל דאסור באכילה לחוד פליגי ר"י ור"ל בח"ש אי הוה מ"ה או מדרבנן. ומ"מ יש לעיין דאותו קאי אלאו האסור באכילה. ע"ז קאמר דרשאי להשליך לכלב ואימא דוקא בכזית. ועיין מ"ל פי"ד מה' אבל. ועמ"ש בספר גינת ורדים בענין זה בפתיחה שם כל הסוגיא דכאן בשור הנסקל:

ע"ש ולהנך תנאי כו'. הנאת עורו מנא להו. אבל אי בעל השור נקי להנאת בשר א"ש דהנך תנאי כר"מ סבירא להו ומנבלה נפקא להו לא יאכל הנאה. ומפקי לבעל השור נקי לח"כ ולדמי ולדות. ותנא דברייתא סובר כר"י דברים ככתבן וחשנ"ב סובר דאוריית'. וכפי הנראה פלוגתא דתנאי הוא בקדושין נ"ח א' יע"ש. ובחולין פ"ה. משא"כ לחזקי' דלא יאכל בציר"י דכ"ע הכין סבירא להו קשיא שפיר ועיין מ"ש ברש"י ד"ה איסור הנאה לא משמע יע"ש:

ברש"י ד"ה למאי הלכתא ולחזקי' מנבלה להקדים כו'. ולא סברא הוא לר"מ אליב' דחזקי' ועיין תוס' לעיל ד"ה ורבי שמעון יע"ש:

ד"ה איסור הנאה לא משמע וקשיא לחזקי'. וכ"ש לר"א כבר כתבנו בדף כ"א ב'. דאפשר לר"מ ל"ק דצריך בהש"נ ומיותר אותו לחמ"בפ דלא נימא דחמ"בפ שרי דלא ליהוי גזרת הכתוב. גם לר"א י"ל דהאי תנא דבריית' כר"י וחשנ"ב דאוריית'. משא"כ לחזקי' קשיא שפיר וצ"ע. ועיין ב"ק מאן הם הני תנאי דדרשי לח"כ ולדמי ולדות יע"ש:

ד"ה את לא דריש כו'. פירש מכולן. לא כפשוטו פירש מאת זה לחוד דא"כ מלת כיון לא יצדק. גם מלת פירש הי' לו לומר כיון שהגיע לאת ה' כו' לא דריש. פירש משמע שפירש מכולן והדר בהו:

בתוס' בד"ה ואבר מן החי לבני נח כו'. כיון דבאמ"ה של עכו"ם מיירי עיין מהרש"א וכוונתו מפשיטת דבריהם משמע דאמ"ה של גוי זה מיירי. וזה לא מוכח התם. אלא דקאי בתרי עברי דנהרא ויכול להיות שאמ"ה במקילין יש ואלו הי' הגוי כאן. הי' יוכל ליקח מעצמו ול"ש לפני עור. משא"כ בעבר השני אבל לא ש"ג זה:

בד"ה סלקא דעתך כו'. לשתוק מעורו ומבשרו כו'. לכאורה דהתוס' סוברים כר"מ ז"ל בפ"ח ופי"ד מהמ"א. דעל הנאה היכי דנפקא מלא יאכל. אין לוקה עלי' (עיין מ"ל פ"ה מיסודי התורה באורך) דאל"כ הא מיעט בשרו דעור לא לילקי עלי' דלא להוי בכלל לא יאכל. ובהש"נ להנאת עורו ללאו הבא מכלל עשה עשה. ואמנם כפי הנראה מתו' כ"א ב'. ד"ה כל מקום ובסוגי' דאיסי משמע דסוברים דלוקה על הנאה ובדף כ"ד ב'. בהא דאמר ר' יוחנן כל איסורים יע"ש וצ"ע:

בד"ה לכם כו'. הקשה הר"י מקורבי"ל כו'. ואין לומר דהוה אסרינן צביעה והדלקה כו'. עיין מהרש"ל ומהרש"א וכלל כוונת מהרש"ל דקושיות הר"י מקורבי"ל הוא דא"ל חד ערלים כתיב ולכם. ע"כ לכם לנטוע. דאי להתיר צביעה (דלא נטעה ב' פסוקים כתיב לא יאכל הנאה וחד ערלים. וכן ב' ערלים ולכם דלכם להדלקה דלא נטעה ג' פסוקים כתיב לא יאכל הנאה וב' ערלים לצביעה והדלקה) לא לכתוב כלל ערלים. ולא לכם וה"ה ב' ערלים ולכם. ע"כ לכם לנטוע דאי להתיר הדלקה לא לכתוב רק חד ערלים. ולא לכם. וע"ז כתב רש"ל דאי הוה כתיב ב' ערלים אה"נ דלכם לנטוע. וע"מ הייתי אומר דהדלקה שרי דאין קרא לאסור ואי (דא"נ) [דא"כ] לכתוב רק חד ערלים לצביעה ולכם לנטוע ה"א לכם לנטוע וערלים להנאה. וצביעה אין קרא לאסור. ואי דלא לכתוב כלל ערילים ה"א לכם להתיר הנאה. ומהרש"א ז"ל חידש רק סברא אחת דמ"מ כיון דאי כתיב חד ערלים. ע"כ לכם לנטוע תו אית לן מסברא ג' פסוקים לא יאכל הנאה וב' ערלים צביעה והדלקה יע"ש.

ומכל מקום לא זכיתי [להבין] ד"ה [ר"ת דבריהם הקדושים] במ"ש דאם צביעה והדלקה בכלל הנאה הוה מתורץ קושיית הר"י מקורבייל"ל דאי נמי דאי הוה כתיב חד ערלים ולכם הוה אמינ' דלכם לנטוע וערילים לשום דרשא בהכרח (אף דאין סברא כ"כ לשום דרשא. מ"מ מההכרח הוה מוקמינן לשום דרשא) דאי לגופי' לאסור צביעה לא צריך דבכלל הנאה הוא לפום סברא דהשתא ואין לומר דכאן גילה התורה לסתור סברא חיצונה דלא ליהוי בכלל הנאה כדי להתיר הדלקה. זה דוחק לומר דערילים אין חוזר לגופו לאסור רק להתיר הדלקה וע"כ יותר הייתי אומר ערילים לשום דרשא ומש"ה כתיבי ב' עריליים דב' דרשות ליכא ומדחד לאו לשום דרשא ה"ה אידך. וא"כ הייתי אומר הדלקה מותר. קשה הא ע"כ אי ב' ערילים ולכם. ע"כ לכם לנטוע דאי להתיר הדלקה למה לכם: מב' ערילים ידעינן להתיר הדלקה דלגופייהו לא צריך דבכלל הנאה. וע"כ להתיר הדלקה דב' דרשות ליכא. וא"כ למה לכם וע"כ לנטוע ותו איכ' ג' פסוקים כמ"ש מהרש"א גופא. וגם לרש"ל יקשה מה תיקן בזה לתרץ קושייתו כאמור ואי דכיון דב' ערלים מיעוטים נינהו ליכא ג"פ. הא ליתא כיון דכתיב לכם תו ליכא מיעוטא דצריכי לגופייהו. דאי לא הוה כתיב כלל ה"א לכם להתיר הנאה. סוף דבר ד"ה בכאן עם מהרש"א נעלמו ממני כוונתם ומה אעשה שעונותי גרמו כל זה שלא יכולתי להבינם:

ומה שכתב מהרש"ל לחזקי' כו'. לכאורה ה"ק דלא יאכל בציר"י ודאי שינוי גמור הוא. וא"א לומר לכם קאי להתיר הנאה דהא שינה קרא וכתב בציר"י. וא"כ בפשיטות על הגמר' קשה דלא משני דכתיב לכם והא כתיב בציר"י ולדידי י"ל דאפשר לכם להתיר הנאה ובצירי לשום דרשא אלא דא"כ לכתוב לא יאכל בחולם ולאסור לכם. וע"כ לכם לנטוע לרבים וכיון שכן תו איתי' ג' פסוקים לא יאכל בצירי. וב' ערילים:

גם קושיות הר"י מקורבייל יש לכוין קצת במ"ש השתא דכתיבי הנך קראי לכם למה לי והא המקשה לא הקשה למה לי כלל ערלים דהא צביעה והדלקה ע"כ לא נפקא מכלל הנאה דצביעה אמר חזותא הוא בב"ק וממילא הדלקה נמי לאו בכלל הנאה דהא תלמודא נקיט סדרא שלא יהנה ויצבע וידליק משמע דהדלקה גרע אפי' מצביעה כו' וא"כ קושיות המקשן רק דלכתוב לב' ערלים דלהנאה לא צריך. וא"כ איך קאמר והשתא דכתיבי הנך ג' קראי לכם למ"ל דמשמע דאי הוה ב' ערלים הוה לכם להתיר וזה א"א דאפי' חד ערילים ע"כ לכם לנטוע כאמור ואין להאריך יותר:

מ"ש התו' דאי צביעה והדלקה בכלל והוה מוקמינן בע"כ לשום דרשא דלגופי' לא צריך ולהוציא מלאו לעשה כבר כתבנו דהתוס' סוברים כן דלא יאכל לוקה על הנאה. מ"מ אין זה לגופי' אלא למעט מלאו לעשה זה דוחק והוה מוקמינן טפי לשום דרשא:

בד"ה מניין כו'. אמאי צריך לאסור צביעה והדלקה. ואע"ג שכתבו בד"ה לכם דאי צביעה והדלקה בכלל הוה א"ש ול"ק נמי קושיות הר"י מקורבייל"ל דלא נטעה דלכם כתיב. וצ"ל דקושייתם למקשן דלא ידע מלכם. איך הונח לו דא"נ לא יאכל אכילה לחוד ג' ערלים למה לי דבחד סגי על הנאה. וצביעה והדלקה בכלל הם. ואהא תירצו צביעה חזותא והדלקה ה"א ערלה מנשרפין ואפרן מותר. וה"ה גחלים רק מדרבנן כמ"ש התוס' דף ה' א' ד"ה ואומר וקמ"ל כשאבוקה כנגדו הוה כבעין ולמ"ד אפי' אבוקה נגדו שרי מן התורה הכא שמן אשמעינן קרא דהוה בעין ולא נשרפין ומכאן מוכח דערלה מ"ה בשריפה דאי דרבנן הוה מנקברין אפרן אסור. ועיין סוף תמורה אלו הנשרפין יע"ש ובתו' ובמקום אחר הארכנו בזה:

בא"ד וא"ת אמאי אצטריך בתרומה כו'. צ"ע דא"נ סברא חיצונה הוא דהדלקה אסור היינו באיסורי הנאה כמו ערלה משא"כ תרומה טמאה שרי בהנאה [שאינה] של כילוי דטהורה נמי שרי בהנאה [שאינה] של כילוי ועיין תו' דף ט' א' ד"ה כדי שני יע"ש ובמהרש"א שם. ול"ד ד"ה מחמין כו' גם משמע דוקא ערלה דגלי ולא בשאר מקומות א"כ מנלן בקשין של כלאי הכרם דיש שבח עצים בפת. עיין לקמן דף כ"ו ב' יע"ש:

דף כג.

גמרא תרומתכם שלך תהא עיין תוס' ד"ה קצירכם א"כ קשה כאן דלכתוב תרומתך. וי"ל כל היכי דאיכ' למדרש דרשינן ואי לא לא וא"ש כאן:

ע"ש קוצר לשחת ומאכיל לבהמה חטים גמורים כפירש"י ותוס'. וא"נ שחת שלכד"ה נמי איסור תורה או איסור דרבנן לכל הפחות וה"ה ישראל בתרומה ולנזיר ביין. אעפ"י שלכ"ה הוא מ"מ איסור' אית בי':

בפירוש רש"י בד"ה לרבים לצורך רבים באם הדרך הנה יש ג' חלוקת ברה"י לצורך רבים. וברה"י לצורך יחיד וברה"ר לצורך רבים וסובר רש"י ז"ל דת"ק ור"י פליגי ברה"ר לצורך רבים. אבל ברה"י לצורך רבים מודה ר"י דחייב. וה"ה ברה"ר לצורך יחיד. מודה ר"י דחייב וז"ש בפ"ק דערלה הנטוע לרבים ר"י פוטר ברה"ר לצורך רבים. והדר תנן הנוטע ברה"ר היינו לצורך יחיד חייב. וכמ"ש הרע"ב שם ומודה נמי ר"י דחייב. ומה שהכריחו לפרש כן אבאר ברש"י ד"ה ונטעתם ליחיד משמע ומיהו בירושלמי ותוספת' מבואר כמ"ש התוס' דוקא ברה"י לצורך רבים חייב וכ"פ הרמז"ל. פ"י מה מ"ש ונ"ר. וביי"ד סימן רצ"ד סעיף כ"ה דוקא ברה"י לצורך רבים חייב. ועיין באר הגולה שם אות ס"א. ומ"ש שם אח"כ ברה"ר היינו לצורך יחיד ועיין בר"מ ור"ש פ"ק דערלה ויבואר ברש"י ד"ה ונטעתם ותו' ד"ה נטוע לרבים יע"ש:

ד"ה ונטעתם ליחיד משמע שאין דרך רבים לנטוע הוקשה לו הא ונטעתם ודאי משמע אף רבים במ"ם הרבים לכן אמר מסברא מיירי קרא ביחיד דאין דרך רבים לנטוע ונטעתם כל חד בפ"ע. וממילא לא הוה מרבינן בנטוע לרבים לכן כתיב לכם לרבות אף הנטוע לרבים ומדכתב רש"י שאין דרך רבים לנטוע ולא כתב שאין דרך לנטוע לרבים משמע דדרך יחיד לנטוע ברה"י לצורך רבים ומתרבי מן ונטעתם אלא שאין דרך רבים לנטוע להם ברה"ר באם הדרך כי מי עסקן לזה והלכך ברה"י לצורך רבים אף ר"י מודה דחייב. וכי פליג ברה"ר לצורך רבים. לרבנן ונטעתם לא מתרבי ברה"ר לצורך רבים ואתא לכם לרבות אף ברה"ר לצורך רבים. ור"י סובר ונטעתם משמע בין יחיד לצורך רבים ובין רבים ברה"ר לצורכם ולכם ג"כ כן. ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט ואי קשיא לא לכתוב כלל רבוי. י"ל דנטעתם צריך לרה"י לצורך רבים. ויהי' זה בנוי על מ"ש הליכות עולם הביאו התוי"ט פ"ק דערלה דרבוי אחר רבוי מיעוט אחר מיעוט לרבות מקצת ולמעט מקצת יע"ש היטב. אבל התוס' לא פירשו כן. ועמ"ש בתוס' ד"ה נטוע לרבים יע"ש:

ד"ה מערבין כו'. מיתשיל ותרומה מינה ובה. ויש בה כשיעור. ועיין מהרש"א. דלרבנן אע"ג דלא יכול לאיתשולי כמו תרומה ביד כהן אפ"ה הואיל וחזי לכהן ולסומכס אמר בעירובין דף למ"ד ב' דהואיל בנזיר [ס"ל] ובתרומה אוסר דסובר גזרו משום שבות בין השמשות ואסור להפריש בין השמשות תרומה ומיהו י"ל לרבנן הטעם משום הואיל ולא גזרו על שבות ביה"ש (אף שלא במקום מצוה דאי במקום מצוה לא הוה פריך דמצות לאו ליהנות ניתנו כמ"ש התוס' ד"ה מערבין ויבואר שם). ובגמ' דעירובין לא מצאתי כעת שיאמר בפירוש לרבנן הואיל וחזי לאחריני אלא ממ"ש בהלכה שם מערבין לגדול ביוה"כ מוכח כן דחזי לאחריני שפיר דמי. וי"ל דתנא דמתני' אין סובר כן. דאל"כ אמאי לא השמיענו רבותא דגדול ביוה"כ ודוקא נזיר ותרומה דהואיל ומיתשל בלא בא ליד כהן עדיין הא בבא ליד כהן לא ומטעמא דמתני' משום מיתשל דוקא וכאמור ויבואר וגדול ביוה"כ משום סעודה (הרמ"ה בב"ש) [הראוי' כב"ש] ועמ"ש בתו' ד"ה ועוד:

ד"ה ומאכיל חטין גמורים ומותר בהנאה. עיין תוס' ד"ה וקוצר לשחת דמקוצר לשחת אין קושיא דתבואה גמורה אסרה תורה בחדש:

בתוספת ד"ה נטוע לרבים כו'. ש"מ תרי מילי נינהו לא יכולתי להלום כוונתם נקטו בלשונם תרי בבי ש"מ תרי מילי נינהו אי לומר דסיפ' ברה"ר חייב נמי רבנן ולא ר"י (דלא כמ"ש הרע"ב ור"ש שם דברה"ר אף לצורך יחיד הוה כמו לצורך רבים דהפקר הוא ודאי פוטר ר"י כן הוא סברתם) א"כ חזינן לרבנן דברה"ר לצורך רבים נמי מחייבי רבנן. א"כ קושטא קאמר רש"י דלרבנן הכין הוא ואי סיפא ברה"ר לצורך יחיד. ומודה

ר"י דחייב וכמ"ש הרע"ב ור"ש שם. א"כ אין קושיא דרישא ברה"ר לצורך רבים מחייבי רבנן ור"י פוטר כו'. וי"ל כיון דסתם כולי האי בסיפא ברה"ר חייב נהי דמיירי לצורך יחיד. מ"מ אי רישא ברה"ר ג"כ מיירי לא הוה למסתם כאן כולי האי אלא ש"מ רישא דוקא נטוע לרבים וגוף הנטיעה ברה"י קאי ומיהו בירושלמי מבואר דוקא לרבנן ברה"י לצורך רבים. ואפשר ירושלמי לשטתי'. הביאו הר"ש שם שסובר דלא כבבלי. אבל למ"ש בבבלי דנטעתם ליחיד משמע היינו שאין דרך רבים לנטוע הא יחיד בשביל רבים דרך הוא והבן:

והוי יודע שהרמז"ל פ"י מה' מ"ש ונ"ר. כתב נטוע לרבים ברה"י לצורך רבים חייב שנאמר ונטעתם בין יחיד ורבים ובגמ' לא אמרו כן. ועיין כ"מ נתעורר בזה. ולומר דפסק כר"י ונטעתם בין יחיד ורבים ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט ברה"ר לצורך רבים ולרבות עכ"פ ברה"י לצורך רבים. כמ"ש כאן לפירש"י בד"ה לרבים וד"ה ונטעתם אלא דדוחק דלפסוק כר"י ולא כת"ק דהלכת' בכ"מ כת"ק ואי"ה יבואר וכאן אין הזמן גורם:

בד"ה מערבין בפ' בכל מערבין מפרש כו' לא מצאתיו כעת בפירוש אלא לב"ה מערבין לגדול ביוה"כ כו'. וב"ש סעודה הראוי' דמתני' לא נקיט יוה"כ דסובר כב"ש. וגם נדר בככר ע"ד רבים אין לו הפרה. אמאי לא נקיט דמערבין דהוה רבותא. ועיין א"ח שפ"ו הב"י הביא לשון הרא"ש. וסתם משנה דכלאים. ומ"ש רב הונא סובר כת"ק לא ידענא. דהא שבועה ונדר יכול לאתשולי ואולי סתם קאמר אפי' ע"ד רבים. ועמג"א שם אות ט'. וכוונתו דהואיל בעינן ראוי לשום אדם בלא הואיל. עיין תו' עירובין למ"ד ב'. יע"ש. וא"כ יש לראות לאיזה צורך הביא המחבר זה והמג"א הראה לתכ"ה. וט"ס וצ"ל תנ"ז בחלה נ"מ האידנ' דאף למ"ש שאין מאכילין לשום כהן אפשר לכהן קטן מאכילין ונ"מ שפיר. ואין להאריך כאן ואי"ה יבואר:

בא"ד דלמצוה לאו להנות נתנו היינו אף מצוה דרבנן ומחלוקת הפוסקים הוא:

ועיין עירובין ל"א א' מבואר שם אף בדרבנן מצות לאו ליהנות נתנו. ועיין ר"ן בר"ה בזה. ויש לראות דפריך מתרומה ואח"כ מנזיר. ולכאורה אי שבות דמצוה בין השמשות לא גזרו לכ"ע ורבי ורבנן דפליגי בעירובין ל"ב ב' ושבת ח' היינו באין מצוה וכפי הנראה זה שיטת התוס' קצת עירובין למ"ד ב' ד"ה ולפרוש. דלא כשיטת הרמז"ל פכ"ד משבת וטור שמ"ב. ועיין ב"י שם. א"כ מקדים תרומה דפליג סומכס וע"כ דסובר מערבין לרשות דאל"כ אמאי אין מערבין תרומה דשבות דמצוה אף לרבנן לא גזרו ואפ"ה מערבין ביין פריך שפיר ולסומכס ויבואר:

בד"ה נזרו ואין מגלח על נזירות אביו. אם מדיר בנו בנזיר אין מגלח יע"ש:

בד"ה קצירכם וי"ל קצירך עיין מהרש"א והגמ' רשמתי מסברא דנפשאי:
גמרא והרי שרצים דכתיב לא יאכל כו'. לכם כו'. יהיו כו' (ויקרא י"א פ' שמיני) פריך מחי' ועופות ודגים מקרא דלא יאכל בציר"י דכתיב בשרצים דכל הפרשה כחדא חשיב ואכולהו קאי לא יאכל בציר"י. ויהיו ולכם כתיב בדגים טמאים (ומה) [ומ"ה] פריך אי הכי לכתחלה משא"כ אי לא יאכל אכילה. י"ל דלכתחלה מדרבנן אסור. משא"כ לכם היתר מפורש. אין כח בחז"ל לגזור מה שמפורש בתורה להיתר כ"כ הט"ז בי"ד קי"ו. ועיין פר"ח שם. ועמ"ש בתוס' ד"ה אמר קרא יע"ש. ועיין לעיל בערלה לחזקי'. איך ס"ד לכם להיתר הנאה לא לכתוב בצירי וכמ"ש מהרש"ל שם. י"ל דבציר"י לאסור לכתחלה ולכם דיעבד (ויצויר לקנות מגוי דערלה נוהג בש"ג עפ"ק דערלה) והיינו אי הא דאין עושין סחורה מדרבנן. משא"כ אי ד"ת ודאי יליף הכל במה מצינו משרצים ואף מה דלא כתיב בהאי פרשתא:
ע"ש ולחזקי' לכתוב לא יאכל בחולם ולא בעי לכם. עיין מהרש"ל וקישור דבריו יש לכוין דאי יהיו אסמכת' (עי"ד קי"ו יע"ש) א"כ לחזקי' דלמא מש"ה כתיב בצירי לאסור לכתחלה מן התורה ומשני יהיו דרשא גמורה. וע"ז הקשה א"כ איצטריך לכם משום דרשא דיהיו דה"א דיעבד ומשני כו'. וה"ה דה"מ להקשות לחזקי' לכתוב לא יאכל בציר"י ולכם ולמה לי יהיו. וע"כ דלכתחלה אסור. דאל"כ לכתוב בחולם ולא בעי לכם והתוס' יתיישב דה"א לכתחלה שרי ובציר"י ולכם להורות כ"מ שנאמר בציר"י הנאה במשמע. ומהרש"א הקשה ב' קושיות א' דאי בחולם ויהיו. ה"א דיעבד אסור ואי דלכתוב בציר"י. ה"א דלוקה על הנאה ויהי' רק עשה. ועוד באמת מנ"ל לחזקי' כו' וזה לתו' דלוקה על הנאה ואפשר לחזקי' להר"מ נמי לוקה. והגמ' לקמן דפריך מאי בינייהו הו"מ לומר מלקות על הנאה. ומיהו הא ל"ק דחי בחולם ויהיו ה"א אף שלכ"ה אסור מ"ה ולא יאכל בצירי דוקא דרך הנאה. י"ל דאיסור תורה אף שלא כדרך הנאה י"א דאיכ'. וגם לחזקי' מלא יאכל בצירי כ"ע אפשר מודים דיש איסור תורה שלכ"ה ודוקא ר"א בשם ר' יוחנן מלא תאכל עיין פני יהושע שם:
והוי יודע דקשיא לי בילדותי לר"א למה לי' אותו וחשנ"ב לאו דאוריית' (מזה עיקר פלוגתא בין חזקי' ור"א) והא ליכא כ"א ש"ה וחמב"פ ובהו כתיב בציר"י ולא יאכל עכ"פ ידעינן משרצים כמ"ש חזקי'. ואי דר"א סובר יהיו משמע אף דיעבד מלבד הדוחק הגדול. א"כ מה פריך לחזקי' אימא גם הוא יסבור כן. וע"כ דלאו סברא כלל וכלל. וא"כ קשיא לר' אבוהו ויבואר אי"ה:

בתוספת ד"ה אמר קרא כו'. מדאוריית' כו' אין לגדלם. עיין י"ד קי"ז י"א מדרבנן אסור ועפר"ח שם ומ"ש דחזירים אסור לגדלם משמע שאר דברים נזדמנו שרי לשהות אצלו שיהיו שמנים וע"יוד שם בהג"ה אוסר להשהות ומתוס' כאן משמע דשרי. ועיין פ' מרובה וכאן אין להאריך:

בד"ה שאני התם כו'. לחזקי' עיין מהרש"א. ועיין תוס' דף כ"ב א' ור"ש. כתבו דלכאורה לא אתי חזקי' כר"מ ולא כתבו דודאי לא אתי כר"י הגלילי. ועמ"ש לקמן ע"ב אפשר חזקי' סובר כר"י הגלילי וכאן אין להאריך ועמ"ש רש"י ד"ה לימא כתנאי:

גמרא והרי חמץ ותניא ר"י הגלילי כו'. י"ל הא רבנן פליגי עלי' והם לרבנן אמרי. וי"ל דה"א לרבנן ילפי מק"ו דערלה שלא נעבדה עברה. ור"י הגלילי סובר מה להנך שכן בשרפה. עיין חולין קי"ד או מה להנך שכן יש היתר לאחר זמן ורבנן סוברים כר' יהודה דלאחר זמן אסור אבל לר"א וחזקי' קשיא שפיר:

ברש"י ד"ה לימא כתנאי. לא תאכל דר"א לכאורה דלחזקי' ודאי תנאי באמת ולר"א לימא כו' או יאמר דאדרב' חזקי' ודאי כר"ע. ולר"י הגלילי צריך להתיר סחורה לכתחלה. ולר"א הוא דאמר לימא. ועיין ר"מ פ"ח ממ"א הט"ו. וביד קי"ז שם דבחלב מותר להסתחר מיעשה לכל מלאכה כו'. ונאמר איסור סחורה ע"ה כמ"ש התוס' ד"ה אמר קרא. הן אמת שלישנא דר"י הגלילי למלאכת הדיוט יהא אסור אין סובל זה. ועיין תוס' ד"ה שאני התם ומהרש"א ז"ל שם יע"ש:

דף כג:

גמרא. ר"ע כשהותרה נבילה כו'. קשיא לי להרמז"ל אכתי הא צריך קרא להתיר סחורה מיעשה לכל מלאכה. ואפשר מלת לכל קשיא. ואין להאריך ויבואר אי"ה. וכאן אין להאריך. ועיין תוס' ד"ה ומה חלב ומהרש"א שם:

ע"ש אב"ע אה"נ דאסור עיין בחה"ר חולין ק"א א' דר"י הגלילי מודה בשל עולה והא גיד אסור בהנאה יע"ש וי"ל דאי גיד אסור בהנאה פליג בנבלה דקל על חמור הוא ומודה בעולה דשווין המה וע"ש בהא דטומאת בשר חמירא. ומיהו הא קשה איך אמר דמייתי בק"ו. הא גיד אין בכלל נבלה דשם אמר דאין נבלה חל על ג"ה. ונהי חלב בכלל נבלה דהתורה אמרה יבא איסור נבלה ויחול על חלב (עיין זבחים ע' א') יע"ש. גיד לא. וקשה למ"ש התוס' ד"ה ומה חלב דהק"ו שיהא בכלל נבלה יע"ש. ושוב ראיתי שאין זה קושיא. דאין איסור חע"א ללקות שתיים אבל תרין איסורין רביע עלה. עיין יבמות ל"ג. ובפריי לי"ד בפתיחה לתערובת הנקראת שער התערובת ביארתי זה דנ"מ טובא לדידן. א"כ

שפיר הוה בכלל לא תאכלו כל נבלה. גיד הנשה דודאי איסור נבלה רביע על ג"ה. ומה בכך שאין לוקה שתיים ויבואר עוד בתוס' ד"ה ומה חלב.

ד"ה חלבה וגידה כו' דחלב לאו בכלל בשר. יש לראות א"כ בחולין ק"א דמוקי חכמים ר"י הגלילי אמאי בשל עולה חייב שתיים דגיד לאו בכלל בשר הוא. לא הוה בכלל נבלה ולא בכלל בשר עולה. אם לא דהתם סובר. ר"י כחזקי' נמי סבר ויבואר וכאן אין להאריך:

בא"ד כו'. נמי לאו חלב במשמע כמ"ש לעיל. ור"י הגלילי לטומאה וטהרה ל"צ קרא דלא כתוס' ד"ה ומה חלב ולתו' צריך לומר דעכשיו הדר בי' וניחא לי' לאוקמי' להנאה כמ"ש מהרש"א:

ד"ה איכ' בינייהו כו'. והכי משמע כו'. וד"ה חולין בעזרה ור"א אליב' דר"מ אמר למלתי' דאיסור הנאה משמע כו'. לכאור' דלר"מ לא יאכל משמעותי' הנאה ולוקה על הנאה ולר"י מאותו הוה עשה לחוד. א"כ קשה לימא דא"ב אי ללקות על הנאה לחזקי' לוקה. ולר"א לר"י הוי עשה אלא דנקיט נ"מ הקודם דהיינו חשנ"ב ויבואר:

בתוספת ד"ה ומה חלב כו'. שיהא בכלל היתר נבלה כו' לא מצי למיעבד ק"ו מדם כו'. ר"ל דמסברא אית לומר דלא הותר יותר ממה שהותר בטהורה. אבל כיון דחזינן דחלב מותר בהנאה ותתננה אחלב נמי קאי ה"ה ג"ה מק"ו דתתננה אג"ה נמי קאי. וא"ש דלא עביד ק"ו מדם. ואף דקאי בחלב. מ"מ תקשה לר"ש. אמאי לא יליף מדם דליכ' פירכא שכן הותר מכללו כו'. וי"ל לר"ש מה פריך הגמ' הא לדידי' ג"ה לאו בכלל נבלה הוה. ואיכ' למימר שאר איסורי הנאה תוכיח. וי"ל בדוחק דנאמר דתוס' סוברים כר"מ ז"ל. דג"ה של נבלה חייב ב' הואיל ואחשבי' רחמנ' לאכילת גיד (כמ"ש לעיל דף כ"ב א' יע"ש) וממלת ואכלה יש למעט ג"ה דלאו בר אכילה הוא ומק"ו דחלב יש לרבות שיהא שפיר בכלל תתננה דקאי אכל הנבלה. אף ג"ה ולא למעט מואכלה. ודוחק ומ"ש התוס' כדפרישית לעיל. דף כ"ב א' ד"ה והרי דם יע"ש:

בא"ד דאדרב' לטהרו מידי נבלה מצריך קרא. עיין מהרש"ל ולפ"ד לא הדר ממה דאמר לר"י הגלילי לטהרה לא צריך קרא. היינו מלת לכל דכיון דטיהר בהדיוט ה"ה גבוה דמה"ת לחלק (משא"כ היתר הנאה. דלגבוה הותר אכילת מזבח כמ"ש רש"י לעיל) ולמהרש"א ז"ל מעיקרא הוה ס"ד. דלר"י הגלילי לטהרה ל"צ קרא ובמסקנא לא קאי הכי אלא דצריך ולית לי' וניחא לאוקמי' אהיתר הנאה דפשטי' דקרא מורה להיתר הנאה יעשה למלאכה. ואה"נ לר"י הגלילי חלב נבלה טמא. ובין לרש"ל ומהרש"א מלת דאדרב' הדלי"ת ל"ד וכאלו כתוב ואדרב"א שאין זו ראי' לדבריהם. כמ"ש מהרש"א דמר"ע לא נשמע לר"י הגלילי ויבואר אי"ה וכאן אין להאריך:

בד"ה מאי בינייהו כו'. תערובת ונוקשה כו'. א"כ כרת נמי ליחייב באלו עוברין דריש כי כל אוכל חמץ למעט עירובו וע"ש מהרש"א ומשמע דלאו מיעוטא הוה אלא ממשמעות ממעטינן ושפיר כתבו כאן. ועיין דף כ"ח ב' בתו' ד"ה וחד לפני זמנו ומהרש"א שם:

גמרא יתיב ההוא מרבנן כו'. מניין לחמ"בפ וש"ה כו'. עיין מהרש"א וכבר הקשינו לעיל זה לר"א ולא ידענ' אמאי ל"ק לי' לר"א ואמנם יאמר כי המכירה והנתינה לגוי ולגר הוא דרך הנאה וזה מבואר מנבילה. (עמ"ל פ"ה מיסודי התורה) אבל נתינת טרפה לכלב אפשר הוה שלא כדרך הנאה כי טרפה ראוי לגוי. ויתן דמים מרובים בעדה יותר מנבלה. וגם מלת לכלב תשליכון אותו. ואי אתה משליך שאר איסורין משמע אפי' כלבים של הפקר. (עיין בירושלמי פסחים ובא"ח ה"פ בב"י מזה) לכן לר"א מאותו ל"ק מידי דצריך שלכד"ה דליהוי איסור תורה עכ"פ דאי מלא יאכל בשרצים ה"א דוקא דרך אכילה והנאה הא שלכ"א והנאה אפי' איסור תורה אין בו קמ"ל. א"נ לכלבים של הפקר כאמור והא דפריך לעיל ור' מאיר ופירש"י אותו למה לי הא צריך לשלא כדרך הנאה. י"ל איפכ' בנבילה למה. לי ורש"י ה"נ קאמר אותו למה לי דע"כ ללימוד אחר דאי להכי למה לי בנבלה. ואי דה"א נבלה אסור בהנאה הא מכי יכרה איש בור והמת יהי' לו נפקא דשרי נבלה דאי לשלא כדרך הנאה הא מאותו אימעט שלכ"ה דאיסור תורה עכ"פ אית בי'. ומשני לחשנ"ב כו'. ולקמן דאמר כל איסורין אין לוקין אלא דרך הנאה ומאותו לר' יהודא דהלכתא כוותי'. וא"כ שלכ"ה אמאי אין לוקה וי"ל דאותו משמע מיעוטא כאן פרט היתר הא כ"מ שלא פרט היתר לא יאכל הנאה במשמע ולוקה על הנאה וכדרך הנאה. דלא יאכל הכין משמע. ומ"מ שלכ"ה איסור תורה עכ"פ יש מאותו גופא והבן זה. ולקמן בהא דכל איסורין יבואר:

בפירש"י בד"ה קא סבר האי תנא ריב"ל לאו תנא הוה ולפעמים הי' שונה ברייתות כדאשכחן בכמה דוכתין והאי תנא לאו דוקא:

ד"ה חולין כו'. ומבעיא לי' קרא אחרינ' לשאר איסורין אפשר דאי לאו קרא אחרינ' ה"א אותו לשאר איסורין או מוקמינן לחשנ"ב דמסתבר טפי דאותו שנאסר מחמת חוץ למחיצה מותר ולא חשנ"ב. כמ"ש רש"י לעיל:

ד"ה לכל איסורין כו'. כתיב פרטא להיתרא. לכאורה מיותר דכבר אמר לעיל ומאי ניהו חמ"פ וש"ה ולערלה אם נאמר דשרפה מדרבנן (עיין סוף תמורה) הא מסיק לקמן בקודש באש תשרף ולא שאר איסורין ומיהו יש לעיין בזה:

תוספת ד"ה דכתיב כו'. אשעיר דר"ח וכ"פ רש"י בחומש גופא דמכולן לא נשרף אלא זה דר"ח ופסוק עון העדה פי' כן יע"ש בראב"ם ז"ל:

ד"ה דהא כתיב כו'. דקיי"ל כל שפסולו בקודש בשרפה וחטאת דאהרן מעשה שהי' ר"ל בכיצד צולין פ"ב ב' מסיק דהלמ"מ כל שפסולו בקודש בשרפה וחטאת דאהרן (שעיר ר"ח) דפרט והנה שורף מעשה שהי' משתעי קרא עיין רש"י שם. ול"ג דכתיב והנה שורף ולפירש"י דגריס לה. ל"ק אמאי לא אמר לא תאכל מיותר דכתיב הן לא הובא הא הובא שפיר עביד דלא אכלוה. י"ל דה"א איסור עשה ולכך כתיב לא תאכל ללאו ועיין לקמן:

דף כד.

גמ' אמר קרא בקודש באש תשרף. עיין רש"ל שזה הפסוק בהך גופא וכל חטאת אשר יובא מדמה ויקר' ו' והנה שורף ויקר' י' יע"ש:

בפירש"י בד"ה ואם אינו ענין כו'. דהא איסור אכילה בגופייהו כתיב מכאן לכאורה מוכח דשלכ"ה איסור תורה יש. דאל"כ אימ' לשאר איסורין לאיסור תורה שלכ"א. ש"מ מלא יאכל שלכ"א איסור תורה עכ"פ יש. ועמ"ל בפ"ה מה' יסודי התורה. ויבואר אי"ה בזה. ועיין מ"ש מהרש"ל על דברי רש"י יע"ש:

בתוספת בד"ה הא אין לוקין כו'. והא לאו שבכללות היינו אי אפי' חדא לא לקי. עיין לקמן מ"א ב' ובמנין המצות להרמז"ל וברמב"ן שהאריכו בזה לפרש לאו שבכללות ובספר ג"ו דברנו קצת בענין לאו שבכללות:

בד"ה אם אינו ענין כו'. לרביעי בקודש כו'. לעיל אמר ולמדנו שלישי מן התורה ותוס' שם פירשו לרווחא קאמר ואולי לשיטת רש"י שם כתבו זה ורביעי לאו דוק' אלא כלומר שלישי. ואפשר בדוחק לר"ע כתבו זה יע"ש:

בד"ה היקש' כו'. לאיסור שיהא בלאו כו'. בשמן קודש שנטמא אלא ממעשר. מ"ש בלאו. עיין מהרש"א. ומיהו היקש' ממעשר ומעשר גופא ידעינן לאו מלא ביערתי ולאו שלילה הוא. ועיין תוס' יבמות ע"ג ב' ד"ה והיכן מוזהר. מבואר דסוגי' דהכא חולקת על יבמות מדאמר וכ"ת אין מזהירין וכו' יע"ש. ולרש"י כאן קשה ושם יבואר ומ"ש בשמן קודש ממעשר. אף דקודש טעון שרפה מ"מ אפשר בשעת ביעורו לתהני מיני' ועיין דף כ"ב ב' ד"ה מניין שלא יצבע הקשינו שם. ועיין שבת כ"ה. ויבמות ע"ג יש ליישב ואין להאריך:

בד"ה דכתיב לא תוכל האי לא חשוב לאו שבכללות כו'. לפי מ"ש בד"ה היקש' דכאן סוברת הסוגי' דלא בערתי לאו הוא. א"כ מה ענין לאו שבכללות מלא תוכל, וי"ל בדוחק דה"נ קאמרי אי ס"ד לא בערתי לאו הוא למה לי לא תוכל. אי ללקות שתיים הא לאו שבכללות ואהא תירצו דלא הוה לאו שבכללות ולוקה על אכילת מעשר בטומאה שתיים ועל הנאה אחת מלא בערתי ועדיין צ"ע:

בפירש"י בד"ה לא בערתי אזהרה נפקא לן ביה ביבמות בפ' הערל. ר"ל לא בערתי ווידוי דברים הם ואזהרה דנפק' לן ביה במעשר ביבמות הוא מלא תוכל כמ"ש רש"י לקמן:
בד"ה היקש' הוא כו' ואע"ג דוידוי דברים כו' נפקא מלא תוכל. וסובר דהאי סוגי' נמי הכי סביר' לי' ואין חולקת על ההוא דיבמות וא"כ קשה קושיות התוס' ד"ה הי קשא הוא דלמה לן היקש' הא לא תוכל קאי נמי אנדרים ונדבות דכתיבי בהאי קרא. ויש ליישב קצת דאימ' לגופי' באם אינו ענין להנאה לאיסור' לא למלקות דמאש תשרף לא ידעינן איסור הנאה. דאימ' בשעת ביעורו ליתהני מני'. ומיהו אי באם אינו ענין אין לוקין על לאו באם אינו ענין עלח"מ פ"ט מה' מ"א (ובספר פורף זף בכללים ובס' ג"ו) ולכך אמר היקשא הוא. ולא בערתי משתמע עכ"פ איסור הנאה וצ"ע:
גמרא אין מזהירין מן הדין היקשא הוא. למ"ש הרמז"ל בשרצים הביאו המ"מ בפ"ב מה' מ"א דהיכי שנאסר בביאור יש להביא מלקות מק"ו. א"כ קשה כאן וכבר הקשה כן בספר גופי הלכות ושאר ספרי בעלי הכללים עמ"ש בספר ג"ו מזה וכאן אין להאריך:

דף כד:

גמ' צירעא לוקה שש יש להרמז"ל דרך עמוק בפירוש הגמ' כאן דלא כשיטת רש"י, עיין עליו במנין המצות באורך:
שם אמר ר' אבוהו. אר"י כל איסורין שבתורה כו'. כל ל"ד דהא איכ' בב"ח וכ"ה. ועי"ד קנ"ה ס"ג. ואפשר כל איסורין שגירת לישן הוא אחמ"בפ וש"ה כמו לעיל ההוא מרבנן כל איסורין חמ"פ וש"ה וז"ש למעוטי חלב. ובל"ב חלב ש"ה שלא תטעה חמ"פ דהוא לוקה שלכ"א ושלכ"ה דהא שאור אין ראוי לאכילת כלב, וכן פת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם חייב לבער ולהטור בתמ"ב איסור דרבנן אין חייב לבער ושלכ"א והנאה משמע דאיסור דרבנן הוה. ואפי' אם נאמר דאיסור תורה יש. מ"מ משמע להדיא בא"ח תמ"ב ובר"מ ה"פ. ובר"ן בפ' אלו עוברין דפת שעיפשה ונפסלה מאכילת אדם לוקה מן התורה על אכילה וחייב לבער מן התורה ועובר בב"י וכמ"ש הר"ן בפ' אלו עוברין הטעם דראוי לחמץ בה עיסות אחרות. ועיין בפ"א מחו"מ. ופי"ד מהמ"א. ובפריי לא"ח ה"פ בפתיחה בראש הספר ובסימן תמ"ב הארכתי וכאן אין להאריך:
והוי יודע דל"ק מחמיר ול"ב מיקל. ולפירש"י וכ"מ מתוספת דשלא כדרך הנאה פטור הא כדרך הנאה לוקה שפיר ולהר"מ פי"ד ממ"א ופ"ח שם שיטה אחרת לל"ב כל הנאה הוה שלכ"ה וכל מאכל האסור באכילה. אם נהנה אין לוקה עליו. ול"ב מיקל ג"כ מל"ק. ועיין פ"ה מיסודי התורה במ"ל. וכמדומה שפני יהושע כתב דזה לר' אבוהו דהנאה ממשמעות לא יאכל. ולהכי שלכד"ה פטור הא לחזקי' דבצירי אף שלכ"ה חייב וקשה

לימא א"ב הא וזה י"ל דנקיט נ"מ הקודמת. ומ"מ הרא"ש פסק כאן כחזקי' ובחולין פג"ה ואפ"ה פסק שלכ"ה לית מלקות דהביא מימרא דשייף לברתי' בגוהרקי דערלה:

ע"ש אמר ר' זירא אף אנן נמי תנינא כו'. יראה לי שהבדל יש בין לימא מסייע לי' שהוא סייעת' ממש. ובין אף אנן נמי תנינא שהוא [מכח] קושיא (עיין כתובת ט' ב') וזה יאמר כאן כי בל"ב אמר כל שהוא אוכל חלב חי שהוא בכח כ"ש. אבל אוכל שלכד"א דהיינו בישל אגוזים שראוין למאכל אדם אלא שטוב יותר חיין ממבושלין לוקה דאין כ"ש מהנאה והרי שם מוכח דשותה מי רמונים ותאנים שנהנה גרונו טעם יפה. אפ"ה הואיל ואין עומד לכך אין לוקה וכ"ש הנאה שלכד"ה דאין לוקה. וערש"י ד"ה בשלמ'. וד"ה שפיר. ועמ"ש שם ודאי התם זיעא דלאו פרי הוא. והתורה בערלה פרי אסרה לא זיעא כו', ומיהו אף לל"ק אמר למעוטי חלב חי הא אוכל ונהנה אלא שהוא שלכ"א שאין עומד לכך חייב ול"ב מיקל ועמ"ל פ"ה מיסודי התורה. ודע דמכאן משמע חלב חי שאין דרך אכילה כלל לאדם. הא אכילה ע"י הדחק שפיר לוקה ובעבודה זרה משמע נבלה שאין ראוי' לגר אין לוקה עלי', וי"ל לעיל לר"א נפקא מנבלה הא צריך לנבלה שאין ראוי' לגר דפטור או לנ"ט לפגם ויבואר ואין להאריך:

ברש"י ד"ה בשלמ' כו'. שבישל אגוזים כו' היינו דמייתי סייעת' אפי' אם אכל ונהנה אלא שאין עומד לכך וכמ"ש בגמ':

ד"ה שפיר כו' דאין לוקין אלא דרך אכילתן היינו כל שאין עומד לכך אפי' שנהנה חיכו וגרונו והוה קשיא שפיר אף לל"ב דקאמר כ"ש אוכל חלב חי הא נהנה באכילתו אף שאין עומד לכך חייב ודוקא הנאה פטור כל שאין עומד לכך והכין הלכת' דכל שראוי לאכילה ונהנה אף שאין עומד לכך חייב ולוקה מן התורה וממשנה מוכח כן דאל"כ לאשמעינן רבות' פרי גופא וכדאמרן:

בתוספת בד"ה אלא הכא כו'. דבהעור ורוטב כו'. עיין פני יהושע בקו"א בקדושין ובספרי לפסק חדש אי"ה אאריך בזה בפרשת דרכים וכאן אין להאריך. ומ"ש טעם כעיקר דאוריית' זה לשיטתם בחולין צ"ח משא"כ לרש"י שם דטעם כעיקר דרבנן מר' יוחנן גופא בע"ז ס"ז טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו. וא"כ שפיר לר' יוחנן דזיעא בעלמ' ולמ"ד טעכ"ע ד"ת מתניתין דאין סופגין משום ג"ש דפירי מבכורים כמ"ש התוס' ואימעיט שאר משקין:

ע"ש אמר אביי ה"מ בכ"ה שלכ"ה לכאורה דאביי פליג על ר' יוחנן כדדחי לעיל זיעא כו'. ואמר אפי' ר"י מודה כאן. ולמ"ש לעיל אדרב' אביי משני לר"י דוקא שלכ"ה הא שלכ"א ונהנה חייב. ואם נאמר דחזקי' פליג נמי א"ש. והוי יודע דאביי דוקא שלכ"ה

מחייב בכ"ה. הא שלכ"א כמו חלב חי אפי' בכ"ה ובב"ח פטור שאין נהנה כלל ומזיק לו וגרע משלכ"ה שנהנה קצת. וכן מורין דברי הרמז"ל פי"ד ממ"א ה"י וי"א שתחלה נקיט הפסיד מאוכל אדם. ואח"כ נקיט בכ"ה ובב"ח עירב דברים המרים שנהנה קצת הא הפסיד מאוכל אדם לגמרי אף כ"ה ובב"ח שרי מ"ה. ועיין בפריי לי"ד וכאן אין להאריך:

בתוספת בד"ה אמרת ק"ו כו'. אלים ק"ו כו'. משמע אף דג"ש צריך על אכילה אפ"ה אין ג"ש למחצה עוקר הק"ו. ועיין בבא מציע' קט"ו בתוס' לא משמע כן. ושוב ראיתי בחולין ק"ו א' תו' ד"ה מה להלן תירצו כן דאהני ג"ש ואהני ק"ו כו'. כיון שאין מתנגדי' המה. ועיין בס' ג"ו ואי"ה בש"ה אבאר עוד:

בדרך פלפול ר"ש הוא דסובר בחולין דבב"ח שרי בהנאה דאיכ' למפרך שכן לוקין שלכ"א ולהכי לא כתיב אכילה בגופה דה"א הנאה נמי דר"ש כר"א סובר מדאסר ג"ה בהנאה. כמ"ש התוס' דף כ"ב א' ד"ה ור"ש יע"ש. משא"כ איסי כחזקי' סובר דלדברים ככתבן. וחשנ"ב ד"ת. ושפיר אמר להכי לא כתיב אכילה בגופה וכאן אמר הכל מודים ר' אבוהו בדין זה. ולפי מ"ש פני יהושע דלחזקי' מלא יאכל בציר"י לוקה בכל איסורין שלכ"ה. א"כ מה מקשה מאיסי הא איהו ע"כ כחזקי'. וא"כ אין קושיא דכל איסורין כן. ואין להאריך. ומיהו זה טעות דמטרפה ושם לא יאכל דווקא דרך אכילה כאמור:

והוי יודע שמהרש"ל ומהרש"א בשבועות כ"ג ב'. ד"ה דמוקי העירו לר"ש אי שלכ"ה חייב דכ"ש למכות. ואפי' למהרש"ל שם. י"ל דשאני כ"ה דלוקין אפי' שלכ"א ממש שנפסד מאוכל אדם ושלכ"א דכתב רש"ל היינו שאין רגילין לאכלן כך. ומ"מ נהנה קצת אלא שמלשון הרמז"ל הביאותיו לעיל משמע דבכ"ה כל שנפסד לגמרי פטור:

בד"ה הכל מודים כו'. לאו דאוריית' כו'. דאין מזהירין כו' לעיל כתבו דלאו ד"ת אפי' באכילה. ומיהו חשנ"ב למ"ד ד"ת. הוה עשה. ואפשר דקשיא להו לימא ה"מ בחשנ"ב דאיסור תורה יש דבשאר איסורין דרבנן. עיין מהרש"א שבועות כ"ג ב' ד"ה דמוקי. ומ"ש דאין מזהירין, אע"ג דגילוי מלתא הוא לילף מקדשים שיצאו חוץ למחיצתן כמ"ש בד"ה אמרת ואפשר משום זה כתבו שמ"א כו'. ואיננו צורך דקדשים חוץ למחיצה איסור איכ' לאו ליכא מכל שבקודש פסול באש תשרף. כמ"ש התוס' כ"ב א'. ד"ה אותו יע"ש. ומלקות ליכא כ"א מק"ו. ואין מזהירין מק"ו. ובהכי ניחא דאמר אטו בב"ח אכילה כתיבא וה"ה הנאה נמי מקודש דבאש תשרף אף שלכ"ה אסור יע"ש:

בד"ה אמרת ק"ו כו'. חבש"ו יוכיח. עיין חולין. ומיהו הו"מ לתרוצי דאי לא הוה כתיב אכילה הוה פרכינן מה לכ"ה שלוקין שלכ"א והיא גופא ליכא למילף דש"ה וחמ"בפ

יוכיח כמ"ש לקמן ד"ה מה לכלאי הכרם אלא דבפשיטות טפי אמר חבש"ו יוכיח כאמור:

דף כה.

גמ' מה לחמץ שכן כרת ומלפני זמנו ולאחר זמנו ליכא למילף דאפשר סובר כר"ש לקמן כ"ח ב'. דלפני זמנו ולאחר זמנו שרי מן התורה. עיין תוס' שם. ותערובת ונוקשה סובר ג"כ מדרבנן:

ע"ש להכי לא כתיב אכילה כו'. קשה הא כל גזרות שוות תקשה לכתוב בי' בגופה ורש"י הוסיף ללמדך אלמ' מדלא כתיב בגופה שמעינן זה וקשה כמ"ש ועמ"ש לעיל דאיסי סובר כחזקי' דלא יאכל אכילה לחוד משמע:

שם ולפרוך מה לכ"ה שכן לא הי' ש"ה. ושוב ליכא חמץ יוכיח דהדר דינא פרכינן פירכ' כל דהו. ועיין מהרש"ל מ"ש כאן דהו"מ לומר מיד כ"ה יוכיח. ומהרש"א כאן ובספר פורת יוסף וג"ו כתבנו תירוץ נכון בזה על מהרש"ל. ואמנם כוונת תירוץ מהרש"ל כאן יש לעיין בי'. ולכאורה כוונתו דכיון דיש כ"ה שלא הי' ש"ה זרוע ובא שהתוספת (בענין שלא הי' בטל אף מן התורה) לא הי' שעת הכושר פרכא הוה. אם לומר פרכינן כ"ד א"כ יאמר תירוץ מהרש"א ואם לומר דבר הלמד בק"ו ליכא למפרך האי פירכא שיש במינו לא הי' ש"ה. משא"כ במה מצינו פרכינן כזה. ועם זה ליישב מ"ש התוס' ד"ה כ"ה יוכיחו בפכ"ה פריך כו'. והו"מ למילף במה מצינו הקישור. הוא דה"א דמה מצינו פרכינן שיש במינו לא הי' ש"ה דאל"כ אכתי לימא ערלה וכ"ה דהוה ק"ו. ולזה כתבו דז"א כמ"ש מהרש"א. ואמנם נראה כוונת מהרש"ל ז"ל דאם נפרוך מה לערלה שלא הי' ש"ה תאמר בב"ח שאין במציאות לא הי' ש"ה על זה ליכא לסיים כ"ה יוכיחו דיש לו עכ"פ מציאות לא הי' ש"ה משא"כ כשנבטל זה מחמץ ופרכינן כרת שפיר אמרינן כ"ה שיש ש"ה יוכיח והבן זה:

בתוספת ד"ה מה לכ"ה שלוקין כו' תימא לרשב"א היא גופה נילף יש להקשות איך אתא הק"ו ועוקר מג"ש. כמ"ש התוס' לעיל ד"ה אמר. א' דלא שייך תירוצם דקודש נמי אין לוקין אלא דרך אכילה ונהי דאיסור תורה יש שלכ"א מאש תשרף מלקות ליכא. גם יש לעיין דאין מזהירין ומאכילה להנאה שפיר עושין פירכא מזה המין ונהי במה שלמידין מק"ו אין עושין פירכא מה לפלוני שכן לוקין דא"כ בטלת כל הק"ו. ועוד דהטעם דלא תהוי כפרה לא שייך פירכא אבל מאכילה להנאה שפיר עושין אף מזה המין פירכא. עיין תוס' חולין קט"ו ב' ד"ה מה לחמץ ובהיות שהדברים ארוכים וכתבנו מזה במקומות

מפוזרים בספר פורת יוסף וגינת וורדים. ובספר שושנת העמקים ובחולין בספרי ראש יוסף אין להאריך כאן:

שם גמ'. אמר ר' יעקב כו'. חוץ מע"ז ורבנן אמר חוץ מג"ע וש"ד ואפשר ר' יעקב מיירי באין עושה מעשה דג"ע וש"ד שרי כמ"ש התוס' ע"ב. ד"ה אף נערה כו'. וע"ז אם אין רוצה ללחוש לו בשם ז"ה החולה אעפ"י שאין אומר לו כלל אסור דנראה כמודה בע"ז:

ברש"י ד"ה בכל מתרפאין אפי' באיסורי הנאה לכאורה באיסורי אכילה לאכול רבותא יותר ויבואר אי"ה:

דף כה:

גמ' מידי דרך הנאה עבידנא ושלכ"ה מותר בחולי שאין סכנה דליכא כ"א איסור דרבנן ושרי בחולה שאין סכנה כ"כ הר"ן ועמ"ל פ"ה מיסודי התורה האריך. ואיסורי אכילה שלכ"א אם חלב חי וכדומה שאין נהנה כלל אפי' ע"י הדחק לאו אוכל אדם הוא כלל. לכאורה משמע דעכ"פ איסור דרבנן יש מר"י דאמר אין לוקין הא איסור יש. ואפילו ל"ב דאמר על הנאה אתמר ל"פ בהא אל"ק דאמר וכ"ש חלב חי משמע דין אחד להם ושלכ"א כמו בישל אגוזי ערלה וכדומה. י"ל לל"ב איסור תורה יש בהן ואין שרי כי אם לסכנה ועש"ך י"ד קנ"ה אות י"ג וי"ד כתב שלכ"א שרי בבריא נמי אלא זהירות בעלמא וכתב שכ"כ הפוסקים ועדיין לא מצאתים וצ"ע. עיין מ"א א"ח תס"ו לא ילעוס ופ"ה מיסודי התורה ויבואר אי"ה וכאן אין להאריך:

ברש"י ד"ה ושפיכות דמים כו'. הרוג כו' זה יסכים לתוס' ד"ה אף נערה:

ד"ה מה למדנו כו'. אלא נראה כמי כו' למד בכאן כו' כרוצח כנערה שיהיו שניהן שוין כמו כעם ככהן ר"ל כ"ף השיווי כמוך כפרעה כעם ככהן הוקשו שניהם זה לזה עם לכהן שהם מתגאים כמו הכהן והכהן עושה רשעות כעם הפחות וכן כאן כאשר כו' כן הדבר הזה מלת כן מיותר הי' לומר כאשר כו' (כן) הדבר הזה אלא שניהם הוקשו זה לזה. ועיין ר"ן מבואר כן. ומ"ש שנראה כו' ר"ל דנראה לכאורה שבא רק ללמד ונמצא גם למד. ועיין תוס' ד"ה אף נערה בסוגי' זו:

גמרא כי פליגי אליב' דר' יהודא כו' תרוייהו פסקו כר' יהודא וללי"ק תרוייהו פסקו כר"ש. והנה לל"ב אפשר בתרתי פליגי אביי מתיר בלא אפשר וקמכוין דמוקי פלוגתא דר"י ור"ש באפשר ולא קמכוין אלמא אפשר גורע. ה"ה לא אפשר מהני ורבא אמר פלוגתייהו בלא אפשר (ולא) [וקא] מכוין ואוסר ר"י. וכ"ש לא אפשר וקמכוין וא"כ לא הוה צריך לומר פלוגתייהו עד כאן כו' אלא דלמעט במחלוקת עדיף לכן אמר דפליגי רק בלא אפשר וקמכוין. אבל לא אפשר ולא קמכוין גם רבא יודה דשרי אף לר"י. ומהרש"א ז"ל הקשה

בתוס' ד"ה לא אפשר דבל"ב הו"מ לומר ממש כל"ק וליל"ק כ"ע כר"ש וליל"ב כ"ע כר"י ופליגי אביי ורבא בלא אפשר ולא מכוין לאביי שרי לר"י. ולרבא אוסר אף בכה"ג. ועיין תוס' ד"ה לא אפשר:

ברש"י ד"ה ה"ג כי פליגי אליב' דר' יהודא ול"ג לא אפשר שרי כו' וא"ל דלא אפשר שרי קאי רק לחלוקה שאין מתכוין וה"פ לר"י מתכוין ואין מתכוין אסור באפשר. ולא אפשר ולא מכוין מודה ר"י. סובר אביי דעיקר תלוי בלא אפשר וכנראה מתו' ד"ה אביי ורש"י לא רצה לפרש כן דאין צורך להזכיר זה:

דף כו.

גמר'. עד כאן [לא] אמר ר"י כו' לחומרא בפשיטות הו"מ לומר דר"י דוקא תרתי למעליותא שרי בלא אפשר ולא מכוין אבל חדא למעליותא לא ויש ליישב:

ע"ש גמ'. אמר אביי מנא אמינ' כו' בצילו של היכל כו' עיין בר"מ פ"ה ממעילה ה"ה ומשמע דהיכל הקדישו ואח"כ בנו ועמ"ש בתו' ד"ה שאני היכל והוי יודע דאביי לל"ב מייתי סייעת' אבל לל"ק קשה גם לאביי דהא לא אפשר ומכוין לל"ק לכ"ע אסור. ואמנם הרי"ף ז"ל יש לו גירסא אחרת בכאן דלל"ק גורס רק אפשר ומכוין אסור לא אפשר ולא מכוין שרי. כ"פ אפשר ולא מכוין ול"ב אפשר ולא מכוין פלוגת' דר"י ור"ש. כ"פ לא אפשר ומכוין אביי אמר מותר ורבא אמר אסור והלכה כרבא וע"ש בר"ן דהכל בתר כוונה בין להתיר ובין לאיסור וכפי הנראה דל"ק פליג אביי ורבא בתרתי. לאביי לר"ש תרתי לגריעות' אסור הא לא אפשר ומכוין או אפשר ולא מכוין שרי. ורבא אמר דוקא לא אפשר ולא מכוין הוא דשרי ר"ש ול"ב פליגי בחדא דכ"ע אביי ורבא מוקי פלוגת' דר"י ור"ש באפשר ולא מכוין והלכה כר"ש ופליגי אביי ורבא לר"ש בלא אפשר ומכוין לאביי כל דחדא לטיבות' מתיר ר"ש ורבא סבר דהכל בכוונה תליא מלתא הן לקולא הן לחומר' והלכה כרבא וכל"ב (והי' לרי"ף ז"ל לסיים וכל"ב). ועיין פי"ד ממ"א הי"ב ובגליון שם. וראיתי מי שהגיה ברי"ף בכת"י (הלא כן דרכם) ולפ"ז אביי מייתי סייעת' אף לל"ק וא"ש דרבא פריך מלולין ולא קשה קושיות התוס' ד"ה והא הכא דהו"מ לאוקמי כר"ש. דהא לר"ש פליגי כאמור ומעתה תבין מ"ש רש"י ז"ל לעיל שני פעמים הכי גרסינן דלא כרי"ף ז"ל:

ודע הא דצילו של היכל ל"ד להההוא דלעיל אלא עדיף מני' דשם לא אפשר בדרכא אוחר' ומכוין היינו אם מריח נהנה. ומ"מ הוה כבע"כ מה שאין כן כאן דמכוין לכתחלה לכך ואפ"ה קאמר דשרי וצ"ע ועמ"ש בתו' ד"ה שאני:

בתוספת בד"ה שאני היכל כו'. עיין מהרש"א. וכוונתו מבואר דבלא זה הייתי אומר רבא חולק על אביי, וסובר כ"ה נמי דוקא דרך אכילה ואביי לשטתי' אמר מנא אמינ' ורבא משני דוקא דרך הנאה משא"כ לתו' דרבא מודה לאביי בכ"ה ופליג עלי' במה דיליף מג"ש דלאביי כיון דלא כתיב בגופ' כמו בב"ח לוקה שלכ"ה ורבא כמאן דכתיב בגופי' יקשה קושיות הגמ' לעיל לפרוך מה לכ"ה ותי' מהרש"א דלרב' יש איזה דרש בכ"ה דוקא כדרך הנאה ויש לראות א"כ לדידן איך פסק הרמז"ל פי"ד ממ"א ושאר פוסקים דכ"ה ובב"ח לוקה שלכ"ה הא לרבא ע"כ כ"ה דוקא דרך הנאה דאל"כ קשה ולפרוך כו'. ומר' יוחנן בן זכאי שהי' דורש בצילו של היכל כו' וניחא לי דלפי גירסת הרי"ף ז"ל לעיל לל"ק פליג אביי ורבא בתרתי וללי"ב כ"ע מודים דפלוגת' דר"י ור"ש באפשר ולא מכוין והלכה כר"ש ופליגי אביי ורבא לר"ש לאביי בחדא לטיבות' מתיר ר"ש ולרבא דוקא תרתי לטיבות' והלכה כרבא והכל תלוי במתכוין וכל"ב ממש (משא"כ לגירסת רש"י א"כ כמאן פסקינן לא כל"ק ולא כל"ב. אם לא תרוייהו חומרות) ולפ"ז לל"ק הוא דקשי' לרבא מריב"ז ומשני שאני היכל דליכ' למימר ריב"ז כר' יהודא סובר דהא מוקי פלוגת' דר"י ור"ש בלא אפשר ולא מכוין משא"כ לל"ב אין קושי' דריב"ז כר' יהודא ולדידי' הכל תלוי באפשר ולא אפשר ורבא אליב' דר"ש אמרה למלתי' וא"ש פיסק' דידן כאמור:

ואמנם כן אפשר לומר דרבא מודה בכ"ה דלוקה שלכ"ה ובב"ח כן דאל"כ למה לא כתיב אכילה בגופה כמ"ש לעיל. משא"כ ג"ש חט מתרומה צריך למילי טובא. עיין תוס' פסחים דף ל"ג א' ד"ה אף מעילה בכזית א"כ אין קושיא לכתוב בגופ' ויבואר אי"ה וכאן אין להאריך. ומ"מ קשה מה משני שאני היכל דהוה שלכ"ה והא מ"מ איסור דרבנן עכ"פ יש שלכ"ה ושמא י"ל דלצורך ת"ת דרבים לא גזרו כי האי גונא:

דף כו:

בפירש"י בד"ה הא לא דמיא תירוצ' דלכאורה קושיא היא דאמאי בהכניסה לרבקה שתינוק ודשה מעצמה כשירה הא ניחא ליה כמ"ש התוס' ד"ה עלה עלי' זכר. והוה א"ש דמייתי לה הכא לקושיא יע"ש. ע"ז כתב רש"י דתירוצ' הוא אף דלישנ' מאי טעמ' אין כ"כ הכרח:

בד"ה מוכרין כדרכן מעוטפין בכסות כלאים עי"ד ש"מ ס"ו וס"ז. ובט"ז אות ו' וש"ך שם ומשמע שם אף פסיק רישי' שרי והא מהאי אסור דמודה ר"ש בפסיק רישי' ומעוטפין ע"כ בלובש הרבה בגדים שאין נהנה מכלאים משא"כ בסימן שי"ן בסופו דלכרוך ע"י חבלים הוה פסיק רישי' אם לא בכלאים דרבנן שרי בפסוק רישי'. כמו שכתוב התוס'

לעיל ד"ה לא אפשר וכ"כ הרא"ש ז"ל בשמעתין במידי דאוריית' יע"ש. ואם כן בכלאים דאוריית' ראוי לאסור בפסיק רישי'. ובדרבנן יש להתיר ואי"ה יבואר וכאן אין להאריך:

עיין בהג"א כאן קול ומראה וריח אין בו מעילה הא איסור' איכא. ונ"מ קול ע"ז ומראה ע"ז לעיין במראות הצובאות של ע"ז איכ' איסור דרבנן ומיהו ריח של ע"ז דאוריית' הוה דבמקדש לאחר שנעשה מצותו הוה איסור דרבנן ובע"ז הוה דאוריית'. עיין בקיצור פסקי הרא"ש שכתב אבל שאר הנאות אפילו שלכ"ה אסור צריך לפרש אבל אדם בריא שאין חולה כלל אפילו שלכ"ה איסור' דרבנן איכ' עכ"פ. אבל שלכ"א כמו אוכל חלב חי אפשר דאפילו איסור דרבנן ליכא עש"ך י"ד סימן קנ"ה. ומיהו מהא דאמר ר"א אמר ר' יוחנן משמע דאוכל חלב חי יש בו איסור דרבנן עכ"פ. דהא אמר למעוטי חלב חי משמע הא איסור' איכא ואוכל ונהנה אלא שלא כדרך אכילה כמו בשל אגוזים י"ל דהוה דאוריית' ממש ומילקי נמי לקי ואין להאריך ואי"ה יבואר:

פסקא ולא יסיק בו תנור וכיריים כו'. לעיל ציין עבר זמנו אסור בהנאה לשעות דרבנן ולא יסיק לר' יהודא ומייתי סוגי' דחזקי' ור"א והדר מציין ולא יסיק. ולכאורה אעבר זמנו הוה לאתויי חזקי' ור"א ולציין אח"ז. ולא יסיק לר"א ות"ר תנור כו'. ולכאורה יאמר דלר' יהודא דחמץ בשריפה מנותר מק"ו או מה מצינו פשיט' דאסור בהנאה ג"כ מהא ק"ו גופ' אלא דאין לוקין ולא יאכל בצירי לוקין. משא"כ לר"א מאות נפיק לי' אין לוקין דהוה לאו מכלל עשה. ואם כן לר' יהודא לא צריך קרא כ"א לשור הנסקל (ועם זה יתיישב מה שכתב ר"י בשור הנסקל בעל השור נקי וקשיא לחזקי' וכל שכן לר' אבוהו היינו אליב' דר"י אין צורך אותו כ"א לשור הנסקל ולהכי סידר הש"ס אמר חזקי' לאחר שאמר לא צריכ' לר"י לומר אפילו אליבי' צריך קרא למלקות משא"כ לר' אבוהו צריך רק לש"ה ומש"ה כי סיים המחלוקת חזקי' ור"ח הדר למלתי' קמיית' תנור כו':

בפירש"י בד"ה בקליפי ערלה כו' בכלל פירי כו' קשין של כ"ה הכל אסור. עיין ר"ן בערלה כתיב את פריו לרבות השומר אבל עצי ערלה גופ' מותר ועצי כ"ה אסור אם זרע חטה וחרצן כל הגפן ועציו אסור כמו שכתבו התוס' דף כ"ה עיקרן יע"ש. וז"ש רש"י הכל אסור ונקיט קשין אורחא דמלת'. וכ"ה אם זרע חרצן נאסר העץ גופ' ודוקא נקיט הני שהן בשרפה אבל איסורי הנאה מהנקברין אפילו אפרן אסור ואפילו בישלה ע"ג גחלים פשיט' דאסור. ועיין ר"ן כאן. ועיין (רי"ף) [סוף] תמורה ערלה מהנשרפין לרש"י מהיקש' הוה ד"ת ויש משמעותו דהוה דרבנן (עיין פני יהושע פסחים דלאו היקש' גמור הוא) אם כן איך יקילו רבנן בישלה ע"ג גחלים דמ"ה ערלה בקבורה. ואם נאמר דהוה שלכ"ה אין בו איסור תורה וכבר עמדנו ע"ז במקום אחר דכל הנקברין אפרן אסור מדרבנן דהוה

שלכ"ה. מכל מקום קליפי ערלה נראה דהוה דרך הנאה וי"ל באותן שראויין לצבוע בגד כמו שכתב רש"י לעיל מניין שלא יצבע וקשין קשה. ועיין פני יהושע ואי"ה יבואר:

בד"ה וחכמים אומרים כו'. דהא סברי אין שבת עצים בפת ממש עי"ד קמ"ב י"א אין שבח עצים בפת דמיקלא כמו שכתבו התוס' ד"ה חדש וכ"ה בר"ן. אבל מרש"י יראה דאין בו ממש ואפילו מהנקברין כה"ג שרי דמטעם ביטול קאתינן עלה ועיין ש"ך האריך בקמ"ב ולקמן לא משמע כן:

ד"ה בישלה ע"ג גחלים ד"ה הפת מותרת הוסיף הפת ותי"ו אח"כ כי לכאורה בישול ממש קאמר בכירה ע"ג גחלים הא בתנור הואיל ויש חום התנור שקיבל מבעין לרבי דאמר יש שבח עצים בפת ה"ה בתנור וזוז"ג אסור לרבי קמ"ל רש"י דלא דהפת מותרת וגחלים רבותא וכ"ש גרוף התנור דנהי דשלהבת הוה כבעין לרבי היינו לתנור גופא בחדש שהוא נגמר מבעין. אבל החום שמהנה אח"כ לפת לא חשיב מבעין ומותר הפת ועיין ת"ח בכיצד צולין ע"ה א' ד"ה וגרפו ויבואר אי"ה לקמן:

גמרא ל"ק הא רבי והא רבנן היינו אם פליגי באבוקה כנגדו אבל למ"ד לקמן דפליגי בגחלים לוחשות אפשר דכ"ע יש שבח עצים כו' דשלהבת מבעין בא. ופליגי רבי ורבנן בלוחשות אי הוה כבעין או לאו וכ"מ לקמן דפריך עצים דאיסורא היכא משכחת כו' יע"ש היטב וא"כ לרבנן נמי אפשר חדש יותץ דזוז"ג אסור ועיין פירש"י לקמן ד"ה יוליך הנאה משמע שבאמת נמי הך דחדש יוצן רבנן דרבי וא"כ קשה למ"ד דפליגי בלוחשות ויבואר לקמן:

עיין מהרש"א ז"ל בשמעתין ולפי שהדברים ארוכים בי"ד סימן קמ"ב ובש"ך שם אות יו"ד האריך בזה, אמרתי לכתוב בקיצור והוא כי דעת הב"י והב"ח שם דישן בהיסק ראשון ואבוקה נגדו הוה חד גורם (דאבוקה פועל ממש בו בפת) וכן חדש בהיסק ראשון אעפ"י שגרף התנור או גחלים של איסור שם הוה חד גורם שעיקר הוא התנור שנגמר באיסור. והשתא למה דס"ד דפליגי רבי ורבנן בזוז"ג ודכ"ע יש שבח עצים כו' וא"כ פליגו בחדש בהיסק שני לחוד רבי אוסר ורבנן מתירין אבל חדש בהיסק ראשון וגחלים או גרף וישן בהיסק ראשון ואבוקה נגדו אף רבנן אוסרין ובישלה ע"ג גחלים מלתא באנפי נפשה ואישן בגחלים של איסור משא"כ למה דדחי דכ"ע זוז"ג דשרי ופליגי לרבי יש שבח עצים ולרבנן אין שבח עצים פליגי בין בחדש בהיסק א' וכ"ש בישן בהיסק א' לרבי אסור דחד גורם ולרבנן אין שבח עצים בישלה ע"ג גחלים בישן בהיסק א' ע"ג גחלים מה שאין כן מהרש"א סובר דאבוקה נגדו הוה זוז"ג כדעת הש"ך שם. וא"כ נהפוך הוא

למה דס"ד קאי בישלה ע"ג גחלים אישן ולמה דדחי קאי באפי נפשה והדרכים ארוכים ואי"ה יבואר:

תוספת ד"ה חדש יותץ דשלהבת כו'. וכן פירש"י בד"ה אימור כו' אבל בד"ה וחכמים סיים מלת ממש וכבר כתבנו מזה לעיל ועיין מהרש"ל ומהרש"א לרבי. ומ"ש מהרש"א לא הבינותי כעת דודאי יש לחלק בין אפרן מותר או אסור ועיין בי"ד קמ"ב במחבר אף באליל שרי בגחלים ושם י"ל דהוה זוז"ג משא"כ אבוקה נגדו דחשיב חד גורם להב"י וב"ח שם ואי"ה יבואר. ומ"ש התוס' כמון של תרומה יש לעיין דהנאה של כילוי אסור לישראל עמ"ש התוס' פסחים ט' א' בד"ה כדי שתהא ב'. ועיין ירושלמי מדליקין במבואות האפילות ברשות כהן ובמ"ל ה' תרומות בזה ואפשר דאפה פת של כהן עם ישראל ועיין צ"ע:

בד"ה בישלה כו' בין גחלים לאפרן והיינו מדרבנן דמ"ה מותר אף גחלים לוחשות. עיין תוס' לעיל ה' א' ד"ה ואומר יע"ש:

בד"ה בין חדש וישן יוצן דאיסורי הנאה כו'. ר"ל אע"ג דצינון הוה הפסד עצים והוה דיעבד כמו נתיצת התנור. ע"ז כתבו דאיסורי הנאה הוה ולא מפסיד מידי בעצים. ועיין לקמן ע"ה א' תו' ד"ה וגרפו וד"ה הא לאו הכי ובמהרש"ל ומהרש"א שם ולא הי' הזמן גורם לעיין כראוי ואי"ה יבואר.

דף כז.

גמ' ל"ש קדם וסלק או לא סילק איסור. נראה לפרש דר"א חולק עם חכמים בקדם וסילק היתר דלר"א האיסור לחוד גורם דהיתר כבר הלך לו וחכ"א דשרי. אבל לא סילק ההיתר אף דנפל האיסור אח"כ מה בכך וברש"י נמחק אפילו קדם וסלק האיסור כמ"ש מהרש"ל ול"ג נמי אפילו קידם וסילק ההיתר. או אפילו לא קידם וסילק ההיתר דוקא בסילק היתר הוא דאסור ומיהו אבל בב"א דשרי לא משמע כן קצת ועיין תמורה דף י"ב א' ברש"י ד"ה ואין המחמץ דהכי ס"ל לר"א פ"ק דבכורות דזוז"ג אסור ובפסחים דחוי בעלמא הוא וכן מסיק וכן הי' ר"א אוסר כו':

ע"ש אמאן תרמיי' אם נאמר דאין שבח עצים בפת אפי' באיסורי הנאה דנקברין ומטעם ביטול הוא שאין נראה בו ממש א"ש דמסברא כיון דמצינו בע"ז כן לא נחלק ולומר דע"ז חמיר איסורי' אבל אם נאמר דאין שבח דבא מהנשרף וגחלים מותרים. א"כ מה ראי' מע"ז דנקברין ודלמא ר"א זוז"ג אוסר ובנשרפין סובר אין שבח עצים בפת ותרמיי' ארבי דסובר זוז"ג אסור ומה חזית ועי"ד קמ"ב בש"ך אות יו"ד האריך:

בפירש"י בד"ה יוליך הנאה לים המלח כו' מודה חדש יותץ ישן יוצן אפה הפת אסורה כו' ישן יוצן אין מאן דפליג: דאפילו מ"ה אין שבח עצים בפת לכתחלה אסור כמו גחלים ודיעבד שרי וצינון הוי לכתחלה דלא מפסיד מידי ואפה הפת י"ל בחדש בהיסק א' ג"כ אין ראי'. רק מחדש יותץ ראי' ולמה נקט ישן ואפיית הפת ומ"ש רש"י וחדש יותץ כרבנן דרבי כו' ויוצן למה לי כו' בהיסק איסור ולקמן פריך עצים דאיסורא כו' הא ודאי לרבנן יוצן בחדש בין הטעם דאין שבח עצים בפת ובין דזוז"ג חדש יוצן סגי. ומיהו אי רבנן בלוחשות פליגי י"ל דרבנן נמי סוברים זוז"ג אסור ויש שבח עצים כו' ואפה הפת בישן בגחלים לוחשת רבי אוסר ורבנן מתירין דכולו היתר התנור ישן וגחלים לדידהו כאפר אבל תנור חדש באבוקה נגדו אפשר רבנן נמי אסרו. לזה כתב דזה למ"ד בלוחשות כ"ע מודים דשרי ורבי באבוקה נגדו אוסר ורבנן אף אבוקה נגדו שרי ובשרשופא אסרו ומדלא מוקי דרבנן אסרו עצים דאסורי בהנאה באבוקה בלא תנור ש"מ דפשיטא לי' דרבנן אפילו בחד גורם שרי ואין שבח עצים בפת ותנור ופריך היכי משכחת דאסורי מן התורה דמדרבנן ודאי לכתחלה אסורי. אלא מן התורה פריך. ומיהו למ"ד בלוחשות פליגי ע"כ חדש יוצן כרבנן דפליגי עלי' דר"א דאינהו ודאי סברי זוז"ג שרי כאמור וצ"ע א"כ אמאי לא מפרש כפשוטו דהוי הני רבנן דר"א ועיין מהרש"א. ומ"ש רש"י לרבנן יוצן למה לי דלא שרי לכתחלה בהיסק איסור לכאורה בחדש דהתנור נגמר באיסור. וגם ההיסק השלהבת מממש בא אלא דאפי' בישן דהוה תרי דרבנן התנור היתר והשלהבת מנשרף בא וה"א דלכתחלה שרי רבנן כה"ג כיון דאיכא תרתי לטיבותא זוז"ג ומקלא איסורא אפ"ה לכתחלה לא דברייתא בין חדש וישן יוצן קאמר כדאמרן רבנן הוא וז"ש רש"י בהיסק איסור הכוונה אפילו אין בו כי אם ההיסק של איסור והתנור ישן. וז"ש מהרש"א ז"ל אפילו בהיסק איסור ע"י זוז"ג ר"ל תרתי לטיבותא. אפ"ה אסור לכתחלה כדאמרן ויבואר עוד. ומיהו י"ל דרש"י דוקא נקיט רבנן דרבי דאי דר"א דלמא הני רבנן סוברים דישן א"צ צינון דזו"ג עם טעמא דמקלא איסורא לכתחלה שרי ומש"ה מוקי כרבנן דרבי דלא פליגי על ישן יוצן דאל"כ אמאי לא פליגי עלי' דרבי בישן יוצן. ואחדש יותץ א"צ לפלוגי דנשמע מאפה הפת דמותרת ממ"נ בין זוז"ג ובין אין שבח עצים כו' משא"כ ישן יוצן אי ס"ד דפליגי רבנן וא"צ צינון דהוה תרי דרבנן ואף לכתחלה שרי לפלוגי וצ"ע:

גמרא אמר אביי כו'. כי פליגי בתנור וקדרה כו' הנה אם רבי סובר כר"א דזוז"ג אסור ודכ"ע ר"ל רבי ורבנן יש שבח עצים כו' (דרבי ודאי בהכרח סובר יש שבח עצים ולא משוינן פלוגתא רחוקה כ"כ) וכולה ברייתא דערלה כרבי חדש יותץ כו' ואפה פת בחדש

בהיסק ב' וישן היסק א'. כמ"ש מהרש"א לעיל וליכא כ"א ב' מחלוקת. ואם נאמר רבי סבר זוז"ג שרי ודכ"ע רבי ורבנן זוז"ג שרי ופליגי אי יש שבח עצים בפת ורישא דחדש יותץ ר"א הוא ואפה הפת חדש היסק א' למהרש"א לעיל (וכנראה מש"ך יו"ד קמ"ב אות י' יע"ש היטב) ושלש מחלוקת בדבר ר"א מחמיר מכולהו יש שבח עצים וזוז"ג אסור ורבי יש שבח עצים וזוז"ג שרי (ויש תבלין לזה מדלא פליגי רבי ורבנן ברישא בתנור חדש יותץ כ"א בפת כמ"ש רש"י) ורבנן דרבי מקילין טפי אין שבח עצים וזוז"ג נמי שרי. א"כ קשה מה קאמר כי פליגי בתנור וקדרה והא יצויר פלוגתתן בקדרה שצרפן בישן בהיסק א' דלרבי שרי ולר"א אסור משא"כ לשיטת הב"י והב"ח ביו"ד קמ"ב וכנראה שזהו שיטת הר"ן ז"ל בשמעתין דכל שאבוקה נגדו אף ישן הוה חד גורם וידוע דצירוף כ"ח א"א כ"א באבוקה נגדו דאז מצרף טפי ונוח לו. וא"כ שפיר אמר כ"פ דבקדרה אף ישן בהיסק א' אסור ואי קשיא הא אכתי בחדש והיסק ב' פליגי בקערות י"ל דקאי אמה שאמר ר"א בעצי אשרה ועלה קאי בקערות שצירפן בעצי אשרה ליכא נ"מ בין רבי ור"א כאמור ועמ"ש ברש"י ד"ה הני קערות יע"ש:

ברש"י ד"ה הני קערות כו' שצירפן בעצי אשרה אם נאמר כמ"ש המחבר בי"ד קמ"ב דאפילו בעצי אשרה בעינן אבוקה נגדו יע"ש. הא דנקט רש"י עצי אשרה ולא ערלה דברייתא דלעיל משום דאפלוגתא דר"א ורבי קאי ור"א עיקר דבריו בעצי אשרה קאי ואף דתנן וכן הי' ר"א אוסר בשאר איסורין:

בתוס' ד"ה ובהא כו' דיש שבח עצים ולא מטעם זו"ג כו' דשמואל פסק בהדיא כר' יוסי כו'. עיין מהרש"א ולכאורה כוונתו דקשיא אסתמא דתלמודא דלמא שמואל בעלמא ואפילו מחבריו וכאן מפרש לפלוגתתם דרבי ורבנן בזוז"ג והוצרך להפוך דזוז"ג שרי. דל"צ לאפוכי דבהדיא פסק חדא זימנא דזוז"ג שרי. אלא דאכתי קשה אשמואל גופא למה לי' לאפוכי יניח כפשטי' והפשטות מורה דפליגי רבי ורבנן בזוז"ג ורישא רבי מלומר תנא אחריתא ר"א ומחלוקותו וא"כ אין טעות דכבר פסק דזוז"ג שרי. ע"ז כתבו דמשמע לי' לשמואל יותר לפרש דפליגי ביש שבח עצים (וצ"ע דפשטי' מורה דפליגי בזוז"ג). עוד תירץ מהרש"א ז"ל. דצריך שמואל להפך דהעולם יטעו נהי לרבי זוז"ג אסור ורישא רבי. יטעו וסוברים דרבנן אפילו חד גורם שרי דאין שבח עצים ובאמת הלכה יש שבח עצים. ע"כ אפכי' וממ"נ אין טעות אי יסברו העולם דפליגי בזוז"ג אין טעות דכבר פסק דשרי ואי יסברו דביש שבח עצים פליגי הוא רוצה דליקום הלכתא דאסור דיש שבח עצים ע"כ אפכי'. והלכתא כרבנן לאיסורא (ואי קשיא הא יש ת"ק דר"א ור"מ דסוברים יש שבח עצים דאסור. וא"כ למה לתלמודא למימר בהא אפילו מחבריו דהא רבים כוותי' דרבי

ס"ל ואי אמרינן דשאני ע"ז דגחלת נאסרת. י"ל דמע"ז אין ראי' די"ל ת"ק ור"א סוברים אין שבח עצים. לכן הוצרך לומר בהא אפי' מחביריו דנהי דר"א אומר. וכן בשאר איסורין מת"ק לא שמעינן זה. אבל אין לדחוק ולפרש דלמא שמואל סובר דפליגי נמי בזוז"ג לרבי אף זוז"ג אסור ולרבנן אפילו חד גורם שרי שאין לומר זה כלל. ואין להאריך:

גמרא פסקא בשלה ע"ג. ד"ה הפת מותרת ולעיל נשמט מהברייתא רק ד"ה מותר והייתי סבור שתוספת רש"י הוא שם ד"ה הפת מותרת עכשיו אני רואה שנשמט מהברייתא בדפוס שם וכן גירסת ריי"ף ורא"ש בברייתא ד"ה הפת מותרת:

ע"ש פת דאסר לרבי היכי משכחת לי' מוכח בהדיא דאפילו גרף התנור וחומו לחוד נשאר מותר מדאמר אבוקה דוקא הא גרוף שרי כמ"ש לקמן ע"ה א'. ותוס' ד"ה וגופו והטעם נהי דקיבל התנור חום מבעין מ"מ הואיל וישן הוא. ולא נגמר בו ומה שנתקיים חום בתנור לאו מבעין כי התנור ישן הוא ואף שהחום שקיבל התנור הי' מבעין מ"מ עכשיו החום בפועל בפת כבר חלף והלך האיסור. אבל אם בתנור חדש הואיל והתנור כל גמרו באיסור בעין משלהבת כמו אבוקה בפת. וא"כ אם גרף כל הגחלים ולא נשאר אלא חומו ראוי לאסור הפת הנאפה בו דכל קיומו של חום זה מחמת התנור הקולט אותו והתנור נגמר באיסור. ול"ד לישן והיסק א' וגרפו דשרי לקמן כדפרשינן וזה הוא סברת מהרש"א ז"ל לעיל בברייתא ושפיר הוקשה דבישלה ע"ג גחלים בחדש והיסק א' אמאי שרי דמשמע לי' דכ"ש גרפו לגמרי וכפירש"י שם ובגופו ודאי יש לאסור דהוה חד גורם כאמור שכל חומו ע"י התנור ואי לאו תנור הי' מתפזר כבר. א"כ הו"ל גורם אחד איסור. ואפשר אף באיכא גחלים יש לאסור דתנור וחומו יכולין לאפות וגחלים לחודייהו אין יכולין לאפות לא הוה זוז"ג כמ"ש התוס' בד"ה עד שיהא בו. ומיהו קשה דהא ע"כ סוגיא זו אזלה אם נאמר דפליגי ביש שבח עצים דאי בזוז"ג מה פריך לרבנן עצים דאיסורא היכי משכחת לה הא משכחת בחדש בהיסק א' וטעמייהו דרבנן בזוז"ג כו' וע"כ אם נאמר דביש שבח עצים פליגי א"כ אמאי אמר באבוקה נגדו הא אפילו בגרוף אסור בחדש ובהיסק א' וי"ל דאה"נ קאמר אבוקה נגדו בתנור חדש וכאמור. וראיתי לספר מים עמוקים נדפס זה ימים לא כביר כתב ותמה על מהרש"א ז"ל כדרכו וכנראה שלא טרח לעיין בדברי מהרש"א ז"ל להבינם על בורים ותמה אני שרב גדול כמוהו. איך לא שת לבו לעיין במהרש"א ז"ל אשר כל דבריו ברוה"ק נאמרו ומי יתן וכל חכמי ישראל בזמנינו יבינו דבריו הקדושים וטוב להם:

בתוספת בד"ה עד שיהא כדי להחמיץ כו'. נראה לרשב"א דשרי. עיין בי"ד סימן פ"ז בקיבה בזוז"ג וא"ח ה"פ תמ"ב ובט"ז שם ומ"ש מהרש"א ז"ל ראי'. ממ"ש התוס' ד"ה

בין חדש וישן יוצן ואע"ג דזוז"ג מותר כו'. והאי צינון לכאור' לאו דוקא דלמה צינון לגמרי דגרפו מהגחלים יראה דמותר לכתחלה דתנור ישן וחום התנור כבר עפרא הוא נהי דהתנור קיבל החום מממש. מ"מ מה שמהנה החום עתה להפת כעפרא הוה. וכמ"ש בפסחים ע"ה א'. וגרפו ואפה ל"ד ה"ה לכתחלה. אלא לרבי התם י"ל דוקא דיעבד. או ה"ה לרבי לכתחלה נמי וא"כ ישן יוצן היינו או לסלק האבוקה או לגרוף בגחלים. וא"כ מה קשיא להו אע"ג דזוז"ג שרי מה בכך דיוצן היינו שיסלק אבוקה דלא הוה זוז"ג דבאבוקה לחודי' אפשר דנאפה וא"נ ע"י חום התנור לחוד נמי לא הוה זוז"ג אלא ש"מ כה"ג הוה זוז"ג. ועיין בספר מים עמוקים כתב עליו שטעה. ואיך לא ירא לכתוב כן על מהרש"א ז"ל שדבריו מים חיים מן המקדש וכבר כתבנו לעיל דגם מהרש"א ז"ל יודה דחום התנור ישן מקלא קלי והוה כאפר לגבי הפת וכמ"ש לקמן ע"ה א'. ומיהו מ"ש מהרש"א לעיל אי פליגי ביש שבח עצים ודכ"ע זוז"ג שרי. אפה הפת בתנור חדש והיסק א' היינו לסברת הרשב"א משא"כ אם נאמר כמ"ש התוס' בע"ז ס"ח דכ"א לבדו יכול לא הוה זוז"ג א"כ באבוקה נגדו לרבי אסור דחד גורם ולרבנן שרי דאין שבח עצים ובישלה בגחלים שרי בישן אלא לרשב"א כתב כן. ואין להאריך:

בפירש"י בד"ה אסורת לרבי עכ"ל. דיש לפרש לרבנן ג"כ אי פליגי בזו"ג ובישלה ע"ג גחלים. אפילו ע"ג הקרקע בלי תנור כלל נמי שרי. כמ"ש מהרש"א לעיל. וע"ז אמר בלוחשות אסור לכ"ע. לזה מפרש רש"י לרבי דרב יהודא משמואל מסיק לעיל דביש שבח עצים פליגי ורבנן אין שבח עצים וכן מה דפריך עצים דאיסורא לרבנן היכא משכחת ביש שבח פליגי דאי בזוז"ג משכחת בחד גורם דאסור לרבנן דס"ל ג"כ יש שבח עצים וש"מ דסוגיא אזלא אי פליגי ביש שבח עצים ופירש שפיר אסור לרבי אבל לרבנן שרי כאמור.

דף כז:

גמרא אלא עצים דאיסורא לרבנן היכי משכחת לה בשרשיפא. היכי משכחת היינו מן התורה כמ"ש רש"י לעיל ד"ה יוליך הנאה לים המלח דמדרבנן לכתחלה ודאי אסור אף לרבנן ואף בגחלים דוקא דיעבד ולא לכתחלה כמ"ש התוס' לעיל ד"ה בישלה ע"ג גחלים, (עיין מ"ש בסוף הסוגיא מזה), אלא מן התורה פריך היכי משכחת ומיהו ערלה אין העץ נאסר אלא הפירי וקליפי אגוזים אין ראוי לשרשיפא ומנין שלא ידלק פירשו התוס' דף כ"ב ב' ד"ה מנין שלא יצבע דבשמן מיירי יע"ש וע"ז אפילו הגחלת אסור ולהמחבר בי"ד קמ"ב דאין מחלק ואף בע"ז שרי א"ש משא"כ להמרש"ל בשמעתין ולש"ך שם צ"ל דקאי אעצי כלאי הכרם כאמור:

ע"ש ערלה בטלה במאתיים הקדש אפילו באלף לא בטל להמחבר בי"ד קמ"ב א"ש דזהו הטעם דאין שבח עצים דמטעם ביטול קאתינן עלה ואפילו של ע"ז שרי שם כה"ג וא"כ ע"כ הטעם בהקדש דאפילו באלף לא בטל א"כ לא שייך אין שבח עצים ומיהו אי הקדש באלף לא בטל מטעם דשיל"מ כמ"ש התוס' ד"ה הקדש א"כ דוקא במינו וכ"ת כיון דמיתקן בכך הוי מינו כמו מים ומלח בעיסה בביצה א"כ ה"ה ע"ז במינו לא בטלה כמו יין ביין אפילו אין דבר חשוב ולמהרש"ל דפירש לכאורה אליבא דמ"ד זוז"ג פליגי. אמר דהקדש אפילו באלף לא בטל ולא מהני נמי זוז"ג כה"ג דזוז"ג נמי כפי הנראה מתורת ביטול נגעו בי' ועיין מ"א א"ח ה"פ תמ"ה אות ה' מזה בשם הרמ"ה בי"ד בטור קמ"ב ובפריי לא"ח הארכתי שם ומ"ש מהרש"א ז"ל דא"כ תפשוט מע"ז דפליגי ר"מ ורבנן וע"ז במשהו. לא ידענא רבנן מאן נינהו דת"ק ור"א כולהו ס"ל דאסור ורבנן דפליגי ארבי בערלה הוא ואי רבנן כוונתו ר' יוסי בע"ז דזוז"ג שרי באף היא נעשית זבל ועיין תוס' לקמן כ"ח א' ד"ה ותנן קשה הא הוה שלא במינו וע"ז אין איסור אלא בלח במינו בכ"ש. ויבש דוקא בדבר חשוב כמו חביות גדולה בין החביות או צורה של ע"ז וטבעת בשאר טבעות עיין בי"ד ק"מ וצ"ע:

ולענין הלכתא קיי"ל זוז"ג כשמואל דפסק הכי כר' יוסי ויש שבח עצים בתנור ופת ועיין יו"ד קמ"ב סעיף ד' ה' ו' ויראה דבישן באבוקה נגדו הוה חד גורם כמ"ש הר"ן שם וכ"ה דעת המחבר וחדש י"ל אעפ"י שאין אבוקה נגדו וגרף כל התנור או נשארו גחלים כיון דיש שבח עצים בתנור הוה גם החום הנשאר מחמת התנור וחד גורם הוא כמ"ש מהרש"א ז"ל בברייתא בישלה ע"ג גחלים כדפרישנא לעיל ועיין ש"ך שם אות י"א. ולפי מ"ש א"ש ועט"ז אות ז' ולא הבינותים דפסק המחבר כל"ב דקדרה נמי אסורה דקבלה בישולא מקודם וכ"פ הרי"ף ז"ל. וא"ש פיסקא דהש"ע דנקיט נמי קדרות ועיין ר"ן במ"ש אפה בו הפת כלומר בחדש שלא נתצו יש לעיין דכיון דהיסק ב' הוה זוז"ג ובחדש שלא ציננו שפיר אף דגרף או יש גחלים מ"מ הוה חד גורם כמ"ש מהרש"א ז"ל:

והוי יודע דלכאורה השמיטו הדין הא דכל הנשרפין אפרן מותר דוקא אפרן. הא גחלים לכתחלה אסורים עכ"פ מדרבנן כמ"ש התוס' לעיל ד"ה בשלה ודף ה' א' ד"ה ואומר והנה אי פליגי בזוז"ג ורבי אוסר. ע"כ ע"ג גחלים ד"ה מותר. וע"כ בחד גורם היתר. דאי בזוז"ג אוסר רבי וע"כ שמעינן דגחלים לכתחלה אסורין דהוה מדרבנן כבעין משא"כ אי פלוגתא דרבי ורבנן ביש שבח עצים כו' ודכ"ע זוז"ג שרי. אם כן ע"כ פלוגתייהו בחדש בהיסק א' כמ"ש מהרש"א ז"ל אם כן בשלה ע"ג גחלים היינו בחדש והוה זוז"ג. ומש"ה דוקא דיעבד דזוז"ג אסור לכתחלה. ומיהו למ"ש מהרש"א אף זה אסור ובשלה ע"ג גחלים היינו ע"ג

קרקע. (וכצ"ל בש"ע שם סה"ו) א"כ דוקא דיעבד ולא לכתחלה דגחלים לכתחלה אסור ודוקא אפרן לכתחלה שרי ומיהו י"ל בשלה ע"ג גחלים בישן דאבוקה הוה חד גורם של איסור להר"ן וב"י וב"ח וע"ג גחלים שרי ומיהו דאם כן אין כאן גורם איסור כלל דישן החום שמהנה אח"כ לפת הוה מקלא איסורא וש"מ גחלים דוקא דיעבד הא לכתחלה לא. אלא דיש לעיין בזוז"ג וגחלים אי אסור לכתחלה דשמא דוקא חד דרבנן אסור לכתחלה לא תרי דרבנן ומפני שסוגיא זו עמוקה מאוד ואין כלי מלחמתי בידי אקצר ואי"ה יבואר זה בתכלית האריכות. ועיין לעיל כ"א ב' בהדי דקשריף ליתהני מיני' ובתוס' שם ד"ה בהדי כו' ולכאורה משמע לאחר ששרף ונעשה גחלים שרי להתהני. ואינו דגחלים נמי אסורין לכתחלה אף אי הוא מהנשרפין ומדאמר ולא יסיק בו תנור וכירים ולא אמר ולא יבשל בו (אלא) רבותא אשמעינן דאף התנור שאח"כ גורפין אותו ואין בו אלא חומו והוה כאפרן ממש מ"מ לכתחלה אסור לעשות כן דשלהבת מבעין בא ונהי דאם עשה כן שרי באפשר להנות מחומו מ"מ לכתחלה אין לעשות כן וצ"ע בדין זה:

ע"ש גמרא ואפר הקדש לעולם אסור מה שיש לעיין בזה ובר"מ ז"ל בה' מ"א ובה' פסולי המוקדשין אין מקומו פה ואי"ה יבואר במקום אחר ועמ"ש בפריי א"ח ה"פ תמ"ה יע"ש:

פיסקא רבי יהודא אומר אין ביעור חמץ אלא שרפה עמ"א א"ח תמ"ה אות א' אף מפרר וברי"ף וברא"ש ליתא תיבת אף יע"ש ולרש"י אין קושיא דאפשר כל הנקברין לא ישרפו באיסורי הנאה תורה דאתא למטעי ולהנות באפרן משא"כ בשעה וי"ו דאיסור דרבנן אפשר דלא גזרו ורשאי לשרוף הנקברין דא"נ יהנה באפרן הוה גזרה לגזרה ואי בשעה ה' נמי לרש"י שריפה א"ש בפשיטות אף. היינו בשעה ה' ולר"ת קשה ועמ"ש בסוף הסוגיא ובפריי לא"ח שם כתבנו מזה:

והנה תראה שינוי הלשון שר' יהודה אמר אין ביעור אלא שרפה בלשון פעול וחכמים אומרים בלשון פועל מפרר ולר"י נמי הו"מ למתני אין מבערין אלא בשרפה. ונאמר דאי תנא אין מבערין ה"א דבשום אופן אין מבערין בשאר ביעורין והא ליתא דאי לא מצא עצים ודאי חייב לבערו בשאר דברים שלא יהא עובר ב"י אלא מצות עשה דתשביתו אינו מקיים (כ"ש) [כל] שלא ביער בשרפה ולהכי אמר אין ביעורו האמור בתורה תשביתו כו'. וחכמים אומרים אף לכתחלה יכול לקיים בשאר ביעורים. ול"ת לכתחלה שרפה עדיף מק"ו דלית להו כלל הק"ו כדבעינן למימר לקמן אי"ה וצודק זה לפיר"ת דאלו לפירש"י לא יתיישב זה (עיין דף י"ב ב' ד"ה אימא) ומ"ש המ"מ שם לרא"ש אסור לשרוף הא בהדיא כתב הרא"ש בשמעתין וסיים ואם רצה להחמיר ולשרוף הנקברים רשאי יע"ש וכוונת הרא"ש י"ל דכתב דבתרי מסכתות אין סדר (אף בתרי סדרים עפ"ט מרוצח ועיין

בס' ג"ו מ"ש שם מזה) ואף דספקא הוה מ"מ מסתבר יחיד ורבים הלכה כרבים על זה כתב דמי שנראה לו להחמיר דמידי ספק' לא נפקא רשאי לשרוף הנקברים ועמ"א וצ"ע:

ומ"ש לעיל דביעור משמע אי אין לו עצים מבער בכל דבר יבואר בהא דאמרו לו לא מצא עצים יהא יושב ובטל וכאן אין להאריך:

בפירש"י בד"ה שאם לא מצא כו' בשעת ביעורו כו'. ביוצא בשיירא או תוך שלשים כו' מ"ש בשעת ביעורו הוא לשטתי' בי"ב ב' דבז' השבתתו בכל דבר. ומכל מקום יש לעיין דלרש"י תשביתו מ"ע בזמן היתר כמו שיראה הרואה בדף ד' ב' בתו' ד"ה מדאורייתא וד"ה וכתיב בי' אך ביום הראשון ומהרש"א שם. א"כ יושב ובטל ממ"ע זו שציותה התורה להשבית בזמן היתר וקולא הוא. ומ"ש ביוצא בשיירא או תוך למ"ד אין לו מקום לרש"י דף ו' א' דעתו לחזור תוך הפסח. אם כן שיירא מקום רחוק לא מועיל ולא מוריד. ולהר"מ ז"ל שפירש דעתו לחזור קודם הפסח דאז דוקא מקום רחוק מכל מקום תוך למ"ד במקום קרוב אם דעתו [לחזור] תוך הפסח א"צ לבדוק מקודם. עיין א"ח תל"ו סעיף א"ב ועיין בראש מ"ש לרש"י בה' השבתו בכל דבר ובט"ז שם ואין להאריך:

בד"ה ודנו דין אחר כו' ג"ש כו' וגזרת הכתוב כו'. אין לו ביאור דלאו ג"ש אלא מה מצינו הוא ולא שייך כל דין תחלתו להחמיר ועיין פני יהושע:

גמרא דאם לא מצא עצים יושב ובטל. לכאורה ר"י סובר אם אין עצים מבער בכל דבר שלא לעבור ב"י עכ"פ וכי קאמר שרפה ביש עצים ומהכא לא משמע כן. ואפשר דר"י אה"נ סובר. וי"ל אם אין עצים פשיטא שיבער בכ"ד שלא לעבור ב"י וכ"ת שאם יבער בכ"ד מבטל עשה דתשביתו בשרפה הא אם אין מבער כלל ג"כ מבטל העשה והלאו ודוחק לומר דזה מקרי קום ועשה בידים ולמ"ש התוס' לקמן כ"ט ב' ד"ה רב אשי דהמשהה ודעתו לבערו אין עובר כלל אכתי יש לראות א"כ בסוף שביעי של פסח אם אין לו עצים יבער אז וצ"ע ומה שקשה אמאי לא אמר דקולא הוא באפר ואם נאמר דנקברין אפרן מדרבנן אסור לא מ"ה א"ש ועמ"ש בס' ג"ו בסוגיא זו:

ע"ש חלב ש"ה יוכיח חזר ר"י ודנו דין אחר. עיין בפי' הרע"ב כתב ר"י יליף מנותר וכרת וטעון שרפה וחכמים אומרים חלב ש"ה יוכיח ובגמ' לא מסקינן אלא לר"י מה מצינו בל תותירו ואי דאמרו לדבריך יוכיחו ע"כ ר"י מק"ו יליף ולא חייש לכל דין שסופו להקל כמ"ש התוס' ד"ה אין ביעור כו' ולרבנן שפיר מצי למילף מה מצינו מבל תותירו אלא דרשי הנותר בשרפה כמו שכתבו התוס' ד"ה אמרו לו או כמ"ש הרא"ש דחולין מקדשים לא ילפינן וצ"ע:

תוס' ד"ה אין ביעור כו' סתם בתמורה כו'. עיין רא"ש דבתרי מסכתות אין סדר והתוס' סוברים בתרי סדרים יש סדר עפ"ט מרוצח ושמירת נפש:

ד"ה מה נותר כו' דדריש הנותר כו'. כרת ובל תותירו כו' בחמב"פ דדמי טפי כו' הקשה להם ההוא מרבנן דלעיל דהוא אמורא איך יחלוק על ר"י וחכמים דכאן דאף רבנן אמרו לי' לדבריך יוכיחו ולא אמרו לי' מהנותר כו' ומיהו לקמן ד"ה אמרו לו פירשו התו' דרבנן נמי מהנותר ממעטי כו' וצ"ל קושיות התו' ר' יהודא היכי דריש בהנותר ודוחק ומ"ש ובל תותירו כפי הנראה דהתחלת מה מצינו דר"י אבל תותירו סמוך וכנראה מד"ה חלב ש"ה דאי כרת לחודי' ה"ה חלב ש"ה לכך נקטו בל תותירו נמי. ומיהו בל תותירו לחוד סגי וכמו שחזר ר"י ודנו דין אחר ומ"ש מהרש"א מבשר טמא אף דלעיל ה"א למילף תחלה מאם יותר מבשר המלואים דהוא נותר. מכל מקום כיון דאם אינו ענין ע"כ לשאר איסורין דהוא ש"ה בודאי (הא) [ה"א] ג"כ דיהי' בשרפה ומ"ש התוס' וא"ת נוקי קרא בחמ"פ דוקא היינו למה דהוה יליף מנותר לא מבשר טמא דטמא נמי אין בבשר כרת. ומ"ש מהרש"א מנותר דהוה נמי בכרת לא ידענא אמאי השמיט מלת ובל תותירו דכרת לחודי' איכא למימר דם יוכיח שבכרת ואין אסור בהנאה מכמים כמבואר לעיל:

ד"ה חלבו של ש"ה כו' היא גופא נילוף משא"כ ש"ה גופא ממעטינן מהנותר ומוקי לש"ה וחמ"פ דמי לנותר בכרת יליף בשרפה משא"כ חלב ש"ה דמי ממש לנותר נמי יהא בשרפה ותי' דלא דמי בבל תותירו. ועיין מהרש"א ואין להאריך:

דף כח.

גמרא שתק ר' יהודא כו' ומיהו ר"י במלתי' קיימא ויליף לה מק"ו וסובר כל דין שסופו להקל הוה דין כמו דיליף סוכה דוקא בד' מינים. כמ"ש התוס' לעיל ד"ה אין ביעור ולר"י בהנאה נמי לא צריך קרא לחמ"פ דיליף ק"ו מנותר שאין בב"י בכל רגע כמ"ש התוס' ד"ה וחמץ בבל תותירו ור"א וחזקי' לש"ה הוא דפליגי ומיהו י"ל דצריך קרא לפני זמנו ולאחר זמנו שאין בב"י עד הלילה ואפילו אם נאמר דק"ו מיהא איתא דחמץ עובר בעשה תשביתו מה לנותר שכן בלאו דלא תותירו ועוד לאחר הפסח לית בי' כלום ובאמת דמרבינן מלא יאכל בציר"י לחזקי' אית לומר כיון דחד קרא בהנאה לא נחלק ביניהם כמ"ש התוס' ע"ב ד"ה וחד לפני זמנו משא"כ אי בק"ו מייתי לה דוקא תוך זמנו כאמור:

בתוס' בד"ה אמרו לו כו' ולא כל איסורין ואפילו חמץ ולפ"ז שפיר אמר חזקי' מנין לחמ"פ שאסור בהנאה דמנותר מק"ו לא מצי יליף הנאה דל"ש כל דין שסופו להקל באיסור הנאה (אעפ"י דלענין קדושין קולא הוא לגבי חמץ ליתי' קולא) דמה לנותר שכן בשרפה ומיהו מכלאי הכרם ובב"ח וכדומה יכול למילף איסור הנאה בחמ"פ שאין בבל תותירו

ואסור בהנאה חמץ שעובר בכל רגע בב"י אינו דין שאסור בהנאה וקשה לחזקי' כדאמרן ומיהו י"ל דמה לכ"ה שכן אין היתר לאיסורו משא"כ חמ"פ לאחר הפסח מותר הוא משא"כ לר' יהודא חמץ אין היתר לאיסורו דחמץ שעבר עליו הפסח מ"ה אסור לדידי' יליף שפיר וכמדומה שכ"כ בפני יהושע אבל לשיטת התו' דהוקשה להם לרבנן ליליף מנותר קשה ויבואר אי"ה. והרא"ש ז"ל בשמעתין כתב דמה לנותר שכן קודש וחשיב פירכא אפילו לגבי ק"ו ולפ"ז צריך להבין דעת ר' יהודא דיליף מנותר ולא פריך שכן קודש אפשר דר"י יליף מהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באם אינו ענין וה"א מה כאן בשריפה וכתיב הנותר מיעוטא ומיעוטא סובר קאי דוקא אש"ה לא אחמב"פ דדמיא בכל צד לנותר ואין להאריך:

בד"ה ואתה טעמא דר' יהודא מכי קודש הוא כו' עיין מהרש"א וכוונתו לחטאת עוף דאשם תלוי נותר הוא פשיטא דצריך מיעוטא:

ברש"י ד"ה או דלמא כו'. דממאיס ונימוק מאליו צדדי איבעיא מי נימא בעי פירור אף לים. וכ"ש שאר נהרות דלמא לא יחתכם במהרה או דלמא מתרי טעמי לא בעי פירור דמאיס במים. ואין אדם אוכלו ועוד דנימוק ג"כ. ויש נ"מ בחמץ קשה וישן מאוד דמאיס ואין נימוק. ובע"ז צדדי איבעיא הואיל ולים המלח אין אדם עובר שם א"ד אפ"ה חיישינן שמא יארע ספינה במקרה (דר"י בספינה משמע לפעמים יקרה שעוברת בדוחק גדול) ורבה אמר כי חמץ קשה בעי פירור ולים המלח לא בעי שחיקה אבל חמץ רך מודה דא"צ דנימוק ורב יוסף חולק בחמץ אף קשה א"צ דמאיס הוא. ויהי' הגירסא בגמ' חמץ דממאיס באל"ף המים ממאיסות אותו אפילו קשה א"צ פירור והוכרח לתרץ לר"י בחיטי דאין מאיסות שרוחצם כו' אבל רש"י גורם בד"ה דלא ממסה אין המים ממסות אותה בלא אל"ף כמ"ש מהרש"ל ושורשו מסס מפעלי הכפל. ולפ"ז עשה כלומר בחיטי דפירור ל"ש בהו אלא פיזור מהשק ולמה לי' להגמרא זאת לימא הא בקשה דשייך פירור. ולהרמב"ם ז"ל. דהשתא פסק הרמב"ם כרבה לגבי רב יוסף ועיין ט"ז א"ח תמ"ה אות א' קרוב לזה ועמ"ש בפריי שם:

תוס' ד"ה ותנן כו' דרבנן דהתם ולא ידבק ואכילה לא כתיב שם. לכאורה לשיטתם לר"ת דר"י שריפה בשבע וחכמים אף בשבע התירו לזרות לרוח ומתהני מאיסורי הנאה משא"כ לרש"י איירי בשש ואפשר בחמש (כנראה ממ"ש כ"ז ב' קולא ברוצה לצאת בשיירא) א"כ כבר הפקר הוא וחמץ שעבר הפסח שרי דלא עבר ב"י אלא אף לתוס' קשה מה ראי' מע"ז דהוה איסור תורה וחמץ לאחר הפסח דרבנן אם לא לר"י דאחר הפסח איסור תורה ומ"ש דלא כתיב אכילה דאי הוה כתיב אכילה ודאי דשרי. ועיין א"ח

תמ"ה במ"א אות א' יע"ש. ואף דשלכ"ה איסור דרבנן איכא לא גזרו ולחוש שמא יגדל צמחין כה"ג:

בד"ה חמץ כו' דסתם ים כו' ומיהו שחיקה מועלת לרבה כו' ירצו בזה דלא תטעה מדנקט רבה ע"ז וחמץ כיון שמשוה אותו ואין חילוק כ"א בין יה"מ לשאר נהרות למה נקיט ע"ז וחמץ לכך כתבו דסתם ים בע"ז הוא יה"מ נקיט הכין. ומיהו אין לטעות ולומר לרבה לא מהני שחיקה בשאר נהרות אף דזורה לרוח מהני לר' יוסי נהרות גריעי דהמים מוליכים צידות הנהר כמ"ש מהרש"א בד"ה ע"א דלא ממאיס יע"ש. ויזר ע"פ המים לא תחשוב לקושיא. ולכך נקט רבה ע"ז דוקא ליה"מ דלשאר נהרות לא מהני שחיקה כו'. דזה ודאי אינו דשחיקה קשיא לרבה וע"כ בשאר נהרות הרי לרבה ע"כ מהני שחיקה בשאר נהרות ומיהו י"ל דרבה ורב יוסף אליב' דחכמים פליגי דסברי לשאר נהרות לא מהני שחיקה דויזר ע"פ המים לבודקן כסוטות כמ"ש התוס' ד"ה ע"א דלא ממאיס. וביה"מ לרבה לא בעי שחיקה בעי והשתא לק"מ קושיות התוס' לקמן ד"ה ע"א דלא ממאיס דיה"מ דוקא לרבנן ושאר נהרות דמהני שחיקה הוא לר' יוסי ושחיקה לרבה דקשיא מוקי בשאר נהרות וכר' יוסי. אלא דדוחק לומר דרבה ורב יוסף פסקו כחכמים דלא כר' יוסי דקיי"ל הלכה כר"י דזוז"ג שרי אף בע"ז. ועיין מ"א א"ח תמ"ה ואפשר בע"ז התם אין הדבר ברור שיגדל צמחים ואין להאריך. ועיין לעיל דף כ"ז א' תוס' ד"ה ובהא אפילו מחברו יע"ש:

בד"ה איפכא כו'. אין מיושב כו' בין אי הפירוש דרב יוסף חולק ארבה בע"ז ליה"מ ובעי שחיקה ובין מודה לו ביה"מ. לשון איפכ' אין מיושב דא"נ קאמר איפכ' דע"ז בעי שחיקה אפילו ביה"מ מ"מ הא רבה לא מחלק כלל בין ע"ז לחמץ רק בין יה"מ ושאר נהרות ונקיט ע"ז וחמץ כי אורח' דמלתא סתם ים המוזכר בע"ז הוא יה"מ וחמץ מסתמא לשאר נהרות כמ"ש התוס' ד"ה חמץ כו' ועמ"ש בתוס' ד"ה עכו"ם דלא ממיסה:

בד"ה עכו"ם דלא ממיסה (וי"ג ממאיס) כו' בעי שחיקה ליה"מ כו' ולפ"ז בשאר נהרות לא מהני שחיקה כו' והיינו לר' יוסי וגרע מזורה לרוח כמ"ש מהרש"א ז"ל ומהרש"ל הקשה דאימא ודאי לר' יוסי מהני בשאר נהרות שחיקה מויזר ע"פ המים ומתני' טובא דמתני בהו יה"מ כרבנן דבשאר נהרות אסור שמגדל צמחים על ידות הנהר בעינן יה"מ. אבל לר"י שרי. ובין יה"מ ושאר נהרות בעי שחיקה ומהני ומ"ש מהרש"א על מהרש"ל דנדחק לאין צורך לא הבינותי כעת. ועיין הרמז"ל פ"ח מעכו"ם הלכה ו' כתב ביה"מ ושאר נהרות בעי שחיקה (וביה"מ כתב שורף במקום שוחק ועכ"מ שם וב"י בי"ד קמ"ו) ומשמע דפסק כרב יוסף וכפי הפירוש שדחו התוס' כאן וקיימו בע"ז. כמ"ש מהרש"ל כאן דאף יה"מ בעי שחיקה יע"ש. ועיין ש"ך יו"ד קמ"ו אות י"ג כתב דליה"מ מטיל

בעיני' ושאר נהרות בעי שחיקה וכ"מ ברצ"ד ס"ו הנה ברצ"ד כתב ברבעי הפרוטה ישליך לים הגדול או ישחקנה לשאר נהרות וא"י דים הגדול ספינה עוברת בו ואין חילוק בינו לשאר נהרות ובים המלח הוא דאין ספינה עוברת א"צ שחיקה לרבה ועש"ך שם אות י"ג יע"ש ולהרמז"ל אף שאר נהרות מהני שחיקה וקושיות התוספת דכתבו לפ"ז י"ל כמ"ש מהרש"ל דיה"מ דתנן אתיא כרבנן. אבל לר' יוסי דהלכתא כוותי' בין יה"מ ושאר נהרות בעי שחיקה ומהני:

בא"ד ובכמה דוכתין תנא יה"מ ומהני בשאר נהרות כו' וחביות כו' והקדש כו'. ר"ל לרב יוסף דאי ביה"מ בעי שחיקה למה תנן באלו יה"מ. ואפ"ה מצינו בהדיא דלשאר נהרות נמי מהני ש"מ דליה"מ לא בעי שחיקה. ויש לראות דבע"ז מ"ט ב' רב חסדא קאמר לה שקול ד' זוזי ושדי לנהרא ואימא כרבה סובר דליה"מ לא בעי שחיקה וכן ההוא דהקדש בעירוכין כו' א' רב יהודא קאמר לה ודלמא ס"ל כרבה דהא ודאי לרבה מהני שחיקה בשאר נהרות וכמ"ש התוס' ד"ה חמץ. ועוד אי משמע להו דכל הני אמוראי לא פליגי ארב יוסף דהלכתא כוותי' (אף שזה דוחק דהרא"ש ושאר פוסקים פסקו כרבה לבד הרמז"ל אליבי' דמ"מ) א"כ בפשיטות הוה להו להקשות דחזינן דמהני שחיקה בשאר הנהרות ולזה יש לנו לומר דתוס' סברי מהקדש אין ראי' דיליף חט מתרומה כמ"ש התוס' כ"ו א' ד"ה שאני היכל. וא"כ להכי מהני שחיקה בשאר נהרות וה"ה יין נסך י"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל במנין המצות הביאו הכ"מ ולח"מ בה' מ"א פי"א הלכה א' משמע כפי הנראה דיין נסך לא נפיק מלא ידבק בידך רק מאשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם וקרא לך ואכלת מזבחו וכיון שכן אין איסור מן התורה שלכ"א ושלכ"ה להכי כתבו דאפ"ה תנן בהו יה"מ וצ"ע ויבואר:

ואגב גררא ראיתי להזכיר מ"ש הכ"מ פי"א ממ"א ה"א דיי"נ לוקה בכ"ש ראי' מע"ז דמני יי"נ בהדי הני שאוסרין בכ"ש והלח"מ כתב כוונתו מע"ד ואין ראי' דהוה חביות כו' ומע"ג הוה לאתוי ראי' יין ביין בכ"ש יע"ש ובד"א נרשם ע"ג וכ"ה נכון דמני נמי מים במים יע"ש דאלו מע"ד הא אינך ודאי ד"ח הוה אף לפירוש הר"ן ומ"מ אני תמה דמה ראי' מיי"נ דאוסר בכ"ש דלוקה מ"ה בכ"ש דא"נ הוה רק איסור תורה לחוד אוסר בכ"ש והרי סתם יינם אוסר בכ"ש אעפ"י דליכא כ"א איסור דרבנן החמירו בו עי"ד קי"ד ס"ב הרי בע"כ משום לתא דע"ז החמירו בו ומיהו הי' אפשר ליתן טעם דבברי' החמירו דלא בטלה ויש טעם אחד הואיל והחמירה תורה בכ"ש ללקות עליו החמירו דלא בטלה וזה הטעם אפשר שייך ביי"נ ולפ"ז ה"ה ע"א וכדומה וא"כ אף באינו מינו לא ליבטיל כמו

ברי' עי"ד ק"א ומיהו לטעם ברי' חשוב הוא מחמת ברי' אין ראי' לכאן והדברים ארוכים ואי"ה יבואר:

גמרא הי' הולך במדבר שוחק וכו'. הי' מהלך במדבר מפרר כו' ויש לראות בחמץ י"ל נקיט מדבר דאלו בישוב לכתחלה מצותן בשרפה אף לרבנן כגי' הספרים אף מפרר ועיקר בשרפה עמ"א א"ח תמ"ה ובישוב מסתמא יש עצים אי אתיא כר' יהודא ובמדבר שאין עצים בהכרח לא יהא יושב ובטל ולעבור בל יראה (ואה"נ לר' יהודה לא מצא עצים מבער בכל דבר וחכמים דאמרו לא מצא עצים איהו לא חש להאי פרכא ואיהו נמי ס"ל דסופו להקל הוי דין בסוכה) משא"כ בע"ז למה נקט במדבר ולכאורה כרבנן אתיא ומדבר אין מקום זרע לא כר' יוסי וראי' דמייתי לרב יוסף ולרבה בשאר נהרות א"א לאוקמי' כרבנן דאסרו בהדיא במים בשאר נהרות כדמסיק בע"ז לבודקן כסוטות ועמ"ש בתוס' ד"ה חמץ ואין להאריך כאן:

משנה חמץ של נכרי כו' מותר בהנאה ושל ישראל אסור בהנאה עיין ר"מ פי' המשניות וכה"ג כתב הרא"ש או במקום דגזרו על פתם נקיט הנאה או לרבותא דשל ישראל בהנאה נמי אסור ובפריי לא"ח סימן תמ"ח בט"ז כתבנו דקושיות הגמ' מתני' מני לר' אבוהו הא לחזקי' יש לומר דג' לא יאכל א' לפני זמנו ואחד לאחר זמנו אכילה דוקא אסור בשל גוי ומ"ש התוס' ע"ב ד"ה וחד לפני זמנו וא"ת מנלן כו' וי"ל דלא נחלק ביניהם וי"ל דיש ק"ו לאחר זמנו ולפני זמנו לאסור בהנאה מק"ו דאיסי בן יהודה דחמץ נעבדה עברה ואסור בהנאה דלפני זמנו נעבדה עברה מיהת שעובר בעשה תשביתו עכ"פ וחמץ תוך זמנו דצריך קרא לאסור מלא יאכל בציר"י או מנבלה הוא לחמץ של גוי דלא נעבדה עברה. וא"כ שפיר אמר חמץ ש"ג לאחר הפסח דלא נעבדה עברה ליכא ק"ו שרי בהנאה ובאכילה אסור מלא יאכל לאחר זמנו כר' יהודא יע"ש ואין להאריך כאן:

דף כח:

גמ' תמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה לכאורה

דוקא לר' יהודא אמר דאיהו סובר חמץ בשרפה כפירש"י בשש ותשביתו ולא כתיב תבערו מהני ביטול ואי קודם זמן איסור בעי שרפה וע"כ לאחר זמנו (ונאמר תשביתו בזמן איסור מיירי) ואי חמץ אסור בהנאה איך יכול לבטל והלא אין ברשותו משא"כ אי שרי בהנאה יכול לבטל אף לאחר איסור אמנם כל שבעה קשה דלמא תוך הפסח אסור בהנאה ולפני זמנו שרי וי"ל ה"ק תמה עצמך בלפני זמנו ואני אומר אפילו כל שבעה שרי או יאמר תמה על עצמך דנבלה לדברים ככתבן ואותו לחשנ"ב. דמסתבר טפי דבההוא קרא כתיב בשר עובר חוץ למחיצה כמ"ש רש"י דף כ"ב א' יע"ש ומנלן

חמץ. ומיהו גם זה אינו דיליף לי' מק"ו מנותר שאין בל יראה אסור בהנאה וטעון שרפה כ"ש זה. אבל לרש"י א"ש דלאחר זמן איסור אין טעון שרפה ליכא למילף הנאה דמה לנותר שכן בשרפה וצ"ע בזה דאפשר מחמת כל דין קאמר ומיהו ז"א דבסוכה לית לי' כל דין

בתוספת ד"ה וחד לפני זמנו כו' לחזקי' לפני זמנו מנא לי' כו' וה"ה לאחר זמנו. ע"כ דלא נחלק ביניהם אלא דלא מצי להקשות לאחר זמנו דאימא אה"נ דשרי בהנאה ולפני זמנו דאמר משעה שאסור באכילה אסור בהנאה קשיא להו שפיר והא דלא ילפינן ק"ו מערלה שלא נעבדה עברה דחמץ של גוי יהא עכ"פ מותר בהנאה ומשמע להו דאף ש"ג אסור עמ"ש במשנה:

בד"ה בתוספת ד"ה מחמת דבר אחר כו' בשמרי יין כו' ביין דלית בי' כרת ואית לאו עכ"ל. מ"ש דנילושה ביין לית כרת אלא לאו. עיין לקמן ל"ה ב' ד"ה מי פירות ואמנם מ"ש בשמרי יין דאית בי' כרת כמבואר באלו עוברין מ"ג א' כי כל אוכל מחמצת ונכרתה נתחמץ מאליו וא"י שמרי יין נמי מי פירות הוה ואי לומר עם מים הוה חמץ גמור לא היה למנקט בדבריהם שמרי יין דוקא ובפריי לא"ח כתבנו מזה ואי"ה יבואר:

דף כט.

ברש"י ד"ה דישראל נמי מישרא שרי בהנאה לאחר זמנו ובגמרא קא שרי אלא דלא מצינו בהדיא דקא שרי דאדרבא אין עובר משמע הא איסורא איכא ואם שאמר בלא כלום שהרי לפני זמנו איסור תורה יש באכילה כמ"ש התוס' לעיל ד"ה ר"ש אומר מתשביתו כו' וה"ה לאחר זמנו. ואחשוב אני מק"ו דטרפה שאסור באכילה שלא נעבדה עברה כ"ש חמץ שעבר הפסח. ומה לטרפה שלא הי' ש"ה לאכילה חמץ תוך זמנו יוכיח ומה לחמץ כרת טרפה יוכיח ועל מה הצד לא פרכינן חורש בש"ו יוכיח והנאה ליכא למילף דבב"ח נמי שרי ר"ש בהנאה או דאין ג"ש למחצה מטרפה. או דמה לכ"ה שכן לוקין שלכ"ה. דמש"ה לא כתיב אכילה בגופה דלשתרי בהנאה דר"ש כר' אבוהו מדאסר ג"ה בהנאה עמ"ש לעיל דף כ"ה ואין להאריך כאן ומש"ה אמר שרי בהנאה:

בד"ה דיליף שאור כו' כלומר חמץ כו' חמצו ש"ג אף באכילה ואפילו בפסח מן התורה. משמע אפילו באכילה תוך הפסח שרי. וכמ"ש התוס' ד"ה ובדין הוא לרש"י. ומ"ש מן התורה הא מדרבנן אסור י"ל דהא אפילו במשהו דמ"ה היתר גמור הוא אפ"ה מדרבנן אסור ודוחק וי"ל עוד דהיינו ודאי כשגזלו. ואפשר דאין חייב מן התורה דנהי דאם אבד ברשותי' הוא. מ"מ כיון דלא קיבל אחריות בפירוש אין עובר מ"ה כ"א מדרבנן. ומ"ש כלומר כו' דבאכילה לא כתיב שאור רק חמץ ועיין:

בתוספת בד"ה בדין הוא ואם גזל מגוי חייב באחריותו כו' לפלגי בפסח גופא כו' היינו בהנאה כו'. משל גבוה קשה ושמא י"ל כו'. לכאורה בתחב גוי לבית הבליעה ויכול לאהדורי דחייב כרת ומלקות בחלב וכדומה וכאן דלא נתכוין לקנותו אפשר דמה דלא אהדר לא חשיב קני' ופטור ומ"ש התוס' היינו בהנאה ויהי' הג"ש דלא אסרה תורה חמץ באכילה כ"א מה שעבר בב"י והשתא חמץ של גוי הואיל ולא עבר תוך הפסח בב"י שרי באכילה לאחר הפסח ומ"ש דלפלגי תוך הפסח לתוס' נמי יקשה לפלגי בנהנה דלשיטתם נראה דיש מלקות בנהנה דלא כשיטת הרמז"ל ומ"ש משל גבוה קשה משא"כ לרש"י י"ל דנ"מ לענין שאין חייב כרת על אכילה ה"ה לתוס' דאין לוקה ב' דהא רק לישנא דאבל אתה אוכל משמע לכתחלה קאמר דמותר ליהנות וע"ז כתבו ושמא דלישנא לאו דוקא וצ"ע:

ברש"י ד"ה מעל כר"ש עיין מהרש"א וכ"ה בבעל המאור דה"מ לאוקמי כר' אשי לקמן דכ"ע כר"י הגלילי כו' ובס' מים עמוקים כתב דא"כ לאשמועינן בחמץ חולין חברו כמ"ש רש"י לקמן ל"ב א' ד"ה כר' נחוניא. ורב אשי י"ל דאשמועינן דלרבין פטור דבר הגורם לאו כממון אעפ"י שיכול לשהות אחר הפסח הקדש יע"ש. ואינו כלום דאשמועינן הקדש כקושיות ריב"א ותירוצו בד"ה רבי נחוניא או דל"ת כיון דגלי גלי וכרבי כמ"ש התוס' ד"ה מאן תנא יע"ש:

ד"ה את יום הכפורים כו' שנאמר וקרהו אסון כו' הוא לאביי בכתובות ולרבא דוקא כרת פוטר מאם העלם יעלימו יע"ש דף למ"ד ב' ודוחק לומר לרבותא כ"כ דאפילו לאביי ניחא דלא אמרינן כיון דגלי גלי משוגג למזיד. עיין תוס' ד"ה מאן תנא ומיהו הא ל"ק ליתני הקדש במזיד די"ל רבותא אשמעינן שאם אין קרן אין חומש ואשם או לת"ק דבר הגורם כו'. או כר"י הגלילי:

בא"ד כי פטר ר' נחוניא במזיד כו'. דגבי חמץ מזיד הוא. עיין מהרש"א ויש לפרש כוונתו דלכאורה הני דמקשין סוברים קרבן אין תלוי בקרן כו'. וההוא דהמצניע צ"ג דחייב אף על על הכלי דמוקי רב אשי בהזיד בכלי כו' וחייב אף על הכלי כלומר אם צריך לכלי חייב מיתה על הכלי ואה"נ דפטור מקרבן על אוכלין דמזיד פטור מקרבן דקלב"מ ובשוגג גלי התורה דלא פטור מקרבן ואה"נ דפריך רב אשי התם. והא אף קתני דמשמע שגם על אוכלין חייב (דלא כפירש"י התם אף משמע חיובין שוין יע"ש) וקשיא להו להני דמקשים דהכא בשוגג מיירי ומשמע להו בין בהקדש ובין בחמץ וקשיא להו כו'. וכתב רש"י וטעות הו"א ר"ל לשיטתם נמי זה טעות (דאי לא) דמצי מיירי דהזיד בחמץ ושגג בהקדש. ומיהו רש"י לשיטתי' א"נ שגג בהקדש הואיל ואין קרן כו'. כמ"ש לעיל ד"ה

וי"א כו'. ואמנם העלה מהרש"א דרש"י ס"ל כפשוטו לר"נ י"ל דוקא מזיד פוטר לא שוגג. עיין לקמן ל"ב א' ד"ה כר' נחוניא ליתני חולין חברו וע"ש במהרש"א ולא ניחא לי' לפרש דקושייתם הוא לומר כיון דגלי גלי כמ"ש התוס' ד"ה מאן תנא ועיין בס' מים עמוקים דלישנא כי פטר ר' נחוניא משמע כפשטי' יע"ש:

ד"ה ורב יוסף כר"ש דכ"ע מודו דפטור כו' ודר' נחוניא לית לן עכ"ל. עיין מהרש"א. וי"ל נהי דלהאכילן לכלבים משמע לכלבים של ישראל מדלא אמר להאכילן לעכו"ם. מ"מ איך כתב רש"י דלר"ש כ"ע מודו דפטור הא למ"ד פודין לכלבים ה"ה לעכו"ם אמאי לא מעל דהא יכול למכור לעכו"ם והא ודאי דהקדש רשאי למכור בפסח לגוים כמבואר. ולעיל נמי ה"מ לפרש רש"י דיכול למכרו לעכו"ם תוך הפסח ופודין לעכו"ם אלא שכתב דלאחר הפסח רשאי אפילו לישראל אם נאמר אין פודין וצ"ע ומ"ש דלית לן דר' נחוניא. י"ל דבשגג בשתיהן מיירי ומודה ר"נ ויש לעיין בזה:

בתוס' בד"ה מאן י"א כו'. והא לקמן כו'. כוונתם דע"כ אמרינן כיון דגלי גלי דאל"כ לקמן אמאי שגג חייב הא איכ' כרת בחמץ ע"כ דגלי גלי ה"ה כאן ומשמע להו דכאן נמי איירי דשגג בשתיהן כמ"ש רש"י בשם יש מקשין ועיין מהרש"א:

בד"ה ור' נחוניא כו'. בשוגג כו'. הקשה ריב"א כו' חייב על אוכלים חטאת ועל הכלי סקילה כו'. לפמ"ש דשגג בשתיהן. לא הוה צריך לאתויי משבת דודאי ח"כ שוגגין ואפי' מיתת ב"ד אין פוטר מקרבן אפי' כרת אחר. כמ"ש התוס' לעיל ד"ה מאן תנא דכה"ג ודאי כיון דגלי גלי אלא אפי' לפירוש רש"י דשגג בהקדש והזיד בחמץ קשיא לי' משבת וכפירש"י גופא התם דחייב מיתה וחטאת (ועמ"ש ברש"י בד"ה את יום הכפורים דיש לפרש ההוא דשבת בע"א. אלא דרש"י פירש בהדיא דחייב מיתה וחטאת) ותירץ ריב"א דאם אין קרן וחומש אין חטאת וכמ"ש רש"י בד"ה וי"א. אלא רש"י נקיט אין קרן אין חומש ואשם דאשם נמי כפרה הוא ותו' נקטו במקום שאין קרן וחומש אין אשם. ועיין תוס' שבת שם הקשו דאין שב מידיעתו. ועיין חולין ה' ב' מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם הא מומר להוצאה אעפ"י שאין לכלי. יפטור:

ד"ה אין פודין תימא לר"י לאחר שנשרוף כו'. לכאורה לפירש"י דכ"ע כר"י הגלילי א"כ למ"ד אין פודין א"כ בפסח לא שויא מידי דאין פודין לכלבים ולשרוף ולמכור אפר אין רשאי. דלאחר הפסח הא רשאי למכור לישראל ואיך רשאי להפסיד הקדש דשוה מאה מנה ודבר הגורם לאו כממון דמי הלכך כיון דלעת עתה אין שוה לא מעל. ואם יפרשו התוס' דכ"ע כר' יהודא וגורם כממון דמי ופליגי מ"ד מעל פודין וראוי לאחר הפסח ומ"ד לא מעל אין פודין ואין ראוי לאחר הפסח והוקשה להם שפיר דראוי לאחר הפסח לשרוף

ושוה האפר מידי. ומה שלא פירשו כרש"י משום דלהסיק תחת תבשילו ראוי כמו לרב אשי ולא ניחא להן דרב יוסף חולק בזה ארב אשי לקמן. ועמ"ש מהרש"א ז"ל ברש"י ד"ה ורב יוסף. ומ"ש אני ברש"י יע"ש:

בא"ד דכל איסורי הנאה אין מקדשין אע"ג דנשרפין אפרן מותר ואפי' אי גורם כממון דמי כו' היינו כמ"ש לעיל דתוספת מפרשים דכ"ע כממון דמי וכר' יהודה. ומ"ש עוד לתי' קמא (קשה) הא חזי שלכ"ה קשה הא שלכ"ה איסור דרבנן מיהו הוה כדמשמע מכל הפוסקים ועמ"ל פ"ה מיסודי התורה בזה:

בד"ה רב אשי כו'. וכן לעיל אותו כו' ואי אתה משליך שאר איסורין ואסורי' להסקה אלמא מדאוריית' אין לחלק. יש לעיין דודאי חמץ פת וכדומה לא אסירי מ"ה לשרוף ולהסיק בי' תנור דהוה שלכ"ה ואין איסור (שלכ"ה) שלא כדרך הנאתן כדמסיק לעיל אטו דרך הנאה קא עבידנ' אם לא שסוברים כאן דשלכ"ה איסור תורה עכ"פ יש. ועמ"ל פ"ה מיסודי התורה:

בא"ד ומכאן מוכיח ר"י שהמשהה כו'. עמ"ל פ"א מה' חו"מ כתב שדברי התוס' הם פלא וחידוש גדול בעיניו יע"ש והיינו דסברי' מחודשת היא לומר בלאו הניתק לעשה אם עובר הלאו ע"מ לתקן העשה אין איסור כלל בעבירות הלאו ומשהה לאו דוקא דהא אפי' בעושה מעשה קמיירי דפודה וקונה החמץ לעצמו מיד עובר ב"י. ואפ"ה כל שדעתו לבערו לא עביד איסור' כלל:

ברש"י ד"ה משאור דראי' ושל הקדש אף בפסח מותר והכא אמר לר' יהודה לא מעל. קשה תוך הפסח איך יצויר דיהא שרי ליהנות כמו שכתבו התוס' לעיל ע"א ד"ה בדין הוא דאם אין פודהו של הקדש הוא ואם פודהו שלו הוא ואסור בהנאה והתוס' פירשו שם דאין בו איסור חמץ כ"ז שלא פודהו. ואם כן איך כתב רש"י תוך הפסח שרי בהנאה:

ד"ה הכי גרסינן דכ"ע אין פודין ודבר הגורם לאו כממון דמי עיין בתוספת בד"ה רב אשי. ומ"ש דחזי להסיק תחת תבשילו ופליג על רב יוסף לעיל כמו שכתבו מהרש"א ז"ל שם בד"ה ורב יוסף יע"ש:

גמרא חמץ במינו ושלא במינו אסור הנה מינו חמץ במצה או קמח בקמח ואף דנרגש קצת טעם החמץ במצה ופחות מס' בתר טעמ' אזלינן כמ"ש הש"ך בי"ד צ"ח מכל מקום אין טעם חמץ מופלג מטעם מצה כמו כבד ובשר. מין אחד הוא ועפר"ח י"ד צ"ח ומ"ש בפריי שם:

דף כט:
אלימ' בנותן טעם שלא במינו מותר הא יהיב טעמ' ול"ק בפשיטות הא אמר רב ושמואל מין במינו במשהו ומה"ת יהי' חמץ קיל משאר איסורין דדוחק לומר דלא ידע מהא אלא די"ל דה"ק במינו ושלא במינו אסור הא כדאית' והא כדאית' זה במשהו וזה בנ"ט. ופריך שלא בזמנו שלא במינו אמאי מותר הא יהיב טעמ'. וא"נ טעם כעיקר דרבנן מכל מקום מדרבנן אסור. ומש"ה לא פריך יציבא בארע' כו'. דמינו יהא אסור ושלא במינו מותר הא כל עצמו במינו אטו שלא במינו בלח כמבואר די"ל דמינו אסור לרב במשהו מדם הפר. ואפשר אפילו באיסור דרבנן לרב אסור במינו דהעמידו דבריהם כשל תורה וכ"מ בכמה דוכתין דלרב יהודה דמינו במשהו ה"ה איסור דרבנן. ועיין מה שאכתוב ברש"י ד"ה אי נימא בנ"ט. והוי יודע דרב דאמר בזמנו ושלא בזמנו. י"ל בזמנו קורא משבע עד סוף המועד ושלא בזמנו לאחר הפסח. או בזמנו תוך הפסח ושלא בזמנו בין משבע עד שתחשך ולאחר הפסח הכל נכלל בשלא בזמנו. ועיין ר"ן ומרש"י שכתב דרב גלי דעתי' כרב יהודה ס"ל והלא משבע עד שתחשך כ"ע מודים דמן התורה אסור מתשביתו כמו שכתבו התוס' כ"ח ב' ד"ה רבי שמעון יע"ש. ומיהו י"ל דרש"י כבעל המאור סובר בזה. ועיין בא"ח וכאן אין להאריך:

והוי יודע שיש מחלוקת אי יבש בפסח דומה לשאר איסורין או אסור במשהו. וכן לענין הנאה אי אוסר תערובתו בהנאה במשהו והשת' מימרא דרב אפי' ביבש קאי לאותן הפוסקים. ועמ"ש ברש"י ד"ה אי נימא יע"ש:

ברש"י ד"ה אי נימא כו'. ורב כו' במינו אסור גלי דעתי' דכרבי יהודה ס"ל עיין מהרש"א. ועיין מ"א בא"ח תמ"ז אות מ"ד צידד דלר"ש בפחות מס' לאחר הפסח שרי הואיל וקנסא (ול"ד לשאר איסור דרבנן דלאו מטעם קנס) כי קניס בעיני' כו'. ומרש"י כאן משמע לכאורה כך דאל"כ אפילו אי כר"ש אמאי שרי שלא במינו אטו גרע משאר איסור דרבנן וכ"ת דסברא שקולה הוא. וי"ל דאף פחות מס' שרי הואיל וקנס הוא וי"ל דבעינן ס' והוקשה לרש"י מנא לי' להמקשה להקשות דלמא ס"ל כר"ש ופחות מס' שרי דא"כ האיך מוכח מדאוסר מינו דכר"י ס"ל דלמא משום דבעינן ששים אף בחמץ לאחר הפסח ואי דמגרע גרע מינו משלא במינו. אם כן גם אי כרבי יהודא מגרע גרע. ועוד דלמא מינו במשהו כמו שאר איסורין דידע זה כמ"ש בגמ' מזה. וש"מ לכאורה כמ"א ולמהרש"א ז"ל לא ניחא לי' בזה דמטור מבואר בתמ"ז דלאחר הפסח בעינן ששים ואם כן קשה א"נ רב כרבי שמעון ס"ל פריך הגמ' שפיר הא יהיב טעמ' ולכן פירש דלאפוקי מר"י הגלילי דר"י הגלילי לית לי' קנסא קניס לאחר הפסח באכילה הואיל ועבר ב"י דאל"כ אימ' דר"י

הגלילי סובר חמץ תוך הפסח ולאחר אסור בהנאה מדרבנן הואיל ועבר ב"י. וכי אמר לעיל תמה על עצמך וסובר חמץ מותר בהנאה כל שבעה מה"ת קאמר מלך. ומדרבנן אסור. ואמאי לא מוקי מתני' דשל ישראל אסור וש"ג מותר כר"י הגלילי וקנסא אלא ש"מ דמשמע לגמרא דר"י הגלילי לית לי' קנסא. מדאמר סתמא תמה על עצמך האיך חמץ אסור בהנאה כל שבעה משמע אפי' של ישראל ואפי' עבר בבל יראה מותר להנות תוך הפסח והא ראוי למקנס וש"מ דלית לי' קנסא וקשה שפיר דלמא רב כר"י הגלילי סובר בחמץ לאחר הפסח ואהא כתב רש"י דכרבי יהודה ס"ל או כר"ש לאפוקי מר"י הגלילי (ומיהו רב כר"י ס"ל לתוס' לעיל בהא דחיטי קורדנייתי' ויש לדחות זה) ועיין בספר מים עמוקים כתב דלא ידע מה קאמר מהרש"א ז"ל ויפה כתב ודברי מהרש"א ברורים המה וכדכתיבנא:

והוי יודע די"ל רב ביבש מיירי ושלא בזמנו כר"ש מדרבנן שרי וכמ"ש הש"ך בק"ט בי"ד דאיסור דרבנן באינו מינו ביבש א"צ ששים דל"ש אם יבשלם יתן טעם דהוה גופא דרבנן. ואם כן י"ל לכך כתב רש"י כרבי יהודה ס"ל וגם זה אין נראה למהרש"א ז"ל ואין להאריך יותר ומיהו לח בלח במינו איסור דרבנן כתבנו בפריי שם דבעינן ששים ואין להאריך:

ברש"י ד"ה ולא במינו כו' כרת ולא בדילי כו' הוצרך לתרוייהו דלא בדילי מיני' הא משבע עד שתחשך נמי בטל בששים ואי קשיא לימא כרת והנאה די"ל חלבו של ש"ה אסור בהנאה וענוש כרת ואפ"ה בטל בששים ולהכי צריך כרת ולא בדילי מיני':

ד"ה ושלא בזמנו כר"י כו' דאוריית' דאי כר"ש אף דנימא דבעינן ששים שלא במינו מכל מקום במינו הי' ליבטל במשהו דשאני טעם דחיך אוכל יטעם ודבר הניכר הוה כבעיני'. משא"כ במינו במשהו ודאי כרב יהודה ס"ל דאחר הפסח ד"ת ולא פירש כר"י מין במינו דזה שייך לעיל:

ד"ה שלא במינו כו'. דשלא בזמנו דאין כרת שלא במינו אטו מינו לא גזור כי היכי דלא גזור בב"ח כו', לכאורה שלא במינו אטו (מינו) מינו שלא בזמנו לא גזור כי, היכי דלא גזור בב"ח אף דאסור בהנאה. ויותר הי' לפרש מלת כולי האי היינו דיש מקום לגזור בחמץ לאחר הפסח אטו בזמנו. שלא במינו אטו מינו. וע"ז אמר כולי האי גזרה לגזרה לא גזור. וי"ל דאה"נ קאמר. ומ"ש בב"ח. יראה בשר שנאסר מחמת חלב דאסור בהנאה ונפל לירקות דלא גזרינן אטו שאר איסור מין במינו כו' ה"ה דל"ג בחמץ שלא בזמנו אף דלא בדיל מיני' אפ"ה ל"ג ועדיין צ"ע:

ד"ה כרבי שמעון דלאחר זמנו שרי ואפילו בנ"ט נמי שרי ולקמן פריך כו' מבואר מזה לכאורה כמ"א דפחות מששים נמי שרי לאחר הפסח וזה דלא כמ"ש לעיל ברש"י ד"ה

אי נימא. וי"ל דיש סברא לכאן ולכאן והכריח לרש"י לפרש כן. דא"כ לימא שמואל שלא בזמנו במינו נמי מותר כיון שזה עיקר הרבות'. אלא ש"מ אף בפחות מששים קאמר דמותר וז"ש ולקמן פריך וה"ה דמצי להקשות אף כאן ויבואר:

שוב ראיתי שרש"י אפשר ציין כר' יוחנן דלדידי' ודאי הכין הוא דאף בפחות מששים שרי לאחר הפסח משא"כ לאינך י"ל סברא לכאן ולכאן. והוי יודע דשלא בזמנו לא נכלל משבע עד שתחשך דהא אסור לר"ש מ"ה כמ"ש בדף כ"ח ב' ד"ה ור"ש. וא"כ ע"כ נכלל בזמנו. וא"כ קשה לדידן אמאי משבע עד שתחשך בטל הוא בששים. כיון דאמר רבא חמץ בזמנו במשהו כו'. ועיין ר"ן. וי"ל דאנו סוברים כבעל המאור דלר"ש שרי עד הלילה ואנו פוסקים לפני זמנו כר' יהודה ויבואר עוד אי"ה:

ואמנם רש"י בדף ל' א' ד"ה שלא בזמנו מותר אפי' בנותן טעם. מבואר להדיא סברת רש"י אפי' פחות מששים ויבואר שם בעזה"י:

דף ל.

גמ'. ומי אמר רבא הכי והאמר קנסא קניס מכאן הוכיח המ"א בתמ"ז אות מ"ד דאפי' פחות מששים שרי אחר הפסח דאל"כ וכי ס"ד דאיסור דרבנן יהא חמור משל תורה דבטל בששים. ואמנם לשיטת רש"י ז"ל דרבא במינו במשהו בשאר איסורין פריך שפיר למה במינו לאחר הפסח בששים הא שאר איסורין אפילו דרבנן במינו אין בטלין אפי' במשהו כשל תורה ומשני דכי קניס בעיני'. אבל ע"י תערובת לא ושאני אינו מינו דלא בטל פחות מששים דחיך אוכל יטעם והוה כבעין משא"כ מין במינו דליכא טעמ' בטל הוא בששים עכ"פ ועיין מ"ש ברש"י ד"ה שלא בזמנו:

ע"ש כי הוה נפקא שבעה יומא דפסחא אמר פוקו וזבינו חמירא דבני חילא. לכאורה אביי ורבא ורב נחמן בבבל הוה יתיבו. ושם שמונה ימים עושין פסח. ועיין. ודע דרש"י פירש אעפ"י שאופהו היום משמע דצוה לקנות מהם מהגוים פת שאפו בפסח. וא"י למה נקיט חמירא דבני חילא ולא פוקו ותקנו פת מהגוים. והי' נראה לפרש זבינו מכרו לאחרים כמ"ש רבא לעיל ה' ב'. בעירו חמירא דבני חילא מבתייכו ונאמר כי לאו מדינא הי' אלא גוים אנסים היו ונאמר דאין עובר ב"י בחמץ כזה הישראל הואיל ואחריות מן האנס לאו אחריות הוא אלא מדרבנן הצריכם רבא לבערם. ועיין בא"ח סימן ת"מ בטור וש"ע ומ"א שם. ואם כן שפיר אמר רב נחמן אם שכחו ולא ביערו חמיר' דבני חילא בפסח פוקו ומכרו לאחר הפסח לגוים אחרים הואיל ולא עברו עלי' בב"י. ומיהו באכילה לא הוה מתיר להו כה"ג אלא בהנאה לולי שרש"י ז"ל לא פירש כאן כן. ועיין לעיל דף ה' ב'

ברש"י ד"ה דבני חילא גייס של בית המלך ומטילין תיקון טורח מזונותיהן על העיירות משמע מחוק המלכות הי'. ועיין בטור שם:

ברש"י ד"ה אמר רבא כו'. ש"מ דפסק רבא הלכת' כו'. ולא שני בין חמץ לשאר איסורין אלא בשלא במינן כו'. חלב שנפל לקדרה כו'. עיין מהרש"ל וכוונתו דלעיל כ"ג ב' פליגי רש"י ותוס' ד"ה ומה חלב לתו' חלב בכלל בשר הוה. ולרש"י ד"ה חלבה וגידה דחלב לאו בכלל בשר הוה ולפ"ז רבא דאזיל בתר שמא בלמעלה מששים (עיין תוס' ד"ה הלכת') איך כתב רש"י דחלב בציר"י עם בשר הוה מינו דבשמא לאו מינו מקרי. ואפי' לתוס' לעיל דהוה בכלל בשר מכל מקום זהו שיהי' נכלל בבשר או נבלה דקרא. לא שיהא חד שמא. וז"ש מהרש"ל דאין בו מחלוקת כלל ר"ל רש"י ותוס' מודים בזה ולכן פירש בקדרה שיש בו שומן. או אפשר בשר שמן ועש"ך יו"ד צ"ח יע"ש באות א' ואות ו':

בד"ה שלא בזמנו כו'. אפי' בנ"ט לשטתי' לעיל דרבא במשהו אוסר במינו אין הכרע כמ"ש בגמ'. וש"מ דס"ל לרש"י דסברא פשוטה היא דלאחר הפסח ליכא למיסר ע"י תערובת אפי' פחות מששים:

ד"ה אבל ע"י תערובות לא ואפי' שהי' בעיני' לכאורה וכ"ש שהי' בתערובת ומשמע אפי' פחות מששים. ועיין טא"ח תמ"ב וב"י שם דנתערב אחר הפסח עדיף טפי מאלו נתערב תוך הפסח והיינו לדידן טכ"ע דאוריית' משא"כ לרש"י פסק בחולין צ"ז ב' דטכ"ע דרבנן אם כן פשיט' דנתערב פחות מששים תוך הפסח עדיף דלא עבר ב"י והבן:

בתוס' בד"ה אמר רבא כו'. בטבל וי"נ כו'. דטבל דשיל"מ וי"נ משום חומרא דע"ז לא בטל במינו במשהו. ומ"ש והשיב מדאמר רבא חמץ במינו ושלא במינו במשהו משמע הא שאר איסורין כר' יוחנן. יראה דהיינו מדאמר רבא במינו ושלא במינו והיה לומר הלכתא חמץ בזמנו שלא במינו במשהו כי בזה חלוק משאר איסורין ודוחק דמש"ה אמר במינו לשלא בזמנו דאפי' מינו שרי. ומ"ש במשהו מרב יהודאי גאון דהוא בה"ג (עיין בהקדמה לסמ"ג שמסופק אם בה"ג הוא ר"ש קיירא או רב יהודאי גאון. ועיין מ"ש בפריי לי"ד בכללי או"ה בראש הספר יע"ש) משמע דלא גריס כלל במשהו אלא אמר רבא הלכתא חמץ בזמנו במינו ושלא במינו אסור סתם והוא מפרש לה במשהו ועיין מהרש"א בסוף הדבור והוא גירסת השאילתות. אלא דשאלתות מפרש לה בששים. ולכאורה הי' נראה דבה"ג גרס במשהו אלא דלא גרס כרב. ומ"ש דלא תקשה דרבא אדרב'. אבל ר' יוחנן יסבור כרב אחא בר יעקב מקמי' דהדר בי'. ועמ"ש רש"י לעיל ולקמן פריך והא קנסא ולתוס' י"ל דר' יוחנן סובר כר"א בר יעקב כדאמרן. ומ"ש ראי' מרבא דאמר אמור רבנן בטעמ' ואמור רבנן בקפילא ואמור רבנן בששים מין בא"מ דהיתרא טעים כהן.

דאיסור' בקפילה. מין במינו בששים. אלמ' מינו בששים רש"י מוקי לה באין שוין בשמא. ועוד י"ל ביבש וכראב"ד הובא בב"י בי"ד ק"ט דיבש במינו ברבי' קאמר דהיינו ששים ור' יהודה דמין במינו לא בטיל בלח דוקא לא ביבש דאל"כ כמה משניות דתנן בהו אף לרב יהודה תרומה עולה בק"א איך משכחת לה. ועיין בד' שיטות בחה"ר חולין צ"ז באורך ומנחות כ"א ב' בתוס' באורך יע"ש היטב. ומין בא"מ דאיסור' או דהיתר' שנתערב ושוין במראה וא"א להכיר. בטעמ' ועש"ך י"ד ק"ט מזה. ומ"ש התוס' מבה"ג של אספמיא חתיכה בחתיכות בנ"ט. י"ל כמ"ש ביבש. וביצה. דאמר חיטי בחיטי היינו קמח בקמח דמקרי לח בלח לכמה פוסקים ומ"ש ראי' מראב"י הוא דמשנת ראב"י קב ונקי וכ"כ התוס' בזבחים ע"ט ב' ולפי שהדברים ארוכים לא ראיתי להאריך פה ובספרי ראש יוסף על חולין הארכתי בסוגיא דזרוע בשלה יע"ש:

גמרא אמר רב קדירות בפסח ישברו. צ"ע אמאי ישברו לישתמש בהו צונן עי"ד צ"א בש"ך אות ג' וצ"ד בש"ך אות י"ב יע"ש. ולקמן בגמרא גבי כל הכלים שנשתמש כו'. יע"ש דהא ודאי גם לרב. רשאי להשהותן עד לאחר הפסח ולא עבר ב"י. אפילו באותן שמבשלין דייסא. ויש כזית בדופן הקדרה הואיל ואין מצוי בידך. שבלוע בדופן הוא עא"ח תנ"א במ"א אות א'. דאל"כ איך אמר שמואל להני דמזבני כנדי. ואי לא דרישנא כר"ש הא (שבאו) [שברו] הכל קודם פסח ושמואל אמר מותר לאחר הפסח דרב לשיטתי' כר' יהודא. וחמץ הבלוע בדופן מ"ה אסור. ושמואל כר"ש הלכך הבלוע אין בו איסור דרבנן דלא שייך קנסא הואיל ולא עבר ב"י. דאין מצוי ושרי לאחר הפסח ויבואר עוד ברש"י ד"ה אמר רב יע"ש. וכאן אין להאריך:

ברש"י ד"ה אמר רב כו' רב לטעמי' כו' כר"י כו'. וקסבר נט"ל אסור כו' פחות מתערובת כו'. נט"ל מותר עכ"ל. מ"ש כר' יהודא הכי מסיק בגמרא בהדיא לעיל. אף דמהרש"א כתב שם ברש"י ד"ה אי נימא. דכר"ש מצי סבר היינו אי בנ"ט. אף מינו י"ל דפחות מששים אף לר"ש אסור. שזה אין סברא מוחלטת להתיר בפחות מששים לר"ש כדכתיבנא לעיל. משא"כ אי במינו במשהו ודאי כר"י דאי כר"ש במשהו לא קניס ר"ש ושאני שלא במינו בפאות מששים. דהוה כבעין דחיך אוכל יטעם וה"ה מינו פחות מששים אטו שלא במינו (דכה"ג אף הש"ך בי"ד ק"ט מודה דגוזרין גזרה לגזרה בלח עמ"ש בפריי שם) ומ"ש נט"ל אסור דלא כתוס' ד"ה אמר רב ועמ"ש שם ומ"ש כאן פחות מתערובת הוא לשטתו דפחות מששים נמי שרי לר"ש. ואפילו חד בתרי לשיטה זו. וכאן א"נ בישלו דייסא. דאין ששים נגד הדופן בתבשיל. מ"מ חמשים עכ"פ יש. ומ"ש דנט"ל מותר. קשה למה לי' כולי האי א"נ אסור הא קנסא קניס. וכאן בלוע לא שייך קנס

עמ"א א"ח תנ"א אות א' ומ"ש בפריי שם. תדע דהא לדידן נט"ל לכתחלה אסור ואפ"ה משתמשין בקדרות שבישלו בהן דייסא. לאחר הפסח מה"ט. הואיל ולא עבר ב"י ליכא למקנסי'. ואפשר רש"י סובר דלא פלוג. והבלוע נמי אסור לאחר הפסח כמו הניחו שוגג או מוטעה שכתב הרמז"ל דאסור (ולדידן יש לחלק בין היכי דראוי לעבור עליו ובין היכי דלא ראוי לעבור עליו) ומה שמתיר לבשל לר"ש וכשמואל משום דנט"ל הוא. והא דאין מבטלין איסור לכתחלה. וגם נט"ל אסור לכתחלה. י"ל כמו בדבש. שמותר לחמם אף שדבורים שם הואיל ואין מכוין לבטל האיסור ואף א"ת ששם הטעם פוגם שהופג בדופן הקדרה ולא ניחא לי'. כאן נמי הטעם פוגם שהופג בדופן הקדרה. ולא ניחא לי' כאמור ועוד י"ל נט"ל דחמץ עדיף טפי. כמ"ש הרשב"א בתה"א במ"ה ויבואר קצת בתוס' ד"ה אמר רב הואיל ולעת עתה לית כאן חשש איסור חמץ. והוי יודע שמרש"י מוכח דאפילו אותן איסורין שבמשהו. אפ"ה נט"ל קיל מיני'. דאל"כ לרב מינו במשהו ונט"ל נמי אסור וגזרינן שלא במינן אטו מינן ועיין א"ח תמ"ז ס"ה מזה:

בתוס' בד"ה אמר רב כו'. גזירה שאב"י כו'. היא גזרה קרובה מאוד. ומש"ה אף כ"ח דשבירה הוה דיעבד. כמו זוז"ג לעיל דיותץ הוה דיעבד. מ"מ אטו ב"י קרוב לטעות מאוד. ואמנם ברשב"א במ"ה הביאותיו בפריי לי"ד ק"ג. סובר דחמץ לאחר הפסח ל"ש האי גזרה. אטו בת יומא. דלאחר הפסח מה שייך גזרה זו הא מותר לבשל חמץ ולאכול. ול"ש האי גזרה. אלא באיסור שנוהג בכל שעה כמו חלב ודם. עמ"ש ברש"י. ועמ"ש בתוס' ד"ה לישהינהו:

בד"ה לישהינהו עד לאחר הפסח כו'. ואפילו איסור דרבנן. ירצו בזה. דלא תימא דנט"ל איסור דרבנן הוא אטו ב"י. ואיסור דרבנן מבטלין. ופריך אי ס"ל לרב נט"ל שרי. לזה כתבו דאפילו איסור דרבנן אין מבטלין כו' ומ"ש דאיכא תרתי לטיבותא כו'. ומשני אטו בל יראה. דליכא אלא חדא לטיבותא ואסור מדרבנן וגזרינן שאינו מינו אטו מינו. וגזרה קרובה כי הא גזרינן גזרה לגזרה. א"נ נט"ל כי הא במינו כ"ע מודים דאסור אף לאותן הסוברים. נט"ל בפסח שרי. דעדיף ממשהו שאני התם דמשהו מ"ה בטל, ומדרבנן גזרו. ובנט"ל לא גזרו. משא"כ במינו לר' יהודא. דמ"ה לא בטל ודאי הבלוע בדופן הקדרה. איסור תורה שייך בי'. דלא נפסל מאכילת אדם אלא שנותן טעם פגום בתבשיל. ומטעם ביטול חד בתרי קאתינן עלה. ובאיסור תורה כ"ע מודים דאסור. והבן זה ועיין ב"י בא"ח מזה. ומ"ש בפריי לי"ד ק"ג. ור"י סובר (דכלי מתכות). דכלי מתכות דיש תקנה בהגעלה אפילו משהו ונט"ל אסור. ואין לחדש דין כזה. אלא בכלי חרס דאיכא תרתי לטיבותא ושבירה הוה דיעבד. כי האי גוונא שרי אף לכתחלה. ודע לדידן משמע אף זה אסור

בכ"ח. ועי"ד צ"ט ואין להאריך כאן. ועמ"א תנ"א. אות א' קשה לדידן אפילו דייסא שרי אחר הפסח. דלר"ש לא עבר ב"י. ובפריי שם הארכתי לכן לא ראיתי להאריך בכאן:
בד"ה דלמא אתי למיעבד כו'. דלא שכיח כו'. כוונתם דכאן גזרה קרובה הוא דלא ידקדק לבשל בו מינו. או אינו מינו משא"כ לעיל דלא שכיחא שיתערב לו. ולכן לא גזרינן דליכא כרת:
בד"ה חפי' במלחא פת שאפאה עם הצלי כו'. ול"ק דהוה נ"ט בר נ"ט דהיתרא לתי' שני שכתבו התוס' בד"ה דלמא אתי למיכלי' בכותחא. דכאן הוה בעין ושם לא שייך זה. וע' בפוסקים שהאריכו בזה. ושם הוה לכתחלה. דיכול לאכלו בבשר אלא דגים מותר לאוכלן בכותחא לכתחלה:

דף ל:

גמרא. אמאי אמר רב קדירות בפסח ישברו. יש לראות דלמא שאני היתרא בלע. דמועיל היסק דהו' עדיף מנ"ט בר נ"ט. משא"כ חמץ דשמו עליו. ומקרי איסור' בלע. אפשר דאין מועיל היסק. וע' בא"ח ה"פ:
ע"ש תנור של מתכת. ואב"ע חייס עליו לתי' קמא לא אתותב רבא בר אהילאי דסובר כרב ולתי' בתרא אתותב. והכי קיי"ל כתי' בתרא. וקדרה של חרס דאין מועיל הגעלה בצירוף בכבשן. ולבינה דין כ"ח יש לה. אלא דלא חיישינן דפקעה דעב הוא. אבל לבינה וקדירה שנתיבשו בחמה דין כלי אדמה יש להם. ומותרין בהגעלה ע' י"ד קכ"א וה"פ תנ"א:
ע"ש הני סכינא דפסחא. היכי עבדינן להו עט"ז א"ח תנ"א אות ה' יע"ש. וי"ל דסכינ' דאיסור' ודאי בעי ליבון. כמ"ש התוס' ד"ה והלכת'. ומבעי לי' בחמץ אי היתרא בלע או איסור' מקרי. כי"א כן דשמו עליו. ומש"ה מבעי' לי' לרב אשי דוקא. דאיהו מחלק בע"ז בין היתר' בלע כמ"ש התוס' כאן:
ע"ש זה תשמישו ע"י חמין. וזה תשמישו בצונן לכאורה יאמר דיי"נ אף שהה בי' מעל"ע אפ"ה לדעת או"ה דכבוש בכלי אין פועל בו יותר מכדי קליפה וע' ת"ח כלל פ"ה מזה. א"כ א"ש דיי"נ בצונן אין הבליעה הולכת יותר מקליפה, ומש"ה עכ"פ מהני הגעלה. כמו בכל כלי מתכת. אבל לדידן דכבוש אוסר בכלי כולו וכן הלכה. יש לעיין בזה וע' בפריי לי"ד ק"ה מ"ש בכבוש בכלי מתכות לענין דינא וע' בש"ך סי' ס"ח בסופו בכלי נחושת לענין עירוי בשם רי"ו ובי"ד קל"ה סעיף וי"ו ויבואר אי"ה. וכאן אין להאריך:
ברש"י ד"ה חייס כו'. ואתי למסמך אהיסק בחמץ. ויש מפרשים חייס ולא ישהה כל צורכן עד שיתלבנו. וע' א"ח תנ"א:

בד"ה קוניא פלומי"ר בלע"ז. של חרס וטוח באבר. וע"כ אי מותר בהגעלה קאמר דבלא הגעלה לא עדיף מכולו מתכות. דאלו טוח בזכוכית. הי' מקום לומר דמבעי' אי בעי הגעלה דדמי לזכוכית. דא"צ הגעלה עיין י"ד קל"ה. ומ"ש טו"ח. היינו טיחה בעלמ' לא מצופין דהני אפשר דמהני הגעלה. דככלי מתכות דמי עמ"א תנ"א אות מ"ה. ומצופה זכוכית גרע טפי. דלא מהני הגעלה וע' ברש"י ד"ה דמדייתי יע"ש מ"ש בזה:

ד"ה דמדייתי פולטין המשקין. מדופנן החיצון. וכיון דבלעי התורה העידה כו'. והיינו דמדייתי קודם הגעלה. וכמ"ש התו' ד"ה התורה העידה ואולי לא הי' לפני התו' כתוב בגירסת הקונטרס. כמו שהוא לפנינו. מדהוצרכו להביא ראי' מע"ז ועמ"ש בתוס' מזה. ובע"ז פירש"י מצופה אבר:

בתוס' ד"ה התורה העידה כו'. תיפוק דמדייתי. עיין מהרש"א וכוונתו מבואר דלפום סברא דהשתא. דמאני דקוניא מדייתי בפנים. וע"כ לאחר הגעלה דקודם הגעלה. כלי מתכות נמי מדייתי. ואפ"ה ניתרין בהגעלה. וע"כ לאחר הגעלה מדייתי קוניא וגריעי טפי מאלו הי' צח לחוד. דלא מדייתי לאחר הגעלה דהא הוצרכה התורה למכתב ישבר. ואי מדייתי לאחר הגעלה למה לי קראי. והיינו כמו שפי' התו' בע"ז. ל"ג ב' ד"ה קוניא. שהוא מצופה בהיתוך זכוכית שלא נגמר מלאכתו. גרע טפי מכ"ח גרידא. ובפריי לה"פ תנ"א הארכתי בזה יע"ש. והוקשה להם שפיר למה לי' למייתי ראי' מכ"ח. דהני גריעי טפי דמדייתי לאחר הגעלה. ותרצו דמדייתי הני קוניא קודם הגעלה כבחוץ כמו כל כלי חרס. ולאחר הגעלה אין מדייתי אפי' בפנים. ומייתי ראי' מקרא שפיר. דכ"ח אין תקנה בהגעלה. ומ"ש מהרש"א דגריעי משאר כלים. ר"ל מאני דקוניא המצופין אבר או זכוכית. עכ"פ גריעי משאר כלי מתכות או עץ. ואף על גב דגם הוא ידע דמדייתי בחוץ. ואפ"ה מבעיא. שמא הואיל ומצופין באבר וזכוכית אין בליעתן כ"כ מרובה כמו שאר כ"ח. וליהני הגעלה. אפ"ה השיב דיש להשוותן לשאר כ"ח. משא"כ אי הפי' מדייתי. לאחר הגעלה פשיטא דהשיב שפיר דלא מהני הגעלה דהא חזינן דלא מהני להו הגעלה. וכמו כל כ"ח. דמה"ט לא מהני. אלא דקשה למה לי' למייתי ראי' מקרא מה שהחוש רואה וקרא למה לי:

ודע דרש"י בע"ז ל"ג ב' פירוש קוניא כלי חרס מצופה באבר. יע"ש הפך ממ"ש כאן. טו"ח באבר דטוח כמו שועין שכתב הרמז"ל דלא מהני. כמו שהביא המ"א בתנ"א אות מ"ה. דטוח מתרגמינן ושוע והוא טיחה בעלמא. אין בו ממשות וכ"ת התם אמרינן דשרי ביי"נ. ולכן פירש"י מצופין באבר דהא פריך לה התם מיי"נ אחמץ וגם כאן. ומשני זה בצונן וצ"ע. ועמ"ש בפריי לא"ח תנ"א:

בא"ד. וא"ת והא יוצא מידי דפי' ע"י כבשונת. וי"ל דנעשה ככ"ח חדש. קושייתם אלישנא דלעולם. והא מהני כבשונת וה"ה דהו"מ להקשות אקרא דכ"ח ישבר. והא מהני כבשונת. ותירצו דזה כלי חדש הוא. והראשון כשבור וכ"כ הרא"ש יע"ש. וע' מהרש"א דקדירה חרס שנטמא. יש לה תיקון ע"י כבשונת. דהוה פנים חדשות ותנור לא מהני יע"ש. וסבור הייתי דמש"ה. כתיב תנור וכיריים יותץ ולא כתיב כלי חרס יותץ. אלא דמהני בי' כבשונת. וזה אינו דהא כתיב בכ"ח ישבר. וכ"ת דהחמיר הכתוב במקדש הא מהני ביה כבשונת. אלא דהחזרת כבשונת הראשון כשבור כמ"ש הרא"ש. ואה"נ דתנור וכיריים יותץ. לאו דוקא ויבואר עוד:

משנה נכרי כו'. הלכה עמוקה היא. ולי ההדיוט דרכי החכמה נעלמו ממני גם צוק העתים. אין הזמן מספיק. אמרתי אכתוב בקצרה. ויבואר אי"ה:

הנה יש בכאן שלש שיטות א' פירש"י והרא"ש שאחר הפסח אהגעת זמן קאי. וגוי מישראל או ישראל מגוי נמי לא קנה משכון (כת"ק דר"מ לקמן) הלכך בין ברישא וסיפא בעינן שלש תנאים. (א') הרהינו. (ב) מעכשיו (ג) הגיע הזמן ולא פדאו אז ברישא שרי דלמפרע של הגוי. ובסיפא אסור דלמפרע של הישראל הא חסר א' מתנאים או שלא הרהינו ברישא אסור. דאחריות על ישראל. וא"נ אמר לו הישראל שאין מקבל אחריות. אפ"ה במה מקנה הגוי הואיל ואין ברשות הגוי. (עיין רא"ש ומ"א תמ"א אות א') או בהרהינו ולא אמר מעכשיו אסור דקיי"ל כרבא. מכאן ולהבא הוא גובה. או שפדאו אח"כ הישראל. למפרע של ישראל ואסור וכן בסיפא לא הרהינו במה קנה הישראל ושרי. או שלא אמר מעכשיו לא קנה הישראל אלא מכאן ולהבא ושרי והיינו בלא קיבל הישראל אחריות או שפדאו אח"כ הגוי נמי שרי דשל גוי הוא. עיין רא"ש וטור. ויש לראות למה שבק הדין תוך הפסח ונקט הדין של אחר הפסח ובריתא ל"א ב'. גוי שהרהין פת פורני אצל ישראל אם אמר הגעתיך עובר ופרש"י תוך הפסח דשמא לא יפדה הגוי. ועט"ז תמ"א אות ג' כתב דזה גרע מאחריות דגורם לממון שמא יאבד. וצריך לשלם והוה על הספק. כ"ש זה דשמא לא יפדה יע"ש. והנה לכאורה בחלוקה דישראל שהלוה לגוי אף פדאו הגוי אח"כ מ"מ בפסח הי' הישראל בספק לאו דב"י וכ"ש למ"ש הט"ז יש סברא דודאי עובר ב"י. דכ"ש מאחריות הוא. א"כ אמאי כתב הרא"ש וטור בישראל שהלוה לגוי דוקא לא פדאו ומנלן זה דלמא אפילו פדאו קנסא קניס. הואיל ועבר ב"י תוך הפסח או אפשר בספק לאו שעבר קנס לי' ר"ש. וי"ל דמשמע לי' דבחד גוונא מתנייא מה רישא דשרי אינו אלא בלא פדאו ה"ה סיפא דאסור כה"ג בלא פדאו. ומ"מ צ"ע טעמא מאי וכ"ש למ"ש הט"ז כאמור. ומיהו גוי שהלוה לישראל ולא הרהינו אלא הקנה הישראל

לגוי החמץ בקנין סידור. ואמר מעכשיו ולא הי' אחריות על ישראל שרי עמ"א תמ"א אות א'. ואגב קרקע אי בעינן ציבורין ומתורת חצר. יש לעיין דאין שליחות לגוי. ועח"מ מזה. וכאן אין להאריך. ופירושו דאחר הפסח אהגעת זמן קאי ולא פדאו. אבל אם הגיע הזמן קודם הפסח א"צ מעכשיו. אם בא הזמן ולא פדאו. והרהין אצלו ברישא שרי דאין דין אסמכתא לגוי. כ"כ הרא"ש והיא שיטת הר"א ז"ל פ"ד מחמץ. ומיהו בסיפא דישראל שלוה לגוי והגיע הזמן קודם פסח. אפשר דיש דין אסמכתא בישראל מגוי ושרי כל שלא אמר מעכשיו לשיטת הרא"ש ורש"י והר"א:

השיטה השני' כפי הנראה הוא דעת המחבר בש"ע תמ"א דבין הגיע הזמן קודם הפסח או אחר הפסח. תלוי בג' תנאים דוקא כי יש אסמכתא לגוי. הלכך ברישא אם הגיע הזמן קודם פסח ולא אמר מעכשיו אסור דלא קני הגוי דאסמכתא הוא וכ"ש בסיפא דשרי דיש אסמכתא, וכן נראה להלכה כפי המבואר בתמ"א ובמ"א שם אות ב' יעו"ש:

השיטה השלישית הוא דעת הרמז"ל פ"ד מה' חמץ ומצה. והוא דעת רבינו אפרים דמתניתין בהגיע הזמן קודם הפסח בעינן ג' תנאים ומהני דיש אסמכתא בגוי. אבל הגיע הזמן לאחר הפסח לא מהני ג' תנאים מטעם הואיל דאי בעי פריק הישראל אמרינן הואיל כמו בחלה לקמן (ולשיטות הקודמות כתב הר"ן הואיל ומחוסר ממון לא אמרינן הואיל) והתוספתא דתניא גוי שהלוה לישראל ואמר אם לא באתי קודם הפסח מכור לך שרי מוקי הרמז"ל כפשטי' דוקא קודם הפסח הא לאחר הפסח אסור. ורא"ש פירוש קודם הפסח אאמר לו קאי דאמר הישראל קודם הפסח אם לא אפדה אחר הפסח מכור לך שרי. והר"ן כתב דתוספתא מיירי בלא אמר מעכשיו הלכך בעינן קודם הפסח יע"ש. ובדברי קדשו של הר"ן יש לי מקום עיון שכתב בהגיע הזמן קודם הפסח לא בעינן מעכשיו דבמשכון לא שייך אסמכתא דב"ח קונה משכון (דלא כראב"ד שאין אסמכתא לגוי אלא מטעם דבע"ח קונה משכון כדר' יצחק) והא גוי מישראל לא קנה משכון כדמסיק לקמן וא"כ הוה אסמכתא. גם התוספתא דמוקי בלא אמר מעכשיו. א"כ למה שרי בהגיע הזמן קודם הפסח דגוי מישראל לא קנה משכון ויש אסמכתא לגוי וצ"ע. ואין להאריך כאן ואי"ה יבואר:

ומעתה בסוגיא דשמעתתא כשארמוז על אחד מהשיטות תתן לב עלי'. ועיין ר"מ פי' המשניות סגר הדלת בעדו ולא מצאתי פתח פתוח בדבריו כלום מהשיטה שלו. ואמנם כתב התנאי בשניהם (ר"ל ברישא וסיפא) שיאמר מעכשיו כו'. והנה זה תנאי הכרחיי הוא הזכיר אותו. הא הרהינו אין מוכרח. שהקנה אותו בק"ס די גם שלא פדאו א"צ להזכיר דהגיע זמן קודם פסח מיירי ופשיטא דהכין הוא והבן:

בפירש"י בד"ה נכרי שהלוה כו' כשהרהינו כו'. ומחוסר גוביינא לא הוה כו'. השמיט מעכשיו והא לרבא קאי. והרע"ב הזכיר מעכשיו. ומלת מחוסר גוביינא לא הבנתי דהטעם או דאחריות על ישראל או דבמה יקנה ולרש"י משמע אפילו הקנה בק"ס ואין אחריות על ישראל אפ"ה אסור בלא הרהינו אצל גוי דמחוסר גוביינא. וא"י מה איכפת לן במחוסר גוביינא. ואולי יאמר הואיל. משא"כ כשהוא ביד גוי החליטו לגמרי ואין עובר והבן זה:

ד"ה ישראל שהלוה כו'. נמי כיון דהרהינו ולא פרעי' מההוא שעתא דאוזפי'. מלת נמי שלא תאמר דסיפא אף בפרעי' דישראל מגו קונה משכון כדר"מ וכמ"ש התוס' לקמן ע"ב ד"ה אלא הכא כו'. וסתם מתני' ר"מ לכן פירש"י דלא כן הוא אלא חד טעמא לשניהם. דקיי"ל כת"ק לקמן דגוי מישראל אין קונה משכון דוקא לא פרעי' אסור כאמור וא"י שינוי הלשון ולעיל כתב מההוא שעתא דהרהינו וכאן כתב משעתא דאוזפי' והבן זה ויש ליישב:

דף לא.

גמרא. אא"ב למפרע כמאן דגבו מחיים דאבוהן. עיין מהרש"א כתב מטלטלין לא הוה כמאן דגבו מחיים. ועמ"ש עוד בתוס' ד"ה משעבדנא לב"ח דאבוהן וקשה דמטלטלין אפילו הניח אבוהון בעין אין משועבדין לב"ח דמטלטלי דיתמי לא משעבדי לב"ח ועיין בס' מים עמוקים. ואמנם גם מ"ש רש"י ד"ה דינא הוא שכתב אבל מעות שלא הי' בעין אין ב"ח גובה וכשהם בעין אין כאן לוה דא"נ מטלטלין שהיו בעין בחיי אביהם קיי"ל מדינא דגמרא אין ב"ח גובה מהם (אלא מתקנת הגאונים) ואולי יש לחלק בין חוב בשטר ובין חוב בע"פ. ואחריות הנראה שחוב בשטר הוא דהרי כתב ליה בשטר אחריות ואי הוה בעין מטלטלין אפשר דגובה מהן. ועיין בבא קמא דף י' ע"ב בתוס' שם וכאן אין להאריך ויבואר אי"ה:

ע"ש נכרי שהלוה כו'. אמטו להכי מותר בהנאה כו' לשיטת רי"ף ורא"ש וראב"ד. והוא שיטת רש"י דהגיע זמן אחר הפסח וכן לשיטה דבין הגיע קודם או אח"כ מיירי מתני'. שפיר דקס"ד בלא הרהינו והישראל לא קיבל אחריות והישראל אף דלא הקנה לגוי המשכון בק"ס או אג"ק. מכל מקום שיעבודו של גוי עליו כיון דאי זבין מלוה הוה מכירה אלמ' בלא פדאו ברשותי' דמלוה מעיקר' קאי אלא לרבא קשיא וה"ה דקשיא אסיפא אמאי אסור בהנאה ומכ"ש בלא הרהינו הא עד אחר הפסח ברשותי' דגוי הוה קאי אבל לשיטת רבינו אפרים והרמז"ל פ"ד מחמץ ומצה ה"ה. דוקא הגיע הזמן קודם פסח הוא דשרי ברישא קשה מה פריך הא לרבא נמי ניחא דבהגיע הזמן של נכרי הוא

קודם הפסח (ועיין ברא"ש) וי"ל דפריך לאביי קנה הנכרי ולא הוה אסמכתא כיון דעדיף ואלים שעבודי' של מלוה ואי קדיש וזבין הוה הקדש ומכירה ואין יכול לחזור בו ה"ה דקונה החפץ שיש לו שעבוד עליו. ואין כאן אסמכת' אלא לרבא דאמר ברשותי' דילי' קאי נהי דבהגעת הזמן גובה מכל מקום הואיל ואמירה היתה בשעת הלואה ואז לא אלים שעבודי' כ"כ תו הוה אסמכת'. ומשני בשהרהינו והי' סובר גוי מישראל נמי קונה משכון ועוד אפשר לומר לרבא אף דמכאן ולהבא הוא גובה מכל מקום מטלטלין אף בהגיע הזמן והוא ברשות הלוה. ולא הקנה לו בק"ס או אג"ק אי זבין ואקדיש מלוה נמי לא קדיש דעדיין מחוסר גוביינא. ולאו ברשותי' דמלוה קאי עד דגבי לי' מלוה. משא"כ לאביי משעת הלואה ברשותי' דמלוה קאי אף דמחוסר גוביינא ואף במטלטלין. ועיין מהרש"א בסמוך בגמרא ומשני הגמרא כשהרהינו אצלו לרא"ש וסייעתו אף פדאו אח"כ שרי כיון דב"ח קונה משכון. למ"ד אף גוי מישראל קונה ועמ"ש עוד לקמן מזה. ועיין מ"א מ"ש דלרא"ש אמאי לא מוקי בהגיע זמן קודם פסח יע"ש. ואמנם לשיטה שני' י"ל דמשמע לי' מסתמא תנן בין הגיע קודם או אחר הפסח:

ע"ש ד"ה עובר איפכא מיבעי לי' לשיטת הרמז"ל קשה דלמא בהגיע זמן אחר הפסח קאמר ד"ה עובר דהואיל ואי בעי פריק הישראל מש"ה ד"ה עובר. משא"כ ברישא ישראל שהלוה לנכרי על חמצו. והגיע הזמן אחר הפסח לת"ק אינו עובר דמכאן ולהבא ברשות ישראל ולר"מ עובר ומתניתין ר"מ הוא ולמפרע קונה. ומש"ה עובר ועיין בלח"מ פ"ד מחמץ:

בפירש"י בד"ה דינא הוא כו' מעות שלא הי' בעין כו' כבר כתבנו בגמ' מה שקשה דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח אפילו מטלטלין שהיו בעין ועיין במהרש"א מזה:

בד"ה מאי לאו כו'. דת"ק סבר מכאן ולהבא כו' דבגמרא אמר מ"ס למפרע [גובה ואר"מ] קאי ובמה דסיים פתח לכן פירש"י דת"ק סבר מכאן כו':

ד"ה ישראל כו' לאחר הפסח אין עובר אם נהנה ממנו עיין מהרש"ל ולא הבינותים על בוריין ודברי מהרש"א הם כפשוטן דודאי הני תנאי כר"ש ס"ל דלר' יהודה אף דנכרי נמי אסור לאחר הפסח כדמסיק לעיל. א"כ אמאי לא פליגי תוך הפסח לת"ק לא הוי בספק לאו דב"י ומותר לשהותו ולר"מ עובר בספק ב"י ואסור לישראל לשהותו וכ"ת תוך הפסח כ"ע שרי לשהותו מספק דא"כ לאחר הפסח ולא פדאו אמאי אסור לר"מ מה בכך דלמפרע של ישראל הא לא שייך קנס כיון דבהיתרא קא שהה אצלו דלמא יפדנו הגוי ואהא כתב דאי הוה תנא הכין ה"א לאחר הפסח כ"ע שרי דכי קניס ר"ש בודאי שעבר ב"י לא בספק לכך קמ"ל רבותא לר"מ דאסור הואיל ועבר מספק ב"י. ומיהו קשה בהוה

אמינא בלא הרהינו מירי וה"ה מתני' לאביי בלא הרהינו א"כ ישראל שלוה לנכרי אמאי אחר הפסח אסור בהנאה דא"נ למפרע של ישראל מ"מ בפסח לא עבר ישראל בספק לאו דב"י דהא הי' החמץ ברשות גוי ומה הוה לי' למעבר וצ"ע. ויבואר חי"ה:

בד"ה אימא סיפא כו' איפכ' הוה לן לאפוכי פלוגתייהו כו' למ"ד לעיל עובר הכא אין עובר. ולמ"ד התם כו' עכ"ל. איפכא משמע דלהיפוך הוא וז"א דת"ק אמר שפיר בכאן עובר אלא לר"מ דהתם עובר הכא אין עובר. וזה שהיפך רש"י למ"ד התם עובר הכא אין עובר שזה עיקר הקושיא הוא ומ"ד התם אין עובר שפיר:

דף לא:

גמרא הא דאמר לוה מעכשיו והיינו בין רישא וסיפא וכפירש"י ד"ה ל"ק כו' כת"ק דר"מ דישראל מגוי נמי לא קנה משכון דסיפ' דומיא דרישׁ'. וכ"פ בטור וש"ע תמ"א. ובריית' גוי שהרהין פת פורני מסייע לזה דישראל מגוי לא קנה וכמ"ש רש"י דאפילו לאביי מוכח כן דא"כ בלא הגעתיך עובר דקנה משכון אפילו פדאו כמ"ש התוס' ד"ה אלא וד"ה ואם יע"ש ועיין מ"מ פ"ד ה"ה מחו"מ כתב. הרמז"ל השמיט זה דסובר ישראל מגוי [אינו] קונה משכון וחייב באחריות. וכבר נתבאר דאחריות חייב לבער והביאו הב"י ג"כ. ולישנא דחייב באחריותו לא ידעתי לפרשו דאי חייב באחריות אפילו לא קנה משכון חייב לבערו אלא אף שאמר הישראל שאין מקבל אחריות כיון דישראל קונה משכון מגוי אפילו פדאו עובר הישראל בפסח ואסור לכל ישראל אחר הפסח כיון דקונה משכון. אלא שלפ"ז יהי' סתירה מפי' המשניות לחבורו שבפי' המשניות כתב התנאי בשניהם י"ל ברישא וסיפא שאמר מעכשיו דוקא הא לאו הכי לא שאין ישראל קונה מגוי משכון וכ"פ באה"ע כ"ד סעיף י"ב. ועב"ש אות ל"ב יע"ש:

ע"ש ומנא תימרא דשני בין מעכשיו דתניא שהרהין כו'. לא ידענא איזה רמי' יש מבריית' יותר ממשנה דלאביי בריית' נמי מירי בלא מעכשיו והגעתיך שאינו רוצה לפדותו כמ"ש התוס' ד"ה ואם וצ"ע:

ברש"י ד"ה לא קשיא מתני' כשהרהינו כו' מעכשיו עיין מהרש"א דמשמע מרש"י אפילו במעכשיו בעי הרהינו יע"ש. והנה ודאי כן הוא וכ"פ הרא"ש וטור וש"ע. אלא ברא"ש הטעם דאי לא הרהינו אחריות על הישראל ומשמע בלא קיבל אחריות שרי אעפ"י שלא הרהינו אצל גוי. וע"כ בהקנה לו אג"ק או ק"ס דאל"ה במה יקנה ותדע דאל"כ בישראל שלוה לגוי דאסור אמאי בעינן הרהין אצל ישראל ש"מ דאל"ה במה יקנה ועמ"א תמ"א אות א' ואות ה' וכ"פ בטור וש"ע הוא בדעת ש"ג שמובא במ"א אות א' יע"ש. ועמ"ש בד"ה ומנא:

בד"ה ומנא תימר' דאפילו בשהרהינו שאני כו' ולולי פירושו ז"ל הי' נוכל לפרש ומנא תימר' דבמעכשיו בעינן הרהינו מדלא קאמר אלא. משמע אף במעכשיו בעינן הרהינו ומביא מבריית' דבעינן הרהין אעפ"י דמעכשיו דלרבא הגעתיך ע"כ מעכשיו. אלא דא"כ לאביי הרהין משום רישא כמ"ש מהרש"א ה"ה לרבא ולכן פי' בע"א ויבואר:

ד"ה מלאי פת ויין כו' לא שאר סחורה דאי שאר סחורה בתר פועלים הי' לן למיזל אלא מלאי פת ויין. אזלינן בתר מלאי דהיא העיקר. ועיין בא"ח סימן תמ"ט בט"ז ויש בזה כמה שיטות. ושם בפריי הארכתי בזה:

בתוספת בד"ה בדרבי יצחק כו'. חשבינן מצוי עכ"ל קשה א"כ אימא גוי מישראל נמי אפשר דקנה. והא ד"ה עובר דבשעת הלואה הוא ולקולא לא אמרינן דלקני גוי ולא יעבור הישראל. ולחומר' שפיר אמרינן דבשעת הלואה מצוי בידך קרינן בי'. ועוד את"ל קונה לגמרי הגוי מכל מקום גוף החמץ של ישראל ודמי למקבל אחריות ששניהן עוברין זה משום אחריות. וזה (שהבין) שהחמץ שלו:

ד"ה שקונה כו' אונסים כו'. בלא קיבל אחריות. באמת צ"ע דאין נ"מ כאן אי חייב באונסים או לאו דמיגניב או מתביד אמר רבא גופא לעיל דף ה' ב'. ואפשר שיטת רש"י כל שאין חייב באונסים מן התורה אין עובר עליו וליכ' למקנסי' לאחר הפסח. ועיין מהרש"א מ"ש דלוקי מתניתין בקיבל אחריות אין לו מבוא כי אם לשיטת הגאונים שמביא הרא"ש דף ה' ב'. דחמצו של ישראל בבית גוי וקיבל הגוי אחריות אין הישראל עובר. אבל לדידן דעובר הואיל והגוף החמץ שלו. א"ש דמש"ה פריך מרישא לחוד ולא מסיפ' ג"כ. ומ"ש דלתני במפקיד. י"ל דאשמעינן דוקא סיפ' דומיא דריש' באחריות הא בלא אחריות שרי דישראל לא קני משכון מגוי. ולשיטת הגאונים קשה כאמור וצ"ע:

משנה חמץ כו'. רשב"ג כו' מפרש הוא דברי ת"ק ולא חולק עיין פירוש המשניות. ומכאן ראי' דחמץ מנקברין וא"כ יש ג"כ סמך דהלכה כחכמים. ועיין ברא"ש ריש פרק כל שעה ולפי מ"ש נכון הוא דהלכה כחכמים וכרשב"ג דהלכה כמותו:

ברש"י ד"ה צריך שמא כו'. משמע הביטול מדרבנן ועיין מ"א תל"ג אות י"ז (ט"ס בדפוס תל"ט וצ"ל תל"ג). ומכל מקום קשה כיון דכבר הפקר הוא הואיל ונתיאש ממנו למה יעבור עליו במועד כשיפקח הגל ואי ברשותי' קאי. מה יושיעני שהיא טמון אלף אמה בקרקע, וגם משמעות רש"י הביאו הב"י דאם משליך חמץ לרה"ר אין עובר וי"ל דמפולת ברשותו הוא. וצ"ע בכל זה:

משנה האוכל תרומת חמץ בפסח כו'. יש ב' (מקומות) [אקומתות] בגמ'. א') אם לפי דמים משלם מתני' כר' יוסי הגלילי וכר' נחוניא ואם לפי מדה משלם מתני' כהלכה

דאסור בהנאה ושוגג בתרומה אעפ"י שהזיד בחמץ חייב וכרת אין פוטר ומזיד בתרומה אעפ"י ששגג בחמץ. דמזיד הוה כשאר גזלן ודמים משלם וחמב"פ לאו בר דמים ושוגג דתרומה היינו שגג במיתה דאי הזיד במיתה אעפ"י דשגג בלאו אין חומש. עיין ר"מ פרק עשירי מתרומות הלכה א' וכ"מ. משמע שם דכ"ע שגגת לאו אין שגגה להתחייב חומש. ומיהו אפשר שהזיד בלאו ואפ"ה משלם כי אין מלקות פוטר מכפרה כמו שאין מיתת ב"ד פוטר מחטאת. הזיד בכלי ושגג באוכלין (עתו' דף כ"ט א' ד"ה מאן) וה"ה ר' נחוניא ועיין פי' המשניות כתב במזיד פטור שהזיד במלקות דחמץ ומדמי עצים שחמ"פ אסור בהנאה ולאו בר דמים. וכבר הארכתי בספר פורת יוסף מזה בכתובות פרק אלו נערות כי הם דברים סותרים דמ"ש פטור מטעם מלקית היינו אי מתני' כר"י הגלילי. (ובאמת על הגמרא קשה לימא הזיד במלקות) ואיך כתב פטור דלאו בר דמים הוא. גם אי שגג. מזיד בלאו הוא למה לא תנן בתרומת חולין זה. דהזיד במלקות פטור ואי דחמץ כר"י הגלילי לאשמעינן בחמץ חולין הזיד במלקות. ולזה י"ל מזיד הזיד במלקות דחמץ אעפ"י ששגג בתרומה דלאו תשלומי כפרה הן. ועיין ר"מ פרק עשירי ה"ה אכל תרומה מזיד (והתרו בו אין משלם לא התרו בו) אם טהורה משלם קרן. והכ"מ הראה לרפ"ו דתרומות ושם אין זכר להתרו בו אולי לא הי' בגרסתו כן. כי הוא בשני חצאי לבנה. ויש לפרש אם התרו והזיד גם במיתה כדמסיים משלם קרן לבד משא"כ אם שגג במיתה אין פוטר דכפרה אין מיתת ב"ד וכ"ש מלקות פוטר:

גם לריש לקיש דאמר חייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין וע"כ בתרומה גלי קרא דלא לפטור ומכל מקום מלקות דחמץ קשה. וע"כ צ"ל. דלפי מדה משלם ומכל מקום קשה אין שתי רשעיות אלא דגלי גלי. או דתשלומי כפרה הן:

בפירש"י בד"ה בשוגג שגג בתרומה דלפי מדה משלם כו'. פסק דלפי מדה משלם ומתני' כהלכת' וכ"פ הראב"ד בפרק עשירי מהלכות תרומות ה"ה יע"ש. ומשמע לכאורה אפילו הזיד במלקות דחמץ משלם או דתשלומי תרומה כפרה נינהו. ואין מיתת ב"ד פוטר מכפרה כמו שגג באוכלין והזיד בכלי. אבל מטעם לפי מדה אין לחייבו דמ"מ שתי רשעיות הוא. ועיין כתובות בממון לזה ומלקות לזה בפרק אלו נערות בתוחב חלבו של חברו יע"ש ויש לעיין בזה ויבואר אי"ה. והר"מ פסק לפי דמים משלם ועכ"מ דר"ע וראב"י סוברים דלפי מדה משלם ויבואר לקמן:

בד"ה ומדמי עצים אם תרומה טמאה היא. יש לראות טהורה נמי אין ראוי לאכילה בפסח והעיקר רבות' דלא כר' יהודה דאמר מהנשרפין ואפר שוה מידי קמ"ל דאין משלם כלל דמנקברין הוא ומה לי טהורה או טמאה. ולכאורה הי' נראה דמתני' אשמעינן ומדמי

עצים כלומר אם טמאה העומדת להסקה. דה"א למ"ש הרמז"ל פרק ששי מתרומת ה"ו זר שאכל תרומה בזדון אף טמאה חייב מיתה ויש לראות הא הר"מ כתב הטעם דכהן טמא שאכל תרומה טמאה דפטור שנאמר ומתו כי יחללוהו. פרט לזה שאינה קודש (לא מטעם אין אחע"א דכולל הוא וחל ובפתיחה לה' שחיטה בפריי לי"ד הארכתי בזה) א"כ זר דאזהרה ומיתה מיחללוהו נפקא ולפטר בטמאה. ולכך אשמעינן ומדמי עצים והכוונה אף טמאה פטור והיינו לאקומתא דר' נחוניא כו'. דמיתה פוטר קמ"ל בטמאה יש מיתה וכאביי וכמ"ש רש"י לקמן ד"ה כר' נחוניא ויבואר שם בעזה"י:

דף לב.

בפירש"י בד"ה ואחד הסך דאמרינן ביומא כו'. ומשמע דרבנן דאסמכתא הוא ויהי' החומש כאן מדרבנן. והרמז"ל פ"א דתרומת ה"ב כתב מלא יחללו את קדשי והתי"ט במ"א פ"ו דתרומת בשם תו' נדה דאסמכת' הוא יע"ש. מה שכתב הרמז"ל שם פ"א לאכול דבר שדרכו לאכול כתב הכ"מ נלמוד מרפ"ב דמעשר שני וי"ל דהתם שלא יקח במעות מ"ש לאכול אכילה ע"י הדחק משא"כ לענין איסור אכילה ע"י הדחק שמי' אכילה. ועיין בה' יוה"כ:

בד"ה כל היכי דמעיקר' כשאכלה כו' דמיכפר לי' כו'. פשיטא לי' דא"נ לפי מדה משלם א"צ לשלם השתא ד' גריווא פירות וחומשיהן דהתורה הקפידה על הקודש שאכל ועליו החומש לא על הדמים וא"כ ליכא למבעי' דכן לפי מדה או לפי דמים משלם עכשיו גריווא פירות והן נעשים קודש וחומש עליו ושלשה זהובים מעות. ואם רצה הכהן מוחל אותן שלשה זהובים ויהי' מלת כשאכלה רבותא לא מבעי' אם גזל שונא ד'. וכשאכלם שויא זוזי דליכ' למבעי'. אפילו כשאכלה שוי' ד' ליכא למבעי' דליכ' נ"מ כאמור:

בד"ה אימא סיפא כו'. במזיד פטור מתשלומין ואי ר"י אמאי פטור לא ציין ומדמי עצים דפטור תשלומין לחוד קשיא. דאי לפי דמים בתרומה טמאה אין משלם אלא דמי הסקה כמ"ש הרמז"ל פ"י מתרומת ה"ה א"כ חמ"פ לר"י הגלילי. אפילו בטהורה אין משלם אלא דמי עצים א"כ ברישא משלם דמי עצים. וסיפ' אמאי פטור מדמי עצים (ולעיל לא אמר נ"מ בטמאה דהא יש נ"מ בחמ"פ ועלה מייתי לה) ולמאי דמשני ר"נ בן הקנה יאמר מדמי עצים אם טמאה היא לומר דאפילו טמאה חייב מיתה דלא תימא מחוללת היא מכבר. וכמ"ש לעיל ברש"י במשנה. אבל טהורה אעפ"י שצריך לשרוף אין מחוללת מקרי א"כ מ"ה בביטול סגי והבן:

בד"ה כר' נחוניא כו' אסון כו'. דחמץ בר דמים כו' מאי חומש איכא כו' בחמץ חולין עכ"ל מוקי לה אליב' דאביי דמיתה בי"ש פוטר מאסון כמ"ש בסוף. דאי דוקא כרת ליתני חמץ

חולין. והי' לרש"י לפרש שגג בשתיהן דאל"כ מיתה פוטר אלא דהי' צריך לסיפ' (ופסיק) [ופריך] לי' מריש' גופא. דע"כ שגג בשתיהן ואפשר לומר דאי הזיד בתרומה ושגג בכרת הי' סברא דחייב חומש הואיל ושגג בלאו דתרומה ושגג בכרת דחמץ דה"א למהני לי' שגגת כרת דחמץ דמקרי איש כי יאכל קודש בשגגה (דנהי דשגג בלאו והזיד במיתה בתרומה דעלמ' לא הוה שגגה דאין שב מידיעתו דהא לא שב ממיתה ואיך ישוב ממלקות ועם שהמלקות לפעמים חמור לי' כההוא דאלמלא נגדוהו ועיין הר"מ פ"י מתרומת ה"א ובכ"מ שם ותבין) אבל שגג בכרת ה"א דשב מידיעתו ואיש כי יאכל בשגגה ולפ"ז אשמעינן דוקא חמץ תרומה וסיפ' הזיד בכרת לזה כתב דשגגת כרת של חמץ לא אהני לתרומה ומאי חומש איכא. עיין מהרש"א וכוונתו דלמא הזיד בחמץ. ונקט תרומה דשוגג חייב דכפרה משא"כ חמץ חולין ומיהו י"ל דגלי גלי סובר רש"י וכ"כ בספר מים עמוקים. ומוכיח רש"י דאי הזיד בחמץ ול"ש גלי וע"כ ר"נ לא סובר כחזקי'. לתני חמץ חולין אלא כאביי וגלי גלי יע"ש. ומיהו מ"ש רש"י רישא אשמעינן דחמץ בר דמים ולא כתב דאשמעינן הא גופא דאמרינן הואיל וגלי גלי דעדיף טפי לומר כן דאשמעינן בתרומה הא מלתא ומ"מ ציון מהרש"א ז"ל אין מורה כן ויבואר אי"ה:

בד"ה אבל מפריש ד"ה אפילו לר"י הגלילי. כיון למ"ש התו' ל"ג א' ד"ה תתן לו ולא לאורו וכאן ד"ה דבר הראוי להיות קודש יע"ש:

בד"ה את הקודש משמע את הקודש שאכל אלמא ראוי להיות קודש היה. ירצה את הקודש היינו מה שאכל ישלם לו דוגמתן ממש ותרומת חמץ אלו הי' עושה תרומה עכשיו אין תרומה דאסור בהנאה ויראה דהוא כפירוש התוס' כאן:

ד"ה וכי מה הנאה כו'. נהי נמי דלית לך הא דרשא כו' אבל התוס' ד"ה דבר הראוי להיות קודש פירשו דדרשא מהכא נפקא הואיל ואסור בהנאה דאי שרי בהנאה דבר הראוי להיות קודש הוא הואיל ולא החמיצה במחובר ורש"י אעפ"י שמפרש כתו' אעפ"י כן פירוש דראב"י לדבריו דר"א חסמא קאמר. ואי קשיא א"כ לראב"י למה לי קרא את הקודש דבלא"ה מה הנאה ומה ישלם. י"ל דקרא אין מיותר לכך אלא דממיל' משמע כך ועיין ע"ב בתוס' ד"ה ההוא מבעי' לי' יע"ש. והוי יודע דלרש"י ראב"י ס"ל דלפי דמים משלם ולתוס' אדרב' ראב"י ס"ל לפי מדה משלם ומש"ה אי לאו קרא הי' משלם אף דלא שויא מידי ומקרא ממעט לי'. ועיין בר"מ פ"י מתרומה ה"ה וכ"מ שם כתב ומשמע דראב"י נמי לפי דמים ס"ל מש"ה פסק כן זה כפרש"י. והר"מ ז"ל יסבור כפירוש התוס' וראב"י כר"י בן נורי סובר דלפי מדה משלם ומיהו בתרומת חמב"פ אין נ"מ דראב"י ממעט לי' מקרא דונתן את הקודש אלא בתרומת משקים תותים וענבים איכא נ"מ

דלראב"י לפירוש התוס' מחייב דמן התורה הי' ראוי לזלוף ונתינה מקרי מן התורה וא"כ חייב כה"ג. וז"ש הכ"מ דמשמע לרבינו דראב"י פוסק לפי דמים. ומש"ה פסק בה"ה דמשקה תותים פטור אם הם טמאים. ויבואר עוד בעזה"י:

דף לב:

גמ' אמר אביי ראב"י ור"ע וריב"נ כו' העיקר להביא תנאים דהיינו ר"ע וריב"נ דריב"נ לפי מדה משלם ור"ע לפי דמים דלא הזכיר ר"ע כלל מדרשא דאת הקודש רק מה הנאה יש לו בה והיינו לפי דמים משלם וראב"י אין הכרע איך סובר כמ"ש לעיל. ועמ"ש ברש"י ד"ה אמר אביי:

בפירש"י בד"ה אמר אביי ר"ע וריב"נ כו'. השמיט ראב"י דאין צורך אלא להוכיח דיש תנאים והיינו ר"ע וריב"נ שמפורש פלוגתתן כדכתיבנא בגמ'. והנה ר"ע סובר לפי דמים וריב"נ לפי מדה. ואמנם ראב"י ור"א חסמא אפשר לפי מדה וראב"י ממעט מקרא דאת הקודש ור"א חסמא אמר דמותר בהנאה וליכ' למעטינהו מאת הקודש ומיהו הא דריב"נ י"ל סובר דחמץ מותר כר"י הגלילי והא דלא מהדר כר"א חסמא. די"ל אפילו תותים וענבים שנטמאו. אפ"ה חייב דלפי מדה משלם ומנא לי' דריב"נ סובר דאסור בהנאה אלא דנראה כן דאל"כ הי' להשיב לפי דברי ויבואר עוד וכאן אין להאריך:

גמרא אבא שאול אומר עד שיהא פרוטה עד לאו דוקא דפרוטה לחוד סגי וארבנן קאי דלדידהו כזית. ואין פרוטה משלם קרן וחומש. פרוטה ואין כזית משלם קרן וכסתם משנה פ"ד דתרומת מ"ג ואין כזית וגם אין פרוטה פטור מכלום דהשבת גזלה פרוטה דוקא ולאבא שאול פרוטה לחוד חייב קרן וחומש. כזית לחוד פטור מכלום והרמז"ל פסק פ"י דתרומת ה"ב כת"ק דאבא שאול. ומ"ש הכ"מ פסק כת"ק. וא"י למה לא כסתם מתני' דתרומת. ויש לראות לכאורה מזכה שטרא לבי תרי כיון דפסק בה"ה שם דלפי דמים משלם וא"צ ונתן פרט לתרומת חמב"פ דבלא"ה אין שויא מידי ולת"ק דסבר אכילה כזית ונתן לאוכל תרומה בפסח. ועיין תוס' ד"ה ההוא מבעי' לי' ורש"י ד"ה ההוא מבעי' לי' ויש ליישב ועמ"ש לעיל בתרומת תותים יע"ש.

ע"ש אכילה בכזית יש מחלוקת אי אכילה בכ"ש והלמ"מ דאין מלקות פחות מכזית ושזה שיטת רא"ם בביאוריו לסמ"ג ריש ה' חמץ. א"כ קשה קצת ובס' ג"ו וש"ה הארכנו בזה וכאן אין להאריך. ודע דאבא שאול דאמר בעינן פרוטה ואפי' אין בו כזית חייב קרן וחומש. אבל אזהרה ומיתה בידי שמים בעינן דוקא כזית. וזה פשיט' ומש"ה הוקשה להם לתוס' לעיל כ"ט א' ד"ה מאן. ממתני דהאוכל תרומת חמץ בפסח דאמאי לא פטר

כרת בשוגג דע"כ שאכל כזית אף לאבא שאול דאל"כ במזיד אמאי פטור מתשלומין כאמור ואין להאריך:

בתוס' בד"ה ואין נתינה כו' וגט כו', לא בעינן שוה פרוטה אבל כל שהוא דשוה בעינן דאל"כ לא מקרי ונתן וכמ"ש התוס' ל"ג א' ד"ה תתן לו יעו"ש. וגט אעפ"י דלא שוה מידי כיון דלא קאי נתינה לתשלומין שפיר מקרי נתינה שדבר גדול נותן לה שמפקיעה עצמה מבעלה שהיתה קנוי' לזה:

בד"ה ההוא מבעי' לי' להכי כתב ונתן כו' אבל רש"י ד"ה ההוא מבעי' לי'. פירוש דמשום סיפא דאת הקודש כתיב ונתן דדרך הקרא להוסיף תיבה אחת:

בפירש"י בד"ה לענין מעילה דהתם לא כתיב אכילה, עיין רש"י חומש ויקרא ה' פסוק ט"ו פירש"י אי מה להלן לא הזהיר רק אוכל ת"ל תמעל מעל אלמא מתמעל מעל נפקא. ואמת ברא"מ שם פירש דבריו יע"ש. ודברי הרא"ם שם לא זכיתי להבינם. במ"ש דתרומה כל הנאות. כ"כ בראש דבריו ואח"כ סיים כן דתרומה כל הנאות וא"כ אם לקח חטים טמאין דאין ראוין כ"א להסקה ובישל בהם קדרה יהא חייב והלא תנן אוכל ושותה וסך דסיכה בכלל שתי' הא שאר הנאות לא ועיין לעיל דף כ"א ב' ד"ה כל מקום. דנהנה מחמ"פ אין בכרת דלא יאכל דוקא אכילה. ולא כי כל אוכל ועמ"ש שם משא"כ כאן. ואיש כי יאכל דוקא אכילה וצ"ע:

ד"ה שחייב בהן כגון חלב ודם. קשיא לי דמה לשאר מצות שכן מותרין בהנאה ודוקא באכילה אסור תאמר במעילה שיש בה אזהרה ואיסור' עכ"פ. בנהנה ולא אכל ואיך יכול למילף מעילה משאר מצות וצ"ע:

בתוספת ד"ה מעילה כו' מיהו קשה לר"י כו'. דאדרבה משבועת העדות ופקדון לחומר' מקשינן. עיין מהרש"א ז"ל וקישור ד"ה הכין הוא בשלמא אי הק"ו משאר מצות אלים אצטריך בנזיר וש"ח למעט מזיד דלא נילוף בק"ו משאר מצות או ממעילה לרבי דהזיד במעילה במיתה וק"ו לקולא עדיף. ממה מצינו לחומר'. (עיין בספר ג"ו וש"ה הארכנו בזה. הק"ו וק"ו לחומר' מקשינן וכן מה מצינו ומה מצינו לחומר' מקשינן וציירנו שם דלא שייך יוכיח ע"ש) וכ"ת דליכ' ק"ו דשבועת העדות ופקדון יוכיחו ה"א הני גזרת הכתוב וא"נ כה"ג ודאי טרח וכתב קרא דאכתי לא הוה ידעינן בבירור. ויש אדם שיטעה וילמוד ק"ו. ולא יודע שיש יוכיח אבל השתא אדרב' משאר מצות ליכא למילף דהיא הנותנת וממעילה לרבנן דמה מצינו אדרב' לחומר' מקשינן ואף דקרבן קולא הוא הא ליתא דהא במעילה ליכא מיתה לרבנן ואפ"ה (איך) [אין] מביא קרבן אלמא מה שאין

מביא קולא הוא ועיין בספר מים עמוקים. וכבר נתבאר שדברי מהרש"א ז"ל נכונים וברורים בכל מקום וכאן:

דף לג.

בתוס' בד"ה ומינה מה תרומה בכזית כו' דנילוף מתרומה שלא יצטרף. עיין מהרש"א ז"ל דודאי אף (בנוצה) [בנהנה] בלא אכילה דיש חילוק בין הנאת אכילה שאין מצטרף לנהנה הנאה בלא אכילה דעכ"פ בצירוף איכ' הנאת פרוטה משא"כ אכילה דכבר הלך הנאה ראשונה אפ"ה ודאי לרבי פטור ואין מצטרף דאל"כ לפרש דמה לכל המצות שכן השיעור שלהן אין מצטרף משא"כ במעילה שחייב קרבן על השיעור פרוטה לזמן מרובה ופירכ' הוא. ובספר מים עמוקים הקשה עליו ולא דק ומתני' דמעילה כ' א' צירף המעילה חייב משמע נמי אף באכילה וכרבנן וכמ"ש מהרש"א ז"ל

בד"ה אף מעילה בו'. עד שיהא בו כזית קשיא להו במעילה נימא דבעינן כזית כמו תרומה דכתיב אכילה וכן בתרומה דסברי דכזית סגי כדמוכח מבריי' ראשונה ואבא שאול אומר עד שיהא פרוטה מכלל לרבנן בכזית לחוד סגי ואמאי לא נימא תרתי בעינן כזית וש"פ: גמרא וכן מורן בבי מדרשא כוותי. רש"י פירוש מורין ביו"ד לומר שהוא מלשון מורה הוראה לא מלשון אילפנא וקשה א איך קאמר דמורין הוראה כן והא לדידן חמ"פ אסור בהנאה ואפילו הי' ש"ה אין תרומה כלל דתתן או ונתן משמע נתינה כל דהו מיהת בעינן (ול"ד לגט דכתבו על איסורי הנאה כמ"ש לעיל. וכמ"ש התוס' כאן ד"ה תתן דבעינן נתינה כל דהו עכ"פ) וכ"פ רש"י כאן ד"ה אמר מר ד"ה לרבי יוסי הגלילי כו'. ואם נאמר כר' יהודא דחמץ מנשרפין וכפי' ר"ת תוך זמנו בשרפה יש ליישב זה דהוה נתינה דנהנה באפר. ואפילו בגחלים מן התורה עיין תוס' לעיל ה' א' ד"ה ואומר יעו"ש. ועדיין צ"ע:

דף לג:

גמ' ראשית ששירי' נכרין. הנה בתורם מטמא על טמא או מטהור על טמא דהוה תרומה כמבואר מ"א פ"ב דתרומת ומטמא על טמא אף לכתחלה ניחא שירי' נכרין דטבל טמא אסור בהנאה של כילוי וכשתרם שרי הוה שירי' נכרין. משא"כ תרומת חמץ דהוא תרומה שלישית דלא הוזכר בכתוב כ"א טהורה וטמאה ודברי מהרש"א בתוס' ד"ה אמר קרא צריכין ביאור. ועיין בספר מים עמוקים והנה אפשר דקשיא לי' למהרש"א ז"ל מ"ש התוס' דוקא טבל. וטמא אין מדליקין ובטהור נמי אין מדליקין. ויבואר במקום אחר: ע"ש גמ' ענבים שנטמאו כו' ויינן כשר לנסכים ענבים לאו דוקא ה"ה זיתים עיין ר"מ פי"ב מה"ת ופחות מביצה אם הם שניים אע"ג דשני אין עושה שלישי מכל מקום המשקה נעשה ראשון. אבל אם הענבים שלישי יכול לסחוט אף יותר כביצה וכמ"ש הר"מ ז"ל.

ועיין ל"ד ב' ודוקא ענבים חולין הא הקדישן עביד מעלה דאף המשקה נטמא עמהם אבל בתרומה לא עשו מעלה דדחוי הוא לקמן וכ"פ הר"מ ז"ל פי"ב מה"ת פי"א יעו"ש. ולי העני יש בכאן קושיא אחת דכאן כתב ולא אמרו פחות מכביצה אלא גזרה כו' והיינו כמ"ש התם דיעבד ופ"ט מרוצח ה"ח נמצא ההרוג מכוון לפי שא"א לצמצם בידי אדם וכאן משמע דאפשר לצמצם בידי אדם וצ"ע:

ע"ש דלמא אתי לידי תקלה כו' פת זריק לי' כו' לכאורה אין דומה כ"כ זה לזה דבדורך חיישינן הואיל ודורך לשתות המשקה חיישינן דלמא יבא לאכול ענבים כמות שהן בעוד שעסוק בהן משא"כ פת להדלקה אפשר דשרי. והלכה דחיישינן לתקלה [עפ"ת י"ד סימן נ"ז האריך בזה] הא לא"ה הי' חייב דבתרומה לא עביד רבנן מעלה ודוקא בקודש עביד רבנן מעלה וכמ"ש הר"מ ז"ל פי"ב מתרומת:

ברש"י ד"ה טמא מת כו' שכיון שיצא טפה ראשונה נטמאת כו' הא דאמר טפה ראשונה נטמא ויש לפרש דאחר כך מתערב טפה באחרות והכל מעורב. וכנראה מפירוש רש"י וקשה דליבטל ברוב' לענין טומאה כמו נבלה בשחיטה וכ"ת דלא בעינן ששים הא בורכא דהטעם אטו אינו מינו דבטעמ' תליא מלתא. ובטומאה ל"ש חיך אוכל יטעם. ומיהו נמי שייך זה דכהן אוכל ויטעם תרומה טמאה. ואמנם מהר"מ בפירוש המשניות משמע דטפה מטמא חבירתה והיינו אם משקין מטמא אחרים בכל שהן ויבואר אי"ה:

בתוס' בד"ה לאימת מתכשרי כו' מכאן מקשה ר"ת כו' היינו דע"כ הטמא נוגע בענבים במקום הנגוב אף לאחר שיצא מהן טפה ראשונה דאל"כ אפי' הרבה שרי וא"כ אמאי טהורים הא כבר הוכשרו וש"מ דאוכל על עצמו אין מקבל טומאה בכל שהו. והיינו מן התורה הא מדרבנן מקבל בכ"ש. וטהורי' דקאמר התם ע"כ לר"ת מן התורה קאמר ורש"י ד"ה כי סחיט ליתי' לשעורי' שפירש לקבל טומאה היינו לפי מ"ש ואני שמעתי אבל למ"ש הוא דאוכל מקבל טומאה בכ"ש ע"כ ליתי' לשעורי' אהכשר קאי. והר"מ ז"ל בפ"ד מה' טומאת אוכלין ה"א פסק דפ"ש מקבל טומאה מ"ה ואפ"ה בפ"א שם לא התנה שאוכל לקבל הכשר בעינן כביצה ומשמע בכ"ש מקבל הכשר. וזה אי אפשר מכח מ"ש ליתי' לשיעורי' גם הא דאמרינן התורה העידה על כלי מלא חרדל או שומשמין בכ"ח. ובחולין מיירי דאין צירוף אלא לקודש. ואיך יקבל החרדל והשומשמין גרגיר א' טומאה על עצמו. ומה בכך דנוגעין הרבה ביחד בכ"ח והא אוכל פרוד הוא ונהי שאם אוכל טהור נוגע בכביצה אוכלין פרודין מקבלין טומאה משא"כ שיהא הרבה אוכלין פרודין מקבלין טומאה שאין בכל א' מהן כביצה וצ"ע בכל זה. עיין לקמן:

דף לד.

גמרא בשליקתא ומאיסתא. לאחר שנטמאו שולקין כפירש"י וכ"פ הרמז"ל פי"ב מה"ת הלכה י"ב יע"ש בכ"מ מ"ש דהלכה דאין מזלפין יעו"ש. והנה רש"י פירוש בשליקתא שולקין אחר שנטמאו כמו פת וכ"פ הר"מ ז"ל שם והא דתנן תרום ותרקב אפשר מיירי ביין שאין ראוי להסקה וכנראה מסידור והר"מ שם שכתב פת וחטים שולקין ומשקין שאין ראוין קוברן יעו"ש. ורב הונא סובר דחיטין בשעת שליקה יבא לידי תקלה. וההוא דתשרף משמע דנהנה מהם בשלקן בעודן טהורים ונטמאו בין [זורקן] עצים דממאיס טפי' מפת. אבל התוס' ד"ה בשליקתא נראה מר"ת שסיים ומאיסתא תשרף משמע שכבר שלקן ונמאסו בעודם טהורים ואח"כ נטמאו הוא דשרי להנות משרפה הא שלקן כבר ונטמאו אסור למאס דאתי לידי תקלה. דפת ממהר למאס מיד שזורק בין עצים ואמנם מתרום ותרקב. אין ראי' דאימא דאיירי קודם שליקה. ועיין במהרש"א ועיין בס' מים עמוקים ולפי מ"ש א"ש. ויבואר עוד וכאן אין להאריך:

בתוס' ד"ה מחמין חמין כו' ברשות כהן עיין בר"מ פי"א מתרומת הלכה י"ח. ובמשנה למלך שם ומ"ש הראנ"ח רשאי הישראל [להדליק נ"ח] בשמן שרפה משמע הטעם דאין [נהנה דמללה"נ ומצות] . דרבנן נמי לאו ליהנות נתנו:

גמרא מאי אסורים לזרים כו'. ואסיקנ' ע"ב דלכהן נמי אסורים דעביד רבנן מעלה בתרומה ומפני שיש לי בכאן הרהורי דברים אמרתי אשיחה וירוח לי. בשבת י"ז ב' אמר גידולי תרומה אסור לזרים משום טמאה ביד כהן. וע"כ כמ"ד הכא דטמאה ששתלן אסור רק לזרים ולא לכהן והלכך גדולי טהורה וטמאה הכל חדא גזרה שלא ישהה הכהן טמאה לטהרה ולמכור ביוקר לישראל. ואי לא הא לא קיימא הא והוצרכו לגזור גדולי תרומה יהיו אסורים לזרים. ומשום ריוח פורת' לכהן לא ישהה אותה. משא"כ אי מעלה עביד רבנן בטמאה הואיל וכבר נדחית מאכילה אין זריעה מועלת להתיר באכילה. וכ"ש לר' יוחנן דהיסח פסול הגוף הוה מה ענין גזרה לגדולי טהורה לטמאה דטמאה לא משהה אותה דתהי' אסורה אף לכהן משום היסח. או מעלה. וטהורה לישתרי הגדולים. וע"כ טעם אחר יש לגדולי טהורה. וז"ש התוס' שבת י"ז ד"ה דלמא אלמא מותר לכהנים והיינו דמ"ד גזרה משום טמאה ביד כהן סובר כן באמת ועיין מהרש"א שם דזה לפי ס"ד ולפי מ"ש שם בשבת ע"כ סובר באמת כן דטמאה אסורה לזרים ולא לכהן וא"כ הרמז"ל פי"א מתרומת הכ"א כתב גדולי טהורה משום תרומה ביד כהן. ובכ"ג כתב גדולי טמאה אסור לכהן. כמסקנא דמעלה עשו בתרומה וכמ"ש הכ"מ שם. ולכאורה הם דברים סותרים. ובהשגות שם הכ"ג ציין הזורע עד מותר באכילה. א"א. לכהן ולא לזרים וכתב הכ"מ

דברים פשוטים. סובר דכוונת השגה על עלין שלישים המוזכר בהכ"ד. חתך עלים והוא משנה פ"ט דתרומת מ"ז כר' יהודא (הרע"ב פסק דלא כר"י יעו"ש) דהיינו שיגום וישנה מותר לכהן דכה"ג לא עביד מעלה. אבל לזרים באיסור' קיימא וקשה הא עיקר גזרה משום תרומה טמאה ביד כהן שישהה ויזרענה ובשביל עלין שלישים לא ישהנה וצ"ל דאפ"ה חיישינן ואי הכי א"ש דברי הרע"ב שם שכתב וא"ת כיון דטהרו משהה גבי'. וי"ל דתרומה בזול. והתי"ט הקשה דבאמת הטעם משום מעלה (וכ"פ הרע"ב גופא) א"כ אין צורך לזה. וי"ל דקשיא לי' אכתי משהה משום עלין שלישים או שניים לת"ק וכמ"ש הר"מ ז"ל כאן. ואמנם יש לומר השגת הר"א על הכ"ב דהר"מ פסק דאסור לכהן והר"א סובר דשרי לכהן ולישראל אסור דלא עביד מעלה בתרומה כלל. שהרי הר"מ גופא פסק בפי"ב שם הי"א דענבים תרומה שנטמאו אם דרכן יינם כשר. ולא עביד כה"ג מעלה בתרומה ויש חילוק בין קודש לתרומה. אעפ"י שיש לומר דבהא לא עביד מעלה בתרומה אבל לזריעה עביד מעלה. מ"מ מנ"ל להרמז"ל לומר דדחוי הוא מה דאמר הכא בתרומה אימא בתרומה נמי עביד מעלה. לענין משקין מפקד פקידי ולזה כתב הר"א ז"ל דאף מותר באכילה לכהן דלא עביד מעלה וכס"ד הכא דוקא לזרים אסורים לפי שיטת הרמז"ל בפי"ב וכדאמרן. גם מ"ש הכ"מ דברי הראב"ד פשוטים המה. צ"ע שהרי כתב ואסור לטבול יום. וזה שלא כהר"מ ז"ל בהכ"א שכתב דגדולי תרומה מותרים לכהן טבול יום. וכמ"ש הכ"מ דמשמע לרבינו דלטבול יום קאמר ואיך השוה דעת הר"א להרמז"ל וכעת אין משנה למלך ת"י וספר פני יהושע ג"כ ואי"ה יבואר וכאן אין להאריך בזה:

ע"ש שאם יבא אליהו ויטהרנו כו'. ה"ה דנ"מ לעבור צורה וכדמסיק בפסולי חטאת העוף. ועיין הר"מ פי' המשניות בשקלים פרק שביעי וכ"כ בה' פה"מ פי"ט הלכה ד' בשר הנמצא בעזרה טעון שרפה שמא נותר והא טעמ' משום היסח הדעת ונהי דכר"י קיי"ל מ"מ פסול טומאה נגעו בי'. ואף בשר דלא הוכשר מ"מ חיבת הקודש מכשיר וצ"ע. ועתוי"ט פ"ז דשקלים הרגיש קצת בזה:

ברש"י ד"ה לול קטן כמין גומא חלולה עשוי' בבנין הרצפה. וד"ה בין כבש כלומר בקרן כו', וד"ה במערבו של כבש אצ"ל שפת מערבי של כבש: מפני שדרכי החכמה נעלמו ממני צריך אני לדקדק בכאן והוא דבמשנה ג' פ"ג דמדות ורבובה היתה לו במערבו ששם זורקין פסולי חטאת. ופירוש הרע"ב חלון חלול במערבו של כבש עצמו. רבובה כמו נבובה ועתי"ט ד"ה רבובה כי לא הי' חלול מפולש ע"ש שהאריך. ותכלית כוונתו שרבובה זו היתה בגוף בנין הכבש [שכבש הוא בנין בקרקע אוכל בקרקע שלשים אמה ופורח ב' אמות על יסוד וסובב. עיין בר"מ הלכות בית הבחירה פ"ב הלכה י"ג ואויר

מעט מפסיק בין כבש למזבח למעלה יע"ש] כעין חלון סתום שעושין בעובי הכותל. ולא הי' מפולש מעבר מערבי עד עבר מזרחי שהן שש עשרה אמה כמו שהאריך התוי"ט שם דכ"מ ממשנה רבובה במערבו לא שנראית במזרחו. מ"מ שמעינן שלא בקרקע ברצפת העזרה אצל הכבש בקרן מערבי שהוא מחובר למזבח היתה רבובה זו אלא בגוף הבנין כבש בעוביו היתה ומלת לו מורה כן שמתיחסת הרבובה לו. ואלו הי' בגוף הקרקע ברצפת עזרה כעין גומא לבד] אין מתיחסת לכבש שלצורך המזבח הי' זה ששם זורקין פסולי חטאת העוף. והנה לשון חלול מורה על דבר המקורה כמו נבוב לוחות לא על דבר שאין מקורה למעלה. ולרש"י שפירש שחלון זה הי' בבנין הרצפה אצל הכבש לא בכבש עצמו. אין מלת חלול מבואר יפה כי חלול נקרא אם הי' בגוף הכבש כאמור שהכבש חלול. ואם הי' כתוב חלל אפשר לפרשו בדוחק משא"כ חלול בוי"ו מורה על גוף הבנין שהוא חלול וזה לא שייך אלא במקורה וגומא אין שייך חלולה. ומיהו מ"ש רש"י כלומר כו' דל"ת שהרבובה היתה ממש. בין כבש למזבח באותו אויר שהי' מופסק הכבש מן המזבח. ויהי' לצד מערבי באותו החצי של מערב לזה פירש דא"א לומר כן כי הי' מפריח על יסוד וסובב ואויר מעט מופסק למעלה. ועם זה נבין מ"ש הרמז"ל פ"ב דמדות הי"ד וחלון היתה במערבו של כבש אמה על אמה ורבובה היתה נקראת. ובהשגות א"א (לא כי) אלא חלון לבד ורבובה לבד וכך היא שנויה במסכת מדות. והכ"מ כתב דלא מצא משנה יותר במס' מדות. ולי ההדיוט לולי שדרכי החכמה נעלמו ממני הייתי אומר דכוונת הר"א ז"ל דבפסחים אמר לול הי' בין כבש למזבח יורה כפירש"י שברצפת קרקע עזרה בקרן שמתחבר שם הכבש למזבח במערבו שייך לשון בין. אבל במשנה אמר ורבובה היתה לו יורה בגוף ובנין עובי הכבש כאמור וא"כ חלון זה הלול. אין זה רבובה דרבובה בגוף הכבש הי' עשוי וחלון ברצפת קרקע עזרה בין כבש למזבח והרמז"ל השמיט מלת לו וכדאמרן. והיו שתי אלה אם נתרבה פסולי חטאת העוף וקטן מהכיל החלון שהוא הלול קטן היו נותנין גם בעובי הכבש והבן:

בתוספת בד"ה למה לי עבור צורה. וי"ל כו' היסח הדעת. היינו דתעובר צורתן משמע לינה ממש ולמה לינה דוקא. ורש"י ד"ה ותעובר צורתן פירש לינה. ואמנם מ"ש ואין לנו פסול אחר כי אם היסח הדעת. קשה הא איכא דם ובעלים וצ"ע. ועיין מ"ש לקמן בדברי מהרש"א ז"ל מזה:

דף לד:

גמ' תרי גווני טמא מהרש"א ז"ל לעיל בתוס' ד"ה למה לי הקשה דטומאה הוה נמי היסח הדעת והדרא קושיא לדוכתי' איך מרצה ציץ. ותי'. ולא זכיתי להבין תירוצו דמה

בכך שע"י טומאה בא ההיסח וציץ מרצה על הטומאה. אפ"ה פסול דהיסח היכן הלך. ולכאורה מ"ש לעיל דהיסח הוה היינו אורחי' הוא כיון שנטמ' אין משמרו אבל אם אירע שעדיין משמרו לאו היסח הוה כ"א טומאה לחוד ודיעבד ציץ מרצה על קרבן יחיד על הטומאה:

ע"ש בענבים של תרומה כו'. ולפ"ז ל"צ להא דלעיל תותים דיעבד דאף דיעבד אסור הואיל ונטמאו כשהן תרומה עביד רבנן מעלה. והרמז"ל בה' תרומת פי"ב הי"א פסק כסוגי' דלעיל דלכתחלה אסור הא דיעבד לא עשו רבנן מעלה בתרומה לענין זה. ועמ"ש לעיל בזה.

בתוס' בד"ה ונתן אלמ' תלושין כו'. קבלת טומאה ר"ל דקרא ונתן מים חיים אל כלי. אין שייך נתינה כה"ג כיון דשואב מן המעיין. אלא להכי כתיב ונתן לומר אעפ"י בשעה ששואב מן המעיין ועודם המים מחוברין למי המעיין מקרי תלושין בכלי לענין שאם נגעה טומאה בכלי נטמאו המים בתוכו. אלמ' מוכח דמן התורה עביד קרא מעלה בהקדש דאין זריעה להקדש. וה"נ לקמן מחוסר כפרה מעלה מן התורה הוא ועיין במהרש"א רש"י ד"ה שתהא חיותן יעו"ש ואין להאריך:

דף לה.

משנה אלו דברים וכו'. הני חמשת מיני דגן. אבל אורז ודוחן וכ"ש טטרקי (וטרקשי וויץ) וכדומה אין באין לידי חימוץ ואין יוצא בהן ידי חובת מצה ועיין בטור וש"ע סימן תנ"ג ס"א:

גמ' הני אין כו'. מה"מ אר"ש בן לקיש כו' רשב"ל קאמר בלולה מלת' ולא מקש' ותרצן דאל"כ אמאי פרט אורז ודוחן ולא שאר מינים נמי:

ע"ש דלא כריב"נ דאמר אורז מין דגן וחייבין על חימוצה כרת דתני' כו'. איבעי' להו כו'. אורז מין דגן כו'. כאן הוא סיומא דמלת' דמתני' דלא כריב"נ. דאיבעי' להו אי קרוב להחמיץ הא חמץ גמור לא הוה אלא נוקשה. ואם כן י"ל דסובר ריב"נ נוקשה מן התורה שרי ולית בי' לאו דלא תאכל חמץ כ"א מדרבנן אסור. ומש"ה אין יוצא באורז. דמ"ה אין בא לידי חמץ גמור. אבל מדתניא אורז חייבין כרת ע"כ דלא כריב"נ. ומיהו ה"ה דוחן דהא תרוייהו תנא אורז ודוחן דקרוב להחמיץ דממהר להחמיץ. ומ"מ י"ל הא מ"ה והא מדרבנן ולכך נקט אורז לבד ומ"מ קשה למה הביא כלל ברייתא דקרוב להחמיץ הי' רק להביא הא דמחייב כרת באורז שמעינן ממתני' דלא כריב"נ וצ"ע:

ע"ש דהוה מצה עשירה לדידן דמי פירות לחוד אין מחמיץ כלל ושרי מדינא ור"ל דאמר אין חייבין כרת הא איסור עכ"פ יש בעם מים וא"כ שמעינן דאפ"ה הוה מצה עשירה ועמ"א תע"א אות ה' ועמ"ש עוד בתוס' ד"ה מי פירות יע"ש בזה:

ע"ש והא הכא דאין יוצא ידי מצה וחייב כרת. קשיא לי התם המין שיוצאין בו הוא אלא דלא אכל דרך אכילה ורחמנא אמר בערב תאכלו מצות והן במניעה או בציווי בעינן דרך אכילה וא"כ מה ראי' לנילושה ביין ודבש דמין מים בעינן עמו וצ"ע:

בפירש"י בד"ה והכהנים בחלה כו' אלא משום חמץ כו'. זה כרבינא לקמן ולכאורה הכין הוא דאנן קיי"ל דאחע"א בכולל וחמץ כולל הוא על טבל וכדומה, ומ"מ קשה הא בגמ' מחורת' כרב ששת. ועיין לח"מ פ"ה מה' חמץ יע"ש וצ"ע שם בדבריו וכבר העירותי בדבריו במקומות מפוזרים ועמ"ש לקמן:

בד"ה מין חיטין לענין תרומה. עיין תוס' ד"ה כוסמין כתבו דבמנחות מתנייא על מתני' דחלה וטפי הי' להם להקשות דתרומה תנן בפ"ב דתרומה מ"ה כל שכלאים זה בזה אין תורמין. ועיין תוס' מנחות ע' ב' כתבו בחלה בתר טעם ודומה אזלינן. ומ"מ בתרומה ודאי כל שכלאים זה בזה אין תורמין וחטה וכוסמין כלאים הם וע"ש פ"א דכלאים ברע"ב ור"ש ותוי"ט וצ"ע:

בד"ה אוסר ויש מפרשים למנחות ושבוש כו'. אפשר לומר דמיירי שנתערב מעט קמח אורז בקמח סולת (ואפשר שיש כשיעור עשרון ג"כ בסולת לחוד) וקמח בקמח י"א יבש הוא. ומ"ה חד בתרי בטל. ומיהו באפי' הוה לח אח"כ. וי"ל דיש ששים אפ"ה קמ"ל דאוסר דא"א לשמור מחימוץ. ואם שיש ששים אפ"ה ממהר מידי דהוה אמי פירות עם טפה מים לי"א הכין. ועיין א"ח סימן תס"ב. ועיין ר"מ הלכות מעה"ק פרק י"ג ופי"ז יעו"ש:

ד"ה חמץ גמור לא הוה ונ"מ לכרת כו'. אפשר נ"מ דאין יוצא י"ח בפסח דנוקשה הוה ואפשר נוקשה מדרבנן ועמ"ש בגמ':

ד"ה קרמית כו'. אורז נמי לחם הוא קרמית הל"ל ונקט אורז וקרמית דאתרוייהו קאי וחדא מיניהו נקט דשניהם חייבין בחלה:

ד"ה ביין ושמן דלא נתן מים משמע כלל [לא] ועתוס' ד"ה מי פירות:

ד"ה אין אדם כו'. דלאו דרך אכילה כמ"ש ר' יוחנן כ"ד ב'. כל איסורין שבתורה אין לוקין שלא כדרך אכילתן ואף דהתם איסור' איכא. וי"א מ"ה. היינו דהוה כמו ח"ש. משא"כ לענין מצות עשה דאכילה אין יוצא שלכ"א ולפ"ז כרכו בסיב וכדומה שלא יצא. ועיין מ"ל בה' מ"א האריך בענין מצה ואין להאריך:

בתוספת ד"ה כוסמין כו'. לענין חלה מתנייתא כו' יש מקשין כו' והא דתנן כו'. עמ"ש ברש"י דעדיפי הי' להם להקשות דתרומה אין מצטרפין דכל שכלאים כו' ויש מקשין הוא דוקא לתו' לא לרש"י אבל הא דמשנה עם ברייתא אין שייכות לדבריהם הקודמין ועיין ר"ש בריש מסכת כלאים יעו"ש בזה:

דף לה:

בתוספת בד"ה מי פירות כו' אבל לאו אית בהו כו'. לדידן דהלכה דמי פירות לבד שרי לגמרי ע"כ הא דלחם עוני למעט מי פירות היינו עם מים. דהלכה כר"ע לקמן וזה כוונת מ"א בתע"א אות ה'. ובפריי לא"ח ה"פ כתבנו שם. ואמנם המחבר בתס"ב ס"א שכתב מי פירות בלא מים אין מחמיצין ושרי (מדינא ואין נוהגין כן כמ"ש הרב סעיף ד' יעו"ש) אבל אין יוצאין דלחם עוני כתיב וכה"ג ל"צ קרא גם משמע עם מים יוצאין כמהרי"ל הובא במ"א בתע"א אות ה' וצ"ע:

בפירש"י בד"ה דמאי כו' חמץ לבדו א"נ מצוה בעבירה ולקמן ד"ה טבל מדרבנן פירש מצוה בעבירה וע"ש מוהרש"א דבדרבנן לא שייך בל תאכל חמץ וכאן הוי לתא דספיקא דאוריית' כלומר אעפ"י דדמאי הוי רק דרבנן והקילו בי' משאר דרבנן. כמ"ש רש"י ד"ה השתא דחומר' דרבנן בעלמ' הוא מכל מקום הואיל ומשום לתא דאוריית' נגעו בי' ממעטינן מקרא מדרבנן ובמשנה ד"ה והכהנים בחלה לא זכר ממצוה בעבירה וי"ל דהיכי דלית לי' כ"א כזית חלה ותרומה י"ל דעשה דחי ל"ת עיין תוס' קדושין ל"ח א' ד"ה דאקריב בשם ירושלמי ובבלי ביבמות ד' ב'. משמע דעשה קודם הדבור עדיף ויאכלו מעבור הארץ מעיקר' לא אכיל כדי שובען רק כזית מצה. אם כן בתרומה וחלה אף שאין לו כ"א כזית אסור לאכול ואין יוצא י"ח דמי שאיסורו בל תאכל חמץ לבדו כרבינ' לקמן (לדידן איסור חע"א בכולל) משא"כ טבל דרבנן אי אית לי' כ"א זה שיעור מצומצם או חלה דרבנן מצומצם אפשר יאכל דאתי עשה ודחי ל"ת דרבנן והבן זה. עתוי"ט מ"ה ומ"ו ורק מצוה בעבירה הוא. רש"י עיי"ש:

גמרא מעשר ראשון פשיט' יש לראות הא ר' מאיר סובר אסור לזרים קמ"ל דמותר לזרים. ועכ"מ פ"א ה"א ממעשר. וי"ל דסתם מתני' ר"מ ומסתמ' מתני' ר"מ הוא וללוי קאמר ופריך שפיר פשיט' והא דפריך ולא בטבל פשיט' לא ידענא מה פשיטותי' אכתי לא שמעינן זה דאסור משום היקשא. או מצוה הבאה בעבירה נמי לאו פשיט' הוא כולי האי. ומכהנים בחלה ותרומה לא שמעינן הא ישראל לא דלכתחלה קאמר דכהנים יוצאים הא ישראל לכתחלה לא. אבל דיעבד אימ' שפיר דמי ועתו' ד"ה יוצאין בדמאי מסופק ר"י

כו'. אע"ג דהכהנים בחלה לכתחלה הוא מ"מ הא כדאית' והא כדאית' ורש"י ד"ה טבל מדרבנן כתב דוקא דיעבד בדמאי. לא לכתחלה ויבואר עוד:
תוס' ד"ה אכסנאי מפר' בירושלמי נכרים לא כרש"י שפירש ישראלים וקמ"ל דל"ת טבל אסור בהנאה של כילוי קמ"ל בדמאי הקילו:

דף לו.

רבינא אמר כו' מחוורתא כרב ששת. והרמז"ל פ"ו מהלכות חמץ ומצה הלכה זיי"ן פסק דאין יוצא במצה האסורה משום איסור אחר והטעם פשוט משום מה"ב. כמ"ש כל שאין מברכין ברכת המזון כו' ובריית' זו ר"ש אמר טעם עדיף מהיקש'. ועיין לח"מ שם. ומעולם לא זכיתי להבין דבריו א' דטעם משום מה"ב ב' מ"ש דחמץ אין כולל וחמץ שוה ליוה"כ. ודאי כולל חשיב לי'. דחל אכל חתיכת חמץ חייל נמי אטבל. ג' מ"ש דברייתי' דנבלה ביוה"כ פטור בנתנבלה ביוה"כ הא ברייתי' ר"ש הוא ור"ש לית לי' כולל ובנתנבלה ביוה"כ גם רבנן מודים דאין חל נבלה על יוה"כ דלית כאן כולל ומוסיף ולא ב"א אם לא בראוי למזבח דהוה איסור מוסיף למזבח. ומיהו לקושיא הב' יש לומר שכיוון במ"ש כשחל חמץ דהיינו מתחלת שבע עד הלילה דאין כאן כרת כ"א לאו וטבל במיתה הוא והוה קל על חמור אפשר דאין חל קל על חמור בכולל כ"א בשוין דוקא (וכבר הארכנו בספר פורת יוסף וספר ג"ו וספר ש"ה מזה בתכלית הביאור) ואעפ"י בלילה בשעה חיובא מצה הוה כרת מ"מ הואיל ובשעה שבא לעולם איסור חמץ לא חייל שוב לא חייל הגם שזה דוחק מ"מ שאר קושיות צ"ע:
תוס' ד"ה האוכל כו'. שאין זבוח ומכאן דאין איסור חע"א אפילו לאו וכרת אעשה. וכ"כ התוס' בשבועות כ"ג ב' ד"ה דמוקי ועיין מ"ש בפתיחה לה' שחיטה בפריי לי"ד יעו"ש. גם חקרנו שם בשער התערובת בפתיחה להלכות תערובת דלדידן דלית מלקות תרין איסורין רביע עלי'. דאין איסור חע"ח. היינו לענין מלקות לחוד. אבל מ"מ תרין איסורין רביע עלי'. א"כ רב ששת דאמר יצא זה שאין חל איסור חמץ על טבל הא חל הוא שפיר ואסור ומוזהר הוא עליו אלא שאין לוקין שתים. וע"כ רב ששת סובר דאין איסור חע"א לגמרי כלל וזה כתי' א' ביבמות ל"ג ב'. אבל לתי' רב אשי התם לקוברו בין רשעים גמורים מבואר אעפ"י שאין אחע"א. מ"מ תרין איסורין רביע עלי'. ע"כ כרבינ' הכא אעפ"י דאמר בגמ' מחוורתא וז"ש רש"י במשנה וגמ' כרבינא כדכתיבנא לעיל והבן זה ואין להאריך:
גמ' לחם עוני פרט לנלושה ביין ושמן ודבש. עיין מ"מ פ"ו מה' מצה הלכה ה' דוקא אלו הא שאר מי פירות הוה לחם עוני ומש"ה לא אמר פרט לנילוש במי פירות. אבל בש"ע תס"ב מי פירות אין יוצא דהוה מצה עשירה והי' נראה בעירוב מים דבשאר מי פירות

תו לא הוה מצה עשירה משא"כ ביין ושמן וחלב ודבש מקרי מצה עשירה אפילו עירב מים. ואמנם הקושיא הוא מה שהקשה דר"ע אדר"ע לימא התם בי"ט ראשון ובעירב מים כמ"ש הלח"מ. ומ"ש דמשני עדיפא כדר"י בן לוי וקשה איך קאמר הא בי"ט שני. והא ר"ע ע"כ דאמר לשתי בעירב מים דאל"כ אין ראי' דלא אמרו לו דבר דחכמים דאמרו תישרף בעירב מים. דאל"כ מי פירות לחוד אין מחמיצין כלל וכמ"ש המ"מ פ"ה שם הלכה כ' יעו"ש היטב. ואם היינו אומרים דהני ד' משקין יין ושמן ודבש וחלב אף עירב מים הוה מצה עשירה א"ש. משא"כ בשאר מי פירות בעירב מים עם מי פירות אין יוצא דנהי דמהיקש' דלא תאכל חמץ יש לדחוק ולומר דאין הקמח בא לידי חימוץ וסגי בהכי לולי חסרון מים. וכמ"ש הלח"מ שם פ"ו. מ"מ שימור דלישה בעינן נמי ובמי פירות לבד לא הוה שימור דלישה שימור דאין בא לידי חימוץ. וז"ש המ"מ. פ"ו הלכה ה' דאנו צריכין שימור מחמץ כדאמרן לא כמ"ש הלח"מ מהיקשא דלא תאכל עליו חמץ. וא"ש נמי הירושלמי שהזכיר המגיד משנה פ"ה הלכה כ' דמי פירות אין יוצא בשאר משקין נמי בלא תערובת מים כלל דשימור עכ"פ בשעת [לישה] נמי בעינן ובמשקין לא שייך זה ואיזה בפריי יבואר עוד וכאן אין להאריך ועיין לקמן לחם עוני פרט לחלוט ומשמש ויבואר שם ומ"מ לדידן גם למי פירות בעינן האי קרא וכמ"ש המחבר בתס"ב וכבר כתבנו לעיל מזה:

ע"ש גמ' ור"ע מי כתיב עוני בוי"ו דליקרי לחם אוני באל"ף דאפה"ע מתחלף בעבור האחוה בניחותן בלא וי"ו כתיב. ור"י הגלילי הואיל וקרינן עוני בחולם קרינן בי' לחם אוני. ועיין רש"י ד"ה מי כתיב עוני בוי"ו. דמשמע מיני' עוני טעות נפל בספרים. וצ"ל דמשמע מיני' אוני באל"ף והלכה כר"ע דיוצא במעשר שני הואיל ויש לה היתר בכל מושבות אי נפדה ולא ביכורים שאין לה היתר בכל מושבות ויבואר עוד לקמן בעזה"י:

ע"ש ואם לש תישרף מיד וחכמים אומרים יאכל. עיין לעיל תוס' ד"ה מי פירות אין מחמיצין דמיירי כאן בעירב עם מים קצת ועיין תוס' לעיל ד"ה מי פירות אין מחמיצין ועיין רי"ף גורס תאפה מיד. והיינו ודאי הא שהה כשיעור מחמיץ ורש"י ל"ג לה. ומיהו גם רש"י סובר דמיד נאפה. דסובר אפילו בלי תערובת כלל יכול לבא לידי חימוץ כמ"ש לעיל אמר רשב"ל עיסה שנילושה בשמן ודבש אין חייבין על חמוצה כרת הא לאו איתי בי'. וכמ"ש הטור משמו סימן תס"ב. אלא דל"ג מיד דגרס תאכל. ואין שייך לגרוס מיד הואיל כשנאפה כבר וראוי לאכול. ודע לעיל אמר ר"ל ביין ושמן ודבש לה"א שפיר עם מים הואיל ואין יוצא ידי מצה עשירה. אבל באמת הני ל"ד ה"ה כל מי פירות ויבואר עוד:

שם גמ' וחכמים אומרים יאכל. זה גירסת רש"י אבל גירסת הרי"ף ז"ל וחכמים אומרים יאפה מיד. ועמ"ש ברש"י ד"ה וחכמים יעו"ש:

ברש"י ד"ה אין לשין כו'. לפיכך כו' דהבערה שלא לצורך ור"ל כצ"ל דאמר כו'. רש"י סובר מי פירות בלא מים נוקשה הוה. כמ"ש ל"ה א' ד"ה ביין ושמן וחכמים פליגי אירישא דלשין לכתחלה והא דלא פליגי אירישא דלא צריך דלר"ג ממהרת יותר ולפיכך תירץ משא"כ לחכמים יאכל דשוה למים וודאי נמי לשין. וזה שהוסיף לפיכך דהא בהא תליא ור"ע כחכמים. ולש לכתחלה ומייתי מדריב"ל דיומא קמא אסור מצה עשירה ומכאן ואילך אף לכתחלה זה דעת רש"י. ואמנם מ"ש דהבערה שלא לצורך איכא לעיונא דהא כתב בדף ו' א' ד"ה כופה בשלא בטלו מבער ביו"ט דהוה צורך היום ולדידי' נוקשה עובר [על] ב"י כמ"ש. וניחא לי קצת דהלכה כחזקי' כמ"ש הרא"ש בחולין ופסחים דרבי' דר"י (דלא כהר"מ ז"ל פ"ח ממ"א) ונוקשה מותר בהנאה. ויכול לבטלו בפסח דברשותי' הוא וליכא צורך היום קצת. ועמ"ש בד"ה וחכמים אומרים יאכל יעו"ש. ועיין טור תס"ב ויבואר בסמוך:

ד"ה וחכמים אומרים תאכל. ול"ג מיד דקסברי אפשר לשומרה. הנה תראה חידוש עשה מיו"ד תי"ו כי סובר דלחכמים לש לכתחלה ור"ע כחכמים ס"ל. ולש לכתחלה דלא כגירסת הרי"ף יאפה מיד דממהר [להחמיץ] אלא שיכול לשומרה קצת אלא מי פירות דינן כמו מים לחוד ויכול ללוש ולשהות שיעור מיל (ל"ד לשהות לכתחלה עש"ע או"ח ר"פ) ויאכל משמע ציווי והיינו אי גרס מיד. ולכך כתב רש"י דמיד אין לו פירוש כאן (וטוב הי' לומר יאפה מיד) וכיון שכן תאכל שפיר עדיף העיסה נאכלת תי"ו הנסתרת לנקבה. והנה יש בכאן שיוטת הרבה עיין טור תס"ב ואכתוב קצת בקיצור כי גי' רי"ף תאפה מיד ולחכמים נמי לכתחלה אין לשין כו' ור"ע דעת שלישית ולש לכתחלה. וכן ריב"ל לבניה כה"ג מיירי עם מים ופסק כר"ע דריב"ל מסייע לי'. ואמנם נאמר דתחפה גרס מיד ואין לשין לכתחלה עם מים במי פירות ור"ע אין דעת שלישית כ"א לפרושי פלוגתא ואמר ולשתי היינו בדבש לחוד להודיע דרשב"ג וחכמים במי פירות עם מים קמיירי ופריך שפיר דר"ע אדר"ע וליכ' לשנויי כאן במי פירות עם מים דאיך לש לכתחלה. וזה דעת מהרי"ל הובא במ"א תע"א ובגמ' הקשיתי בזה ולמ"ש כאן נתיישב זה:

גמרא אתאן לת"ק ושוין כו'. הנה לרש"י שפיר אבל לרי"ף ולשאר מפרשים גם חכמים מודים דאין לשין אלא אתאן לת"ק דאיהו בפירוש אמר שאין לשין. ושוין לפירש"י קאי על חכמים דר"ג וא"ש משא"כ לרי"ף ושאר מפרשים צריך לדחוק ולומר דעל חכמים

דמקטפין קאמר כלומר אעפ"י שיש מחלוקת בקיטוף אליב' דר"ג. אבל שוין המה ואין בהם מחלוקת לענין פושרין. ופושרין לכאורה כל ששהו זמן רב בבית עי"ד לענין פושרין בריאה. ואמנם מדאמרינן לקמן מ"ב א' דרש רבא לא תלוש בחמי חמה ולא במים הגרופין מן המולייר שם ההוא מקרי פושרין לענין זה לא בע"א:

ע"ש יומא קמא לא תלושו בחלבא כו'. יומא קמא פירש"י לילה א' היינו כזית מצה חובה ולדידן ב' ימים. ועיין בעל המאור ורמב"ן מ"ש בזה ועיין רא"ש מ"ש על הרי"ף ז"ל דסובר מי פירות עם מים אין מחמיצין לא הבינותי דמחמיצין ואפ"ה יכול לשומרה כמו מים לבדו כמו לרש"י הכין. ומ"ש דברי בה"ג נעלמים הם לא זכיתי להבין זה דדברי בה"ג יש להם פירוש כר"ש דר"ג ולחכמים הא בהא תליא לר"ג ממהר להחמיץ. ואם לש ישרוף ולחכמים אין ממהר ולשין כמ"ש לפיכך ולזה כוון גם בה"ג דחכמים דאין לשין ואין מקטפין כר"ג הוא:

ע"ש כל המנחות נילושות בפושרין משמע אף לחם הפנים וכמ"ש התוס' מנחות נ"ה א' ד"ה כל המנחות דצבור שאני יעו"ש ויהי' הפירוש הא דאמר מ"ש ממנחת העומר. ולא מקשה התם. ואיך תלוי כאן. אלא דתירוצא הוא דמ"ש ממנחת העומר וע"כ צבור שאני ה"ה לחם הפנים ודוחק לפרש כן. ועתוי"ט מנחות פ"ה מ"ג ד"ה לחם ולא הביא ד"ה דף ט'. כתבו בפירוש דלחם הפנים מנחה אקרי והר"מ ז"ל פי"ב מהמעה"ק ה"ג [כ'] מנחה לחם הפנים. ואמנם שם הכ"א כתב כל המנחות הנאפות פושרין הואיל ולישתן בפנים. ואין זה טעם ללחם הפנים שלישתן בחוץ. אלא צבור שאני ועכ"מ שם הכ"ג. ואולי כוון לכל בהכ"א:

ונוראות נפלאתי על מה שראיתי בתוספת מנחות נ"ה א' ד"ה כל המנחות כתבו מאפה יחיד דלישתן בחוץ כלחם הפנים דמ"ש כיון דלא בעי שמן עד לאחר אפי' כדאמר החלות בוללן יעו"ש. וכוונתם רבי דאמר הכין לקמן והא שם מבואר דכ"ע נותן שמן בכלי תחלה אף לרבי וכ"פ בבלילה שלאחר כן. לרבנן בוללן בעודו סולת ולרבי אחר אפי' ע"ש. ובתוספת' מבואר בהדיא דכל המנחות אפייתן בפנים הביאו הכ"מ פי"ב הכ"ג ממעה"ק. ומיהו זה טעות די"ל רבנן היא. ומ"מ מבואר הוא במנחות ע"ה א' דלכ"ע נותן שמן תחלה ונותן קמח ומדת הלח נתקדשה. כ"פ בנתינת שמן לבלילה רבנן סברי קודם אפי' ורבי לאחר אפי' והלכה נמי כרבנן כמ"ש הר"מ ז"ל פי"ג ה"ו יעו"ש וצ"ע. ועיין פ"ה מתו"מ ובכ"מ שם ופי"ג הלכה ה' וכ"מ ואין להאריך:

שם ומשתמרין תי"ו התפעל. אין כאן מקומה ומשמרן גרסינן וכ"ה במנחות במשנה כ"ה א' כי התפעל הוא בעומד ואין שייך במנחה עצמה שיהא שומר ונשמר כידוע:

רש"י ד"ה לישה כו'. מחבת מרחשת תנור כו' לסולתן כו'. כשנאפית תחלה בפושרין מ"ש סולתן פלוגתא היא מנחות נ"ד. ועיין תו' י"א א' שם וכ"פ הרמז"ל בהלכות מעה"ק פי"ג דפותת לבד יעו"ש וע"ש בכ"מ למה השמיט עבודה קשה יעו"ש והבן. ומ"ש לש בפושרין ואחר אפיה נותן כל ג' מתנות שמן נותן ובולל ויוצק הר"מ ז"ל פי"ג מהמעה"ק ה"ו לא כ"כ. אלא נותן שמן ובולל בעודו קמח. ולש עם פושרין ואופה ואח"כ פותת ויוצק יעו"ש. ואפשר דקשיא לי' מה קושיא דהתם מי פירות עם מים לא הוה חמץ גמור כ"א נוקשה. ואפשר שהשמן יעכב הפושרין מלהחמיץ כלל. כי י"א מי פירות עם מים אין מחמיצין כלל (עיין רא"ש בשמעתין במ"ש על הרי"ף ז"ל) וא"כ מה ראי' מנחות לכאן. לכן פירש דתחלה נילוש בפושרין לחוד. ואמנם המעיין במנחות יראה דתחלה נותן ובולל ולש עם פושרין ואחר אפיה יוצק במחבת ומרחשת ובתנור לא הי' יציקה כ"א ברקיקין משיחה כמו שמבואר כל זה ברמז"ל פי"ג ממעה"ק וצ"ע:

ד"ה לימד על יציקה ובלילה כו'. ותני במאפה תנור לאחר לישה ואפיה ופתיתה נינהו. לא הבינותי זה דבמאפה תנור אין שם יציקה עיין רמז"ל פי"ג מעה"ק ה"ח יעו"ש. ולמה השמיט מחבת ומרחשת עיין שם:

ד"ה במקום זריזין שהמחבת ומרחשת ותנור כלי שרת הן לא הבינותי זה דמה ענין כלים אלו ללישה ובפרט לפי מ"ש ד"ה לישה דקודם שנתן] שמן הי' לש בפושרין. ואפילו את"ל אח"כ מ"מ קודם מחבת הי' בכלי אחר. וכמ"ש התוס' ד"ה במקום דכלי הלח מקדשה וצריך לדחוק דאפיה הי' בפנים מסתמא היה גם הלישה סמוך לה כמ"ש התוס' ד"ה במקום תי' א' ומ"מ קשה מה תירץ בלילה חוץ לחומת עזרה פסולה ואין ראי' ללישה שהי' מקודם לפירש"י ד"ה לישה. ועמ"ש עוד בתוס' ד"ה במקום זריזין יעו"ש בזה:

ד"ה צבור כו'. אית דאמרי כו'. ולדידהו קשה לחם הפנים יעו"ש:

בתוספת ד"ה במקום זריזין כו'. מאפה תנור כו'. עיין תוס' מנחות דף ט' א' ד"ה ריש לקיש: ד"ה כל המנחות. והנה ד"ה בכאן סתומים וצריכין ביאור. ויראה לפרש דר"פ דע"ב הקושי' כאן מאפה תנור לחוד דאי מחבת ומרחשת הי' שמן עמהם בפושרין ומי פירות עם מים אין חשש כ"כ אם הוא בפושרין. כי גם השמן מעכב כי י"א הכי (עיין רא"ש על הרי"ף בשמעתין) וקושי' רק מתנור שאפי' הי' בעודו נילוש בפושרין לחוד. וכמ"ש התוס' להדיא במנחות נ"ה א' ד"ה כל המנחות דתנור לא הי' נותן שמן עד לאחר אפי'. והיינו לרבי דאמר החלות בוללן. וכבר תמהנו לעיל דמ"מ הי' נותן שמן תחלה. אלא הבלילה הי' אח"כ לאחר אפי' לרבי. ומיהו י"ל מדאמר ר' יוחנן מנחות ט' בללה חוץ פסולה משמע הא נתינה בחוץ כשרה כי כן הי' עושה נותן שמן ואח"כ בולל בשמן

ואח"כ יוצק במחבת ומרחשת ובתנור לא הי' יציקה כ"א נתינה ובלילה. וא"כ משמע שהנתינה לא בעי כלי שרת וגם זה צ"ע ועתו' שם ד"ה ריש לקיש וז"ש מהרש"א כיון דכאן עיקר הקושיא מתנור דמחבת ומרחשת הי' הבלילה בכלי שרת קודם אפי' וע"ז לא משני בלילה חוץ פסולה יעו"ש. וי"ל דמ"מ גם במחבת ומרחשת קשה קצת דמסתברא מי פירות עם מים ממהרין להחמיץ יותר ומשני במחבת ומרחשת ותנור דכלי יבש נמי מקדשה ואין להאריך יותר:

דף לו:

תוס' ד"ה אוציא חטין ושעורים כו'. דאנן לחם בעינן דממעטינן לעיל אורז ודוחן. עיין מהרש"א וגי' רש"ל ואנו לחם בעינן יעו"ש ואיך שיהי' יש לראות הא היקשא דלא תאכל חמץ ז' ימים מצות תאכלו לאו מיותר הוא. דאצטריך לכמה דרשות (ועיין כ"ח ב' יעו"ש) א"כ מה חזית הך היקשא אימא הך היקשא. מה מרור שאין במינו בכורים. וכפי הנראה לחם האמור כאן וחלה מימעט שאר מינין. ואפשר אורז ודוחן בכלל לחם הוה. ולכך נקטו בדבריהם הכא לחם בעינן ואורז ודוחן מימעטי. ומיהו הא דנקטו אורז ודוחן בלא"ה א"ש דלריב"נ שפיר הוה מקשה ואימא למעט כל חמשת מיני דגן. והיקשא דלא תאכל חמץ באורז ודוחן משא"כ השתא דאורז ודוחן אין מחמיצין קשה מה פריך. ועיין ספר מים עמוקים. ואין דבריו מחוורין ואי"ה יבואר:

גמרא יכול יוצא בבכורים ת"ל בכל מושבותיכם, י"ל דבקדושין ל"ז ב' פריך מושבות גבי מצה למה לי. והא לר"ע ולר"י הגלילי צריך למעט בכורים ועתו' שם ול"ש תירוצם על זה. ולכאורה דהתם לר"י הגלילי וכרבנן דביכורים אסור לאונן ומימעט מלחם עוני א"כ הי' להר"מ לפסוק כן. ואיהו פסק בפ"ו ממצה ה"ח כר"ע. וגם לר"מ דמעשר ב' ממון גבוה אין יוצא במ"ש כמ"ש הכ"מ שם א"ש וקשה א"כ [אמאי] לא פסק הר"מ דאין יוצאין במ"ש יעו"ש. גם ביכורים הם נכסי כהן ומקדשים אשה כמבואר ביכורים פ"ב מ"א. וליכא למעוטי כ"א מקרא דמושבותיכם. ועיין לח"מ פ"ו ממצה כתב דהר"מ בפ"ו ממעשר שני ונ"ר הלכה י"ז [סובר] מ"ש ממון גבוה הוא חוץ לירושלים וכרבנן יעו"ש. ואמת שהכ"מ פ"ו מביכורים ובחמץ ומצה פ"ו [כתב] בשם הר"י קורקיס תי' יותר מרווח דפסק כר' חייא בר אבין סוכה ל"ה א' דהיתר אכילה הוה לכם ויוצא באתרוג מ"ש בירושלים וה"ה מצה וחלה היתר אכילה הוה ונכון הוא יעו"ש. ולפ"ז רב אשי לקמן ל"ז ב' ול"ח א' לשיטתי' דבעינן דין ממון:

בתוספת ד"ה דאמר ר"א כו'. מחיצה לקלוט ד"ת ורש"י פירש א"נ דרבנן כל דתיקון כעין של תורה תיקון. ואין יוצא מדרבנן. ומ"ש עוד דמ"ש נאכל בערי ישראל וביכורים

כו' ב' קושיות הוקשה להם א' מ"ש איך ה"א למעט ממושבותיכם וגם בכורים באמת איך ממעט. ועיין לקמן ל"ח ב' תו' ד"ה נאכלים ובמהרש"א שם. והוי יודע דהרמז"ל בפ"ו מחמץ ה"ח כתב חלות תודה אין יוצא דושמרתם את המצות. ואמאי לא מפיק ממושבותיכם לזמן עולמים דמה דהוה בנוב וגבעון הוה וכ"ת דנקט טעם מפורש הא נ"מ לדינא אי עשאן למכור בשוק וקנה אחד ללחמי תודה והקדישם ונשחט הזבח דאין יי"ח במצה דאין נאכל במושבותיכם. ויש לנו הרהורי דברים מה שאמר לקמן ל"ח ב' ותיפוק לי' דאין נאכל במושבותיכם הא ושמרתם צריך שלא נשחט הזבח וכפירש"י שם וע"ש פלוגתא דרבה ורב יוסף ושם יבואר:

גמרא כדר"א זה כב"ה לא כב"ש מ"ט פ"ג דמעשר שני ויש לנו הרהורי דברים שם בר"מ ז"ל פ"ב ממ"ש ונ"ר הי"ב וי"ג כתב שאין ולד טמא מן התורה אלא מדבריהם ואם נדחוק שכותב מדבריהם במקום מדברי סופרים (שהי"ג מדות והלמ"מ קורא כן שסופרים פירשוהו וה"ה שני לא מפורש די"ל כמאן דמליא טומאה. עיין מהרש"א בשיטה דנגעו כולהו בראשון דף י"ז ב' יעו"ש היטב) ומ"מ איך סתם הא בירושלמי מוקי דוקא בולד דרבנן לא ד"ת. וכ"כ הרע"ב שם שוב ראיתי שזה לבר קפרא ור"י אמר ולד ד"ת עיין בר"ש הביאו שם ואי"ה יבואר:

בתוספת ד"ה מאן שמעת כו'. דלא דרשו לשום דרשא. עיין מהרש"א וי"ל א"כ אימא דלשאר תנאים אימעיט ממושבותיכם. ולית להו מצות ריבה וממעט הכל וי"ל דודאי מפשטי' מצות ריבה מרבינן מ"ש ולר"י הגלילי עוני מפקי' מפשטי' ועיין תוס' ד"ה ר"י תיפוק כו':

בד"ה ורבי יוסי כו' תיפוק מבכל מושבותיכם וי"ל כו'. היינו דמדאמר יכול למעט מ"ש ת"ל מצות ריבה הא לא"ה אימעט מפשטי' אף מ"ש אף דיש היתר כר"א. מ"מ עכשיו אין היתר ור"י הגלילי לית לי' מצות ריבה א"כ למה [לי] עוני ואהא תירצו דמ"מ מפשטי' מצות ה"א לרבות אי לאו עוני ומצות לאו יתירא א"נ אתא לדרשא אחרינא. ועיין רש"י חומש פ' בא הביאו מהרש"א וי"ל אמאי נקיט במכילת' מ"ש ותודה ולא נקיט בכורים וי"ל דבכורים פשיטא. ומ"ש. אשמעינן דלא תימא כדר"א דנטמא כו'. ותודה הואיל ועשה לשם זה. אעפ"י שפדאו וצ"ע:

ד"ה פרט לחלוט כו'. בבלילתו רכה כו' א"נ בדהדר אפי'. אך קשה ואור"ת לתי' א' לקמן בלילה רכה דאל"ה נתחייב מעיסה. דכן כתיב עריסותיכם וכתיב באכלכם מלחם הארץ הן מעיסה בלילה עבה או רכה ואפ"ה חייב בחלה. וכאן בלילה עבה ולחם הוא מגלגול וחלטה ולא אפאה ואין עוני וביבמות [מיירי] באפי' אח"כ. אבל לתי' ב' דכאן בהדר אפי'

קשה מיבמות ותי' ר"ת לא"נ דכאן. ולקמן בלילה עבה והיינו שלא הי' בכל בצק כשיעור חלה וחלט כ"א בפ"ע. ואח"כ הסל מצרפן פטור מחלה וכאן נמי בלילה עבה והדר אפי' כיון דכבר הי' עבה ולחם אין יוצא מידי חשיבותי'. ואין זה עוני וביבמות מיירי ברכה הואיל ואפי' נפיק מחשיבותי' ור"ת כא"נ לא כתי' א' דלא כמים עמוקים שכתב ר"ת כתי' א'. ולא כא"נ וזה אינו. הן אמת שהרא"ש ז"ל הביא רק תי' א' בלילה עבה ורכה. ואפ"ה הקשה מהא דיבמות ותי' כר"ת יעו"ש. ועיין לקמן ל"ז ב' תוס' ד"ה דכ"ע אי בלילה עבה וחלט לי' ברותחין אי הוה לחם לענין המוציא ויבואר שם והיינו בלא אפי' בתנור אח"כ ור' יהודא דאמר אין לחם אלא האפוי בתנור אי דוקא בלילה רכה יבואר שם:

גמר לחם עוני פרט לחלוט ואשישה חלוט אנן האידנ' [אין] בקיאין ואשישה עיין א"ח תנ"ד ס"א וס"ג. יעו"ש ולא נתפרש השיעור איזו היא אשישה גדולה. ועיין מ"ש בפריי שם:

דף לז.

גמ' פת עבה טפח ופירש"י ואפ"ה שרי ב"ה וטפי לא דליכ' ראי' להתיר טפי מלה"פ ובמסקנא מסיק דהאי בי"ט דעלמ' ומשום טרחא ולענין פסח אין אופין אפילו טפח וכדמתקיף לה רב יוסף עש"ע ח"ס ועמ"א שם אות ד' ולא הבינותי מ"ש א"כ יעו"ש. אדרבה מדדחיק לומר פת מרובה פת עבה קרי או בלישה אמאי לא [פי'] פת עבה כפשוטו דב"ה מתירין פת עבה אפילו הרבה טפחים ופסח אשמעינן רבותא וב"ש אוסרין אף בי"ט דעלמ' טרחא שאופה פת עבה הרבה עב טרחא לצורך חול. ומיהו מאידך בריית' דלא הוזכר פסח אלמ' אין חידוש פסח לב"ה. ועכ"ז י"ל דודאי אסור לאפות פת עבה טפח והלכך אין חידוש פסח משאר י"ט:

ע"ש ואמאי קרי פת עבה דנפישא בלישה א"נ כו' הנה מפני שיש לי בכאן הרהורי דברים אמרתי אשיחה וירוח לי הרי"ף ז"ל כתב תניא אין אופין פת מרובה בי"ט וב"ה מתירין. וה"מ בי"ט אבל בפסח אסור למילש ולמיפא יותר ממ"ג ביצים כדאמר רבא (לקמן מ"ח א'. ובגירסתינו רב) קבא מלוגנאה לפסחא ועיין רא"ש הקשה ב' קושיות. א' דבריית' לא מיירי אלא באפי' לא בלישה ואפ"ה י"ט ופסח שוין. ועוד דלמיפא אין לו פירוש דאם הוא שיעור חלה יכול לאפות הרבה והר"ן כתב למיפא שגירת לישן הוא. אבל קושיא א' לא תי' דבריית' לא איירי לענין לישה. ומיהו לתי' א' פת עבה דנפישא בלישה א"כ שפיר אמר דבריית' דפת עבה בי"ט דעלמ' דב"ה מתירין. אעפ"י דנפיש' בלישה אבל פסח לא דאסור ללוש יותר משיעור. ומיהו תי' א' דאמר דנפיש' בלישה ותניא י"ט של פסח נמי (ב' ברייתות הן) קשה הא אמר רב קבא מלוגנאה כו'. וזה לפי חכמי צרפת

הובא בטור תנ"ו דעבר ולש יותר משיעור אסור משא"כ לדידן דיעבד שרי כמ"ש המחבר בתנ"ו, א"כ ב"ה מחירין אפילו אם עבר ולש יותר משיעור עשרון וב"ש אוסרין מלאפות טרחא שלא לצורך בי"ט דעלמ'. וב"ה מתירין אפילו בפסח אלא דמשמע דרי"ף גורס פת מרובה בי"ט. לא פת עבה. עיין מ"ש ברש"י ד"ה הכי גרסינן (ועיין ביצה כ"ג גרס פת מרובה):

ברש"י ד"ה הכי גרסינן אין אופין פת עבה בי"ט ולא גרסינן בפסח. לכאורה נראה דגרסת הרי"ף באידך ברייתי' אין אופין פת מרובה בי"ט וב"ה מתירין. ולפ"ז יש לגרוס פסח ומייתי ראי' דהאי פת עבה פת מרובה הוא ופסח לאו דוקא ה"ה שאר יו"ט אלא תנא בפסח קאי והיינו לאי בעית אימ'. משא"כ לתי' קמא דנפיש' בלישה קמ"ל ב"ה מתירין אפילו בפסח. ול"ת כיון דלש יותר מכשיעור ניתסר אפילו דיעבד כדעת י"א הובא בטור תנ"ו קמ"ל דשרי דיעבד עכ"פ. ומיהו עיקר פלוגתייהו לענין טרחא נמי כו'. וכי פריך מ"ש פסח לתי' אי בעית אימ'. ורש"י לא רצה לפרש כן ופירש תנ"ה דלאו דוקא פסח. כמ"ש בד"ה תני' נמי הכי יעו"ש. עיין מ"ש בגמ' מזה. ועיין בטור:

בתוס' ד"ה ובית הלל מתירין טעמ' דב"ה כו'. אבל הטור בחת"ס פירש פתין גדולים וקמ"ל דטרחא יתירא שרי. ואין זה דין דביצה דמערמת אשה ואופה מלא תנור. ועיין ר"ן כאן משום דקשי' ליה דסתמ' תנן אפילו בכירה בלא תנור יעו"ש. ובתק"ז יעו"ש והתוס' גופ' ביצה כ"ב ב' דנפיש' בלישה פירשו כמו הטור דפתין גדולים יעו"ש והקשה על פירש"י דלשם וכאן פירשו כמו שכ' רש"י שם וצ"ע ויבואר אי"ה:

שם תנו רבנן כו'. סוגיא זו עמוקה היא בפרט לאיש כמוני שדרכי החכמה נעלמו ממני. ואפרש בקוצר אולי אזכה לפרשה באורך הרא"ש ור"ן. תנן התם שהיא משנה פ"א דחלה מ"ד. הנה מדומע כתב הר"ש והתוי"ט דלמ"ד תרומה דרבנן דאל"כ לא אתי דימוע דרבנן ומפיק מידי חלה ד"ת. והר"מ ז"ל בפ"ו מביכורים ה"ד [כ'] סתם מדומע פטור ולא חילק בין תרומה ד"ת או דרבנן וצ"ע:

ואמנם ב' דברים הראשונים רש"י פירש איסקריטין רכה מאוד וספוגין פי' הרע"ב רכה (וכ"ה בש"ע י"ד שכ"ט ס"א) והנה יש בכאן הרבה שיטות ואפרש ב' מהן. ר"ת והר"ש מקוצי בפי' המשניות. לר"ת פרט ד' דברים אלו שהם בלילה רכה מסתמ'. ולכך פטורים דלאו עריסותיכם מיקרי. דעיסה משמע עבה גם אח"כ לא אפאו בתנור. אלא בחמה לר"י. ולר"ל באלפס ולכך פטורים הא בלילה עבה אפילו בחמה. או בשלה במים. מגלגול חייבת אפילו הי' דעתו מתחלה בגלגול לבשלה. ולפ"ז הא דתנן פ"א דחלה מ"ה עיסה שתחלתה וסופה סופגנין פטורה מחלה תחלתה עיסה וסופה סופגנין או תחלתה סופגנין

וסופה עיסה חייבת היינו בלילה רבה. תחלתה ספוג רכה וסופה בחמה או באלפס. לר"ל פטורה הא תחלתה עיסה עבה וסופה ספוג בחמה כו'. או תחלתה ספוג רכה וסופה בתנור חייב כו' וכ"פ הרע"ב שם (ותמהני שלא הביא פי' הרמז"ל שהוא כפירוש הר"ש) ואמנם הר"ש ז"ל בפי' המשניות כ' וכ"ה דעת הרמז"ל דבעבה אפ"ה תליא מלת' בדעת הלש. אם לש ע"מ לאפות בתנור (או אלפס לר"מ) חייבת אפילו נמלך ובשלה במים. ואם לש אדעת לבשלה פטור. אא"כ נמלך ואפה דוקא באלפס לר"י או בתנור לר"ל. ולפ"ז בבלילה רכה אפילו לש אדעת לאפות בתנור לא מהני אא"כ אפה בתנור. אז חייב בחלה, וטעמ' דמלת' דכתיב ראשית עריסותיכם דמשמע עיסה עבה וכתיב באכלכם מלחם הארץ משמע עיסה שתהא ראוי' ללחם. כדרך העיסה לעשות ממנו לחם והיינו עבה ודעתם ללחם לאפות. אז חייבת בגלגול אף נמלך ובישלה הא רכה דלא עריסותיכם מקרי אין חייבת בגלגול אעפ"י שלש ע"מ לאפות כי נמלך ובשלה פטור אא"כ אפה הרבה בתנור חייב אח"כ ולפ"ז א"ש דפרט ד' דברים הספוגין כו'. דרכה אעפ"י שלש ע"מ לאפות בתנור כי נמלך ובשלה פטור לר"י בחמה ולר"ל באלפס. הא עבה חייב כי דעתו לאפות אעפ"י שנמלך. וכפי דעתי ההדיוטית תראה שבספרי ש"ע דפוס אמשטרדם ופיורדא נפל טעות בשכ"ט סעיף ג' עיסה שבלילתו רכה. ועבה צריך להיות. דרכה אין תלוי בדעת. וז"ש בס"ב עיסה בלילה רכה אם אפה בתנור או באלפס חייב. וכמ"ש רבינו הש"ך ז"ל שם אות ב' דאלו עבה חייבת כו'. והיינו כשדעתו הי' לאפות אעפ"י שלא אפה אח"כ ובסעיף א' פרט ג' דברים דפטורים. היינו רכה. אעפ"י שדעתו הי' לאפות כי הדר בישלה. דאל"כ איזה חילוק יש בין הני לעבה הן אמת שהר"מ ז"ל פ"ו מבכורים הלכה י"ג פירש כר"ש אלא שלא חילק וסתם בין בלילה רכה או עבה ואף את"ל סתמ' כפירושו. מ"מ הי' לבאר ברכה מאי דינה. ולא עוד אלא שהר"ן ז"ל בשמעתין הקשה עיסה תחלתה סופגנין וסופו עיסה (דהיינו אפה אח"כ בתנור) חייבת. ומ"ש מהקדישה וגלגלה ופדאה פטורה. וי"ל דהתם מחוסר מעשה (פדיה) משא"כ כאן דמעשה מוציא מידי מחשבה יעו"ש. והיינו שתחלתה לש עבה ע"מ לבשלה. ואח"כ נמלך ואפה דהוה מעשה (ולפ"ז בש"ע שם ס"ג ונמלך לעשותה לחם. היינו מעשה שאפה דוקא שמעשה מוציא מידי מחשבה לא מחשבה מידי מחשבה). ומ"מ קשה בלילה רכה מה מהני אפיה אח"כ כיון דמחשבה אין מועיל לה אלא ש"מ דברכה נמי מהני מחשבה אם לש רכה ע"מ לאפות חייבת אם לא שנאמר גלגלה בהקדש ופדאה פטורה. היינו כשבישלה אח"כ. ומחשבה תחלה היתה בהקדש הא אפה אח"כ חייבת בפדאה. ואמנם הרמז"ל פ"ח מביכורים ה"ו לא הזכיר כלום אם אפה אח"כ. ובי"ד ש"ל ס"א עיסת גוי פטורה. משמע אפילו אפה

הישראל אח"כ כשהי' לאחר הגלגול ברשות ישראל שלקחו מגוי לאחר הגלגול פטורה. ואיך יאמר בשכ"ט ברכה אם אפה אח"כ חייבת כיון דלא מהני בה מחשבה כאמור וכ"ת אה"נ אם קנאו ישראל ואפה חייבת. הא בורכא דהרי הפרישה קרא תגר על נשים שלוקחין (בינק) [בצק] מגוי ואופין דלאו שפיר עבדי ואמאי. וש"מ דאפי' לא מהני. וא"כ לכאורה קשי' משכ"ט לש"ל:

שם חלוט של בעלי בתים ר"ל אמר הללו מעשה אלפס ור"י אמר כו' ר"ל אכל הני ד' קאי כפירש"י וכולן מעשה אלפס הן. וי"ל למה פרט חלת המסרת. ולר"י נמי בחמה הא חלת המסרת מחבת הוא כדמתרגם מחבת מסרת. ואפ"ה פטור דמירי ע"י מים או משקה דמודה ר"י כמו דמייתי בירושלמי הביאו התוס' ע"ב ד"ה דכולי עלמ'. א"כ לוקמי' כל הד' על ידי משקה. ועיין ר"ש פ"א דחלה מ"ד וה' יעו"ש:

שם במצה הינא ובאלפס. עיין מהרש"א ע"ב תוס' ד"ה דכ"ע לר"ת דלמא בעבה דא"כ הוה מצה עשירה כמ"ש ר"ת דף ל"ו ב' ד"ה פרט לחלוט יעו"ש. אבל הא דסופגנין בלילה רכה הוא. ועוד דעבה אפילו בחמה חייב משעת גלגול. וכן לחמי תודה לענין דהוה לחם. אבל לומר דהוה מצה בכך ואין בא לידי חימוץ עוד פשיט' דבמצת פסח לא בא לידי חימוץ. עא"ח תס"א ומהרש"א כאן:

דף לז:

תוס' ד"ה ותנא קמא כו'. א"א שלא יתבשל מעט וחסר שיעורי' עיין בפריי ליו"ד ק"ה ובש"ך אות ה' דתתאה גבר. ואדמיקר בלע כדי קליפה מפליט ומבליע לא מבשל וא"כ אין כאן בישול כלל וכי אפיה אח"כ שיעור חלה יש בכאן וצ"ע:

בד"ה דכ"ע מעשה אלפס כו'. מדאמר דכ"ע פטורים ועוד דיתיב רבה ורב יוסף כו'. אפשר מדהוה מ"ל נמי דכ"ע אלפס חייב ופליגי בחלוט ברותחין. ואח"כ בתנור או אלפס לת"ק חייב ולר"י אפוי מעיקר' בתנור ותנור ל"ד ה"ה אלפס. ומיהו ז"א. ומ"ש רבה לכאורה רב יוסף שפיר אליב' דר"ל מבעי' דפוטר בהדביק אי אבוקה נגדו מהו. אבל רבה י"ל דלר"י מבעי' לי'. אי דוקא בהרתיח חייב ואהא פליג ר"ל וברייתי' דאלפס חייב. ומצה אלפס תנאי הוא ת"ק ור' יהודא. ור"ל פוסק כר' יהודא ור' יוחנן כת"ק. אלא דהתוס' ד"ה הדביק פירשו דרבה לר"ל מבעי' לי'. גם רב יוסף י"ל דמבעי' בשמן ומשקה דמודה ר' יוחנן מבעי' לי' אי אבוקה נגדו אפשר אף על ידי משקים נמי תנור חשוב הוא וצ"ע:

רש"י ד"ה ות"ק כו'. ברייתי' משנה היא פ"א דחלה מ"ו יע"ש. ומ"ש מקולי ב"ש והא דלא תני לה בעדיות גבי מקולי ב"ש. משום דאיכ' דמפיך ואמר מחומרי ב"ש והא דאמר

וחכ"א באלפס פטור בתנור חייב באלפס בהרתיח ולסוף הדביק נעשה כבתנור או ממש הוה כתנור:

ד"ה ת"ק סבר כו'. דקודם לישתן כו'. אבל מעשה אלפס שלא נאפה אלא על האור כו'. ואפי' הדביק כו'. אלא האפוי בתנור. יש לפרש דפליגי בהדר אפיה בתנור דלת"ק אם אפיה באלפס חייב. (ור') [ור"י] דוקא בתנור וי"ל דקודם לישתן היינו דנותנין רותחין ואח"כ לשין ומבשלין. ובלילה עבה ות"ק פוטר מעיסה. דנהי דבלילה עבה חייב לר"ת כדאית לי'. ולר"ש כדאית לי'. אפ"ה הואיל וכבר מבושל קודם לישה לאו עריסותיכם מקרי (דבלילה) [דבישול] לאו בלילה מקרי. אבל אפוי באלפס לחוד מקרי לחם כו'. ומיהו ר' בהרתיח מודה דהוי ממש תנור דאל"כ מנ"ל לר' יוחנן דתנאי דלמ' בהרתיח פליגי. אבל ברי"ף ור"ן משמע דר' יהודא דוקא תנור קאמר אלא דת"ק דפוטר מעיסה והיינו בישלה אח"כ דלאו בלילה מקרי ובעבה כדפרישית הא מעשה אלפס בכל ענין חייב וצ"ע בכל זה. ואי"ה יבואר באורך וכאן אין להאריך:

גמרא אמר רבה כו'. אפשר סובר רבה דפלוגתייהו דר"י ור"ל בהרתיח ואח"כ הדביק. ור"ל פוטר ובריית' דאלפס חייב בחלה ויוצאין במצה אלפס כת"ק דר' יהודא דאלפס חייב. ור' יהודא דוקא האפוי בתנור ופסק ר"ל כר' יהודא ומבעי' לי' לר' יוחנן בהדביק ואח"כ הרתיח לר' יוחנן מהו והשיב דהוא פלוגתתן דהרתיח הוה ממש מעשה תנור:

תוס' ד"ה אמר לך ר' יוחנן תנאי כו' היינו ר"י יש לראות דלמ' זה וזה לחייב בחליטה שנילוש עבה אח"כ דמחייב הואיל ונילוש אח"כ כי יש עושין כן וקמ"ל דחייב בלישה וחכמים פוטרים דלאו לישה מקרי אלא דהדר אפיה בתנור. אבל מעשה אלפס לת"ק נמי פטור בבלילה רכה. והכא מחייב בלילה עבה ואפילו בישלה אח"כ וצ"ע. ויתר הדברים בסוגי' העמוקה הזאת אי"ה יבואר באורך:

דף לח.

גמ' אמר רב אסי חלה ומצה ואתרוג הזכיר ג' דברים לא זו אף זו ל"מ חלה דבריית' מפורשת לימא מסייע אפילו מצה דלחם (לחם) ואפילו אתרוג דל"ת תרי עריסותיכם ויליף מצה, אבל אתרוג לא ורב אסי לשטתי' בסוכה ל"ה א'. דבעינן ממון הא לר"ח בר יוסף דלא בעינן ממון יוצא במצה. וכר"ע לעיל וחייב בחלה ויוצא באתרוג. וכ"כ הכ"מ פ"ו מבכורים וכבר זכרנו לעיל מזה. ויש לראות ר"ח בר יוסף דלא בעינן דין ממון. איך יחלוק על ברייתא דעיסה מ"ש דלר"מ פטור מחלה (בסנהדרין תנן ואינה אלא ברייתא) וי"ל דשאני חלה תרי עריסותיכם כתיב כדאמר הכא. משא"כ מצה ואתרוג מלכם לא ממעט דין ממון. וקשה להרמז"ל איך פסק פ"ו מבכורים ה"ד דאפילו בחלה חייב

בירושלים. וי"ל דסובר תרי עריסותיכם חד לגוי וחד להקדש או כדי עיסת מדבר. עיין תוס' לעיל ה' ב' ד"ה אבל כו'. והלח"מ פ"ו ממצה כתב דמ"ש הרמז"ל פ"ג ממ"ש ונ"ר הי"ז מ"ש ממון גבוה בגבולים כמ"ש בסנהדרין קי"ב ב'. והוא דוחק דמשמע ודאי אף בירושלים ממון גבוה וכפסק הלכה בקדושין נ"ד ב' יעו"ש. ואמת בפ"ד מעכו"ם הט"ו לא ביאר אוקימתא דרבא בסנהדרין קי"ג א'. וש"מ להיפוך דסובר כאתקפתא דרב יוסף בגבולין כ"ע מודים מ"ש ממון הדיוט הוא וכ"פ בירושלים. ומ"ש פ"ו מביכורים מ"ש בירושלים חייבת בחלה הא בגבולין פטורה. דאין בה היתר אכילה והיתר אכילה כ"ע בעינן כ"ש לר"ח בר יוסף. וראיתי להלח"מ שם הרגיש וכתב פ"ו מבכורים ואין משם ראי' ומפ"ג הי"ז דמ"ש ונ"ר היה להביא כאמור. ואגב גררא ראיתי לאתמוהי מ"ש בסנהדרין א"ר חסדא בגבולין ד"ה פטור ופריך לי' מעיר הנדחת ומה קושיא דמש"ה פטור דאין בו דין היתר אכילה וכר"ח בר' יוסף דעכ"פ היתר אכילה בעינן וכ"ת דאמרינן הואיל בלכם הא ליתא ויבואר בתו' ד"ה אתיא לחם יעו"ש:

בתוס' ד"ה אתיא לחם כו'. חשיב שפיר שלו כו' הנה בלכם אי אמרינן הואיל [צ"ע] במושבותיכם אמרינן הואיל. אבל בלכם אי שייך הואיל איכא לעיונא בי' דאי אמרינן הואיל א"כ אמאי אין יוצא הואיל דנטמא פריק וכמ"ש רש"י לקמן ד"ה או דלמא חד הואיל ובידו לגרום טומאה יעו"ש וכ"ת לא אמרינן בלכם הואיל מאחר שכעת אין שלו תריץ לי ההיא דמי שאיסורו משום טבל. דהא כ"ע מודים דהיתר אכילה בעינן כדמסיק בסוכה ל"ה א'. וע"כ הואיל ואי בעי מפריש ומיהו מהא דדמא הואיל ומפקיר והוה עני בדרבנן אמרינן הואיל לא בדאורייתא וצריך לחלק בין לכם דין ממון דלא אמרינן הואיל ובין היתר אכילה דאמרינן שפיר הואיל ומה"ט אף ישראל בתרומה שם יוצא באתרוג ולפ"ז מ"ש הרמז"ל פ"ו מביכורים ה"ד עיסה של מ"ש בירושלים רבותא קאמר וכ"ש חוץ לירושלים כאתקפתא דרב יוסף בסנהדרין קי"ב ב' בזה והבן:

שם גמרא אתיא לחם. לחם וא"ל עיסה במי פירות אמאי חייב בחלה (עי"ד שכ"ט) ואמאי לא גמרינן לחם לחם ממצה שאין י"ח בנילושה במי פירות. ושמא הג"ש לא נתקבלה אלא לענין מה שקרוי לחם במצה ה"ה כאן וכן להיפוך ומי פירות לחם קרוי ומעוני ממעט הא לחם הוה שפיר ודע דהרמז"ל פ"ו מביכורים אין סובר ג"ש לחם לחם אלא כתב אין חייב בחלה אלא ה' מינים שאין קרוי לחם אלא הני וזה כת"ק דר"ש בחלה בירושלמי פ"א הביאו הר"ש שם. (ובאמת בירושלמי איתא מלחם ולא כל לחם יכול דוקא חטה ושעורה ת"ל עריסותיכם ריבה ש"מ דלחם סתם הכל במשמע. והר"מ כתב דלחם אין משמעותו רק חמשת המינין וצ"ע) ובפ"ו מה' חמץ ומצה הלכה ד' כתב היקשא דלא תאכל חמץ.

והא בלא"ה אין קרוי לחם אלא אלו (ואיהו סובר דמי פירות יוצא לבד ד' משקין) ואי מלחם ולא כל לחם הוה א"ש. ולית לי' ג"ש דלחם לחם ור"ל דאמר לעיל ל"ה א' מלא תאכל חמץ לשיטתי' בפרק ר' ישמעאל דמג"ש מייתי לה חלה ממצה. יעו"ש וצ"ע.

שם בפירש"י בד"ה תרי זימני אבל אתרוג דאתיהיב לאכילה כו' היינו כר"ח בר יוסף בסוכה ל"ה א' דהיתר אכילה בעינן לא דין ממון אבל מצה יליף ודאי מג"ש מחלה דב' עריסותיכם כתיב גבי' והרמז"ל פ"ו ממצה כתב דאין יוצא במצה גזולה אעפ"י דלית לי' ג"ש לחם לחם. כמ"ש לעיל מ"מ מצוה הבאה בעבירה הוה. וכמ"ש במ"מ בשם הירושלמי אלה המצות אם עשיתן כמצותן יעו"ש. ומה שיש להקשות למה גזולה אין חשוב שלכם. והא ברשותי' קיימא באונסין אפ"ה לא חשיב שלכם ושאני באחריות דחמץ דמפיק מלא ימצא ויבואר:

שם גמרא בחלה של מעשר שני בירושלים כו' הרמז"ל פ"ו ממצה הלכה ח' כתב במצה של מעשר שני יוצא בה והשמיט חלה של מעשר שני. הי' להשמיענו דיוצא ג"כ כדמסיק דאמרינן הואיל. ונהי דבלקוח היינו מעשר שני דהר"מ פסק כרבנן דר' יהודא בהל' מעשר שני פ"ז ה"ד. אבל למה השמיט חלה של מעשר שני וסבור הייתי לומר דמבעיא למ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא כמ"ש התוס' ד"ה אבל חלתו דלמ"ד דרבנן יוצא ודאי. דיש היתר בכל מושבות דאי בעי יוצא לחוץ. ופריק לה טהורה. ואף דמדרבנן אסור. ל"ד לטבל דרבנן דהוה מצוה הבאה בעבירה. החמירו חז"ל משא"כ לענין היתר מושבות הואיל ומדאורייתא יש היתר נפיק מדרבנן ויש תבלין לזה שהרי הרמז"ל שם הלכה הנ"ל [כתב] דמ"ש נאכל בכל מושבות דאפשר שיפדה. ויהי' לה היתר בכל מושבות ולא הזכיר שנטמא כדר' אליעזר דפסק בה' מעשר שני פ"ב ה"ט דמחיצה לקלוט דרבנן כרבא דאמר הכין בסנהדרין קי"ג א' א"כ א"צ כדר"א דטהור נמי מן התורה יכול להוציאו ולפדות וא"כ תו ליכא למבעי כלל בחלה של מעשר שני דהיא היא שיכול להוציאו ולפדות טהור חוץ לירושלים מן התורה. אלא שקשה רבא דאמר כאן מסתברא שם מעשר חד הוא. והא רבא הוא דאמר בסנהדרין קי"ג א' דמחיצה לקלוט דרבנן וש"מ דהואיל ומדרבנן אין נאכל בכל מושבות לא נפיק. אי לאו מטעם הואיל. ומש"ה אמר שם מעשר חד הוא. וא"כ למה השמיט הרמז"ל זה. ואמנם יש לומר דרבא סובר לא אמרינן אפילו חד הואיל כה"ג. הואיל ואי לא קרא לה שם ומש"ה בחלה של מ"ש נפיק בלא הואיל כלל. רק אי בעי פריק לה ובלקוח הוא דמבעיא לי' לרבא ה"ה לקוח בלא חלה. ואהא אמר מסתברא שם מעשר חד הוא. ותדע דהכין הוא דהא התוס' בתי' א' כתבו סוגיא זו למ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא ואיך יאמר לרבא. אלא כדכתיבנא. ואי"ה יבואר ואין להאריך כאן:

בפירש"י בד"ה או דלמא חד הואיל אמרינן כו' ובידו לגרום לו טומאה כו'. היינו כל שבידו חשוב חד הואיל ויש לעיין במ"ש אין רשאי לטמא בידים דאסור להפסיד מ"ש. וכ"פ הרמז"ל פרק שלישי מהל' מעשר שני ונטע רבעי הלכה ט' יעו"ש ומ"מ אפשר דלגרום טומאה שרי. דתרומה כתיב משמרת תרומתי עביד לה שמור ואסור לגרום טומאה לתרומה טהורה ובתלוי' פליגי לעיל בפ"ק ר' יהושע ור' אליעזר משא"כ במ"ש דלא כתיב משמרת רשאי לגרום טומאה ולא חשיב הואיל יעו"ש:

פיסקא חלות תודה ורקיקי נזיר עתוי"ט למה נקט חלות בתודה ורקיקים בנזיר. דבתרוייהו היו חלות ורקיקים יעו"ש. ומיירי שלא נשחט עליהם הזבח:

דף לח:

גמרא יצאה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח ורב יוסף אמר כו' הנה רב יוסף פליג בתרי ארבה אחד באם שמר לשם מצה ולשם זבח. לרבה יוצא ולרב יוסף לא. ועוד נ"מ באם עשאן לשם מצת מצוה. ואח"כ נמלך ושחט עליהם הזבח לרבה כשר ולרב יוסף פסולה. דבשעת אכילה נמי בעינן מצה הנאכלת לשבעה דדריש קרא. דשבעת ימים מצות תאכלו דמיותר הוא דבעינן מצה שתהא ראויה לשבעה. והנה הרמז"ל בפירוש המשניות כתב ובא בקבלה מצה המשתמרת לשם מצה. יצאה זו שאין משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח כרבה דהלכתא כוותי' לגבי דר' יוסף אבל בחבורו יראה חזרה שכ"כ פ"ו מה' חמץ ומצה ה"ט מצה המשתמרת לענין מצה בלבד יוצאין בה. משמע בלבד בעינן כרב יוסף אע"ג דהלכתא כרבה מ"מ הואיל ותניא כוותי' דרב יוסף ג"כ ולמה לא ביאר באם שחט הזבח ועשאן מתחלה לשם מצת מצוה אין יוצא בה. ומיהו אם נאמר דבעינן במצה לאפות אחר חצות דוקא. כמ"ש הגהות מיימוני שם אות זיי"ן בשם רש"י דהוקש לפסח. א"כ לא יצויר זה. דהרי ע"כ אפה לאחר שש ושחט הזבח. וא"כ העשר של חמץ פסולין משום [חמץ] וכולן פסולין [מחמתן] כמ"ש הרמז"ל בהל' פסולי המוקדשין פי"ב ה"ב וי"ד ע"ש. ולא יצויר זה מ"ש הגהות מיימוני שם שיש לומר דסבור הי' שיקחו ויקריבו בע"פ שלא ידע הדין דאין מביאין תודה בע"פ, וגם לא הבינותי מי לא עסקינן דאפה בע"פ אחר חצות הג' מינין של מצה ע"מ להביא תודה אחר הפסח כאמור. וההוא קרא דושמרתם לא קאי אלא אנוב וגבעון דבית עולמים אין נאכל בכל מושבות. וכבר הערנו בזה לעיל וכאן אין להאריך:

בתוספת ד"ה חלות תודה דלאו מצתכם לא הבינותי דקדשים קלים ממון בעלים הוא והמקדש אשה בהן מקודשת דכהן המקדש בחלקו בחזה ושוק אינה מקודשת. הא ישראל בשלמים ולחמי תודה מקודשת עיין בר"מ פ"ה ה"ה מה' אישות יעו"ש וצ"ע:

ברש"י ד"ה ושמרתם כו' לשם מצת מצוה. משמע דבעי שימור לשם מצוה. ונאכלת בליל א'. לשם מצה סתם. ועיין א"ח סי' ת"ס וב"י שם דאין מעשיו מוכיחים שעושה לשם מצוה רק לשם מצה סתמא אף שממהר בעשי' מאוד ועט"ז שם ובפריי יעו"ש:

ד"ה ותיפוק לי' כיון דדריש עני הא לאו מצה עני' היא. הוה קשיא לי' מה ס"ד מעיקרא להקשות. הא הלכה כר"ע אלא משום קושיא שני' דאי כר"י הגלילי מצה עשירה יוצא בה. ומקשה הש"ס ממ"נ וי"ל לר"י הגלילי נמי כ"ע יש אם למסורת ועני כתיב דאין יוצא במצה עשירה אלא דר"י סובר דיש אם למקרא ג"כ ומדקרינן עוני ע"כ לדרשא דאנינות. דאי שעונין דברים הרבה להא ל"צ דמ"ע מוהגדת לבנך נפקא. ור"ע דסבר יש אם למסורת לחוד. ומה דקרינן עוני בוי"ו. רמז לעונין דברים הרבה ומיהא עיקר קרא למצה עשירה. ועמ"א תע"א אות ה'. ומ"ש בפריי שם.

ד"ה ותיפוק לי' דאין נאכלין בכל מושבות ואי יצאו נפסלין. לא הבינותי זה דא"נ יצאו כשירים מ"מ אין נאכלין בכל מושבות וצ"ע:

גמרא רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות עיין ר"מ פי"ג ה"ח דרקיקין הי' מושח אחר אפי' ומשמע דקשיא לי' ותיפוק ולמה לי קרא ושמרתם והא צריך לרקיקין דבלישה לא הי' שמן משמע כה"ג נמי מצה עשירה מקרי. וי"ל דקשיא אמשנה דאיך כלל חלות תודה עם רקיקין (ובתודה בחלת) [ובחלת תודה] בלא"ה פסולה דעשירה. ומיהא י"ל מתני' כר"י הגלילי וי"ל דדוחק לאוקמא דלא כהלכתא. ועתוי"ט פ"ק דחלה מ"ג הקשה מ"ש חלות תודה ולא נקט רקיקי תודה ואמת ששיעור אחד לשניהם. ששה עשרון ושני שלישי עשרון כמבואר בר"מ פ"ט [מה'] מעה"ק ורביעית לוג לשניהן יעו"ש:

מ"ש מוהרש"א ז"ל איך יוצא ידי מצה [הא ממהר] להחמיץ לא הבינותי אי לחכמים דלעיל דף ל"ו א' הא אמרי תאכל ולגי' הרי"ף יאפה מיד ואי לר"ג קשיא לי' איך תלוי הקושיא. ביוצא ידי מצה דלמא מתני' לאו ר"ג ואקרא הי' לי' להקשות איך יצויר בתודה ונזיר ללוש מים עם שמן. והא בא מיד לידי חימוץ ותירוצו דאפשר לומר בכהנים [דזריזים]. ועוד דמעט אין מחמיץ כ"א הרבה מי פירות ועיין א"ח תס"ב ועמ"ש בפריי שם:

דף לט.

משנה ואלו ירקות כו'. עולשין בד' ובמשניות עולשין בשני ורש"י נקט לה בשלישי. ומ"ש בין יבישין אקלח קאי כדמפרש בגמרא אבל לא כבושין שלוקין ומבושלין עיין תוס' ע"ב ד"ה לא שלוקין ומבושלין הוה לא זו אף זו יעו"ש וא"כ ע"כ כבושין בחומץ דגרוע מכולהו דהוה כמבושל ויש שינוי טעם מחמת חומץ משא"כ לדידן במים מעל"ע

הוה כבוש. יש לעיין בי' אם לא דשלוק פחות מבישול והוה זו ואצ"ל זו. ועיין א"ח תע"ג ס"ה כל דשנוי במשנה קודם ובגמרא הביא ברייתות מהפך הסדר גם הא דפריך והא אנן חזרת תנן פירש"י במשנה ודבי ר' שמואל ובריית דבר קפרא. תני חזרין בסופא וצ"ע. ומ"ש ומצטרפין לכזית וכ"ש מצה שמצטרפין ה' מינין לכזית ועיין ר"ן:

גמרא תמכתא שמה [כו'] פירש"י קרי"ן או מעריט"ך שהוא מה שאנו קורין חרי"ן ועיין בר"מ פי' המשניות כתב תמכא מין ממין עולשין וגדל בגינות יעו"ש ואין לנו פירוש מבואר בזה:

שם מה מצה מין זרעים. קצת קשה אימא מה מצה שיש במינו ביכורים והיינו חמשת המינים מלא תאכל חמץ דברים הבאים לידי חימוץ אף במרור שיש במינו ביכורים. והיינו זית שהוא משבעת המינים וכ"ת מה מצה מין זרעים. מה חזית דהך היקשא אלימא דלמא היקשא דמה מצה מינו ביכורים אלים טפי ועיין תוס' דף ל"ו א' ד"ה מה מרור ולתי' ב' דזית אין מר מ"ש וי"ל:

דף לט:

גמרא למימרא ירקות אלימא מזרעים והתנן כו' עיין מהרש"א והוא פשוט דאימא דמה"ד זרעים אבל ירקות בפחות מו' נמי קמ"ל דבעינן ו'. דז"א דנזרעין היתרא. משמע לא חומרא דנזרעין דוקא בו' לא פחות וע"ש. ומיהא הא דנזרעין בערוגה אחת אימא בפחות מו' קאמר ואהא מתני' דזרעים אין נזרעין בערוגה אחת קאי דירקות נזרעין בפחות מו' וקמ"ל דהני מרורים מין ירקות הם אלא דעדיפא משני. והאמת כן הוא דזרעים בו' אין זורעין רק ירקות זורעין בו' טפחים יעו"ש:

שם מיתבי כו' וחכמים אומרים כו' כמושין אבל לא כבושין שלוקין מבושלין כו'. וליכא למימר מתני' חכמים דאין יוצאין בעלין יבשים ובקלחים מודים לר"מ חדא דמשמע אכולהו פליג ועוד מנ"ל דלמא סתם מתני' ר"מ היא. ומ"ש כמושין יוצאין. כ"פ בש"ע תע"ג אף דלחכמים דראב"צ אין יוצאין הואיל וחכמים ור"מ וראב"צ סוברים הכי הלכתא ויש לראות מאחר דחכמים פליגי עלה דר"מ. אעפ"י שסתם במשנה כר"מ. מצינו כמה פעמים אומר מתניתין יחידאה היא. ואולי היכי דלא אתמר הלכה כסתם אעפ"י שרבים חולקים. ומ"ש כבושין שלוקין מבושלין עיין תוס' כאן וכ"ה בטור וש"ע תע"ג. אבל ברי"ף ור"מ פ"ז ממצה הי"ג כ' שלוקין כבושין ומבושלין ואם שלוק פחות מבישול א"ש ואין להאריך:

שם במרור של מעשר שני. עיין רש"י והוה תמי' לי טובא וראיתי במהרש"א הקשה כן ותי' דלבית עולמים מבכל מושבותיכם נפקא. ועיין ל"ו ב' בתוס' ד"ה ור"י הגלילי

ובמהרש"א שם. ומ"מ קשה קצת ממועט הכל אף בזמן נוב וגבעון ולמה נקט מושבותיכם:

משנה אין שורין מורסן. יש ב' פירושים אי מורסן קליפה העבה (וכ"כ הר"מ כאן) וסובין קליפה דקה או מורסן הוא הדק אבל הגס אין מחמיץ ועמ"ש בפריי לא"ח תמ"ה ושאר דוכתי שם. ומ"ש חולטין האידנא אין בקיאין וענין חליטה מהרע"ב לכאורה משמע יס"ב כל שאין פושרין אין מחמיץ. ואמנם אין כן אלא מעלה רתיחות בעינן ונ"מ האידנא לחולה ועמ"א תנ"ד אות ד' יעו"ש בזה ולא הבינותי מ"ש הרא"ש בשם רב האי מוגלשין ע"ג קמח והא עירוי הוא ותתאה גבר ובא לידי חימוץ ודוחק לומר שעירוי סובר מבשל הכל מ"מ לא מקרי מעלה רתיחה בכך אעפ"י שלא נפיק הקילוח ומ"ש אבל שפה בבשרה יבש רש"י פי' להיפוך ויבש שב על מורסן אבל בשר לח מזיעת האדם וכמ"ש הרא"ש ז"ל וא"ל לרש"י מי פירות לחוד נוקשה הוה ועובר [על] ב"י. י"ל דאתיא כמ"ד נוקשה דרבנן ומ"מ קשה דאסור בהנאה ואיך שרי לשוף וכ"ת כחזקי' ושרי בהנאה. דלכאורה אף לחזקי' מדרבנן אסור בהנאה כמ"ש רב גידל המקדש בחיטי קורדנייתא כו' ומיהו רש"י פירש שם קשין ומשש למעלה בשש קאמר ועמ"ש לעיל בהא דאם לש תשרף מיד דף ל"ו א' יעו"ש ואין להאריך:

גמרא הא במשחא ומלחא הא במיא ומלחא ורש"י שפי' לעיל ל"ה א' דמי פירות לחודי' נוקשה הוא יאמר דבי ר"ש פליג עלי' וסובר דשרי מי פירות לחוד כרבא דאמר לקמן הכין דמי פירות לחוד אין מחמיצין ומדלא משני הא והא במשחא והא במלח ממים והא מלח שחופרין בקרקע ש"מ דמלח ממים נמי שרי דמעט הוא עיין בר"ן:

דף מ.

גמרא אמר רבא מי פירות נינהו. וכן הלכה דמי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל, ולתוס' לעיל ר"ל מיירי עם מים, ולרש"י חולק ר"ל עם רבא, ועיין לעיל ל"ה ב', ועיין א"ח תס"ב:

דף מ:

בפירש"י בד"ה טבע קודם הפסח והוה בה חיטין הנה כפי מ"ש קבא קבא כי היכי דכליא קודם פסחא פשיטא דהי' המעשה קודם פסח וא"צ להודיע זה ואם הי' כגירסת רש"י קבא קבא ותו לא דהיינו קבא קבא לגוים ול"ג לישראל וגם ל"ג קודם פסח. א"כ מנלן דהי' המעשה קודם פסח דלמא תוך הפסח ומוכרו קודם שיעור מיל כמ"ש המג"א בא"ח תס"ז אות ד' ואות ב' יעוין שם ועמ"ש בפריי שם וכאן אין להאריך:

ד"ה ולא יעשנו מרדעת דלמא שקיל מהתם אבל משום שיושב על החמור אין חשש כמ"ש התוס' ד"ה לא יעשנו כו' מרדעת החמור אין בה משום כלאים ועיין ביו"ד ש"א ס"ח וס"א. והוי יודע אפי' כלאים דרבנן אסור למכור לגוי שמא ימכור לישראל כמו ביצת נבלה דרבנן אפ"ה אסור למכור לגוי דאין עושין לכתחלה בידים ספק דרבנן לקולא והא דשרינן מעט מעט מטעם ס"ס אף דאין עושין ס"ס בידים ושקולין הם ספק דרבנן וס"ס כמ"ש הש"ך בי"ד ק"י אפשר דמצוי הוא דמעט רובא לוקח לעצמו ואת"ל שמא ימכור לישראל שמא יאכל הישראל קודם הפסח ועמ"ש בפריי בא"ח סי' תס"ז במ"א אות ב':

גמרא הדר אמר רבא לזבינהו קבא קבא לישראל יש כמה גרסאות עיין א"ח תס"ז י"ג קבא קבא לגוים וי"ג לזבינהו לישראל אפילו הרבה בהודעה וי"ג קבא לישראל בלא הודעה וכ"ש לגוים ויש מפרשים לישראל בהודעה הא הרבה לא אפילו בהודעה שמא ישכחו ולגוים אפילו מעט אסור ועט"ז ומ"א שם ועיין רא"ש כאן ובתוס' ע"ז ס"ח בחיטי שנפל עליהם יי"כ ותרצו דשני המעשים בב"א באו לפניהם יעו"ש. וי"ל דהאי מעשה דהכא י"ל שבא מאוחרת וסבר רבא דהנך חיטים לא ודאי חימוץ נינהו אלא ספקא הוה כמ"ש הרא"ש כאן ועמ"א תס"ז אות י"ב וכ"ש בלא נתבקעו דהוה רק ספק דאפילו במונח בתבשיל הוה רק ספק כמ"ש. א"כ הא דשרי לזבינהו לגוים דהוה ס"ס קמ"ל דאין עושין ס"ס בידים וכן להיפך דשם אי מיירי בייי"כ דרבנן ה"א דשרי לזבינהו איסור דרבנן קמ"ל דאין עושין איסור דרבנן בידים ולא ששני המעשים הי' בב"א ויבואר:

בפירש"י בד"ה לכל הוא נותן תבלין בכלי שני כו' צ"ע הא בשבת מ"ב ב' מסיק דר"י לקולא פליג אכלי ראשון שהעבירו מן האור ולא מבשל אלא חומץ דוקא ותבלין דוקא כמ"ש התוס' שם ד"ה לכל יע"ש. ומגמרא דהכא אין ראי' דבכ"ר מיירי ומייתי ראי' מר"י דאעפ"י שהחומץ מעורב בתבשיל ככחו אז כחו עתה וצ"ע:

בתוספת בד"ה האלפס כו' אפ"ה כו' דאמר חם לצונן קולף התם איירי בנפסק הקילוח. אבל עירוי שלא נפסק י"ל דמבשל לגמרי אלא מייתי ראי' דעכ"פ כ"ק כו' דאפילו בנפסק הקילוח אמרינן קולף כ"ש בלא נפסק כו'. ודוקא דסיפא דוקא לקורה הא עירוי אסור דמבשל כ"ק עכ"פ ומיהו אין ראי' דעירוי מבשל כ"ק מכיצד צולין אלא דמבליע רק כ"ק והכין הלכתא דבנפסק הקילוח מבליע רק כ"ק ובלא נפסק מבשל כ"ק עיין ש"ך יו"ד ק"ה אות ה' ובפריי שם ועיימ"ש בפריי שם בסי' ס"ח באורך מדיני עירוי וכ"ר וכ"ש וכאן אין להאריך:

בא"ד ותרנגולת אסורה כ"ק וכלי כו'. דהא בלע יותר מכ"ק מ"ש תרנגולת היינו קודם מליחה והנוצות למעלה. ע' יו"ד סי' ס"ח יעו"ש. ומ"ש דכלי ראשון כו' יש לראות אפילו

אי עירוי מבשל בכולו אפ"ה אין להכשיר ע"י עירוי דכלל גדול כב"פ ואפילו בכ"ר שאין מעלה רתיחות אין להגעילו דכב"פ עא"ח תנ"א ותנ"ב יעו"ש. ומ"ש התוס' במים שהוא מתערב עיין מהרש"א דוקא שגם העליון מים. ועיין תוס' פ' כירה אי בעינן מים מרובים או לאו ובפריי ליו"ד סימן ס"ח הארכתי בתכלית הביאור בדיני עירוי וכ"ר וכ"ש:

בא"ד ואהדר גדנפא כו'. פליט בניצוצות דהיינו עירוי כו' הנה כבר כתבנו די"ל כב"פ בעינן. גם מ"ש ניצוצות היינו עירוי צ"ע מה ראי' מעירוי שנפסק הקילוח דהיינו ניצוצות לעירוי שלא נפסק הקילוח ודע דכלי הבלוע כ"ק ע"י מליחה וכדומה אין להגעילו ע"י עירוי ג"כ וכן הובא בספר בל"י בשם הפוסקים וכן כתבנו בפריי ליו"ד והטעם דעירוי ספק פלוגתא היא אי מבשל כ"ק או מבליע וא"כ אין להכשיר כלי הנאסרת כ"ק ע"י עירוי ולפי שהדברים ארוכים לא ראיתי להאריך בכאן:

משנה אין נותנין קמח לתוך חרוסת. מיירי עם מים הרא"ש דאל"כ מי פירות לחוד אין מחמיצין והרא"ש גורס ואם נתן יאכל מיד ור"מ אוסר ור' יהודה אומר ישרף מיד ולא ידענא הנ"מ בין ר"מ לר' יהודא אם לא כפשוטו לר"מ השבתתו בכל דבר ולר"י צריך שריפה ולרא"ש ור"ת ולרש"י מיירי בשעה ששית ולכאורה לרב נחמן לקמן מ"ג א' דלר' מאיר דוקא נוקשה הא תערובת דרבנן א"כ א"צ לשרוף מידי דרבנן שרי בשהיה ולר"י סובר תערובת נמי בלאו הוא והאי קאמר לחרוסת הוה נוקשה ע"י תערובת מי פירות עם מים וגם תערובת הוא עיין לקמן מ"ב א' ד"ה ר' אליעזר במהרש"ל ומהרש"א ובטור א"ח תמ"ב. מ"ש הב"י למה כתב הטור כרב נחמן מאחר דתניא כוותי' דר' יהודה יעו"ש ויבואר:

שם אין מבשלין את הפסח במשקין ולא במי פירות משקין היינו מי דבש שקורין מעד. וכדומה שיש מים עמהם. ואפילו מי פירות לחוד בלא מים כלל אפ"ה אסור מבשל מבושל מ"מ ועתיו"ט כאן ובר"מ פי' המשניות ויבואר לקמן מ"א בגמרא יעו"ש:

גמרא אבל לחרוסת ד"ה ישרף מיד דדוקא מי פירות עם מים הלכה כחכמים לעיל ל"ו א' וחכ"א יאכל במי פירות עם מים להרא"ש ושאר פוסקים שאני תרומה דיש בו חומץ חריף גורם טפי להחמיץ משאר מי פירות אבל חומץ בלא מים לא עמ"א תס"ב אות א' יעו"ש:

דף מא.

גמרא אחרוסת קאמר מר או אחרדל קאמר מר משום דאמר הלכה כחכמים. פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים. אלא דסובר ת"ק דמתניתין חולק עם חכמים דברייי' כי לת"ק תרומת נמי יאכל מיד ולחכמים דברייתא מודים בחרוסת דישרף ומש"ה אמר הלכה

כחכמים דברייתא לא כת"ק דמתניתין ואמר לי' למאי נ"מ כלומר אנא אמינא הלכה כחכמים לגמרי בין אחרוסת וחרדל ואמר לכדרב כהנא כו' ואמר לא שמיע לי כו' וחכמים דברייתא נמי סוברים כת"ק דמתניתין דבחרוסת נמי שרי לאכול מיד ורישא דברייתא כולה רבי מאיר היא. אבל חכמים פליגי גם אחרוסת (וכמוהו רבים) ואשמעינן דל"ת ת"ק דמתניתין חולק עם חכמים דברייתא והלכה כת"ק דמתניתין אשמעינן דאינו כן וזה פירש"י ד"ה לא סבירא לי והלכה כמותן משא"כ התוס' ד"ה לא שמיע לי מתניתין פליגא צ"ע א"כ הלכה כת"ק הי' לו לומר (לא) [אין הלכה] כחכמים וכ"ת אה"נ דאמר הלכה כחכמים לאפוקי ת"ק וחולק עם רב כהנא בפירוש השמועה לבד וסובר דת"ק חולק עם חכמים דברייתא. אבל לענין דינא מודה ר"נ אמר שמואל לרב כהנא דא"כ איך קאמר רב אשי כוותי' דר"כ מסתברא הא לענין דינא מודו כולהו ואי לענין פירוש השמועה אין ראי' דאימא ת"ק סובר כר' יוסי וכאמור וצ"ע:

בתוספת בד"ה מאי לאו מדלא מצמת מחמע כו' משמע דת"ק די"א היינו ת"ק דר' יוסי. הנה רש"י ד"ה מאי לאו תיקן נמי הגירסא בגמרא מאי לאו צמותי הוא דלא צמית הא חמועי כו' שזה דיוק הוא לכן פירשו דכאלו אמר מדלא צמית מחמע הואיל וחד הוא ואין כאן ממוצע. ומ"ש דמשמע דת"ק די"א הוא ת"ק דר"י עיין מהרש"א ז"ל ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים בכאן על בוריו ואבאר קצת כי קשיא לי' דאימא ת"ק די"א כר' יוסי סובר בבעין דצמית וע"י תערובת מחמע כסברת המקשה דכאן ור' יוסי אומר אף ע"י תערובת ככחו אז כחו עתה. דע"כ הכין הוא דאל"כ אמאי מחלק ת"ק בין קמח תחלה או אח"כ ואהא תירץ מהרש"א ז"ל דע"כ המקשה דלעיל לא אסיק לחלק בין בעין או לאו דא"כ מנא לך די"א ר' יוסי הוא כדדחי לעיל אלא סברתו הי' דאית לן לומר נחות דרגא לר' יוסי בעין צמית ומעורב עכ"פ לא מחמע ולת"ק דר' יוסי דבעין לא צמית עכ"פ לא מחמע בבעין משא"כ ע"י תערובת מחמע נמי וזה החילוק בין קמח תחלה כו' ודחי מנא לך זאת דלמא לר"י ע"י תערובת מחמע נמי אלמא לת"ק אע"ג דלא צמית חמיע לא מחמע ותירצו דהוה כמסקנא דהכא:

ברש"י ד"ה מאי לאו כו'. כשאר משקין וד"ה דלא מצמת דלא הוה כמים. התחיל במשקין דהיינו החריפין דממהרין להחמיץ יותר ממים פחות משעור מיל וכאן כתב דלא הוה כמים לומר דלא מחמע כלל ביותר משיעור מיל שכן מורה הלשון דאין גורם לחמע. ויאכל מיד היינו שיש בו מים ויהי' המים גורם החימוץ ועם דאין הכרח לרש"י מ"מ חרוסת ידוע שעושין עם מים עיין ברא"ש ותבין:

פסקא אין מבשלין כו' התוס' הקשו איך שייך כאן ויש לחקור כבוש בחומץ כדי שיתן על האור וירתיח אי לוקה עלי' אם אכלו כך דאיסורא כי אם צלי אש איכא ומק"ו דמים שאין מפיגין כ"ש כבוש שמפיג ולז"א התנא דאין מבשלין במשקין הא כבוש בחומץ אין מלקות דבכלל בישול לא הוה דבשל אין משמע כבוש דכבוש כמבושל להפליט ולהבליע לא שיהא במשמעות ובשל והק"ו גילוי מלתא דשאר משקין הוי בכלל בישול כמ"ש התוס' ד"ה איכא בינייהו ויש סמך למה שאמר אין נותנין קמח לחרוסת אעפ"י שנותן קמח ואח"כ חומץ מבשל לי' ואין מחמיץ כ"א ע"י תערובת [הא כבוש] לא וסמך לזה אין מבשלין הא כבוש אין עובר כן נ"ל:

שם איכא בינייהו צלי קדר. לכאורה לרבי שרי דבשל מבושל לשאר משקין אבל צלי קדר לא מרבינן ולרבנן בשל מבושל לצ"ק. אלא דפשיטא לתלמודא דבשל מבושל לשאר משקין ה"ה צ"ק דשקולין הם ולרבנן שאר משקין מק"ו הא צ"ק לא ובשל מבושל לצלאו ואח"כ בשלו. ופלוגתתן בכח מאמרם ז"ל שאמרו שאר משקין מק"ו וממילא צ"ק לא דליכא ק"ו ובשל מבושל לצלאו כו'. ולרבי צלאו ואח"כ בשלו פטור. ומ"ש רש"י צ"ק לרבנן שרי יש לדחוק ולומר היינו בצלאו ואח"כ בשלו צלי קדר ולעולא גזרת הכתוב הוא דחייב כאן לא שבישול מבטל הצלי'. א"כ ליכא עשה דכ"א צלי אש כ"א לאו דאל תאכלו מבושל וא"כ צלאו ואח"כ בשלו בצ"ק שרי לרבנן דלאו ק"ו הוא ועשה לית בי' דכבר צלאו באש מעיקרא ועדיין צ"ע. והוי יודע דאף לרבנן קאי אשאר משקין כמ"ש התוס' דגלוי מלתא הוא אף דגלוי מלתא נמי אין מזהירין מ"מ כה"ג גלי לן הק"ו דמים אורחא דקרא הוא וה"ה שאר משקין ולהרמז"ל בשורש התשיעי וכ"כ המ"מ פ"ב מה' מ"א דלאו הבא מכלל עשה שנאסר בביאור שוב יכול ללמוד מק"ו א"כ א"ש בלא"ה אלא דהתוס' לא ס"ל כן ועמ"ל בה' א"ב ומ"מ שם:

מ"ש מהרש"א על רא"ם ז"ל הוא דהרא"ם סובר בכלל בישול הוה אף צלי אש כמו ויבשלו את הפסח וכ"ש צ"ק וא"כ לת"ק אין קושיא למה לי במים דלמענו צ"ק אתא והוקשה לו לרבי כו' ומהרש"א סובר דצ"ק לא הוה בכלל סתם בישול וכ"ש צלי אש דהיכי דכתיב בפירוש ויבשלו את הפסח ע"כ דכן הוא משא"כ סתם בישול הוא במשקה דוקא לא הנפלט מעצמו וא"כ שפיר כתב דאדרבה לת"ק קשה דלמה במים וצ"ק ממילא אימעט ולרבי לק"מ דבשל צריך לרבות צ"ק דלא הוה בכלל סתם בישול ויש לראות צ"ק ונפל חלב מעט לתוכו למ"ד צלי אש לא הוה בישול בבשר בחלב ה"ה צ"ק כה"ג שרי בהנאה ועיין בפריי ליו"ד פ"ז ופר"ח שם ויבואר אי"ה:

והנה לרבי לפירוש מהרש"א יש לראות צ"ק מנא לי' דלמא בשל מבושל לשאר משקין וא"ל שקולין הם דהא שאר משקין מפיגין טעמן וצ"ק לא הוה בכלל סתם בישול משא"כ שאר משקין ואם נאמר דע"כ בשל מבושל לצ"ק דאי לשאר משקין קשה קושית הרא"ם לא לכתוב במים ולא בשל מבושל דמשום אורחי' דקרא לא הוה למכתב במים ולהצריך רבויא דמבושל משא"כ לת"ק דמק"ו הוא אורחי' לכתוב במים ומ"מ נראה יותר דשקולים הם:

שם אמר רב כהנא ר' יוסי הוא עולא אמר אפילו תימא ר"מ כו' עיין בר"מ פ"ח מק"פ הז"ח. ויש בכאן כפי דעתי שלשה פירושים ואבארם אחד אל אחד בעז"ה:

הפירוש הא' הוא פירוש הכ"מ דהר"מ פסק כת"ק דרבי (דהלכה כרבי מחברו לא היכי שרבים פליגי עלי') ומש"ה פסק צלאו ואח"כ בשלו חייב וצ"ק נמי חייב דבשל מקור הוא בין רב או מעט וכולל כל מיני בישולים כמ"ש בפירוש המשניות יעו"ש. והנ"מ בין רבי לרבנן הוא צלאו ואח"כ בשלו לרבנן חייב ולרבי פטור והא דאמר א"ב צ"ק כלומר מק"ו יש לומר דצ"ק פטור. אבל למאי דמסיק דרבנן דרש"י בשל מבושל לרבות אף צ"ק ג"כ ממקור ורבי סובר בשל מבושל ריבויא לחוד לא מטעם מקור (עתוי"ט בכאן במשנה יעו"ש) הלכך צלאו ואח"כ בשלו פטור לרבי ופסק כרבנן דרבי. ומ"ש בהלכה שאר משקין מרבויא דבשל מבושל ה"ה מק"ו. אלא דעדיפא נקט דבאמת בשל מבושל לרבנן מרבינן הכל אלא דקשה מאי פריך ורבנן האי בשל למה לי הא צריך לצ"ק. וי"ל דעדיפא משני אף לפי דעתי קס"ד דא"ב צ"ק לרבנן פטור אפ"ה צריך בשל מבושל לצלאו ואח"כ בשלו. אבל במה דמרבינן צלאו כו' ה"ה צ"ק. ומש"ה ניחא דלא פירש הכ"מ צ"ק להיפך לרבנן חייב כו' דא"כ לא הוה פריך ובשל מאי עבדי להו והנה הלח"מ כתב שתי' הכ"מ הוא יפה מאוד. ודאי כן הוא. ומה אעשה שעונותי גרמו ולא זכיתי להבין על בוריו וכבר הערנו בו מה שיש להעיר בזה:

הפירוש הב' הוא פירוש הלח"מ דהר"מ פסק כרבי וצ"ק מריבויא דבשל מבושל לשאר משקין וצ"ק וצלאו ואח"כ בשלו א"צ קרא דפסק כר' יוסי בפ"ו ממצה דבישול מבטל אפי' ה"ה מבטל צלי' וא"צ קרא כמ"ש התוס' ד"ה אמר רב כהנא והא דר"כ יפרש דמוקי לברייתא כר' יוסי אבל רבנן דכאן ע"כ כר' מאיר וצריך בשל מבושל לפסח לצלאו ואח"כ בישלו (אבל בשלו ואח"כ צלאו כ"ע מודים דמסברא חייב) ויש לראות א"כ כיון דע"כ רבנן כר"מ אמאי לא מוקי ר"כ ברייתא כר"מ דע"כ כעולא דגזרת הכתוב הוא לרבנן וי"ל דתניא בשלו ואח"כ צלאו או צלאו ואח"כ בשלו דבבא א' מיותר דבשלו תחלה מיותר

דפשיטא. אלא לומר דכשם שזה מסברא כך צלאו ואח"כ בשלו מסברא ידעינן דבישול מבטל צלי' וע"כ כר' יוסי ודוחק:

הפירוש השלישי כפי ענ"ד ממה שנדקדק בלשון הרמז"ל דבה"ז לא כתב כ"א שאר משקין. ובה"ח כתב צלאו ואח"כ בשלו וצ"ק ולמה לא כלל אותם בהלכה א' ז' הכל לפירוש הכ"מ וללח"מ סי' לו לכלול צ"ק עכ"פ בה"ז. ועוד שינוי הלשון בה"ח התחיל צלאו ואח"כ בישלו או בישלו ואח"כ צלאו או שעשאו צלי קדרה חייב ולמה שינה מברייתא דנקט תחלה בישלו ואח"כ צלאו או צלאו ואח"כ בישלו דהוה לא זו אף זו אלא דפסק כר' יוסי ולדידי' בישלו ואח"כ צלאו הוה יותר רבותא לא מבעיא צלאו ואח"כ בישלו דמסברא בישול מבטל צלי' אפילו בישלו וצלאו ה"א צלי' מבטל הבישול קמ"ל דזה לא אמרינן ופסק כעולא דברייתא ר"מ ורבנן ורבנן כר' מאיר לא כר' יוסי. ומיהו ברייתא כ"ש כר"י וז"ש אפילו תימא ר"מ וכ"ש ר"י היינו ברייתא אבל רבנן ודאי כר"מ ומאחר דפסק הר"מ ז"ל כר' יוסי ממילא צלאו ובשלו מסברא וצ"ק ג"כ מסברא הוא דצלי אש נמי בכלל בישול הוא כמו ויבשלו את הפסח כסברת רא"ם ז"ל אלא דצלי אש עיקר מצותו הוא אבל צ"ק ודאי בכלל סתם בישול הוא אלא דמים י"ל דוקא מים וכיון דגלי קרא בשל מבושל דשאר משקין נמי א"כ מים לאו דוקא אלא אורחי' דקרא לומר מבושל במים כמ"ש מהרש"א ז"ל ממילא צ"ק בכלל בישול דקרא וא"צ ריבויא כלל עליו ולכן לא הזכיר הרמז"ל בה"ז כי לאו מרבויא הוא כ"א בשל מבושל לשאר משקין וצ"ק ממילא בכלל בישול דקרא משא"כ לרבנן במים מיעוטא הוא לצ"ק ושאר משקין מק"ו או יאמר לרבנן ובשל מבושל ריבויא הוא ולרבי מקור והבן:

אלא בין לדידי ובין לפירוש הלח"מ יקשה דהרי בפ"ו מה' חמץ ומצה ה"ו כתב אין יוצאין במבושל שהרי טעם מצה בעינן וזה כמסקנא דברכות ל"ח ב'. וכמ"ש התוס' כאן ד"ה עולא אמר והיינו דפסק בה' ברכות שלקות שטובין חיין ומבושלין לא נשתנו מברכתן דאין בישול מבטל כו' א"כ ע"כ צלאו ואח"כ בישלו מרבויא דבשל מבושל לא מסברא אף לר' יוסי וזה כפירוש הכ"מ וכדאמרן וכפירוש מהרש"א הוה א"ש דכמו דאין יוצא במצה מבושלת דטעם מצה בעינן. ה"ה לוקה בצלאו ואח"כ בישלו דטעם פסח בעינן דהתורה הקפידה שלא יאכל מבושל דטעם פסח גמור בעינן ולא יורגש טעם העקריי אם לא בצלי אש (עיין מים עמוקים ולפי מ"ש א"ש) א"כ הוה א"ש גם פירוש הלח"מ ופירוש דידי כדכתיבנא וראיתי יתי להר"ן בברכות עלה דהך ע"כ לא אמר ר' יוסי אלא דבעינן טעם מצה כתב דלא מצינו זה הלשון דבעינן טעם מצה ופי' רבותינו הצרפתים דבעינן טעם מצה עשירה וכוונתו למ"ש התוס' כאן ד"ה אבל לא במבושל דהוה מצה עשירה

וכאן הוה ס"ד דכמו דבישול מבטל אפי' והוה מצה עשירה היה בפסח. אבל בברכות מסיק דלא דמי הך דר"י לשלקות ומלתייהו קיימא ושאני מצה מבושלת דטעם לחם עוני בעינן וזה הוה מצה עשירה ה"ה דל"ד לפסח ול"ק מ"ש מהרש"א ז"ל דפסח אין שייך בי' עשירות ולפ"ז אין מקום לפירוש לח"מ ופירושי:

ומ"ש הר"ן שלא מצינו זה הלשון בגמרא ברכות ל"ח אמרינן בהדיא הכי אלא דקשיא לי' אגמרא גופא דל"ד לע"פ בלע מצה כו' וכדומה דכאן עכ"פ טועם טעם לחם ומרור ששלקו דאמרינן בברכות שם טעם מרור בעינן וליכא שפיר קאמר דע"י שליקה הולך המרירות משא"כ במצה שליקה ועיין א"ח תס"א ס"ד ובט"ז אות ב' דבלע מצה יצא שאני הכא דבעינן טעם הראוי'. ולמ"ש הר"ן הטעם מצה עשירה אין צורך לכל זה. ועמ"ש בפריי לא"ח תס"א ותע"ה יעו"ש:

שם גמרא היכי דשויא חריכא עיין ר"מ פ"ח מה' ק"פ הלכה ו' אבל בשר חי אין לוקה ובטל מ"ע אבל צלאו כל צרכו ונתחרך פטור משמע אבל אסור וי"ל מכ"א צלי אש וזה קלי אש הוא. ואמנם בחי כתב אין לוקה ובטל מ"ע ולא כתב פטור ובטל מ"ע. וכן כאן לא כתב ובטל מ"ע משמע לעיל אינו לוקה הא לאו עבר כ"א צלי אש כפירש"י ע"ב דכ"א צלי אש לאו הוא אלא שעל לאו כזה לכ"ע אין לוקה אפילו חדא כמו לא תאכלו על הדם וכדומה וכן פסק אביי ורבא לקמן בנא ומבושל ויבואר לקמן וז"ש אין לוקה הא לאו עבר גם ביטל מ"ע דצלי אש על מצות ומרורים. ונמצא עבר עשה ול"ת אלא שאין לוקה משא"כ בשויא חרוכא לא עבר לא לאו ולא עשה ופטור אבל אסור מדרבנן אפשר ועיין מהרש"א. וי"ל דיכול שויא חרוכא יהא חייב דכ"א צלי אש לאו הוא כפירש"י לקמן ת"ל נא ומבושל מדהוצרך למפרט שני אלה ש"מ דאין לוקין אלאו דכ"א צלי אש אלא אזהרת לאו לחוד:

שם אמר רבא מה חייב דעבר משום צלי אש ופירש"י לאו דכ"א צלי אש ולוקין על לאו שבכללות זה שטתי' לקמן אבל לתוס' לקמן ד"ה איכא דאמרי כו' חייב היינו עשה כמ"ש מהרש"א ז"ל ומ"ש רש"י סבר לוקין על לאו שבכללות לגירסא דרבא אמר לוקין על לאו שבכללות אבל לגירסת הר"מ ז"ל פ"ח ה"ג מסנהדרין וה' ק"פ ה"ד דרבא אמר אין לוקין ואפילו חדא לל"ב ע"כ הכין הוא דחייב עשה יעו"ש:

דף מא:

איכא דאמרי תרתי לא לקי חדא מיהא לקי הסוגיא עמוקה מאוד במנחות ובבא מציעא ונזיר וכבר הארכנו בספר ג"ו וש"ה בכלל זה דלאו שבכללות וכאן אקצר הנה דעת רש"י דאפרטיים דנא ומבושל ודאי לוקה ב' רק אכ"א צלי אש פליגי ואפשר כאן דעת התוס' כן

אלא דר"ת מפרש דכ"א צלי אש יתיחס ללאו בנא ומבושל לא בחי ומחמי טבריא וע' תוס' כ"ד א' ד"ה דכתיב כו' יעו"ש ובהשגות הרמב"ן במנין המצות יעו"ש אבל הרמז"ל סובר דפלוגתא דאביי ורבא בפרטיים הוא דלאביי לוקה שלש (הגירסא כמו בנזיר שכתבו התוס' ד"ה אמר רבא) ולרבא לא לקי אנא ומבושל ב' אף שהפרטיים מפורשים כיון דחד לאו אתרוייהו קאי ל"ד אבל חדא לקי אנא לחוד או נא ומבושל לוקה חדא אם התרו בי' משום נא אבל אם התרו בי' משום כ"א צלי אש אנא לא לקי אפילו חדא הואיל ואין פורט כלל רק כולל. וראי' מדאמר רבא תרתי לא לקי הא חדא לקי ולא אמר שלש לא לקי הא חדא לקי אלא דעל לאו דכ"א צלי אש אין לוקה כלל כי אם אפרט המפורש לוקה חדא עכ"פ ופסק כל"ק דחדא לקי ועיין בסנהדרין פ"ח ה"ג וק"פ פ"ח ה"ד בכ"מ מ"ש אפשר שטעמו כו' קאי אהרמב"ן דשפיר השיגו להרמז"ל דמלקות במיתה והוה לפסוק לקולא דאפילו חדא לא לקי ועיין מ"ש בסמוך:

והוי יודע דהרמז"ל בשורש התשיעי הובא במ"מ פ"ב ממ"א דבר שנאסר בביאור אפשר ללקות מק"ו ומן ברייתא דת"כ שמיני אותה תאכלו ולא בהמה טמאה בל"ת מניין אמרת ק"ו והיינו ללקות דאי לאיסורא הא כבר יש עשה ובקרבן אהרן וברא"ם שם כתבו דק"ו עושה פעולה שיהא מוזהר בלאו לא למלקות וא"כ הרמז"ל ע"כ ימאן בזה ויסבור דאין הפרש בין עשה לאיסור לאו וא"כ יקשה לי' לרבא לל"ב דחדא נמי לא לקי אנא ומבושל איך יפרנס ברייתא דמים שאר משקין לרבי ולרבנן הא עשה מכ"א צלי אש עכ"פ נפקא ומלקות ליכא אף בנא ומבושל גופא לל"ב ולדידי' אין הפרש בין איסור עשה לאיסור לאו ולכאורה יקשה מדידי' אדידי' ושוב במעט עיון ראיתי שמי שיתרץ קושיות התוס' על רש"י ברייתא דחי כו'. וע"כ תנאי הוא הוא יתרץ להרמז"ל כן ובריייתא דבמים לרבי ולרבנן לוקה אלאו שבכללות כל"ק. ועם זה יש לומר דמש"ה פסק הרמז"ל כל"ק דחדא מיהא לקי דברייתא דבמים מסכמת לזה דעכ"פ חדא מיהא לקי ובחי פטור לגמרי לא שביטל מ"ע כמ"ש בה' ק"פ שם דברייתא שני' דחי כו' מסכמת לזה ושפיר פסק דחדא מיהא לקי ויתר דברים שבסוגיא זו הלא המה דברים ארוכים ואי"ה בשושנת העמקים כשאזכה להדפיס אותו אבאר:

ע"ש גמרא תנו רבנן אכל כזית נא מבע"י פטור הא איסורא איכא דאסור להפסיד קדשים הא עשה ליכא. דאכלו הבשר בלילה הזה ולא ביום דזה קאי אצלי אש דעבר ביום אם אכלו צלי אש אעשה וכ"מ לשון הרמז"ל פ"ח מהק"פ הד"ה כתב נא מבע"י אין לוקה ולא סיים דעבר אעשה ובצלי מבע"י כתב עבר אעשה ועיין מ"ש לקמן ובכללים וזכרונות יבואר בענין לאו הבא מכלל עשה:

שם ודין הוא כו' או לא כו' פירוש דיש לטעות ולומר אי לאו דאל תאכלו בלילה קאי כמו שהוא באמת י"ל כ"ש ביום מק"ו וכן יש לטעות ולומר דוקא ביום עובר בלאו ובלילה הואיל והותר מכללו אצל צלי ליכא לאו כי אם עשה ת"ל כ"א צלי אש לומר בשעה כו' ואי דצריך ללאו לחי לרש"י (ותי' התוס' ד"ה שאין ל"ש לרש"י דלאו מסמיכות הוא לרש"י) הי' נראה דלת"ק ליכא לאו לחי כו' ולעיל לרבא ואביי סברי כרבי דנפקא מבשל מבושל לפירוש מהרש"א במכילתא או לפירוש דידי כדבעינן למימר לקמן אלא דרש"י גופי' ד"ה אין לי לא פירש כמהרש"א ולמ"ש שם ניחא קצת:

רבי אומר אקרא אני כו'. לא אמר אמר רבי משמע דחולק על ת"ק וסובר דא"כ אכתי אימא בלילה וכ"ש ביום מק"ו וכ"א צלי אש לומר בלילה ג"כ דל"ת הואיל והותר מכללו אלא בשל מבושל מיתורא דקרא לומר בשלו ביום ואכלו בלילה חייב דל"ת עיקר הפטור באכלו מבושל ביום הוא דהבישול הי' ביום בשעה שאין ראוי לצלי וא"כ ה"ה בשלו ביום ואכלו בלילה פטור ולכך רבי קרא וע"כ ביום פטור ובלילה חייב בנא דאי להיפוך א"כ בשל מבושל למה אתי ואי דחייב בשניהם למה לי ג"כ בשל מבושל מהיכי תיתי דבישול היום יגרום שבלילה יפטור הא באכלו ביום חייב ה"ה בשלו ביום ואכלו בלילה ועיין רש"י וי"ל כן. ועיין מהרש"א במכילתא יש לדחוק ולפרש כרש"י ולפי מ"ש מהרש"א במכילתא לרבי אה"נ דנא ביום פטור וקושיות מהרש"א לא לשתמיט תנא לומר דאם צלה נא מבע"י ואכלו משתחשך דפטור. אבל לרבי הא מפרש במבושל לא בנא. ואמנם מ"ש רש"י לעיל ד"ה אכל כזית נא מבע"י פטור טעמא מפרש לקמן מקראי ביו"ד הרבים דלת"ק מכ"א צלי אש ולרבי מבשל מבושל נפקא וכדפרישית ועמ"ש לעיל מזה:

בתוספת ד"ה שאין ת"ל כו'. היינו נמי מדסמכו לנא ומבושל היינו לשיטת ר"ת לעיל ד"ה איכא דאמרי דכ"א צלי אש עשה היא בחי וחמי טבריא ומדסמכי לנא ומבושל ולא כתב בפ"ע היקשן לומר דנא יש בו לאו דכ"א צלי מהאי היקשא נמי מקשינן בשעה שישנו בצלי חייב בנא לאפוקי מבע"י ולרש"י לא יתיישב כן ועמ"ש בגמרא מזה דאביי ורבא כרבי אתיין יעו"ש:

והוי יודע שיש בכאן מחלוקת בין רש"י ותוספת כפי מ"ש מהרש"א בפירש"י בד"ה שאין ת"ל כ"א צלי אש דנפקא עשה מאכלו הבשר בלילה הזה צלי אש ותוס' ד"ה איכא דאמרי כתבו דכ"א צלי אש לעשה אתא לשאר דברים כתב מהרש"א ז"ל יעו"ש. ויראה לפרש דבריו דלרש"י מאכלו צלי אש משמע מ"ע קום ועשה שיאכל כזית פסח בלילה צלי אז מקיים מ"ע של תורה ואם לא אכלו כלל ביטל מ"ע בשוא"ת וה"ה דנשמע מני' דוקא צלי הא חי לא ולאו הבא מכלל עשה עשה. ואעפ"י שאכל כזית צלי אם אכל ממנו נמי כזית

חי עובר בעשה צלי אש ללאו אתי או בשעה שישנו בקום אכול צלי כו' לפטור נא מבע"י ממלקות אבל לתוס' מאכלו צלי אש נשמע קום ועשה ואם לא אכלו כלל ביטל ולא קיים מ"ע משא"כ אם אכלו חי לא נשמע שעבר בפועל מ"ע על זה רק שביטל ממילא מ"ע. לכן כתב כ"א צלי אש הא חי ביטל ועבר בידים אעשה זו ג"כ ואפילו נמי אכל זית צלי אש וזית חי עבר על זית חי בעשה. ואל תשיבני מאכלו צלי מבע"י בעשה כמ"ש לקמן מבלילה הזה ולא ביום אע"ג דצריך לקום ועשה לקבוע זמן אכילה בלילה ומנא לן דאם אכלו זית צלי מבע"י דעבר בפועל בעשה אפשר מלת הזה מיותר אע"ג דצריך לדרשא מ"מ שמעת נמי לאו הבא מכלל עשה. אבל וכל בהמה מפרסת פרסה אותה תאכלו ולא בהמה הוא משום דאותה תאכלו הוא רשות. ע"כ ללאו הבא מכלל עשה הוא לאסור שאר בהמות טמאות:

עוד ראיתי להזכיר בכאן מהשינוי שראיתי בלשון הרמז"ל בה' ק"פ פ"ח שבה"ה כתב אכל כזית צלי מבע"י עבר על עשה שלאו הבא מכלל עשה עשה ובה"ו [כתב] אכל ממנו חי אין לוקה דבטל מ"ע שנאמר צלי אש הא שאין צלי אסור. ולא כתב ועבר על מ"ע גם לא סיים לאו הבא מכלל עשה עשה ולבי אומר לי שהפרש יש בין עבר ובין ביטל שעבר הוא שבקום ועשה עבר משא"כ כאן שאכלו כולו בלילה חי לא קיים מ"ע של צלי אש כפי' התוס' כמ"ש מהרש"א ז"ל דצלי אש היום עשה הא חי לא קיים עשה וכתב ביטל כי הוא ביטולו בידים מאחר שאכלו כך ומ"ש הא שאין צלי אסור כלומר שלא קיים העשה אבל מ"מ לא עבר על לאו הבא מכלל עשה ומיהו כי אם צלי אש סובר דלא הוי נמי לאו מכלל עשה כתוס' אלא סובר דכ"א לנא ומבושל דסמוך להו קאי ולעבור בב' לאוין על נא ואין לוקה אפילו חדא אלאו דכ"א צלי אש בלאו שכולל ואין מפרש הפרט ואפרטים הוא דלקי חדא באכל נא ומבושל ג"כ חדא ולשיטתי' אזיל מבשורש ה"ב וה"ג דלעבור בב' לאוין היינו לעונש יתירא לא ללקות שתים כמ"ש שם בסוגיא דפוטיתא פסחים כ"ד א' (דלו) [דהא] דאסרה התורה לא יאכל שרץ העוף אין לוקה אלא חדא והדברים ארוכים ועיין ה' סנהדרין פי"ו וי"ח בכ"מ ולח"מ בעשה ביטלו ולא ביטלו ובספר ש"ה ובזכרונות אבאר זה אי"ה וכאן אין להאריך:

תנו רבנן צלי מבע"י חייב כזית נא משחשיכה חייב ורש"י העתיק כזית צלי שהוא לר"י דלאו הוא אין לוקה אלא בכזית. ואמנם הגמרא לא דייק אלא מה נא בלאו ולא אמר מה נא לוקה דלרבא (לפי גירסת הספרים בנזיר) וללי"ב אפילו חדא לא לקי בנא ודומיא הוה רק שיהא באזהרת לאו לא שילקה עליו ואפשר לומר נמי אזהרה לחוד לא שילקה עליו ועמ"ש מהרש"א לעיל. חייב י"ל מכות מכזית או חייב עשה יעו"ש והרמז"ל פ"ח

מה' ק"פ ה"ה כ' אכל כזית צלי מבע"י עבר על מ"ע וכתב הכ"מ דלא כר' יהודה וא"כ למה כתב כזית אלא דודאי עבר על עשה נמי בעינן כזית דח"ש איסור תורה לחוד לא עשה כמ"ש תוס' שבועות כ"ג ב' דמוקי וכ"כ הר"מ ז"ל בה' שבועות וכ"פ בי"ד רל"ט דאיסור חע"א בח"ש ועל עשה לא חייל (עמ"ש בפתיחה בפריי לי"ד בה' שחיטה יעו"ש) וא"כ ואכלו הבשר בלילה אכילה בציוי נמי בכזית הוא ומיני' ביום בכזית עשה הא ח"ש ליכא עשה כ"א איסור תורה לחוד וראיתי בכ"מ פ"ה מה' ערכין ה"ה תמה למה השמיטו רבינו לא תעשה במתפיס תמימים לבדק הבית ובה' ק"פ כתב דלא כר"י א"כ אין כאן קושיא דפסק כחכמים דפליגי עלה דר' יהודה הביאו המהרש"א ז"ל בסוף פרקין כאן והוא בתורת כהנים וצ"ע:

דף מב.

גמרא בלא תעשה מניין כו' דברי ר' יהודה אבל חכמים פליגי כמ"ש מהרש"א ז"ל בכאן וכ"פ הרמז"ל בה' פ"ח ה"ד יעו"ש בכ"מ וכתבנו למעלה דאפשר אף ר"י לא אמר אלא דעובר בל"ת אבל לא ללקות עליו דל"ד ללאו דחסימה ואף דפן נמי לאו הוא מ"מ בא מפורשת משא"כ לומר שהוא דרך רמז:

שם במקום מדרון ופירש"י דאשבורן מחמיצין ומיירי קודם שבאו לידי חימוץ ואפ"ה ישפכו שממהרין להחמיץ מחמת חום הידים והיינו לאחר זמן איסורו ועמ"א תכ"ט אות ט' ומ"ש בפריי וקו"א שם. ובא"ר אות ט' הוקשה לוקמי' קודם זמן איסור ובאות ט"ו מביא בשם רוקח דברה"ר אף באשבורן שרי דקושיות מ"א דמפקיר עיסה קודם חימוץ אף לאחר זמן שרי כההוא דיושב בבהמ"ד וה"מ לשנויי הא ברה"ר הא בחצרו ולפ"ז קודם זמן איסורו בחצרו דשרי או שעורבים ישתו או דיבלעו עד שיבוא זמן איסורו ועמ"ש בפריי:

שם לא נתבקעו מותרין כו' אלמא כל שאין ניכר חימוץ מותרין ה"ה כאן כל שאין ניכר כמ"ש רש"י ושיעור מיל בשעורים או חיטים שלמים בארתיו בפריי לא"ח סי' תס"ז וכאן אין להאריך:

ברש"י ד"ה שלנו בלילה מפני שהמעינות כו' ועיין רא"ש דכ"ש ביום ולפ"ז בלילה אפשר רבותא קאמר וכ"ש בשואב באור הבוקר ועב"י תנ"ה שם באורך תמצא כל הפירושים מבואר באורך יעו"ש ובפריי שם:

בד"ה שמצננת ידי' דאותן שמקטפת בהן מתחממת מחום ידי' והעיסה. לא הבנתי זה הלשון וכפי הנראה דה"ק דאם תצננן באותן שמקטפת מתחממין המים מידי' ויחמיץ

העיסה והעיסה פירושו ותחמיץ ראש יוסף מסכת פסחים פרק שני עיסה עא"ח הנ"ט מזה ומ"ש בפריי שם:
ובד"ה עברה ולשה בחמין דאדרשות רבא קאי ומיהו בלשה בחמה מרא"ש משמע דאסור לרב אשי אבל הר"מ פ"ה מחמץ וכ"פ הש"ע תנ"ט דשרי דלא קאי עברה ולשה אלא באיכות המים יעו"ש ומים שלא לנו לרש"י שרי דלא קאי אלא אדרשות רבא לחוד (קאי). ועיין בסימן תנ"ה באורך:
ובד"ה היכי דאתמר כו' קנסא ובש"ג ליכא קנס משמע דחימוץ לית בי' הואיל ואין ניכר חימוץ ולא שהה מיל אלא קנסא לחוד ור"ש כתב משום חימוץ יראה לפרש חשש חימוץ ודיעבד לית בי' חשש חימוץ אלא קנסא ולפ"ז י"ל בלש בחמין דאסור דיעבד אם נתערב אח"כ חד בתרי או ששים. עכ"פ שרי דכי קניס בעיני' האן ע"י תערובת לא הואיל וליכא חימוץ כ"א קנסא ובפריי יבואר:
סליק פרק ב' ר"ח ניסן תקל"ו. אני יוסף מגיד משרים בלבוב מחוץ לעיר